SENTENTIÆ CICERONIS, DEMOSTHENIS, AC TERENTII.

Dogmata Philoſophica.

ITEM,

Apophthegmata quædam pia.

OMNIA

Ex ferè ducentis authoribus, tam Græcis quàm Latinis, ad benè beatèque viuendum diligentiſſimè collecta.

LONDINI,
Ex typographia Societatis Stationariorum. 1630.

Cum Priuilegio.

16 Apr 51 Wheeler

M. T. CICERONIS SENTENTIARVM LIBER. I.

De Deo, eiusque natura.

A Dijs immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia. 2 de Leg.

Omnium rerum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatiuium testem.

Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prouidet, qui regit & moderatur, & est æternus. Som. Scip.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, suæ potentia & virtute gaudet, habet exploratum fore se semper, tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1 de Nat Deor.

In Mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorũ, qui mutationes temporũ, rerũ vicissitudines ordinésq; conseruat, terras & maria contemplans; hominũ commoda, vitasq; tuetur. de Nat. Deor.

De hominibus nulla gens est neq; tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiam si ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. de Leg.

Omnibus innatum est, & in animo quasi insculptum, esse deos. 2. de Nat Deor.

Quid potest esse tam apertum tamque perspicuum, quum cœlum suspeximus, cœlestráque contemplati sumus, quàm esse aliquod numen præstantissimæ mentis

quo hæc regnantur?

Quis est tam vecors, qui cum suspexerit in cœlum, deos esse non sentiat? & ea, quæ tanta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinem rerum atque vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? De Resp. Arusp.

Dij semper fuerunt, nati nunquam sunt, æterni sunt futuri. 1. de Nat. Deor.

Deum agnoscimus ex operibus eius. 1. Tusc.

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur, spiritum quem ducimus, à Deo nobis dati, & imparturi videmus. Pro Rosc. Amerino.

Diagoras. 3. de Nat. Deor. In Apoph. 31.

Illud videto, vt Deum noris, etsi eius ignores & locum & faciem. 1. Tuscul.

Firmissimum hoc adferri videtur, cur deos esse credamus, quod nulla gens tam fera, nemo omnium tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuscul.

Deus ipse qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens, & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. 1. Tusc.

Cùm ipsa natura magnam homini facultatem dederit, tamen Deus esse putatur, vt & ipsum, quod est hominum proprium, non partum per nos, sed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat.

Nemo magnus sine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. Deor.

Nihil est quod Deus efficere non possit, & quidem sine labore vllo. 3 de Nat. Deor.

Vt hominum membra. 1. de Natura Deor. In Similibus. 17.

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum, ac moderatores deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, ac numine, eosque optimè de genere, hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem intueri, piorumque & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui sapientissimus, 2. de leg. in Apophth 29.

Deorum

Deorum prouidentia mundus administratur, iidemq; consulunt rebus humanis, neque solùm vniuersis, verùm etiam singulis. 1. de Diuin.

Deorum prouidentia mundus administratur. 2. de Nat. deor.

Mala, & impia consuetudo est contra deos disputandi, siue ex animo hoc fiat, siue simulatè. 2. de Nat. Deor.

Homini de potestate Deorum, timidè & pauca dicenda. Pro leg. Manil.

Cùm à Simonide. 1. de Natur. Deor. In Apophtheg 30.

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius quàm concilia, cœtúsque hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. In Somn. Scip.

Obscurum Deo nihil potest esse. 3 de Nat. Deor.

Ignorare Deus non potest, qua quisque mente sit. 2. de Diuin.

Innumerabilia patentibus, omnia dijs immortalibus debemus. Post red. ad Senat.

Dijs immortalibus nos primùm natura conciliat. De resp. Arusp.

Prima officia dijs immortalibus debentur. 1. Offic.

Donis impij ne placare audeant deos: Platonem audiant, qui vetat dubitare, qua sit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo se donari velit 2. de Deg.

Cùm multum animus corpori præstet, &c. 2. de Leg. In pijs sent. 22.

Pietas grata est Deo, sumptus, &c. 2. de Leg. In pijs sent. 19.

Natura dux optima. 2

NAtura, dux optima. Cato maior.

Mater rerum omnium Natura. Parad. 1.

Omnium est natura communis. 5. de Finib.

Sua cuiusque animantis natura est. 5. de Finib.

Sua cuiq; natura est ad viuendum dux. 5. de Finib.

Multis signis natura declarat quid velit, ac quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen, nescí quo

modo, nec ea, quæ ab ea monemur, audimus. Læliu.

Facilè indicat natura vim suam, cùm homines quòd facere ipsi non possunt, id rectè in altero fieri iudicant. Lælius.

Si tales nos natura genuisset, vt eam ipsam intueri & perspicere, eademq; optima duce cursum vitæ conficere possemus: haud erat sanè quod quisquam rationem, ac doctrinam requireret, cùm natura sufficeret. Nunc verò paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis sic restinguimus, vt nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingenijs nostris semina innata virtutum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam natura perduceret. Nunc autem simulatque editi in lucem & susscepti sumus, in omni continuò prauitate, & in summa opinionum peruersitate versamur, vt penè cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cùm verò parentibus redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita varijs imbuimur erroribus, vt vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. 3. Tusc.

A natura ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturã inuidisse videamur. 3. Tusc.

Omnes natura duce vehimur. 1. de Nat. Deor.

Natura duce errari nullo modo potest. 1. de Leg.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. 3. Offic.

Naturam ducem si sequamur, nunquam aberrabimus. 1. Offic.

Nos naturam sequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipsa oculorum, auriumq; comprobatione, fugiamus. 1. Offic.

Omnia quæ natura aspernatur, in malis sunt: quæ adsciscet in bonis. 1. Tusc.

Quicquid homini naturaliter insi um est, eo vti decet: & quicquid agat, agere pro viribus. Cato Maior.

Omnia quæ secundùm naturam sunt, habenda sunt in bonis. Cato Maior.

Nihil censeamus esse malum, quod sit à natura datum hominibus. 1. Tusc.

Nihil

Nihil in malis ducamus, quod sit vel à dijs immortalibus, vel à natura parente omnium constitutũ. 1. Tusc.

Nihil est aliud gigantum more pugnare cum dijs, quàm naturæ repugnare. Cato Maior.

Omnia, bonæ appetunt, seque & sua diligunt. 3

SEipsos omnes natura diligunt. 3. de Finib.

Omnis natura est diligens sui. 4. de Finib.

Omnis natura est conseruatrix sui. 5. de Finib.

Omne animal, simulatque est ortum, applicatur ad se diligendum, estque in se conseruando occupatum. 4. de Finibus.

Omne animal ipsum sibi commendatum est, vt se & saluum in suo genere, incolumeq; esse velit. 4. de Finib.

Omne animal seipsum diligit: & simul ac ortum est, id agit, se vt conseruet. 5. de Finib.

Omne animal simul vt ortum est, & seipsum, & omnes partes suas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura vult esse conseruatrix sui, & vt salua sit, & in genere conseruetur suo. 4. de Finib.

Principio generi animantium omni est à natura tributum, vt se, vitam corpusque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videntur, omniaq; quæ sunt ad viuendum necessaria, inquirat, & paret, vt pastum ac latibula. 1. Offic.

Est non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, leginus, verùm ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus: vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Pro Milone.

Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, vt omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propullarent. Pro Milone.

Natura omnes, ea quæ bona videntur, sequuntur, fugiúntque contraria. 4. Tusc.

Vt bona natura appetimus, sic à malis natura declinamus. 4. Tusc.

Appetuntur ea quæ secundum naturam sunt, declinaturque contraria, & omne animal appetit quædam, & fugit à quibusdam. 3. de Nat. Deor.

Omnes malunt sibi esse recte quàm alteri. 4

NEmo est tam demens, támque parum de se cogitans, qui alienam vitam magis quàm suam diligat. Orat. in Vat.

Sibi vt quisque malit quod ad vitæ vsum pertinet, quàm alteri acquirere, concessum est, non repugnante natura. 3. Offic.

Nostræ vtilitates nobis omittendæ non sunt, alijsque tradendæ. 3. Offic.

Qui multorum custodem se profitetur, eum sapientes sui primùm capitis aiunt custodem esse oportere. Philip. 12.

Nemo ferè est, qui sui periculi iudex, non sibi se æquiorem, quàm reo præbeat. Pro Deiot.

Tibi potiùs, quàm cuiuis sis amicus. Cicero Dolabellæ, lib. 9. Epist. Famil.

Et nos liberos: & feræ partus suos diligunt. 5

COmmune omnium animantium est, coniunctionis appetitus, procreandi causa, & cura quædam eorum, quæ procreata sunt. 1. Offic.

A natura ipsa, vt eos quos generimus, amemus, impellimur. 1. de Finib.

Bestiæ pro suo partu ita propugnant, vt vulnera excipiant, nullos impetus, nullos casus reformident. 5. Tusc.

Feræ partus suos diligunt, & nos in liberos nostros vti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id natura tributum est, vt ij qui procreati essent, à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Quid dulcius hominum generi à natura datum est, quàm sui cuique liberi? Post. red. ad Quir.

Nihil nobis natura iucundius, nihil charius esse voluit, nihil dignius, in quo omnis nostra diligentia indulgentiáque consumatur. Quare dum habemus liberos paruos, & incertum est quam longa nostrûm cuiusque

vita

vita futura sit, consulere viui, ac prospicere debemus, vt illorum solitudo, & puericia quàm firmissimo præsidio munita sit. 3 Actio. in Ver.

Is pater est amens, qui odit eum sine causa, quem procreauit. Pro Cluent.

Non est boni, neq; liberalis parentis, quem procreauit & eduxerit, eum non vestire & ornare, præsertim cùm se locupletem esse negare non possit. 2. de Orat.

Nullum est nomen amantius, indulgentiusq; quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt obseruandi parentes, non violandi. 6

PArentes charissimos habere debemus, quò ab his vita, patrimonium, libertas, ciuitas tradita est. Post red ad Senat.

Parentibus nos primùm natura concilliat: quos non alere, nefarium est. de Resp. Arusp.

Cuiusmodicunq; mater sit, tamen in iudicio filij, de turpitudine parentis dici vix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum iniurias, sed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam vim, magnam necessitatem, magnam possidet religionem paternus, maternusq; sanguis: ex quo si qua macula concepta est, non modo elui non potest, verùm vsque eò permanat ad animum, vt summus furor atque amentia consequatur. Pro Rosc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Le tulo. Epist. Famil. 1.

Peccatum est, parentes violare. 3. de Finib.

Magna est vis humanitatis: multum valet communio sanguinis. Portentum atque monstrum certissimum est, esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate bestias vicerit, vt propter quos hanc suauissimum lucem aspexerit, eos indignissimè luce priuarit: cùm etiam feras inter se partus, atque educatio, & natura ipsa conciliet. Pro Rosc. Amer.

Nullum supplicium satis acre reperiri potest in eum, qui mortem obtulerit parenti pro quo mori ipsum fas si postularet, iura diuina atque humana postulant. Pro Rosc. Amer.

Nemo parricidæ supplicio misericordio commouetur. 4. Tusc.

Maiores nostri cum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquãdo violaret audacia, supplicium in parricidas singulare excogitarunt, vt quo natura ipsa retinere in officio non posset, ij magnitudine pœnæ malitio submouerentur: in sui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deijci. Atque videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam, tetramque ademerunt: vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Nouerunt feris corpus obijcere, ne bestijs quoque, quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur: non sic nudos in flumen deijcere, ne cum delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cetera quę violata sunt, expiare putantur. Denique nihil tam vile, neque tam vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. Etenim quid tam est commune quàm spiritus viuis terra mortuis, mare fluctuantibus, littus iectis? Ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, vt eorum ossa terra non tangat: ita iactantur fluctibus, vt nunquam abluantur; Ita postremò eijciuntur, vt ne ad saxa quidem mortui conquiescant. Pro Rosc. Amer.

Solon cùm interrogaretur. Pro Rosc. Amer. In Apophth. 34.

Omnes discendi studio tenentur. 7

TAntus est innatus in nobis cognitionis amor, & scientiæ, vt nemo dubitare possit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento inuitata rapiatur. Videmúsne vt pueri ne verberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendisque deterreantur, aut pulsi requirant, & aliquid se scire gaudeant, vt alijs narrare gestianti vt pompa, ludis, atque eiusmodi spectaculis teneantur: ob eamque rem vel famem, & sitim perferanti? Quid verò, qui ingenuis studijs atque artibus delectantur? nonne videmus eos nec valetudinis, nec rei familiaris habere rationem, omniaque perpeti ipsa cognitione & scientia captos? & cum maximis cu-

ris

ris, & laboribus compensare eam, quam ex discendo capiant, voluptatem? 5. de Finib.

Est insita quædam, vel potius innata cupiditas scientiæ: natique sumus ad congregationem, ad societatem, ad communitatemque generis humani. 4. de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, nescire, decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. de Offic.

Cùm sumus necessarijs negotijs curisque vacui, tum aemus aliquid videre, audire, discere: cognitionemq; rerum aut occultarum, aut admirabilium ad bene beatéque viuendum necessariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas è quibus vtilitas nulla duci potest, cum voluptate legimus. Quid volumus nomina eorum, qui quid gesserunt, nota nobis esse: parentes, patriam, multa præterea non necessaria Quid? homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historia: maximéque eos videre possumus res gestas audire & legere velle, qui à spe gerendi absunt, confecti senectute. 5. de Finib.

In ipsis rebus quæ discuntur & cognoscuntur inuitamenta in sunt, quibus ad discendum, cognoscendumq; mouemur. 5. de Finib.

Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus & grauissimus quisque confitetur se multa ignorare, & multa sibi etiam atque etiam esse discenda. 3. Tusc.

Omnia scire cuiusmodi sint, cupere curiosum est, duci verò maiorum rerum contemplatione, summorum virorum est putandum. 5. de Fin. b.

Tu, quam sit homo literarum cupidus, quinto de Finibus legas vberius.

Quam certa sint sensuum iudicia. 8

SEnsuum ita clara iudicia, & certa sunt, vt si optio naturæ nostræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat, contentane sit suis integris incorruptisque sensibus;

sibus : an postulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.

Literarum laus vtilitas. 9

ARtes virtutis sunt magistræ. 4. ad Her.

Suauitate scientiæ, nihil est homini iucundius. 3. de Orat.

Scientia nulla res est præstantior, 2. de Nat. Deor.

Si ex literis delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animaduersionem humanissimam & liberalissimam iudicaremus. Nam ceteræ, neque temporum sunt, neque ætatum omnium; neque locorum. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur: quòd si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiã cùm in alijs videremus. Pro Arch. Poeta.

Studijs ac literis res secundæ ornantur, aduersæ adiuuantur. Ad Lucceium. 5. Famil.

An vllum putas fieri posse ciuem egregium, qui non sit ijs eloquentiæ artibus & bonis disciplinis eruditus? An vlla alia esse putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem alunturs? Recr. in Sal.

Vtager quamuis fertilis. 2. Tusc. In Sim. 35.

Multi cùm in potestate essent hostium ac tyrannorum, multi cùm in custodia, multi in exilio, dolorem suum doctrinæ studijs leuarunt. 5. de Finib.

Literæ posteritatis causa repertæ sunt, quæ obliuioni subsidio esse possent. Pro Sylla.

Exempla omnia iacerent in tenebris, nisi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poeta.

Nullius agricola cultu stirps tam, diuturna, quàm poeta versu seminari potest. 1. de Leg.

Alexander cùm in Sigæo. Pro Arch. Poeta. In Apophth. 78.

Non tam præclarum est scire Latinè, quàm turpe nescire. Orat. ad Brut.

Nescire quid, antea quàm natus sis, acciderit, id est semper

semper puerum esse. Orat. ad Brut.

Præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines bestijs præstant, ea in re hominibus ipsis antecellas. de Inuent.

Plato tum denique, Epist. ad Q. fratrem. In Apopthteg. 7.

Bias, cuius cùm patriam. 1. Parad. In Apophth. 65.

Quis in eo summè elaborandum non arbitretur, vt quo vno homines bestijs præstent, in hoc hominibus ipsis antecellat? 1. de Orat.

Artes coniunctæ.

OMnes artes quæ ad humanitatem pertinent, habent commune quoddam vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Pro Arch. poëta.

Omnis ingenuarum & humanarum artium doctrina, vno quodam societatis vinculo continetur. 3. de Orat.

Ceteræ artes se ipsæ per se tuentur singulæ. 2. de Orat.

Non est in literis desperandum. 10

QVibus natura minora data sunt, tamen illud assequi possunt, vt his quæ habeant, modicè & scienter vtantur, vt ne dedecear. 1. de Orat.

Nihil est quod quisquam magnitudinem artium, ex eo quod senes discunt, pertimescat: namq; aut senes ad eas accesserunt, aut vsque ad senectutem in studijs detinentur, aut sunt tardissimi. 3. de Orat.

Literæ discuntur facilè, si & tantum sumas, quantum opus sit, & habeas qui docere fideliter possit, & scias ipse etiam dicere: ita vt facilis vsus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria studiumque permaneat. 3. de Orat.

Non est interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua atque more, vt singulis hominibus ne amplius, quam singulas artes nosse liceat. 1. de Orat.

Interest magni eius, qui discere vult, vtrum vnum omnia, an omnia neminem, sed aliud alium putet consequi posse. Si enim durabit omnia posse penes vnū consistere,

consistere, ipse quoque ad omnium nitetur facultatem: si is desperabit in paulis se exercebit: ipsis enim contentus erit. 3. de Orat.

Multi sunt, qui desperatione debilitati, experiri id nolunt, quod se assequi posse differunt: sed par est omnes omnia experiri qui res magnas, & magnopere expetendas concipiunt. Quòd si quem aut natura sua aut illa præstantis ingenij vis forte deficiet, aut minus instructis erit magnarum artium disciplinis: teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis tertijsq; consistere. Non enim in poëtis, Homero soli locus est, aut Archilocho. aut Sophocli, aut Pindaro. Nec vero Aristotelem in Philosophia deterruit à scribendo amplitudo Platonis. Nec ipse Aristoteles, admirabili quadam scientia & copia, cæterorum studia restrinxit: nec solum ab optimis studijs excellentes viri deterriti non sunt, sed ne opifices quidem se artibus suis remouerunt, qui aut Iasyſi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitati. Nec simulachro Iouis Olympij aut Doryphori statua deterriti reliqui, minus experti sunt quid efficere, aut quo progredi possent. quorum tanta multitudo fuit, tanta in suo cuiusque genere laus, vt cum summa miremur, inferiora tamen probemus. In oratoribus verò, Græcis quidem, admirabile est, quantum inter omnes vnus excellat. Attamen cùm esset Demosthenes, multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec postea defecerunt. Quare non est cur eorum, qui se studio eloquentiæ dediderunt, spes infringatur, aut langueſcat industria. Nam neque illud ipsum quod est optimum, desperandum est: & in præstantibus rebus magna sunt ea, quæ sunt optimis proxima. In Orat.

Natura nulla est quæ non habeat in suo genere res complures, dissimiles inter se, quæ tamen consimili laude dignentur. 3. de Orat.

Non dubium est, quin multi cùm ita nati essent, vt quædam contra naturam depraua ta haberent, restituerentur & corrigerentur à natura, cùm se ipsa reuocasset aut arte, aut medicina aut quorum linguæ sic inhærerent, vt eloqui non possent, hæ scalpello resectæ libera-

liberantur. Multi etiam naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt: vt Demosthenem scribit Phalereus, cum dicere nequiret, exercitatione feciſſe, vt planiſſimè diſceret. 2 de Diuinat.

In Demoſthene tantum ſtudium fuiſſe tantúſque labor dicitur, vt primùm impedimenta naturæ, induſtria, diligentiáque ſuperaret: cúmque ita balbus eſſet, vt eius ipſius artis, cui ſtuderet primam literam non poſſet diſcere, perfecit meditando, vt nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm ſpiritus eius eſſet anguſtior, tantum continenda anima in dicendo eſt conſequutus, vt vna continuatione verborum, binæ ei contentiones, vocis & remiſſiones continerentur. Quinetiam, vt memoriæ proditum eſt, coniectis in os calculis, ſumma voce verſus multos vno ſpiritu pronuntiare conſueſcebat, neque is conſiſtens in loco, ſed inambulans, atque aſcenſu ingrediens arduo. 1 de Orat.

Nihil eſt, quod longinquitas temporis efficere non poſſit. 1. de Diuinat.

Quærendi defatigatio turpis eſt, cùm id quod quæritur, ſit pulcherrimum. 2 de Finib.

Non eſt conſentaneum, vllam honeſtam rem, actionémue, neſcilicet is, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quod ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt: quæ neceſſe eſt, vt cùm aliqua cura res ſibi contrarias aſpernetur atque oderit, vt bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. Lælius.

Sine ſtudio & ardore quodam amoris, in vita nihil quidquam fit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet: hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda: hæc nihil eſt quod non aſſequatur: qua vna virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. de Orat.

Parum valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur. 3. ad Heren.

Quæ bona ſint, fieri melora poſſunt doctrina: & quæ non optima, acui tamen aliquo modo & corrigi poſſunt. 1. de Orat.

In omni diſciplina, infirma eſt artis præceptio ſine ſumma aſſiduitate exercitationis. 3. ad Her.

Nulla

Nulla ars literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi potest. Cicer. Trebatio Fam. Epist. 7.

Studia nihil prosunt preueniendi aliquo, nisi illud, quod eò quò intenda, ferat deducatq; cognoris. 1. de Orat.

Nihil sit im absolutum. 11

NIhil est simul & inuentum & perfectum. de Clar. Orat.

Nihil est in natura rerum omnium, quod se vniuersum profundat, & quod totum repente euolet: sic omnia quæ fiunt, quæque aguntur acerrimè, leuioribus principijs natura ipsa prætexuit. 2. de Orat.

Omnium rerum principia parua sunt, sed suis progressionibus vsa augentur. 5. de Finib.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatum natura expoliuit, tanquam cæteris non sit habitura quod largitur, si vni omnia concesserit. 1. de Inuent.

Nihil refert, quam cito ſi sat bene. 12

ET si vtile est, subitò sæpè discere, tamen illud vtilius sumpto spatio ad cogitandum, paratiùs atque acuratiùs dicere. 1. de Orat.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assequutum. 2. de Orat.

Sapientis laus, & ſapientia commendatio. 13

SApientia, est rerum diuinarum & humanarum scientia, cognitioque, quæ cuiusque rei causa est: ex quo efficitur, vt diuina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat. 4. Tusc.

Mater omnium bonarum artium est sapientia; à cuius amore, Græco verbo philosophia nomen inuenit: qua nihil a dijs immortalibus vberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est. Hæc enim vna, nos cùm cæteras res omnes, tum quod est difficillimum, docuit, vt nosmetipsos nosciremus. Cuius præcepti tanta vis, tanta sententia est, vt ea non homini cupiam, sed Delphice Deo tribueretur. Nam qui se ipsum norit, primùm aliquid se habere sentiet diuini, ingeniumq; in se suum, sicut simulachrum aliquod putabit,

tabit, tantóq; munere deorum semper dignum aliquid & faciet, & sentiet: & cum se ipse perspexerit, totumq; tentarit, intelliget, quemadmodum à natura suborn-eus in vitam venerit, quantaq; instrumenta habeat ad obtinendam adipiscendamque sapientiam: quoniam principio rerum omnium, quasi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illustratus, sapientia duce, bonum virum, & ob eam ipsam causam, cernat se beatum fore. 1. de Legib.

Sapientia, est rerum diuinarum atq; humanarum scientia: in qua continetur deorum & hominum communitas, & societas inter ipsos. 1. Offic.

Sapientia, ars viuendi putanda est. Vna est enim quæ mœstitiam pellit ex animis, quæ nos exhortescere metu non sinit: qua præceptrice, in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto. 1. de Finib.

Sapientia est sanitas animi. 3. Tusc.

Sapientia sola est, quæ nos à libidinum impetu, & formidinum terrore vindicit, & ipsius fortunę modestè ferre doceat iniuriam, & omnes doceat vias, quæ ad quietem, & tranquillitatem ferunt. 1. de Finib.

Sapientia, hominis est custos & procreatrix. 4. de Finib.

Hæc est vna omnis sapientia, non arbitrari sese scire quod nesciat: ob eámque rem Socrates ab Apolline omnium sapientissimus est dictus. 1. Academic.

Sapientia nihil est optabilius, nihil præstantius, nihil homine dignius. Estque diuinarum rerum & humanarum scientia: cuius studium si quis vituperat, haud sanè intelligo quidnam sit, quod laudandum putet. 2. Offic.

Illa est præstans & diuina sapientia, perceptas penitus & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cùm acciderit; nihil antequam euenerit, non euenire posse, arbitrari. 3. Tusc.

Sapientia nihil est melius. 2. de Natura Deorum.

Ad rempublicam plurima veniunt commoda, si moderatrix omnium rerum præstò est sapientia: hinc ad

ipsos

ipsos qui eam adepti sunt, laus, honor, dignitas confluit 1. de Inuent.

Oculorum, inquit Plato, est in nobis sensus acerrimus, quibus sapientem non cernimus: quàm illa ardentes amores excitaret sui, si videretur. 2. de Finib.

Laudem sapientæ statuo maximam, non aliunde pendêre, nec extrinsecus, aut benè aut malè viuendi suspensas habere rationes. Ad Lucceium lib. 5. Famil.

Nihil est turpius, quàm sapientis vitam ex insipientium sermone pendêre. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. 1. Offic.

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offensio, sapientem esse non prohibet. 5. Tusc.

Quum sapiens & bonus vir, qualis fuit C. Lælius suffragijs præteritur, non populis à bono Consule potius, quàm ille à vano populo repulsam ferat? 5. Tusc.

Sapientis animus magnitudine consilij, tolerantia rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus denique omnibus vt mœnibus septus, vinci aut expugnari non potest. Par. 4.

Sapientis animus nunquam est in vitio, nunquam turgescit, nunquam tumet; nunquam sapiens irascitur. 3. Tusc.

Est Sapientis, quidquid homini accidere possit, id præmeditari, & ferre modicè, si aduenerit. Philip. 11.

Sapienti nihil potest videri magnum in rebus humanis: cui æternitas omnis totiusq; mundi nota sit magnitudo. Nam quid autin studijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum, atque idem ita in omnes partes aciem intendit, vt semper videat sedem sibi, & locum sine molestia atque angore viuendi: vt quemcunque casum fortuna inuexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tusc.

Neque lætabitur vnquam, atque mœrebit nimis, qui semper in seipso omnem spem reponit sui. 5. Tusc.

Sapientia est vna, quæ mœstitiam pellat ex animis, quę nos exhorrescere metu non sinat: qua præceptrice, in

in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto. 1. de Finib.

Sapienti malum vixeri nullum potest, quod vacat turpitudine: aut ita parum malum, vt id obruatur sapientia, vixque appareat: qui nihil opinione affingat, assumatque ad ægritudinem: neque id putet esse rectum, se quàm maximè excruciari luctuque confici, quo prauius nihil esse potest. 3. Tuscul.

Quisquis est, qui moderatione & constantia polleat, quietus animo est, sibique ipse placatus, vt neq; tabescat molestijs, neq; frangatur timore, nec sitienter quid expectans ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiens deliquescat: is est sapiens. 4. Tuscul.

Vir temperatus, constans, sine metu, sine ægritudine, sine alacritate vlla, sine libidine: is est sapiens. 5. Tusc.

Omnes qui in rerum contemplatione studia ponebant, sapientes & habebantur & nominabantur. 5. Tuscul.

Qui omnibus virtutibus instructi & ornati sunt, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tuscul.

Sapientissimus est, cui quod opus sit, ipsi venit in mentem. Pro Cluentio.

Quicquid à sapiente proficiscitur, id continuò debet explenum esse suis partibus. 3. de Finib. nec est sapientis dicere, Non putabam.

Nequicquam sapere sapientem qui ipsi sibi prodesse nequiret, dicebat Ennius. Ad Trebat. Famil. 7. 3. Offic. In Apoph. 122.

Mihi. Ad Cæsar. Famil. lib. 13. in Apophthegmatib. 87.

De fælicitate sapientis plura leges tertio Tusc. & Paradox. finali & penultimo.

Stultus. 14.

SApientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo. Paradox.

Stulti malorum conscientia torquenter. Sapientes bona præterita renouata, grata recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus

Nullus ſtultus beatus, & ſapiens non beatus. 1. de Finibus.

Multa ſunt incommoda in vita, quæ ſapientes commodorum compenſatione leniunt ſtulti nec vitare venientia poſſunt, nec ferre præſentia. 1. de Nat. Deor.

Vt Stultitia. 5. Tuſc. In Simil. 72.

Tu vide primo de Finibus pleniſſime, quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STultitia maius eſt malum, quàm omnia mala & fortunæ & corporis. 3. de Natura Deorum.

Omnium malorum ſtultitia eſt mater. De pet. conſ

Inſipientia nullum maius malum eſt. 3 Tuſc.

Miſerius ſtultitia quid dicere poſſumus? 1. de Nat. Deorum.

Quid abiectius ſtultitia dici poteſt? 1. de Leg.

Omnes ſtulti inſaniunt. 4. Tuſc. & Paradox. 4.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, oblitiſci ſuorum. 3. Tuſcul.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic. Papirio Præto. Fa. mil. 9.

Quarto Parad. & quinto plura legere potes.

Prudentia. 16

PRudentia, eſt rerũ expetendarũ ſcientia. 1. Offic.

Nihil eſt homini prudentia dulcius, aut ſagaci ac bona mente melius. 1. Tuſc.

Non poteſt eſſe iucunda vita, à qua abſit prudentia. 5. Tuſc.

Omnibus artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudentia: quam omnes, qui cuique artificio præſunt, debent habere. 5. de Finib.

In prudentia, duo vitia vitanda ſunt: Vnum, ne incognita pro cognitis habeamus temerè aſſentiamur. Quod vitium effugere qui volet (omnes autem velle debent)

debent) adhibebit ad considerandas res, & tempus & diligentiam. Alterum est virium quòd quidam nimis magnum studium, multamque operam in res obscuras atque difficiles conferunt, easdemque non necessarias. 1. Offic.

Vt quisque maximè perspicit, quid in quaque re verissimum sit: quique acutissimè & celerrimè potest & videre, & explicare rationem, is prudentissimus & sapientissimus rite haberi solet. 1 Offic.

Laus Philosophiæ & utilitas. 17

PHilosophandi ratio est triplex. Vna de vita & moribus: Altera, de natura & rebus occultis: Tertia, de disserendo, &, quid verum, & quid falsum, quid rectum in oratione, quid prauum, quid consentiens, quid repugnet, iudicando. 1. Acad.

Philosophia in tres partes est distributa: in naturæ obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores. 1. de Orat.

Cùm tota Philosophia frugifera, & fructuosa, nec vlla pars eius inculta ac deserta sit, num nam in ea spatiosior locus est, nec vberior, quàm de officijs, à quibus constanter, honestèmque viuendi precepta ducuntur. 3. Offic.

Philosophia mater omnium bonarum artium, nihil est aliud, nisi, vt Plato ait, donum & inuentum deorum. Hæc nos primùm ad deorum cultum, deinde ad ius hominum, quod situm est in generis humani societate, tum ad modestiam, magnitudinemque animi erudiuit: eadémque ab animo tanquam ab oculis caliginem dispulit, vt omnia supera, infera, prima, vltima, media videremus. 1. Tusc.

Est laudatarum artium omnium procreatrix quædam, & quasi parens ea quam Philosophiam Græci vocant. 1. de Orat.

Philosophia nihil est aliud si rectè interpretari volumus, quam studium sapientiæ. 2 Offic.

Cultura animi Philosophia est, quæ extrahit vitia radicitus, & præparat animos ad satus accipiendos. 2. Tusc.

Philosophi a modetur animis, solicitudines detrahit, cupiditatibus

cupiditatibus liberat, pellit timores. 2. Tusc.

Est animi medicina Philosophia: cuius auxilium, non vt in corporis morbis petendum est foris: omnibusque opibus viribusq;, vt nosmetipsi nobis mederi possimus, elaborandum est. 3. Tusc.

Philosophia mater est omnium benefactorum, beneque dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorumque nostrorum omnis à Philosophia petenda est medicina. 5. Tusc.

Sine Philosophia fieri non potest, vt sanus sit animus. 3. Tusc.

Vt medici toto corpore curando. 3 Tuscul. In Simil. 36.

Radicem omnium malorum stirpitus Philosophia si extracturam, pollicetur demus ergo huic nos excolendos, patiamurq; nos sanari ab ea, si boni & beati volumus esse: omnia adiumenta & auxilia petamus bene beatéque viuendi. 4. Tuscul.

Philosophia virtutes continet, & officij & bene viuendi disciplinam: quam qui profitetur, grauissimam mihi personam sustinere videtur. In Pisonem.

Est Philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinémque consultò fugiens, eique ipsa & suspecta & inuisa. 2. Tusculan.

Nunquam satis dignè poterit laudari Philosophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis possit sine molestia degere. Cato Maior.

Nullum bonum Philosophia optabilius, nullum præstantius, neque datum est mortalium generi, deorum consensu, neque dabitur. De Vniuer.

O vitæ Philosophia dux! ô virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum! quid non modo nos, sed omnino vita hominum sine te esse potuisset? Tu vrbes perpetuisti, tu dissipatos homines in societatem vitæ conuocasti. Tu eos inter se primò domicilijs, deinde coniugijs, tum litterarum & vocum communione iunxisti. Tu inuentrix legum, tu magistra morum & disciplinæ fuisti. Tu vitæ tranquilitatem largita nobis es, & terrorem mortis sustulisti. 5. Tusc.

Nihil est dulcius otio literario, his dico literis, qui

bo

bus infinitatem rerum atq; naturæ, & in hoc ipso mundo, cœlum, terras, maria cognoscimus. 5. Tuscul.

Thales Milesius, vt obiurgatores suos conuinceret, ostenderetque Philosophum, si ei commodum esset, pecuniam facere posse, omnem oleam antequam florere cœpisset, in agro Milesio coemisse dicitur. Animaduerterat fortasse quadam scientia olearum bertatem fore. 1. de Diuinat.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam studiosè intuentur, & sapientia studiosi & Philosophi habentur. 3. Tuscul.

Philosophi, virtutis magistri. 2. Tuscul.

Magistri virtutis, Philosophi. 5. Tusc.

Non ex singulis vocibus Philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate & constantia: reliqua spectari oportet, non verba. 5 Tusc.

In Philosophia res spectantur. non verba peduntur. Orat. ad Brutum.

A Philosopho, si adferat eloquentiam, non aspernor: si non habeat, non admodum desidero. 1. Tusc.

Sunt qui in rebus contrarijs parum sibi constent, voluptatem seueriſsimè contemnant, in dolore sint molliores, gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Offic.

Vt si Grammaticum professus se quispiam. 2. Tusc. In simil. 10.

Quotusquisque Philosophorum inuenitur, qui sit ita mortatus ita animo ac vita constitutus, vt ratio postulat, qui disciplinam, non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putet quique obtemperet ipse sibi, ac decretis suis pareat? videre licet alios tanta leuitate & iactatione, ijs vt fuerit non didicisse melius: alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ: multos libidinum seruos, vt cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem est turpiſsimum. 2. Tusc.

Eloquentia. 18

PAcis est comes, otijque socia, & iam bene constitutæ ciuitatis quasi alumna quædam, eloquentia. De claris Orat.

Nemo est qui nesciat, initio genus humanum in montibus ac filius dissipatum: prudentium consilijs compulsum,

pulsum,& disertorum oratione delinitum, se oppidis mœnibusque sepsisse. 1.de Orat.

Fuit quoddam tempus,cùm in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & victu ferino sibi vitam propagabant: nec ratione animi quidquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Nemo legitimas viderat nuptias, nemo certos inspexerat liberos. Quo tempore quidam magnus,videlicet vir & sapiés, dispersos homines in agris, & in locis siluestribus abditos, ratione quadam compulit in vnum locum, & congregauit, & eos ex feris & immanibus mites reddidit, & mansuetos. 1.de Inuent.

Hoc tempore cùm homines nondum neque naturali, neque iure ciuili discripto, fusi per agros,atque dispersi vagarentur,tantumque haberent, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera aut eripere,aut retinere potuissent extiterunt viri virtute & consilio præstanti,qui dissipatos vnum in locum congregarunt,eosque ex ferocitate illa ad iustitiam atque mansuetudinem transtulerunt, & inuento diuino & humano iure eos mœnibus sepserunt. Pro Sestio.

Duæ sunt artes,quæ possunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis:vna imperatoria:altera oratoris boni,ab hoc enim pacis ornamenta retinerentur, ab illo belli pericula repelluntur. Pro Muræna.

Grauis est & plena dignitatis dicendi facultas,quæ plurimas gratias,firmissimas amicitias, maximà sæpe studia peperit. Pro Muræna.

Eloquentia principibus maximè ornamento est. 4. de Finib.

Eloquentia grandis est verbis,sapiens sententijs,genere toto grauis: manus extrema non accessit operibus eius:præclare inchoata multa,perfecta non planè. De claris Orat.

Nihil est eloquentia laudabilius vel præstantius, vel admiratione audientium, vel spe indigentium, vel eorum qui defensi sunt gratia. 2 Offic.

Nihil est tam inhumanum, quàm eloquentiam à natura ad salutem & conseruationem datam,ad bonorum pestem perniciemque conuertere. 2 Offic.

Nihil

Nihil est tam incredibile, qd' non dicendo fiat probabili. Nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Parad.

Vt hominis decus est ingenium, sic ingenij lumen est eloquentia. De Claris orator.

Eloquens & disertus.

ELoquens hoc vel maxime differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acutè atque dilucidè, apud mediocres homines, ex cõmuni quadam hominum opinione dicere. Eloquens verò, qui mirabilius & magnificentius augere potest, atque ornare quæ vult: omnesque omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes animo ac memoria continet. 1 de Orat.

Si de laudibus eloquentiæ, delectatione & artis difficultate, plura cupias, eadem diligenter librum de Oratore, & amplius quod desideres, nihil erit.

Orator. 20

NOmine oratoris & docti, ornandi est, qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subijcere odio ciuium, supplicioq; constringere idemq; ingenij præsidio innocentium iudiciorum pœna liberare: idemque languentem labentemque populũ, aut ad dec⁹ excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bones mitigare: qui denique, quemcunque in animis hominum motũ res & causa postulet, eum dicendo vel excitare possit, vel sedare. 1 de Orat.

Dialectica & Rhetorica, quadam differentia. 21

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quod latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressius. 2 de Finib.

Zeno ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter Dialecticam & Rhetoricam interesset. Nàm cùm compresserat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticam aiebat eiusmodi esse: cum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius

similem Eloquentiam esse dicebat. Hocque vno, ait Aristoteles, inter se differunt, quòd hæc ratio dicendi, latior fit; illa loquendi contractior. Orat. ad Brut.

Docti quid maxime sit proprium. 22

ERuditus oportet semper aliquid ex se promat qd' alios delectet, aut seipsum laudib. illustret. L. Lucerius ad Ciceronem, Fam. lib. 5.

Docti non solùm viui ac præsentes studiosus discendi efficiunt atque docent, sed hoc idem etiam post mortem monumentis literarum assequuntur. 1 Offic.

Ingeniosus laboriosissime docet. 23

QVo quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius: quod enim ipse celeriter arripuit, id quum tardè percipi videt, discruciatur. Pro Ros. Cont.

Doctus inutilis, nisi probus. 24

QVo quis versutior & callidior, hoc inutilior & suspectior, detracta opinione probitatis. 2 de Offic.

Si quis omissis honestissimis studijs rationis & officij consumit omnem operam in exercitatione dicendi, is inutilis sibi, pernicioſus ciuis patriæ alitur: qui verò ita se armat eloquentia, vt non oppugnare commoda patriæ, verùm pro ijs pugnare possit, is mihi vir & suis, & publicis rationibus vtilissimus atque amicissimus ciuis fore videtur. 1 de Inuent.

Scientia, quæ est. 2 Offic. in Apophth. 12.

Ars militaris. 25

REi militaris virtus præstat cæteris omnibus. Omnes vrbanæ res, omnia nostra studia, & hæc forensis laus & industria latent, in tutela ac præsidio belliçæ virtutis: & simulatque increpuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Omnia denique quæ sunt in imperio, & in statu ciuitatis, ab ijs defendi, & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Pro Muræna.

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm iuris ciuilis gloria. Vigilas tu de no?e, vt tuis consultoribus respondeas: Ille verò, vt quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. Te gallorum, illum buccinarum cantus

cantus excuſcitat. Tu actionem inſtituis, ille aciem inſtruit. Tu caues ne tui conſultores, ille ne vrbes aut caſtra capiantur. Ille tenet & ſcit vt hoſtium copiæ: tu vt aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Pro Muræna.

Duæ ſunt artes. Supra nu. 18. in cap. de Eloquentiæ, pro Muræna.

Conſilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferantur. 26

MInuenda eſt horum opinio, qui arbitrantur, res bellicas maiores eſſe, quàm vrbanas: Quamuis enim Themiſtocles iure laudetur, & ſit eius nomen quàm Solonis illuſtrius: citeturq; Salamis clariſſimæ teſtis victoriæ, quæ anteponatur conſilio Solonis, ei quo primùm conſtituit Areopagitas non minus præclarum hoc, quàm illud iudicandũ eſt. Illud enim ſemel profuit, hoc ſemper proderit ciuitati. 1 Offic.

Non minorem vtilitatem adferunt, qui togati reip. præſunt, quàm qui bellum gerunt. Itaq; eorum conſilio ſæpe, aut non ſuſcepta, aut confecta bella ſunt; nonnunquam etiam illata. Quare expetenda magis eſt decernendi ratio quàm decertandi fortitudo: temerè enim in acie verſari & manu cum hoſte confligere, immane quiddam eſt, & belluarũ ſimile. 1 Offic.

Conſiderati hominis eſt iure decertare, armis non contendere. Pro Cecin.

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ. 1 Off.

Honeſtum efficitur, animi, non corporis viribus. 1. Offic.

Parua ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi. 1. Offic.

Non viribus aut velocitatibus, aut celeritate corporum res magnæ geruntur, ſed conſilio & auctoritate, & ſententia. Cato Maior.

Maximæ reſpublicæ per adoleſcentulos labefactatæ, à ſenibus ſuſtentatæ & reſtitutæ ſunt. Cùm enim ad gubernacula reipublicæ temerarij atque audaces homines accedunt, maxima ac miſerrima naufragia fiunt. Cato Maior.

Dux ille Græciæ nunquam optat, vt Aiacis similes decem habeat; at vt Nestoris quandoque. Quod si acciderit, non dubitat quia Troia breui sit peritura. Cato. Maior.

Temeritas cum sapientia non commiscetur. Pro Mur.

Hæc plenius disputantur, prim. Offic or. cap. Sed cum plerisque: quæ nos consulto omisimus. Consiliumrem præcurrat. 27

IN rebus magnis, memoriaque dignis, consilia primùm, deinde acta, postea euentus spectantur. 2. de Orat.

Bene præcipiunt, qui vetant quicquam agere quod dubites, æquum sit an iniquum. 1. Offic.

Non debemus quidquam agere cuius non possimus causam probabilem reddere. 1 Offic.

Ad rem gerendam qui accedit, caueat, ne id modò consideret, quàm illa res honesta sit, sed etiam vt habeat efficiendi facultatem: in quo ipso considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignauiam aut minis confidat propter cupiditatem. In omnibus autem negotijs priusquàm aggrediare, adhibenda est preparatio diligens. 1. Offic.

Suum quisque noscat ingenium, acremque se & vitiorum, & bonorum suorum iudicem prębeat: ne scenici plus quàm nos, videantur habere prudentiæ; néue histrio videat in scena, quod non videat sapiens in vita. 1. Offic.

Non est incommodum ex alijs iudicare; vt si quid dedeceat in alijs, vitemus & ipsi sit enim, nescio quo modo, vt magis in alijs cernamus, quam in nobismetipsis, si quid delinquitur. 1. Offic.

Vt pictores, & ij qui signa fabricantur. 1. Offic. in similib. 90.

Ad ea eligenda, quę dubitationũ afferunt, adhibere homines doctos debemus, vel etiã vsu peritos, & quid ijs de vno quoq; officij genere placeat, exquirere. 1. Offic.

Non est satis iudicare quid faciendum, non faciendúmue

dúmue sit, sed stare etiam oportet in eo quod sit iudicatum. 1 de Finib.

Melius curantur ea, quæ consilio geruntur, quàm quæ sine consilio administrantur. 1 de Inuent.

Domus ea quæ ratione geritur, omnibus instructior est rebus, & apparatior, quàm ea quæ temerè, & nullo consilio administratur. 1 de Inuent.

Exercitus is cui præpositus est sapiens, & callidus imperator, omnibus partib⁹ commodius regitur, quàm is qui stultitia & temeritate alicuius administratur. 1. de Inuent.

Sinistrum quorundam consilium. 28

HOc plerumque facimus, vt consilia euentis ponderemus, & cui bene quid processerit, multum illum præuidisse: cui secus nihil sensisse dicamus. Pro C. Rabir. Posthun.

Ne dum hominum humilium, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex euentu, non ex voluntate à plerisque probari solent. Lib. 9. ad Attic. Epist. 10.

Princeps. 29

MAgnum est, personam in republica tueri principis: qui non animis solùm debet, sed oculis seruire ciuium. Philip. 8.

Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere possunt, quibus tota commissa est respublica. Pro Milone.

Si quis de contentione principatus laborat (quę nulla esse debet) stultissimè facit, si vitijs cum virtute contendit: vt enim cursus cursu, sic in viris sortibus, virtus virtute superatur. Philip. 14.

Regium est ita viuere. Pro Sylla. Vide Appetit 51.

Vt cupiditatibus principum. 3 de Legi. in Simil. 15.

Quales in repub. principes. Lent Famil. 1. In Apophth. 9.

Non tantum mali est peccare principes (quanquam est hoc magnum per seipsum malum) quantum illud, quòd per multi etiam imitatores principum existunt. Nam licet videre, quæcunque mutatio morum in prin-

cipibus extiterit, eandem in populo secutam. Nobilium enim vita, victúque mutato, mores ciuitatis mutari solent. Nec solùm vitia concipiunt ipsi principes, sed ea infundunt in ciuitatem: neque solùm obsunt, quòd illi ipsi corrumpuntur: sed etiam quòd corrumpunt, plúsque exemplo, quàm peccato nocent. Pauci enim, atque admodum pauci, honore & gloria amplificati, vel corrumpere mores ciuitatis, vel corrigere possunt. 3 de Legibus.

Studiosè plerique facta principum imitantur. 1. Offic.

Turpe est, eum ex quo pudoris pudiciæque petuntur exempla, eundem in aliquo libidinis crimine comprehendi. Pro Deiot.

Imperator. 30

IMperatores appellandi sunt, quorum virtute & consilij felicitate, maximis periculis seruitutis atq; interitus liberati sumus. 14 Philip.

In summo imperatore, quatuor hæ virtutes inesse debent: scientia rei militaris, virtus, auctoritas, felicitas. Pro Lege Manil.

Hæ sunt virtutes imperatoriæ, labor in negotijs, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo. Pro lege Man.

Non solùm bellandi virtus in summo atque perfecto Imperatore quærenda est, sed multa sunt artes eximiæ, huius administræ, comitésque virtutis. Primùm quanta innocentia, quanta deinde omnibus in rebus temperantia, fide, felicitate, ingenio, & humanitate, Imperatores esse debent? Pro lege Manil.

Refrænet primùm libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coërceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat alijs imperare, cùm ipse improbissimus dominis dedecori & turpitudini parere desierit. Parad. 5.

Non potest exercitum is continere Imperator, qui seipsum non continet: frugi hominē dici, non multum aliudis habet in Rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & mansuetum,

mansuetum hæ sunt regiæ laudes. Pro lege Man. Pro lege Deiot.

Magistratus. 31

MAgistratus lex est loquens. 3 de Legib.

Magistratibus opus est, sine quorum prudentia ac diligentia ciuitas esse non potest, quorū discriptione omnis Reipub. moderatio continetur: neque ijs solùm præscribendus est imperandi, sed etiā ciuibus obtemperandi modus. Nam & qui benè imperat, paruerit aliquando necesse est, & qui modestè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse. 3 de Leg.

Omnino qui Reipublicæ præsunt duo Platonis præcepta teneant. Vnum, vt vtilitatem ciuiū sic tueantur, vt quidquid agant, ad eam referant, obliti commodorum suorum. Alterum, vt totum corpus Reipublicæ curent, ne dum partem aliquam tuenter, reliquas deserant. Vt enim tutela, sic procuratio Reip. ad vtilitatem eorum qui commissi sunt; non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. 1 Offic.

Huc omnia sunt referenda ab ijs qui præsunt alijs, vt qui eorum in imperio erunt, sint quam præsunt alijs, estque non modò eius qui socijs & ciuibus, sed etiam eius qui seruis, qui mutis pecudibus præfit, eorum quibus præsit commodis, vtilitatique seruire. Ad Quint. frat. Epist. 1.

Sudandum est ijs, qui magistratum gerunt, pro communibus commodis: adeundæ inimicitiæ, subeundę sæpe pro Republica tempestates: cum multis audacibus, improbis, nonnunquam etiam potentibus dimicandum. Pro Sest.

Est boni magistratus, cùm auxilia Reipublicæ labefactari, conuellique videat ferre opem patriæ, succurrere saluti fortunisq; communibus: suam salutē posteriorem saluti communi ducere: suam salutem posteriorem saluti communi ducere; intercludere omnes seditionum vias. Pro Caio Rabir.

Si populo consulis, remoue te à suspicione alicuius tui commodi: fac fidem, te nihil nisi populi vtilitatem

& fructum quærere. De lege Agrar. ad Pop.

Nulla re conciliare facilius beneuolentiam multitudinis possunt ij qui reipub. præsunt, quàm abstinentia, & continentia. 2 Offic.

Et boni magistratus, commoda ciuium defendere, non diuellere: atque omnes æquitate eadem continere. 2 Offic.

Et proprium munus magistratus, intelligere, si gerere personam ciuitatis, debereque eius dignitatem, & decus sustinere, seruare leges, iura describere, & ea fidei suæ commissa meminesse. 1 Offic.

Hi qui rempublicam tuebuntur, in primis operam dabunt, vt iuris & iudiciorum æquitate suum quisque teneat: vt neque tenuiores propter imbecillitatem circumueniantur, neque locupletibus ad sua vel tuenda, vel recuperanda, obsit inuidia. 2 Offic.

In primis videndum est ei qui Rempub. administrabit, vt suum quisque teneat: & earum rerum sit copia, quæ sunt necessariæ. 2 Offic.

Magistratus, non obedientem, & noxium ciuem mulcta, vinculis, verberibusque coërceat: ni par maiórue potestas, populúsue prohibeat. 3 de Legib.

Qui Reipublicæ præsunt, legum similes sint, qui ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. 1. Offic.

Munus eorum esse debet, resistere & lenitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Milone.

Est ei cui reipublica commissa est, necessaria oratio & sapientia, qua regat populos, qua stabiliat leges, qua castiget improbos, qua tueatur bonos, qua laudet claros viros, qua præcepta laudis & salutis aptè ad persuadendum edat suis ciuibus: qua hortari ad decus, reuocare à flagitio, consolari possit afflictos, factaq; & consulta fortium & sapientum, cùm improborum ignominia, sempiternis monumenti prodere. Plerique tamen ad honores adipiscendos, & ad Rempublicam gerendam nudi veniunt, & inermes, nulla cognitione rerum, nulla scientia ornati. 1 de Legib.

Est boni magistratus, non solùm videre quid agatur, verùm etiã præuidere quid futurum sit. Pro Murena.

Bono

Bono viro non minori curæ est, qualis Respublica post mortem suam futura sit, quàm qualis hodie sit. In Lælio.

Caput est in omni procuratione negotij & muneris publici, vt auaritiæ pellatur vel minima suspicio. 2. Offic.

Nullum est vitium tetrius, quàm auaritia: præsertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus: habere enim quæstui Rempublicam, non modò turpe est, sed sceleratum & nefarium. 2 Offic.

Senatorius ordo vitio careat, cæteris specimen sit: nec veniat quidem in eum ordinem quisquam vitij particeps. 3 de Leg.

Imitemur nostros Brutos, Camillos, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, & Æmilios, quos in Deorum immortalium cœtu ac numero repono. Amemus patriam, consulamus bonis, præsentes fructus negligamus, posteritati & gloriæ seruiamus. Id esse optimum putemus, quod erit rectissimum. Speremus quod volumus: sed quod acciderit feramus. Cogiremus denique: corpus virorum fortium magnorum, que hominum esse mortale: animi verò motus, & virtutis gloriam sempiternam. Pro Sest.

O conditiones miseras administrandarum ciuitatum & prouinciarum: in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum; vbi seueritas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio pernicioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ, venientes prætores expectant, præsentibus inseruiunt, abeuntes deserunt. Pro Placco.

Sunt qui quod sentiunt, etiamsi optimus est, inuidiæ metu non audent dicere. 1 Offic.

Lex. 32

LEx est ratio summa, insita in natura, quæ iubet ea quæ facienda sunt; prohibetque contraria. 1. de Legib. Vide 2 de Legib.

Lex nihil est aliud nisi recta, & a numine deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Philip 11.

Legibus proposita sunt supplicia vitijs, præmia virtutibus. 2 de Orat.

Vitorum emendatricem legem esse oportet, commendatricemque virtutum: ab ea enim viuendi doctrina ducitur. 1 de Legib.

Docemur auctoritate nutuque legum domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, nostra tueri: ab alienis mentes, oculos, manus abstinere. de 1. Orat.

Leges sunt inuentæ, quæ cum omnibus vna atque eadem voce loquerentur. 2 Offic.

A maioribus nostris nulla alia de causa leges sunt inuentæ, nisi vt suos ciues incolumes conseruarent. In Vatin.

Ad salutem ciuium, ciuitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam & beatam, conditæ sunt leges. 1 de Legib.

Eo virtute & sapientia maiores nostri fuerunt, vt in legibus scribendis, nihil sibi nisi salutem, atque vtilitatem reipublicæ proponerent. Neque enim ipsi quod obesset, scribere volebant: & si scripissent, cum esset intellectum, Repudiatum iri legem intelligebant. 1 de Inuent.

Nihil est tam aptum ad ius, conditionémque naturæ, quàm lex: sine qua nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. 3 de Leg.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & consilium: sententia ciuitatis, posita est in legibus. Pro Cluent.

Vt membra. 3 Offic. in Similib. 17.

Ius amitti non potest sine magno incommodo ciuitatis. Pro Cæcin.

Omnia sunt incerta, cùm à iure discessum est. Ad Pap. Pætum. lib. Famil 9.

Maior hæreditas venit vnicuique nostrum à iure, & legibus, quam ab ijs, à quibus illa bona relicta sunt. Nam vt perueniet ad nos fundus, testamento alicuius fieri potest: vt retineamus quod nostrum factum est, sine iure ciuili non potest. Pro Cæcin.

Hoc

Hoc spectant legetsi hoc volunt, incolumem esse ciuium coniunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio vinculis, damno coërcent. 3 Offic.

Legis est persuadere, non omnia vi ac minis cogere 2 de Legib.

Si esset ista cognitio iuris magna ac difficilis, tamen vtilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere. 1 de Orat.

Domus Iurisconsulti, est totius oraculum ciuitatis. Omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum aut puniendorum maleficiorum causa reperta sunt. 1 de Orat.

Ius ciuile. 33

IVris ciuilis summo semper in honore fuit cognitio atque interpretatio. 2 Offic.

Nihil est in ciuitate diligenter, quàm ius ciuile retinendum. Et enim hoc sublato, nihil est, quare exploratum cuique possit esse, quid suum aut quid alienum sit. Nihil est quod æquabile inter omnes, atque vnum omnibus esse possit Pro Cæcin.

Ius ciuile eiusmodi esse debet, quod neque inflecti gratia, neque perfringi potentia, neq; adulterari pecunia possit. Quod si non modò oppressum, sed etiam desertum, aut negligentius ad seruatum erit, nihil est quod quisquam se habere certum, aut à patre acceptum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cæcin.

Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modò iudiciorum, sed etiam vtilitatis, vitæque communis. Qui autem interpretes iuris vituperãt, si imperitos iuris esse dicit de hominibus, non de iure ciuili detrahit Sin peritis non putat esse obtemperandum, non homines lædit, sed leges & iura labefactat. Pro Cæcin.

Veri iuris, germanæque iustitiæ solidam & expressam imaginem nullam tenemus vmbra, & imaginibus vtimur. 2 Offic.

Tu de iuris ciuilis communicatione leges plurimas apud Ciceronem in orationibus pro A Cæcina.

Armis.

Arma legibus contraria. 34

NIhil est æquitati tam contrarium, atq; infestum, quam conuocati, armatique homines: nihil iuri tam inimicum, quàm vis. Pro Cæcin.

Nihil est exitiosius ciuitatibus, nihil tam contrarium iuri & legibus, nihil minus ciuile & humanum, quàm constituta & composita Republica, quidquam agi per vim. 3 de Legib.

Silent leges inter arma, nec se expectari iubent: cùm ei qui expectare velit, ante iniusta pœna luenda sit quàm iusta reposcenda. Pro Milone.

Iudex, & quæ sint eius partes. 35

IVdex est is quem non minus bene de nobis existimare, quàm secundum nos iudicare velimus. Pro Rosc. Com.

Semper iniquus est Iudex, qui aut inuidet, aut fauet: debeatque in iudicio imbecillis esse inuideo. Pro Planc.

Abducuntur nonnunquam iudices ab institutis suis magnitudine pecuniæ. 6 Act. in Ver.

Ingentes diuitiæ, iudiciorum religionem, veritatemque solent perfringere. 2 Act in Ver.

Plura iudicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundia, aut dolore, aut lætitia, aut spe, aut timore, aut errore, aut aliqua promotione mentis; quàm veritate, aut præscripto, aut iuris norma aliqua, aut iudicij formula, aut legibus. 3 de Orat.

Est sapientis iudicis, meminisse se hominem; cogitare sibi tantum esse permissum, quantum commissum sit & creditum. Et non solùm sibi soli potestatem esse datam, verùm etiam fidem habitam esse memeniisse: posse quem oderit, absoluere; quem non oderit, condemnare; & semper non quę velit ipse, sed quid lex & religio cogat, cogitare: Animadnettere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur. Cùm hæc sunt videnda: tum illud est, hominis magni, iudicis atque sapientis, habere in consilio legem, fidem, religionem, æquitatem: libidinem autem & inuidiam, metu cupiditates omnes amouere: maximi æstimare conscientiam mentis suæ, quam à Dijs immortalibus

mortalibus accepimus, quę à nobis diuelli non potest. Pro Cluent.

Cùm iudici dicenda sententia est, meminerit se Deum habere testem, id est, mentem suam, qua nihil homini dedit ipse Deus diuinius. 3 Offic.

Est sapientia iudicis in hoc, vt non solùm quid possit, sed etiam quid debeat, ponderit: nec quantum sibi permissum meminerit, sed etiam quatenus commissum sit. Pro Rabir. Posth.

Magnopere laborare debent iudices, non modò quid dicant pro testimonio, sed etiam quib⁹ verbis vtantur; ne quod minus moderatè positum, ne qd'ab aliqua cupiditate prolapsum verbum esse videatur. Vultu denique laborare, ne qua significari possit suspicio cupiditatis; vt & cum prodeunt, existimatio fit quędà tacita, de illis pudoris ac religionis: & cum discedunt ea diligenter conseruata ac retenta videatur. Pro Font.

Neque contra Rempublicam, neque contra iusiurandum ac fidem amisi causa vir bonus faciet; ne si iudex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cùm induit iudicis. Nam si omnia facienda sint, quæ amici velint; non amicitiæ tales, sed coniurationes putandæ sunt. 3 Offic.

Iudicis est semper in causis verum sequi. 2 Offic.

Est boni iudicis, paruis ex rebus coniecturam facere vniuscuiusque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6 in Ver.

Iudex bonus nemo esse potest, qui suspicione certa non mouetur. 7 Act in Ver.

Scriptum sequi, calumniatoris est: boni verò iudicis, voluntatem scriptoris, auctoritatemque defendere. Quæ lex enim, quod senatusconsultum, quod magistratus edictum, quod testamentum non infirmari aut conuelli potest, si ad verba rem deflectere velimus? consilium autem eorum, qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Non enim ex verbis totum pendet ius, sed verba seruiunt hominem consilijs & auctoritatibus: nec verba veniunt in iudicium, sed ea res, cuius causa verba in leges coniecta sunt. Pro Cæcin.

Dubium

Dubium non est quin omnes omnium pecuniæ positæ sint in eorum potestate, qui iudicia dant, & eorum qui iudicant quum nemo nostrum possit ædes suas, nemo fundum, nemo bona patriæ obtinere, cùm ad iudicandum detur iudex nequam, & leuis, qui de ijs iudicet. 5 Act. in Verr.

Præceptores. 36

NVllum munus Reip. afferre maius, meliúsue possumus, quàm si doceamus atque erudiamus iuuentutem ijs præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolepsi est, vt omnium opibus refrænanda atque coercenda sit. 3 de Diuinat.

Nulli bonarum artium magistri non beati putandi, quamuis consenuerint vires atque deficerint. Cato Maior.

Pædagogi negligendi non sunt, sed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo est nostrûm liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atque doctores, cui non locus ille mutus, vbi ipse alitus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur. Pro Planc.

Idem erat atiquitus viuendi præceptores, atque dicendi. 3 de Orat.

Ciuitas. 37

CIuitas in seditione non potest esse beata. 1 de Finib.

Proprium est ciuitatis atque Vrbis, vt sit libera, & non solicita suæ rei cuiúsque custodia. 2 de Off.

Milites perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere. Præsidium charitate & beneuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. 2 Philip.

Non est illa tum ciuitas, cùm leges in ea nihil valent, cùm iudicia iacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitiosa est ciuitas, quæ largitione interposita, virtutis & dignitatis obliuisci solet. De Petit. Consul.

Ciui-

Ciuis. 38

QVi periculum non timet, proposita inuidia, morte, pœna, qui nihilo segnius Rempub. defendit, is vir verè, & ciuis putandus est. Pro Mil.

Ciuis est is, qui patriam suam diligit, ac bonos omnes soluos incolumesque desiderat. In Vat.

Ab omnibus huiusmodi ciuis laudandus ac diligendus est, qui non solùm Reip. ciuem improbum remouet, verum etiam seipsum eiusmodi fore profitetur, ac præstat: vt sibi non modò communi voluntate virtutis atque officij, sed etiam vt quadam magis necessaria ratione, rectè sit honesteque viuendum. 5 Act in Ver.

Ciuem oportet æquo & pari cum ciuibus iure viuere, neque submissum, & abiectum, neque sese efferentem: tum in Repub. ea ville, quæ tranquilla & honesta sint. 1 Offic.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm ab esse à ciuilibus controuersijs. Ad Artic. 9. lib. epist.

Ciuis non est habendus, qui ciuile bellum conoupiscit. Philip. 13.

Ingratus est, iniustúsque ciuis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Ciuem ab hoste non natura ac loco, sed animo, factisque distingnimus. Parad. 4.

Hi & audaces, & mali, & pernicioſi ciues putantur, qui incitant populi animos ad seditionem: aut qui largitione cæcant mentes imperitorum; aut qui fortes & claros viros, & benè de Rep. merito, in aliquâ vocant inuidiam. Qui verò sceleratorum impetus & conatus represserunt, qui auctoritate, qui fide, qui magnitudine animi consilijs audacium restiterunt, ij boni ciues semper habit. sunt. Pro Sest.

Respublica & Patria. 39

RESpublica nomen vniuersæ ciuitatis est: pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi conferre debemus. 2 de Leg.

Eò omnis vitæ nostræ, ratio transmittenda est, vt magnam

magnam nominis nostri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis, posteris relinquamus. In Var.

Bono viro. Lælius in Magist 31.

Omnibus bonis expedit saluam esse Rempublicam. Phil. 13

Laudandus est is, qui mortem oppetit pro Rep. qui doceat, chariorem esse patriam nobis, quàm nosmetipsos. Est quę illa vox inhumana & scelerata eorum, qui negant se recusare, quo minus ipsis mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur. 3 de Finib.

Qui pro republica vitam reddiderunt, nunquam mehercule eos mortem potius, quàm immortalitatem assecutos putaui. Pro Planc.

Nihil est ex omnibus rebus humanis præclarius aut præstantius, quàm de Republica benè mereri. Ad Planc. Famil. 10.

Omni timore depositò, debemus liberè Reip. consulere. Brut. ad Cic. Fam. 11.

Imitemur nostros Brutos. Pro Sest. de Magist 31.

Maiores nostri ijs qui ob Remp. mortem abierant, pro breui vita diuturnam memoriā reddiderunt. Phi. 9.

Duo hæc moriens opto. Phil. 2. in Apophth 130.

Non potest cuiquam malè de Repub. merenti, iusta esse causa de Resp. Arusp.

Magnus est in Repub. campus, multis apertus cursus ad laudem. Phil. 14.

Patria, est communis omnium nostrum parens. 1 Inuect in Catil.

Non potest cognatio vlla propior esse, quam patriæ. 1 de Orat.

Ipsa patria dici vix potest, quid charitatis, quid voluptatis habeat. Phil 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in vita esse debet. Ad Quir. post Red.

Est patriæ charitas maxima. In Var.

Communne patriæ solum, & charum est, & iucundum, & delectabile. Cicero Caio Cassio, Famil. 12.

Nullus locus est domestica sede iucundior 4 in Cat.

Nullus locus nobis dulcior esse debet patria. Ad Marc. Famil. 4.

Nostra

Nostra nos patria delectat: cuius rei tanta est vis, ac tanta natura, vt Ithacã illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponat. 1 de Orat.

Chari sunt liberi, propinqui, familiares; sed omnes omnium charitates patria vna complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus? 1 Offic.

Patriæ nos primùm natura conciliat. De Respons. Arusp.

Patria est. 3 Tusc. In Apophth. 82.

Si contentio quædam & comparatio fiat, quib⁹ plurimum tribuendum sit officij, principes sunt patria & parentes: quorum beneficijs maximè obligati sumus. 1 Offic.

Sapientis est carere patria: duri, non desiderare. Ad Marcel. Famil. 4.

Malo sine periculo domi meæ esse, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc. Famil. 4.

Pro patria, & in patria mori, præclarum. Ad Atti. 8.

Nemo est tam ingratus, tam impius, tamque nullius humanitatis, qui si patriæ merita resumere velit, non eam magis, quàm seipsum diligat. In Vatin.

Nullus est casus pro dignitate & libertate patriæ, non ferendus. Philip. 13.

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad nostram vtilitatem & commodum, sed ad patriæ salutem conferre debemus. In Vat.

Non solùm nobis nati sumus. 1 Offic. in Apoph. 11.

Nullum tantum est periculum, quod sapiens pro salute patriæ vitandum arbitretur: hæc enim secum loquitur: Non mihi soli, sed etiam, atq; adeo multò potius, natus sum patriæ. Vita quę fato debetur, saluti patria potissimùm soluatur. 4 ad Herennium.

Nihil est præstabilius viro quàm periculis patriam liberare: beatiq; sunt his quibus ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam, optimus quisque pro patria & pro suis suscipit: dolores deniq; suscipere mavult, quam deserere vllam officij partem. 1 de Fin.

Quoniam

Quoniam sunt omnia commoda à patria accepta, nullum incommodum pro patria graue putandum est. At qui patriæ pericula suo expetunt, hi sapientes putandi sunt; quum & eum quem debeat honorem Reip. reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Etenim vehementer est iniquum, vitam quam à natura acceptam propter patriam conseruauerit is, naturæ cùm cogat, reddere; patriæ, cum reget, non dare: & cum possis cum summa virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignauiam vitere: & quum pro amicis & parentibus & cæteris necessarijs adire periculum vellis: pro Republica, in qua & hoc & illud sanctissimum nomen patriæ continetur, nolle in discrimen venire. 4 ad Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos vndique fata circumstent, non est dubitandum, eum spiritus, quem naturæ quisque debet patriæ reddare. Philip. 10.

O fortunata mors, quæ naturę debita, pro patria potissimum est reddita! Philip. 4.

Quum omnibus definita sit mors, optandum est magis vt vita, quæ necessitate debetur, patrię potius donata, quàm reseruata naturæ videatur. Pro Sestio.

Debemus grata eorum virtutem memoria prosequi, qui pro patria vitam profuderunt. Philip. 14.

Omnib⁹ qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo & definitus locus, vbi beati æuo sempiterno fruantur. In Som Scip.

Peregrinatio. 40

OMnis peregrinatio obscura & sordida est ijs quorum industria in patria potest esse illustris. Ad Marc. Cæl. Famil. lib. 2.

Omnibus peregrinantibus gratum est, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Cælius ad Ciceronem, Famil. lib. 8.

In externis locis, minor est ad facinus verecundiæ. Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi suam rem benè gessere, & publicam, patria procul. Ad Trebatium, Famil. lib. 7.

Gloria.

GLoriæ, est illustis & peruagata multorum, & magnorum, vel in suos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominũ, fama meritorũ. Pro Marc.

Gloria est solida quędam res & expressa, non adumbrata ea est conscientiés laus bonorum, incorrupta vox benè iudicantium de excellenti virtute ea virtuti resonat, tanquã imago gloriæ: quæ quia rectè factorum plerunq; comes est, non est à bonis viris repudianda. Illa autem quæ se eius imitatricem esse vult, temeraria atq; inconsiderata, & plerúnq; peccatorũ, vtiorúmq; laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam eius, pulchritudinémque corrumpit. 3 Tusc.

Quæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus, contemne: breuia, fugacia, & caduca existima. Cic. Planc. Fam. lib. 10.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeritèr decidunt: nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. 2 Offic.

Honos est prœmium virtutis iudicio studióque ciuium delatum ad aliquem. Qui eum sententijs, qui suffragijs adeptus est, is mihi & honestus & honoratus videtur. De Clar. Orat. ad Brutum.

Is verus triumphus est, cùm benè de Republica meritis testimonium à consensu ciuitatis datur. Phil. 14.

Is verè honos videri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris viris defertur & datur: estq; non inuitamentum ad temp⁹, sed perpetuæ virtutis prœmium. Ad Planc. Fam. lib. 10.

Ea est, profectò iucunda laus, quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ad Mar. Cat. Fam. li. 25.

Is mihi videtur amplissimus, qui sua virtute in altiorem locum peruenit, non qui ascendit per alterius incommodum & calamitatem. Pro Rosc. Amer.

Suscepit vita. 2 de Nat. deor. de Virtute 45.

Quæ melior in genere hominum natura, quàm eorum qui se natos ad homines iuuandos, tutandos, conseruandos arbitrantur? Abijt ad deos Hercules: nunquam abijsset: nisi, cùm inter homines esset, eam sibi viam munisset. 2 Tusc.

Eo

Eo omnis vitæ noſtræ ratio. In Vatin. de repub. 39.

Actum præclarè cum ijs eſt, quorum virtus nec obliuione eorum qui ſunt nec reticentia poſteriorum, ſepulta eſſe poterit. Philip. 14.

Breuis vita; data eſt at memoria benè reditæ vitæ ſempiterna: quæ ſi non eſſet longior, quàm hæc vita, quis eſſet tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad ſummam laudem, gloriamque contenderet. Philip. 14.

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumſcripſit; immenſum gloriæ. Pro C. Rab.

Vita brevis eſt, gloriæ curſus ſempiternus. Pro Sest.

Breue tempus ætatis, ſati eſt longum ad bene viuendum. 1 Tuſc.

Honos alit artes, omneſq; incendimur ad ſtudia, gloria: iacentq; ea ſemper, quæ apud quoſque improbantur. 1 Tuſc.

Trahimur omnes laudis ſtudio, & optimus quiſque maximè gloria ducitur. Ipſi illi philoſophi etiã in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt: ac in eo ipſo in quo prædicationem & nobilitatem deſpiciunt, prædicari ſe, ac nominari volunt. Pro Arch. Poëta.

Opifices etiam poſt mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Mineruæ, cum inſcribere non liceret? Quid noſtri philoſophi? nonne in his ipſis libris, quos ſcribunt de contemnenda gloria ſua nomina inſcribunt? 1 Tuſc.

Nemo eſt tam aduerſus à muſis, qui non mandari veſtibus æternum ſuorum laborum facile præconium patiatur. Pro Arch. Poeta.

Themiſtocles in illum. In Apophth. 3.

Poëta poſt mortem nobilitari volunt, vnde illud:

Aſpicite, ô ciues, ſenis Ennij imaginis vultum:
Hic veſtrûm finxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ efflagitat ab his, quorum patres affecerat gloria: idemque:

Nemo me lachrimis decoret, nec funera fletu
Faxit: Cur? Volito docta per ora virûm. 1 Tuſc.

Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis, periculiſq; ad-

diis,

ditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. 1 Offic.

Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis, se pro patria offert ad mortem. 1 Tusc.

Perfecti homines & excellentibus ingenijs præditi, excitantur spe gloriæ, quæ habet formam honestatis, & similitudinem. Cato Maior.

Nemo nostrûm in reipub. periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis fructuque ducatur. Pro C. Rabir.

Quum optimus quisque maximè posteritati seruiat, esse aliquid verisimile est, cuius is post mortem sensum sit habiturus. 1 Tusc.

Licuit esse otioso Themistocli, licuit Epaminondæ: sed nescio quomodo inhæret in mentibus, quasi seculorum quoddam augurium futurorum: quo quidem dempto, quis tam esset amens, qui semper in laboribus & periculis viueret? 1 Tusc.

Pueri efferuntur lætitia cùm vicerint, & pudet victus. Vt se accusari nolût, quã cupiût laudari! quos illi labores non perferunt, vt æqualium principes sint? 5. de Fin.

Quis tantos labores diutinos, nocturnósq; domi, militiæq; susciperet, si ijsdem finibus gloriam suam, quibus vitã, esset terminaturus? sed optimi cuiusq; animus maximè ad immortalem gloriam nititur. Cato Maior.

Est angusti animi, atque demissi, triumphi honorem atque dignitatem contemnere. Nam vt leuitatis est. In Piso. In Simil. 75.

Præstantes viri, nunquam tanta conati essent, quæ ad posteritatis memoriam pertinerent, nisi animo vidissent posteritatem ad se pertinere posse. Nonne melius multò fuisset otiosam ætatem & quietam sine vllo labore & contentione traducere? Sed nescio quo modo animus erigens se, posteritatem semper ita prospicit, quasi cùm excesserit è vita, tum demùm victurus sit. Cato Maior.

Sapiens virtutis honorem, præmium, haud prædam petit. 3 de Orat.

Nullam virtus aliam mercedem laborum, periculosumque

forumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: quæ quidē detracta, Iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitę curriculo, & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibꝰ regionibus vitę spatium circumscriptum est, eijsdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neq; tot curis vigiliisq; angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quędam in optimo quoque virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis consitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adequandam. Pro Archia Poēta.

Nullam mercedem tanta virtus præter hanc laudis & gloriæ desiderat: qua etiam si careat, tamen est sibi ipsa contenta: quanquam in memoria gratorum hominum, tanquam in luce posita, lætetur. Philip. 5.

Ex omnibus præmijs virtutis, amplissimum est præmium gloria: quę vitę breuitatem, posteritatis memoria consolatur: quæ efficit vt absentes adsimus, mortui viuamus: cuius gradibus etiam homines in cœlum videntur ascendere. Pro Milone.

Non vita hæc dicenda est, quæ corpore & spiritu continetur: illa, inquam, illa vita est, quę viget memoria seculorum omnium, quam posteritas alit, quam ipsa æternitas semper intuetur. Pro Marc.

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Somn. Scip.

Nihil est vera gloria dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præstantius habet. nihil quod magis expetat, quàm honestatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 2 Tusc.

Antiquior sit possessionibus gloria. 1 de Diuinat.

Verum decus in virtute positum est. Cic. ad Plancum, Famil. lib. 10.

De Morte. 43

OMniū rerū mors est extremū. Ad Torq. Fam. 6.

Mors est discessus animę à corpore. 1 Tusc.

Mors somno similis est. 1 Tusc.

Mori nihil est tam simile, quàm somnus. Cat. Maior.

Somnus

Somnus imago mortis. 1 Tusc.

Mors, quasi saxum Tantalo semper impendet. 1 de Fin.

Moriendum certè est, & id incertum an eo ipso die. Cato Maior.

Nemini exploratum potest esse, quomodo sese habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum. 2 de Finib.

Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratū, se ad vesperum esse victurum? Cato Maior.

Mors omnibus est parata. 4 inuect. in Catil.

Omnibus definita est mors. Pro Sestio.

Mortem omnibus natura proposuit. Philip. 4.

Necesse est mori. 2 Tusc.

Moriendum est omnibus: estque finis miseriæ in morte. 2 Tusc.

Commorandi nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Cato Maior.

Ex vita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Cato Maior.

Si hoc tempore diem tuum non abieris, paucis post diebus est tibi moriendum, quoniam homo natus es. Sulpitius ad Ciceron. Famil. lib. 4.

Hoc meditatum ab adolescentia, debet esse, mortem vt negligamus: sine qua meditatione, tranquillo esse animo quis non potest. Cato Maior.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo possit consistere? Cato Maior.

Qui id quod vitari non potest metuit, is viuere animo quieto nullo modo potest. 2 Tusc.

Quæ potest esse in vita iucunditas, cùm dies & noctes cogitandum sit, iamjam esse moriendum. 1 Tusc.

Qui mortem non timet, magnum is sibi præsidium ad beatam vitam comparauit. 2 Tusc.

Non deterret sapientem mors, quæ propter incertos casus quotidiè imminet, & propter breuitatem vitæ nunquam longè potest abesse. Tusc.

Vtrum viuere, an mori sit melius, dij immortales sciunt: hominum quidem scire arbitror neminem. 1 Tusc.

A malis mors abducit, non à bonis. 1 Tusc.

Ipse animi discessus à corpore fit sine dolore, & fi plerúmque sine sensu, nonnunquam etiam cum voluptate: totum hoc leue est, qualecunque fit: fit enim ad punctum temporis. 1 Tusc.

Tunc erimus beati quum corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1 Tusc.

Pellantur isti ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? naturæne? At ea quidem dedit vsuram vitæ tanquam pecuniæ, nulli præstituta die. Quid est igitur quod querare, si repetit quum vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa est? aut quid omninò homini longum? Nonne modò pueros, modo adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? Omnia ista perinde vt cuique data sunt, pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. 1 Tusc.

Mors terribilis est ijs quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs quorum laus emori non potest. Paradox. 2.

Honesta mors nunquam est fugienda, sæpè etiam appetenda. Martius ad Cic. Famil. lib. 11.

Vetat dominans in nobis Deus. 1 Tusc. in pijs Sent. 68.

Non est iniussu imperatoris. Cato Maior. In pijs sent. 70

Nos, si quid tale accederit 1 Tusc. in pijs sent. 72.

Tibi & pijs omnibus. Som. Scip. in pijs sent. 69.

Nisi Deus. Som. Scip. in pijs Sent. 71.

Sunt qui se gratum mortuis facere, si grauiter eos iugeant, arbitrantur. Accedit superstitio muliebris quædam: existimant enim dijs immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3 Tusc.

Mortuorum corpora nihil sentiunt in sepultura: Quantum autem consuetudini, famæque dandum sit, id curent viui; sed ita vt intelligant nihil ad mortuos pertinere. 1 Tusc.

Quum ab amisis rogaretur Diogenes. 1 Tuscul. in Apophth. 37.

Mors

Mors bonum sit: an malum plenissime primo Tusculanarum leges: & in Dialogo qui Cato Maior inscribitur.

Mors an contemnenda. 43

QVis est, aut quotusquisque, cui mors cùm appropinqueat, non refugiat timido sanguine, atque exalbescat metu. 5 de Finib.

Emori nolo. 1 Apophth. 43.

Virtutis quæ sit vis & commendatio. 44

VIrtus est per se ipsa laudabilis, & sine qua nihil laudari potest. 2 de Orat.

Virtus nihil est aliud quàm in se perfecta, & ad summum perducta natura. 1 de Leg.

Virtus est affectio animi constans, conuenientesque, laudabiles efficiens eos in quibus est: & ipsa est per se sua sponte, separata tamen vtilitate laudabilis: ex ea proficiscuntur honestæ voluntates, sententiæ, actiones, omnisque recta actio 4 Tusc.

Virtutis multa definitiones consulto a nobis omittuntur.

Honestum.

HOnestum esse dicitur aliquid, non ob eam causam, quia laudetur à multis: sed quia tale sit, vt vel si ignorarent id homines, vel si obmutuissent; pulchritudine sua tamen esset speciéq; laudabile. 2 de Fin.

Honestum, etiamsi nobilitatum non sit, aut etiamsi à nemine laudetur, tamen laudabile est natura: quod si oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret sapientiæ. 1 Offic.

Honestum est, quod detracta omni vtilitate, sine vllis præmijs fructibúsue, possit ipsum propter se iure laudari. 2 de Finib.

Si non ipso honesto mouemur, vt viri boni simus, sed vtilitate aliqua atque fructu cálidi sumus, non boni. Nam quid facit is in tenebris, qui nihil timet nisi testem vel iudicem: quid in deserto loco, nactus quem

multo auro spoliare possit, imbecillum atque solum? 1 de Legib.

Si emolumentis, non suapte natura virtus expetitur, vna erit virtus quæ malitia rectissimè dicetur. Nam qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, nisi malitiam putant. 1 de Leg.

Nulla potest esse virtus nisi gratuita. Nam quæ voluptate, quasi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, sed fallax est imitatio, simulatióque virtutis. 5 Tusc.

Quicquid præter id quod honestum sit, expetendum esse duxeris, in bonisque numeraueris, & honestum ipsum quasi virtutis lumen extinxeris, & virtutem penitus euerteris. 3 de Finib.

Difficile est hominibus persuadere, honestum propter seipsum eligendum esse. C. Cassius Ciceroni, Famil. lib. 15.

Si ipsam honestatem vndique perfectam, & absolutam, rem vnam præclarissimam omnium maximèque laudandam penitus videremus: quoniam gaudio compleremur, quum tantoperè eius adumbrata opinione lætemur. 5 de Finib.

Sumus natura studiosissimi, appetentissimíque honestatis, cuius si quasi lumen aliquod aspexerimus, nihil est quod vc eo potiamur, non parati simus & ferre, & perpeti. 2 Tusc.

Nihil est Virtute amabilius, quam qui adeptus erit, vbicunque erit gentium, à nobis diligetur. 1 de Nat. Deor.

Virtutem necessariò gloria sequitur. 1 Tusc.

Gloria virtutem tanquam vmbra, sequitur. 1 Tusc.

Nihil est virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. 1 de Nat. Deor.

Nihil est amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum quippe cùm propter virtutē & probitatem eos etiam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cuius ea est vis, vt eam (quod masus est) in hoste etiam diligamus. In Læl.

Animi hominum mouentur ad diligendum, cùm eorum, quibuscum vsu coniuncta sunt, virtutem & bonitatem

aitatem perſpiciunt. In Lelio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, eſtimatione vitæ: alienantúrque ab ijs, in quibus hęc non ſunt. 1 de Orat.

Suſcepit vita, conſuetudóque communis, vt beneficijs excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tollamus. 2 de Nat. Deor.

Quæ natio non comitatem, non benevolentiam, non gratum animum, & beneficij memorem diligit. Quæ ſuperbos, quæ maleficos, quæ crudeles, quæ ingratos, non aſpernatur, non odit? 1 de Legib.

Eos viros nos ſuſcipimus maximíſque efferimus laudibus, in quibus exiſtimamus nos, excellentes, quaſdam & ſingulares virtutes perſpicere. Deſpicimus autè eos & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil neruorum putamus. Quamobrem contemnuntur ij, qui nec ſibi, nec alteri proſunt, vt dicitur, in quibus nullus labor, nulla induſtria, nulla cura eſt. Admiratione autem quadam afficiuntur ij, qui anteire cæteros virtute putantur. 2 Offic.

Illud honeſtum, quod in alio cernimus, nos mouet: atque illi, in quo id ineſſe videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad ſe allicit; facítque vt eos diligamus in quibus ipſa ineſſe videtur. 1 Offic.

Quis eſt tam diſſimilis homini, qui non moueatur & offenſione turpitudinis & comprobatione honeſtatis? Quis eſt qui non oderit libidinoſam, proteruam adoleſcentiam? Quis contra, in illa ætate pudorem, conſtantiam, etiamſi ſua nihil interſit, non tamen diligat? An obliuiſcimur quantoperè, in audiendo, in legendóque moueamur, cùm piè, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoſcimus? 5 de Finib.

Quæ magno animo & claro fortiter & excellenter geſta ſunt, ea neſcio quo modo quaſi pleno ore laudamus. 1 Offic.

Cùm aliquid clementer, manſuetè, iuſtè, rectè, moderatè, ſapienter factum aut legimus, aut audimus: quo ſtudio incendimur, non modò in geſtis rebus, ſed etiam in fictis, vt eos ſæpe, quos nunquam vidimus, diligamus? Pro Marcel.

Quis est qui non admiretur splendorem pulchritudinémque virtutis? 2 Offic.

Conciliatrix amicitiæ, est virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, vt viros fortes species eius & pulchritudo etiam in hoste posita delectet. In Pisonem.

Est proprium virtutis, conciliare sibi animos hominum, & ad vsus suos adiungere. 2 Offic.

Virtus conciliat amicitias atque conseruat, in ea enim est conuenientia rerum, in ea est stabilitas in ea est constantia: quæ cùm se extulit, & lumen suũ ostendit, & idem aspexit, agnouitque in alio, ad id se admouet: vicissimque accipit illud quod in altero est: ex quo eorum exardescit siue amor, siue amicitia. In Læl.

Propter virtutem iure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. 3 De Nat. Deor.

Vera laus veræ virtuti debetur. 1 de Orat.

Nihil quidquam sine virtute laudabile. 1 Tusc.

Quibus gradibus Rumulus ascendit in cœlum? rebus gestis atque virtutibus. Parad. 1.

Bonus vir propriè & copiosè laudari sine virtutum cognitione non potest. 2 de Orat.

Eos, quorum vita perspecta est in rebus honestis, atque magnis, & benè de Republica sentientes, aut aliquo honore & imperio affectos obseruare & colere solemus. 1 Offic.

Vehementer amor multitudinis commouetur ipsa fama & opinione liberalitatis, beneficentiæ, iusticiæ, fidei, omniúmque earum virtutum, quæ pertinent ad mansuetudinem ac facilitatem: eósque in quibus eas virtutes inesse videmus, à natura ipsa diligere cogimur. 3 Offic.

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa alijs, sibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certè gratuita. 2 de Orat.

Si quod optimum, maximúmque est id volumus adipisci virtuti opera danda est, sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Lælio.

Verùm decus in virtute positum est. Cic. ad Plane. Famil. lib. 10.

Digna est virtus gloriatione: tantúmque præstat cæteris

ris rebus, vt dici vix possit quid interfit. 4 de Finib.

Nesciunt multi, nesciunt quantas vires virtus habeat: nomen virtutis tantum vsurpant; quid ipsa valeat, ignorant. Parad. 2.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem duram & quasi ferream esse volunt. In Lælio.

Non est inhumana virtus, neque immanis, neque superba, quæ populus vniuersos tueri, eisque optime consulere soleat: quod non faceret profectò, si à vulgi charitate abhorret. In Lælio.

Virtus, quam sequitur charitas, minimè repudianda est. In Lælio.

Virtus altissimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cum autem assumpta est ratio, tantò in dominatu locatur, vt omnia prima natura huius tutelæ subjiciantur. 4 de Finib.

Virtus, omnia quæ cadere in hominem possunt, subter se habet eaque despiciens, casus contemnit humanos: culpáque omni carens, præter seipsam, nihil censet ad se pertinere. 5 Tusc.

Optimè virtus se ipsa nouit, & quàm amibilis sit, intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta est vis, vt non possit vnquam esse vir bonus non beatus. In Pison.

In virtute satis est præsidij ad benè viuendum, satis etiam ad beatè; satis vt fortiter viuam, etiam vt magno animo, & quidem vt nulla re vnquam egeamus, semperque simus inuicti sequitur, vt nihil pœniteat, nihil desit, nihil obstet. 5 Tusc.

Præsidij ad viuendum in virtute satis est. 5 Tusc.

Virtus ad beatè viuendum seipsa contenta est. 5 de Finib.

Cùm fateamur satis magnam vim esse in vitijs ad miseram vitam: nonnè satiendum est, eadem vim in virtute esse ad beatam vitam? Contrariorum enim contraria sunt consequentia. 5 Tusc.

Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest vnquam: nec naufragio, nec incendio amittitur, nec tempestatum, nec temporum permutatio, ne mutatur? qua præditi qui sunt, soli sunt diuites: soli enim

enim possident res & fructuosus & sempiternas: solique (quod est proprium diuitiarum) contenti sunt rebus suis. Satis esse putant quod est; nihil appetunt, nulla re egent, nihil sibi deesse sentiunt, nihil requirunt. Parad. vlt.

Virtus in tempestate sęua quieta est, & lucet in tenebris, & pulsa loco manet tamen, atque hæret in patria, splendetque per se semper, neque alienis vnquam sordibus obsolescit. Pro Sestio.

Amitti virtus non potest. 2 Tusc.

Virtus est altissimis defixa radicibus quæ nunquam vlla vt labefactari potest, nunquam dimoueri loco. Philip. 4.

Et non multum potest obesse fortuna, qui sibi firmius in virtute, quàm in casis præsidium collocauit. 4 ad Heren.

Omnes benè viuendi rationes in virtute sunt collocandæ, propterea quod sola virtus in sua potestate est. Omnia præter eam, subiecta sunt fortunæ dominationi. 4 ad Heren.

Maior est virtutis iucunditas, quam voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate. 3 Act. in Verre.

Tu plura si desideres, euolue diligenter quintum Tusculanarum: nos enim ea tantum qua videbantur grauiora, sologimus, ne potius ex integro librum transcripsisse, quam ex præcipuis præcipua solegisse viderentur.

Expetendarum rerum tria genera. 46

RErum expetendarum tria sunt genera. Nam est quiddam quod sua vi nos alliceat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem non propter vim suam & naturam, sed propter fructum atque vtilitatem petendum: quod pecunia est. Tertium est, ex horum partibus iunctum, quod & sua vi, & dignitate nos inductos ducit, & præ se gerit quandam vtilitatem quo magis expetatur, vt amicitia, bona existimatio. 2 de Inuent.

Vitia virtutis speciem plerumque induunt. 47

CErnenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentium malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi superbia in animis extollemus, & despicientia in contemnendis honoribus, & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & justitiam acerbitas, & religionem superstitio: studiisque bonis similia videntur ea, quæ sunt in eodem genere nimia. 1 a Part.

Astutæ tollendæ sunt, eáque malitia, quæ vult quidem videri se esse prudentiá; sed abest ab ea, distatq; plurimum: nec vlla pernicies vitæ maior inueniri potest, quam cùm in malitia inest simulatio. 3 Offic.

Omnibus veris falsa quædam adjuncta sunt tanta similitudine, vt nulla insit indicandi & assentiendi nota. 1 de Nat. Deor.

Finitima sunt falsa veris. 4 Academ.

Voluptas. 48

IMitatrix est boni Voluptas, malorum mater omnium: cuius blanditijs corrumpuntur quę naturâ bona sunt. 1 de Leg.

Malorum esca, voluptas: qua homines capiuntur, vt hamo pisces. Cato Maior.

Voluptate capimur omnes. 1 de Leg.

Voluptates blandissimæ dominæ, sæpe maiores partes animæ à virtute detorquent. 2 Offic.

Maximas virtutes iacêre oportet, voluptate dominante. Ad Attic. lib. 5.

In voluptatis regno non potest virtus consistere. Cato Maior.

Qui voluptati deditus est, huic omnia sensu, non ratione sunt iudicanda: eáque dicenda optima, quę sint suauissima. 2 de Finib.

Impedit consilium voluptas rationi inimica, ac mentis, vt ita dicam, perstringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Cato Maior.

Semouenda est voluptas, non solùm vt recta sequamur, sed etiam vt loqui deceat frugaliter. 2 de Finib.

Voluptas quò est maior, eò magis mentem à sua sede

& ſtatu dimouet. Parad. 1.

Non eſt neceſſe, tanquam meretricem. 2 de Finib. In ſimil. 46.

Non eſt dignus nomine hominis, qui vnum diem totum velit eſſe in voluptate. 2 de Finib.

Non eſt eius, qui dolore ſummum malum metiatur, mentionem facere virtutis. 3 Tuſc.

Qui voluptatibus ducuntur, & ſe vitiorum illecebris, & cupiditatum lenocinijs dediderunt, miſſos faciant honores, nec attingat Rempublicam; patiantur viros fortes labore, ſe otio ſuo perfrui. Pro Seſt.

Nihil altum, nihil magnificum ac diuinum ſuſcipere poſſunt, qui ſuas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non poteſt, vt animus libidini deditus, amore, deſiderio, cupiditate, ſæpe nimia copia, inopia etiam nonnunquam impedit, literis operam dare poſſit. Nec eſt alia cauſa vlla, cur in tantis præmijs eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanta honore, tam ſint pauci ſemperque fuerint, qui in hoc labore verſarentur. Omittendæ enim ſunt omnes voluptates, relinquenda ſtudia delectationis, ludus, iocus, conuiuium: ſermo etiam penè omnium familiarum deſerendus: quæ res in hoc genere homines à labore ſtudióque deterret. Pro M. Cælio.

Multa nobis blandimenta natura ipſa genuit, quibus ſopita virtus conniueret: & multarum rerum iucundiſſimarum varietatum dedit, quibus non modò primo ætas, ſed etiam iam corroborata caperetur. Pro M. Cælio.

Plerique propter voluptatem & paruam & non neceſſariam, tum in morbos graues, tum in damna, tum in dedecora incurrunt: ſæpe etiam legum iudiciorumque pœnis obligantur. 1 de Finib.

Nulla capitalior peſtis, quàm corporis voluptas, hominibus à natura data eſt. Cato Maior.

Vitium ventris & gutturis, non modo minuit grauem hominibus, ſed etiam aufert. Pro M. Cælio.

Voluptatem dimittamus, & ſuis ſe finibus tenere iubeamus: ne blanditijs eius illecebriſque capiatur animi

animi voluptas. 3 de Finib.

Amores & delicię maturè & celeritèr deflorescunt. Pro M. Cœlio.

Fluit voluptas, & prima quæque euolat: sæpiúsque relinquit causas pœnitendi, quàm recordandi. 2. de Finib.

Vnà cum satietate moritur memoria voluptatis. 2. Offic.

Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est. 2 de Orat.

Nos omnes voluptate quemadmodum natura capiamur: plura primo de Finibus.

Animus 49

OPus est te animo valere, vt corpore possis. Cic. Tironi, Famil. 16.

Ex anima constamus & corpore. 4. de Finib.

Constamus ex animo & corpore. 3 Tusc.

Animus est rationis compos & particeps: quo nihil ab optimo & sapientissimo genitore melius est procreatum. De Vniuers.

Mente nihil homini dedit Deus ipse, diuinius. 3. Offic.

Nobis Deus, siue mater rerum omnium Natura dedit animum, quo nihil est præstantius neque diuinius, Parad. 1.

Animus est ingeneratus à Deo. 1 de Legib. in Pijs Sent. 35.

Est animus celestis. Cato Maior. in Pijs 36.

Dij immortales. Cato Maior in Pijs 26.

Humanus animus decreptus est ex mente diuina. 5. Tusc.

Animus cùm est secum. 1 Tusc. in Pijs 5.

Nulla est celeritas. 1 Tusc. in Pijs 38.

Duæ sunt viæ 1 Tusc. in Pijs 60.

Oportet vt ipsa se mens. 5 Tusc. in Pijs 39.

Eorum animi. Som. Scip. in Pijs 61.

Animus solus, nec cùm adest, nec cum discedit, apparet. Cato Maior.

Omnium animum immortales sunt: sed bonorum, fortiúmque diuini. 2 de Legib.

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atq; æternæ videntur, & ex hominum vita, ad deorum religionem sanctimoniámque demigrare. Pro Caio Rabino.

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. Som. Scip.

Corpus hoc est mortale, animi verò motus sempiterni. Pro Sestio.

Nihil inter est, motu animi sublatò, non dico inter pecudem & hominem: sed inter hominem & saxum, aut truncum, aut quiduis generis eiusdem. In Lælio.

Duplex est vis animorum: vna pars in appetitu posita: altera in ratione quæ docet & explanat quid faciendum, fugiendúmque sit: ita fit vt ratio præsit, appetitus verò obtemperet. 1 Offic.

Est animorum ingeniorúmque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio contemplatióque naturæ: doctóque homini & erudito cogitare est viuere. Sapientis enim cogitatio non firmè ad inuestigandum adhibet oculos aduocatos. 5 Tusc.

Animus perturbatus & incitatus, nec cohibere se potest, nec quo loco vult, consistere omnino. 4 Tusc.

Animus æger. 3 Tusc. in Apophth. 124.

Quemadmodum oculus conturbatus. 3 Tusc. in Simil. 33.

Animi morbi, sunt cupiditates immensæ & inanes, diuitiarum, gloriæ, dominationis, libidinosarum etiam voluptatum, accedunt ægritudines, molestiæ mœtoves, qui animos exedunt, conficiuntque curis. 1 de Finibus.

Ægris corporibus simillima est animi ægritudo. 1 de Finib.

Æquo animo dolemus, dùm corpore dolemus. 3 de Offic.

Errat qui vllum aut corporis, aut fortunæ vitium animi vitijs grauius existimat. 3 Tusc.

Morbi perniciosiores pluréſque sunt animi quem corporis. 3 Tusc.

Corpora

Corpora curari possunt: animorum nulla medicina est. 3 Tusc.

Animi lineamenta sunt pulchriora, quàm corporis. Rectè sapiens solus liber, nec dominationi cuiusquam parens, neque obediens cupiditati. Rectè invictus, cuius etiamsi corpus constringatur, animo tamen vincula injici nulla possunt. 3 de Finib.

Corpori tantum præstat mentis excellens perfectio, vi vix possit cogitari quid intersit. 5 de Finib.

Deus & ortu & virtute antiquiorem genuit animum; eúmque vt dominum atque imperantem obedienti præfecit corpori. De Vniuers.

Vt multò maiora sunt opera animi, quàm corporis: sic eæ res, quas persequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt, quam hæ quas viribus. 2 Offic.

Quo maior est vis animi, quàm corporis: hoc sunt maiora ea quę concipiuntur animo, quàm illa quę corpore. Phil. 1.

Quum multùm animus corpori præstet. 2 de Legib. in Pijs Sent. 22.

Non viribus. Cato Maior, Consilium 26.

Maior est animi voluptas, quàm corporis. 2 de Fin.

Voluptate animi, nulla potest esse maior. Cato Maior

Corpore nihil, nisi præsens & quod adest, sentire possumus: animo autem & præterita & futura. 1 de Finibus.

Corpus tamdiu gaudet, dum præsentem sentit voluptatem: animus & præsentem percipit pariter cum corpore, & prospicit venientem, nec præteritam præterfluere sinit. 5 Tusc.

Corpus est quasi vas animi, aut aliquod receptaculum. 1 Tusc.

Deus animum concluſit in corpore. De Vniuersitate.

Exercendum est corpus, & ita efficiendum, vt obedire consilio, rationique possit in exequendis negotijs, & in labore tolerando. 1 Offic.

Redditur terræ corpus. 2 de Leg.

Formæ dignitatis, aut morbo defloreſcit, aut vetustate extinguitur. 4 ad Heren.

Regio.

Ratio. 50

MVnus animi est ratione vti. 3 Tusc.

Nihil est non dicam in homine, sed in omni cœlo atque terra, ratione diuinius, qua quum adoleuit atque perfecta est, nominatur ritè sapientia. 1 de Legib.

Domina omnium & regina est ratio: quę connexa per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi quæ obedire debet, id videndum est viro, quonam modo, inquies? velut seruo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio. 2. Tusc.

Benè adhibita ratio cernit, quid optimum sit: neglecta, multis implicatur erroribus. 4 Tusc.

Societatis humanæ vinculum, est ratio & oratio; quę docendo, communicando, disceptando, iudicando, conciliat inter se homines coniungitque naturali quadam societate. Neque vlla re alia longius absumus à natura ferarum. 1 Offic. de homine, 119.

Ratione præstamus belluis. 1 de Leg.

Vt patrimonium homini ab homine relinquitur, sic ratio homini à Deo. 3 de Nat. Deor.

Nihil potest esse æquabile, quòd non à certa ratione proficiscitur. 2 Tusc.

Nihil per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio exstat. Ad Brut. 16.

Plus apud nos vera ratio valeat, quam vulgi opinio. Parad 1.

Grauior & validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ. Pro Planco.

Sunt homines qui rationem bono consilio à dijs immortalibus datam, in fraudem malitiamq; conuertunt. 5 de nat. Deor.

Appetitus rationi obediant. 51

APpetitus omnes contrahendi, sedandique sunt, excitandaque est animaduersio & diligentia, vt ne quid temerè ac fortuitò, inconsideratè, negligenterque agamus. 1 Offic.

Efficiendum est vt appetitus ratione obediant, eámque

que neque præcurrant, nec propter pigritiam aut ignauiam deserant, sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant ex quo euenit omnis constantijs, omnisque moderatio. 1 Offic.

Tu in hanc sententiam plura lege, Primo Offic. Cap Duplex est enim.

Moderari & animo & orationi, cùm ijs iratus, aut etiam tacere & tenere in sua potestate motum animi & dolorem, etsi non est perfectæ sapientiæ tamen non est mediocris ingenij. Ad Quint. Frat. Epist. 1.

Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium non modò extollere iacentem, sed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat non ego cum summis viris comparo, sed similimũ Deo iudico. Pro Mar.

Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac continentiæ vt respuat omnes voluptates, omnémque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies non remissio, non æqualium studia, non ludi, non omnia delectent; nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdã bonis instructum atque ornatum puto. Pro M. Cælio.

Regium est ita viuere vt non modò non homini, sed ne cupiditati quidem vlli seruias, contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere: populi vtilitati magis consulere, quàm voluntati: nemini cedere, multis obsistere, pro Syll.

Refrænet primùm libidines. Par. pen. Imperator, 30.

Esse abstinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis est, quàm difficile. Ad Quintũ Frat. Epist. 1.

Quum præcipitur, vt nobismetipsis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coërceat temeritatem. 2. Tusc.

Cupiditates sunt insatiabiles, quæ non modò singulis hominibus, sed vniuersis familiis euertunt, totam etiam labefactant Remp. Ex cupiditatibus odia, dissidia, discordiæ,

discordiæ, seditiones, bella nascuntur. Nec hęc foris solùm iactant, nec tantum in alios cæco impetu incurrunt, sed intus etiam animis inclusæ inter se dissident atque discordent. 1 de Finib.

Semper magendum in officio. 52

NVlla vitę pars, nec; publicis, neq; privatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus, neque si tecum agas quid, neq; si cum altero contrahas, vacare officio debet. In eóque excolendo sita est vitæ honestas omnis, & in negligendo turpitudo. 1 Offic.

Nec pretio, nec gratia, nec periculo, nec simultate, à via recta nos oportere deduci: nec ab vlla re honesta, periculi, aut laboris, magnitudine. 3 ad Heren.

Nullo casu arbitror hoc constanti homini posse contingere, vt vlla intermissio fiat officij. In Lælio.

Nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet. Cic. Carnific. Famil. 12.

Pericula, labores, dolores, etiam optimus quisque suscipere mavult, quam deserere vllam officij partem, 1 de Finib.

Artium studio à rebus agendis abduci, contra officium est. 1 Offic.

Si quis omissis. 1 de Inuent. Vide Doctus inuisus 24.

Et bene & honestè viuendum.

OPtima viuendi ratio est eligenda: eam iucundam consuetudo reddet. 4 ad Her.

Omnis nostra cura debet in hoc versari semper si possimus vt boni aliquid efficiamus: Sin minus, vt certè nihil mali. 2 de Orat.

Semper ita viuamus, vt rationem nobis reddendam arbitremur. 2 Act. in Verrem.

Non ob ea solùm incommoda. 1 de Finib. Vide Impij 21.

Si impietas. 3 de Finib. Vide Impij 111.

A recta conscientia tranquillum vnguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere. Cic. Attic. lib. 13.

Nobis persuasum esse debet, si deos, homines; celare possimus, nihil tamen auarè, nihil iniustè, nihil libidinosè,

dinosé, nihil incontinenter esse faciendum: honesta bonis non occulta quæruntur. 3 Offic.

Improbum est relinquere honestatem propter utilitatis magnitudinem. 3 de Offic.

Tu honestatem utilitati præferendam esse discites ex tertio Officiorum.

Sobrie vivendum 54

ESse oportet vt viuas, viuere non vt edas. 4 ad Heren.

Victus, cultúsque corporis, ad valetudinem referantur, & advires non ad voluptatem. 1 Offic.

Tantum cibi & potionis adhibendum est, vt reficiantur vires, non opprimantur. Cato Maior.

Iucunditas victus est in desiderio, & non in satietate. 5 Tusc.

Cibi condimentum est fames; potionis, sitis. 2 de Finib.

Darius. 5 Tusc. in Apophth. 59.

Ptolemæo. 5 Tusc. in Apophth. 60.

Timotheus. 5 Tusc. in Apophth. 58.

Quum Dionysius. 5 Tusc. in Apophth. 61.

Non intelligunt homines, quem magnum vectigal sit parsimonia. Parad 6.

Quæritur in re domestica continentię laus: in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons est intemperantia, quæ est à tota mente, etiam à recta ratione defectio, sic auersa à præscriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4. Tusc.

Mente rectè vti non possumus, multo cibo & potione completi. 5 Tusc.

Quæ virum forma deceat, & qui victus esse debeat, Officiorum lege, capite, Quum autem.

Turpitudo

Turpitudo fugienda. 55

NIhil est tam tetrum, nihil tam aspernandum, nihil homine indignius quàm turpitudo. 2 Tusc.

Nihil est tam contra naturam, quàm turpitudo. 3 Offic.

Nihil est detestabilius de decore. Phil. 3.

Periculum minus fugiendũ est, quàm turpitudo. Philip. 7.

Ne turpitudo suscipiatur vitæ cupiditate. Phil. 13.

Nihil est malum, nisi quod turpe aut vitiosum est. 2. Tusc.

Si vnum in locum collata sint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt comparanda. 2 Tusc.

Misera est ignominia iudiciorum publicorum. Et cuius bona ex edicto possidentur, huius omnis fama & æstimatio cum bonis simul possidetur. Pro Quint.

Nemo est tam agrestis. In Parad. vide Ignominia.

Non peccandum. 56

PEccare, est tanquam transilire lineas, Paradox. 2.

Peccare certè licet nemini. Parad. 3.

Accipere præstat, quàm facere iniuriam. 5 Tusc.

Peccati dolor, & maximus, & æternus est. Ad Attic. 11.

Quæ parua videntur esse diligæ, neque à multis intelligi possunt; ab ijs etiam diligentius est declinandum. 1 Offic.

Temperantia. 57

TEmperantia est moderatrix omnium commotionum. 5 de Finib.

Est temperantia, libidinum inimica. 3 Offic.

Temperantia est, quæ in rebus aut expetendis, aut fugiendis, vt rationem sequamur, monet: quæ animis pacem affert, & eos quasi quadam concordia placat ac lenit. 1 de Finib.

Nihil reperiri potest tam eximium, aut tam expetendum, quàm istam virtutem, moderatricem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse abditam;

ditam, ſed in luce eſſe poſitam. Ad Quint. Frat. Epiſt. 1.

Quemadmodum temperantia. 4 Tuſcul. in Simil. lib 38.

Frugalitatis eſſe videtur proprium, motus animi appetentes regere & ſedare, ſemperque aduerſantem libidini, moderatam in omni re ſeruare conſtantiam. 3 Tuſc.

Eas tres virtutes, fortitudinem, iuſticiam prudentiam, frugalitas eſt complexa. 3 Tuſc.

Non poteſt temperantiam laudare is, qui ponit ſummum bonum in voluptate, eſt enim temperantia, libidinum inimica 3 Offic.

Qui voluptatem ſummum bonum ſtatuit, eſſe temperans nullo modo poteſt. 1 Offic.

Quæ laus, quod decus erit tanti, quod adipiſci cum dolore corpus velit, qui dolorem ſummum malum ſibi eſſe perſuaſerit? 2 Tuſc.

Mediocritas, optima regula. 58

NIhil eſt quod tam deceat, quàm in re omni ſeruare conſtantiam. 1 Offic.

His rebus quæ tractantur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honeſtatem & decus conſeruabimus. 2 Offic.

Mediocritas ad omnem vſum, cultumque vitæ referenda eſt. In omnibus rebus mediocritas eſt optima. 1 Offic.

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere, nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuique modus eſt: tamen magis offendit nimium, quàm parum. 1 de Orat.

Tu quæ ſint in omni actione ſeruanda, lege primo Offic. cap. in omni autem actione.

Verecundia. 59

CVſtos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt. Part. Orat.

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2 de Finib.

Sine

Sine verecundia nihil rectum esse potest, nihil honestum. 1 Offic.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Itaque in iis perniciosus est error, qui existimant libidinum, peccatorumque omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2 Offic.

Pudor in bello est maximè periculosus. Plancus Ciceroni, Famil 10.

Graue est homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se benè meritum putet: ne id quod petit, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quam beneficij loco numerare videatur. Cic Curioni, Famil. 2.

Iustitia. 69

IVstitia virtus omnium est domina & regina virtutum. 3 Offic.

Iustitia omnium virtutum causa atque sentina est. 1. de Leg.

Excellentissima virtus, iustitia. 1 de Nat. Deor.

Iustitia sine prudentia plurimum poterit: sine iustitia nihil valebit prudentia. 2 Offic.

Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ est Iustitia, sine qua nihil esse potest laudabile. 1 Officiorum.

Iustitiæ inest splendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominantur: cuius primum munus est, vt ne cui quis noceat, nisi lacessitus iniuria: deinde vt communibus pro communibus vtatur: priuatis autem, vt suis 1 Offic.

Iustitia, ex qua vna virtute viri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini videtur, nec iniusta, quis est enim qui non admiretur splendorem pulchritudinémque virtutis? 2 Offic.

Solitatio homini, atq; in agro vitam degenti, opinio iustitiæ necessaria est. Atque ijs etiam qui vendunt, & mant, conducunt, locant, contrahendisque negotijs implicantur, iustitia ad rem gerendam necessaria est: cuius tanta vis est, vt nec illi quidem qui maleficio & scele-

re

lere poſcuntur, poſſint ſine vlla particula iuſticiæ viuere. 2 Offic.

Inſtitiæ partes ſunt, non violare homines. 1 Offic.

Totius iuſticiæ nulla eſt capitalior peſtis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt vt boni viri videantur. 1 Offic.

Omne officium quod ad coniunctionem hominum, & ad ſocietatem tuendam valet, anteponendum eſt illi officio, quod cognitione & ſcientia continetur: officijſque ſcientiæ anteponenda ſunt officia iuſticiæ: conſideratè enim agere pluris eſt, quàm cogitare prudenter. 1 Officiorum.

In qua dicantur propriè iuſtitia, & officia, & munera, leges plenißimè apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas. 61

PIetas eſt fundamentum omnium virtutum, parentem vt Deum vereri, atque non multò ſecus ac parentes, liberos amare debemus. Pro Planco.

Pietati ſumma tribuenda laus eſt. 2 de Orat.

Omnibus eſt amori pietas. Cic. C. Caſ. Fam. 15.

Pietate aduerſus deos ſublata, fides etiam, & ſocietas generis humani, & vna excellentiſſima virtus iuſtitia tollatur neceſſe eſt. 1 de Nat. deor.

Pietas grata eſt Deo. 2 de Leg. de Deo, 1.

Pietas maximè & religio. 2 de Leg. in Apophth. 64.

Humanitas & clementia. 62

HOmines ad Deos nulla re propriùs accedunt, quam ſalutem hominibus dando. Pro Ligar.

Nihil eſt tam regium, tam liberale, tamque munificum, quàm opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis homines. 1 de Orat.

Nihil eſt tam deforme, quam ad ſummum imperium acerbitatem naturæ adiungere. Ad Quint. Frat. Epiſt. 1.

Rectè præcipere videntur qui monent, quantò ſuperiores

riores simus, tantò nos summissius geramus. 1 Offic.

Qui plus propter virtutem, nobilitatémq; possunt, eo minus quantum possint, debent ostendere. Pro Quint.

In bonis fortunæ summa laus est, non extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse aliis propter abundantiam fortunæ: vt opes & copiæ, non superbiæ videantur ac libidini sed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dedisse. 2 de Orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia; quæ ita probanda est, vt adhibeatur Reipublicæ causa seueritas, sine qua administrari ciuitas non potest. 1 Offic.

In rebus prosperis ad voluptatem nostram fluentibus, superbia magnoperè, fastidium, arrogantiámq; fugiamus. Nam vt aduersas, sic secundas res immoderatè ferre, leuitatis est: præclaráque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadémque frons. 1 Offic.

Omnibus est odio crudelitas, & amori pietas, & clementia. Cic. C. Cassio, Famil. lib. 15.

Est hominum naturæ maximè inimica crudelitas, 3 Offic.

Satis est homines imprudentia lapsos non erigere: vrgere vero iacentes, aut præcipitantes impellere, certè est inhumanum. Pro Rabir. Posthum.

Amor & amicitia. 63

AMicitia nihil aliud est nisi omnium diuinarum humanarúmque rerum cum beneuolentia & charitate summa consensio: qua quidem haud scio, an (excepta sapientia) quidquam melius homini sit à dijs immortalibus datum. Pro Lælio.

Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil est enim tam naturæ aptum, tam conueniens ad res vel secundas, vel aduersas. In Lælio.

Quæ videntur vtilia, honores, diuitiæ, voluptates, & cætera generis eiusdem, hic amicitiæ nunquam anteponenda sunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquo te verteris

præstò

præstò est nullo loco excluditur: nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Itáque non aqua, non igni, non aëre, vt aiunt, pluribus locis vtimur, quam amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit amicitia: & aduersas partiens, communicánsque leuiores. Nec debilitari animos, aut cadere patimur: vetum etiam iam amicum qui intuetur, tantum exemplar aliquod intuetur sui. Quocirca & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & (quod dictu difficilius) mortui viuunt. In Lælio.

In amicitia omnia insunt quæ putant homines expetenda, honestas, gloria, tranquilitas animi, atque iucunditas; vt cum hæc adsint, beata vita sit, & sine ijs esse non possit. In Lælio.

De amicitia omnes ad vnum idem sentiunt, & ij qui ad Rempublicam se contulerant, & ij qui rerum cognitione, doctrináque delectantur, & ij qui suum negotium gerunt otio: postremò, ij qui se totos tradiderunt voluptatibus, sine amicitia vitam esse nullam sentiunt si modò velint aliqua ex parte liberaliter viuere. Serpit enim, nescio quomodo, per omnium vitam amicitia, nec vllam ætatis degendæ rationem patitur esse expertem sui. In Lælio.

Laus & charitas sunt viræ sine metu degendæ præsidia firmissima. 1 de Finib.

Amicitiæ præsidium est firmissimum. 1 de Finib.

Rerum omnium nec aptius est qui æquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi: nec alienus, quam timeri. 2 Offic.

Charum esse ciuem benè de Repub. mereri, laudari, coli, diligi, glorioſum est: metui verò & in odio esse, inuidioſum, detestabile, imbecillum, caducum. 1 Philip.

Diligi, & charum esse, iucundum: propterea quòd tutiorem vitam, & voluptatem efficit pleniorem. 1 de Finibus.

Sine amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquam viuere potest. Marcel. Cic. Famil. lib. 4.

Amicitia colenda est, quòd sine ea tutò, & sine metu

tu vini non possit, nec iucundè quidem. 2 de Finibus.

Nulla potest esse iucundita, sublata amicitia. Pro Planco.

Quis est, pro deûm fidem atque hominum, qui velit vt neque diligat quemquam, nec ipse ab illo diligatur: circumfluere omnibus copijs, atque in omnium rerum abundantia viuere? Hæc enim est tyrannorum vita, nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla stabilis benevolentiæ potest esse fiducia: omnia semper suspecta atque solicita sunt, nullus locus est amicitiæ. In Lælio.

Omnis ratio & institutio vitæ adiumenta hominum desiderat. In primisque vt habeas, quibuscum familiares conferre possis sermone. 2 Offic.

Nullo modo sine amicitia firmam & perpetuam iucunditatem vitæ tenere possumus: nec verò ipsam amicitiam tueri, nisi æque amicos, ac nosmetipsos diligamus. 1 de Finib.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ esse possunt, quæ sine multorum amicorum officijs stare possint. Pro Planco.

Omnium rerum, quas ad beatè viuendum natura paranit, nihil est maius amicitiæ, nihil vberius, nihil iucundius. Quum solitudo, & vita sine amicis insidiarum & metus plena sit. Ratio ipsa monet amicitias compiarare: quibus partis, conseruatur animus, & à spe pariendarum voluptatum seiungi non potest. 1 de Finib.

Maximum est bonum amicitia: plurimæ sunt delectationes in ea. 1 de Inuent.

Amicitia nihil est vberius. Cic. Appio Pulchro. Famil. 3.

Hęc est vna via & laudis & honoris, & digniiatis à bonis viris & sapientibus, & bene à natura constitutis laudari & diligi. Pro Sestio.

Violari amicitiam, apud maiores nostros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Famil. lib. 3.

Violare amicitiam, hoc grauissimum crimen iudico. Philip. 2.

Quibus

Quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operæ nostræ vicaria fides amicorum supponitur, quam qui lædit, oppugnat communne omnium præsidium, & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem; non enim possumus per nos omnia agere. Alius in alia re est magis utilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt communne commodum mutuis officijs gubernetur. Pro Roscio Amerin.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq; sunt, semper aliqui acquirendi sunt quos diligamus & à quibus diligamur. Charitate enim, benevolentiaque omnis est è vita sublata, iucunditas. In Lælio.

Ea est iucundissima amicitia, quam similitudo morū coniunxit. 1 Offic.

Omnium societatum nulla præstantior est, nulla firmior, quàm cùm viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Nihil enim amabilius, nec copulatius, quàm morum similitudo bonorum. 1 Offic.

Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè viuendū accommodatius, quàm cùm viris bonis, iucundis, amantibus nostris viuere. M. Cicer. Pa. Præto. Famil. lib. 9.

In quibus sunt eadem studia, eadem voluntates in his sit, vt æquè quisque altero delectetur ac seipso: efficitur que id quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex plúribus. 1 Offic.

Nihil minus hominis esse videtur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. Cicero. ad Brut.

Benevolentiam, non adolescentiulorum more, ardore quodam amoris, sed stabilitate potius & constantia iudicemus. 1 Offic.

Eodem modo erga amicum affecti simus, quo erga nosmetipsos: & nostra in amicos benevolentia, illorum erga nos benevolentiæ pariter, æqualitérq; respondeat. In Lælio.

Est in amicitia necessarium, vt alter nihilo sese plus quàm alterum diligat: quodsi tantillum interfit, iam amicitiæ nomen occiderit: cuius est ea vis, vt simulatque aliquid, quàm alteri, maluerit, nulla sit. 1 de Legibus.

Vetus

Vetus est lex illa iusta veraque amicitiæ, vt idem amici semper velint; neque est vllum certius amicitiæ vinculum, quam consensus & societas consiliorum & voluntatum. Pro Planco.

Non est sancta amicitia, nisi ipse amicus per se amatur toto pectore, vt dicitur: qui quidem amandus est, desperatis emolumentis & fructibus. 1 de Leg.

Amicorum bona communia. 1 Offic.

Confirmata amicitia & perspecta fide, commemoratio officiorum superuacanea est. C. Ap. Pulch. Fam. lib 3.

Odiosum est sanè genus hominum, officia exprobrantium; quæ meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare qui contulit. In Lælio.

Qui fortunis alicuius inducti amicitiam eius sequuti sunt, hi simulatque fortuna elapsa est, deuolat omnes. Cùm enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint in amicitia retineri. 4 ad Meren.

Vt hirundines, 4 ad Heren. In Simil. 93.

Non facilè dijudicatur amor verus & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cætera sunt signa communia. Cic. Pap. Pæto Famil. lib. 9.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Amare, nihil aliud est, nisi eum ipsum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæsita. In Lælio.

Nihil est aliud amare, ex quo amicitia nomen ductum est, nisi velle bonis aliquem affici quam plurimis, etiamsi ad se ex ijs nihil redeat. 2 de Finib.

Charum ipsum verbum est amoris, ex quo amicitiæ nomen est ductum: quam si ad fructum nostrum referamus, non ad illius commoda, quem diligimus, non erit ista amicitia, sed mercatura quædam vtilitatum suarum. Prata, & arua, & pecudum greges diligunt: isto modo, quod fructus ex ijs capiuntur. hominum charitas & amicitia gratuita est. 1 de Natur. Deorum.

Etiam

Etiam si nulla sit vtilitas ex amicitia, tamen ipsi amici propter seipsos amentur. Etenim si loca, si fana, si vrbes, si gymnasia, si campum, si canes, si equos, si ludiera, exercendi aut venandi consutudine adamare solemus, quantò id in hominum consuetudine facilius fieri poterit, & iustius? 1. de Finib.

Meipsum ames oportet, non mea, si veri amici futuri simus de Finibus.

Si fructibus & emolumentis & vtilitatibus amicitias colemus si nulla charitas erit quæ faciat amicitiam ipsam sua sponte, vi sua, ex se, & propter se expetendam: non dubium est quin fundos & insulas amicis anteponamus. 2. de Finib.

Amicitia non sub dubia vtilitatis ratione effici solet, sed ipsa ex se oritur, & sua sponte nascitur. 2. de Finibus.

Plerique in rebus humanis, nihil quidquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit: & amicos tanquam pecudes, eos potissimum diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos. Itaque pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia: nec sibi ipsi exemplo sunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta sit. Ipse enim se quisque diligit, non vt aliquam à seipso mercedem exigat charitatis suæ, sed quod per se sibi quisque charus est, quod nisi idem in amicitiam transferatur, verus amicus nunquam reperietur. In Lælio.

Est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua. Cic. ad Brut Fam lib 13

Multi suam vitam neglexerunt, vt eos, qui his chariores, quàm ipsi sibi essent, liberarent. Part. Orat.

In omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, quasi amicitiæ fores aperiantur. Cic Brut Famil lib 13.

Cùm in amicitia, quæ honesta non sunt, postulantur, religio & fides anteponatur amicitiæ. 3 Offic.

Si in hominibus eligendis nos spes amicitiæ fefellerit; vt vindicemus, missos faciamus. Act in Verr.

Amicitias, quæ minus delectant, & minus probantur, magis decere censent sapientes sensim dissuere, quàm repente præscindere. Cauendum erit igitur, ne

non solùm amicitiæ depositæ, sed inimicitiæ etiam susceptæ videantur. Nihil est enim turpius, quàm cum eo bellum gerere, qui cum familiariter vixeris. 1. Offic.

Vna ista cautio, atque vna prouisio in amicitia, vt ne nimis citò diligere incipiamus, néue non dignos. Digni autem sunt amicitia, quibus in ipsis inest causa, cur diligantur. In Lælio.

Nihil quod studio & benevolentia, vel amore potius effici non possit. C. Rut. Famil 13.

Sine studio & ardore quodam amoris, in vita nihil quidquam fit egregium. 1 de Orat.

Tu de amicitia, amicorum que officiis p'ura lege apud Ciceronem in dialogo, qui Lælius inscribitur: est enim Cicero in eius laudibus multus.

Adulatio. 64

NVlla in amicitijs pestis est maior, quàm assentatio, blanditia, adulatio. In Lælio.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiæ valere non potest. In Lælio.

Semper auget assentatio id, quod is, cuius ad voluptatem dicitur, vult esse magnum. In Lælio.

Cauendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus in quo falli facile est: tales enim nos esse putamus, vt iure laudemur. In Lælio.

Assentatio quamuis pernicio sa sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei, qui eam recipit, atq; ea delectatur. Ita fit, vt is assentatoribus patefaciat aures suas maximè, qui ipse sibi assentetur, & se maximè ipse delectet. In Lælio.

In obsequio comitas adsit: assentatio, vitiorum adiutrix, procul amoueatur, quæ non modò amico, sed ne libero quidem digna est. In Lælio.

Turpis est assentatio. Ad Attic lib. 13.

Blanditia cùm vitiosa sit ac turpis in cetera vita; tamen in petitione magistratus est necessaria: benevo-

lentiam

lentiam tamen ciuium blanditijs & assentationibus colligere turpe est. De petitione Cons.

Mihi hæreditates non honestæ videntur, si sunt blanditijs officiorum, non veritate, sed simulatione ac quisitæ. 3. Offic.

Liberalitas. 63

LIberalitate nihil est naturæ hominis accommodatius: sed habet multas cautiones. Videndum est enim primum, ne obsit benignitas, & ijs ipsis quibus benigne videbitur fieri, & cæteris: nam qui alijs nocent, vt in alios liberales sint; non benefici, neque liberales, sed perniciosi iudicandi sunt. Deinde ne maior sit benignitas, quàm facultas: nam qui benigniores esse volunt, quàm res patitur, primùm in eo peccant, quod iniuriosi sunt in proximos. Videre etiam licet plerosque non tam natura liberales, quàm quadam gloria ductos, vt benefici videantur, facere multa, quæ videntur magis proficisci ab ostentatione, quàm à voluntate. Tum illud vnum considerandum est, vt prodignitate cuiq; tribuatur: in quo mores erunt spectandi eius, in quem beneficium conferetur. 1. Offic.

Danda est opera, vt eos beneficijs quam plurimis afficiamus, quorum liberis posterisque prodatur memoria. 2. Offic.

Liberalitate qui vtuntur, beneuolentiam sibi conciliant, & (quod aptissimum est ad quietè viuendum) charitatem. 1. de Finib.

Beneficium & gratia, vincula sunt concordiæ. 2. de Finib.

Ea liberalitas est probanda, quæ sine periculo existimationis est. 4. Act. in Verr.

Non ita claudenda est res familiaris, vt eam benignitas aperire non possit: nec ita referenda, vt patent omnibus. Se quuntur enim largitionem rapinæ. Cum enim dando egere cœperint homine, alienis bonis manum afferre coguntur: nec tanta studia assequuntur eorum, quibus dederunt, quanta odia eorum, quibus ademerunt. 2. Offic.

Cui res erepta est, est inimicus: cui data est, etiam dissimulat se accipere voluisse. 2. Offic.

Benè præcipit Ennius, vt quidquid sine detrimento possit commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: Non prohibere aquam profluentem: Pati ab igne ignem caperè: Si quis velit consilium fidele deliberanti dare quæ sunt jis vtilia qui accipiunt, danti non molesta. Cuius versus non pudeb.t subscribere:

Homo qui erranti comiter monstrant viam,
Quasi lumen de suo lumine accendat, facit,
Vt nihilominus ipsi luceat, cum illi accenderit. 1. Offic.

Sunt multi splendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt alijs quod alijs largantur, ijq; arbitrantur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio, vt nihil magis officio possit esse contrarium. 1. Offic.

Propensior benignitas esse debet in calamitosos, nisi fortè erunt digni calamitate. Nam præclarè Ennius: Benefacta, male locata, malefacta arbitror. 2. Offic.

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos beneficium collocari puto. 2. Offic.

Liberalis est, qui suis facultatibus aut captos à prædonibus redimit, aut æs alienum suscipit amicorum causa, aut in filiarum collocatione adiuuat, aut opituletur, vel in re quærenda, vel augenda. 2. Offic.

Tu si quid requiris amplius, leges primum & secundum Officiorum.

Prodigus. 66

PRodigi sunt qui pecunias profundunt in eas res, quorum memoriam aut breuem, aut nullam sint relicturi omnino. 2. Offic.

Largitio fundum non habet. 2. Offic.

Multi patrmonia sua effuderunt inconsultè largiendo. 2. Offic.

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Offic.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Offic. In Apoptheg. 73.

In rèfe enda gratia quales esse debemus. 67

IN collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officij est, vt quisque opis maximè indigeat: ita ei potissimum opitulari quod contrà fit à plerisq; à quo enim plurimum sperant, etiamsi ille ijs non egeret, tamen ei potissimùm inseruiunt. 1 Offic.

Quis est qui inopis & optimi viri causa. 2 Offic. Vide corrupti mores 114.

Acceptorum beneficiorum sunt delectus habendi: & in primis, quo quisq; animo, studio, beneuolentia fecerit, ponderandum est. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, sine iudicio vel modo, in omnes, vel repentino quodam impetu animi, quasi vento incitati: quæ beneficia, æquè magna non sunt habenda, atq; ea quæ iudicio considerate constanterque delata sunt. 1. Offic.

In referenda gratia, si modò Hesiodo credimus, debemus imitari agros fertiles, qui plus multo adferunt, quàm acceperunt. Etenim si in eos quos speramus nobis profuturos non dubitamus officia conferre, quales in eos esse debemus qui iam profuerunt. 1 Offic.

Hesiodium illud laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. De Claris Orat.

Leue est onus, beneficij gratio. Pro Planc.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. Cic. Curioni Fam. 2.

Non est æquum, tempore & die memoriam beneficij definiri. Ad Quirites post red.

Vlciscendæ iniuriæ facilior ratio est, quàm beneficij remunerandi: propterea quòd superiorem esse contra improbos, minus est negotij, quàm bonis exæquari: tum etiam ne tam necessarium quidem est, malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirit. post red.

Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 68

IN officio persoluendo dissimilis ratio est, & pecunia debita: propterea quòd pecuniam qui retinet, non dissoluit: qui reddidit, non habet: gratiã & qui retulit, habet; & qui habet, dissoluit. Ad Quir. post red.

Dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ. Nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id quod reddidit: qui autem debet, is retinet alienum. Gratiam autem & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, pecuniam qui habeat non redidisse: & qui reddiderit, non iam habere. Gratiam autem & qui retulerit, habere: & qui habeat, retulisse. 2. Offic.

Ingratus. 69

NEmo gratiarum immemor, est gratus inuentus, Post reditum ad Senat.

Omnes, immemores beneficij oderunt. 2 Of.

In ingratitudine, nihil mali non inest. Ad Attic. 8.

Nihil est tam inhumanum, tam immane tam ferum, quàm committere vt beneficio, non dicam indignus, sed victus esse videare. Pro Planc.

Non solùm gratus debet esse qui accipit beneficium, verùm etiam is cui potestas accipiendi fuit. De Prouinc. Consul.

Cùm gratia referri non potest quanta debitur, habenda tamen est quantam maximam animi nostri capere possunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 70

VIri propria maximè est fortitudo, cuius munera duo maxima sunt, mortis doloriſque contemptio. 2 Tuscul.

Est fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimescere, omnia humana despicere, nihil quod homini accidere possit, intollerandum putare. 3. Offic.

Fortitudo, est scientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, summæ legi parens sine timore. 4. Tusc.

Fortitudo est virtus, pugnans pro æquitate. 1. Offic.

Fortes & magnanimi sunt habendi, non qui faciunt, sed qui propulsant iniuriam. 1. Offic.

Nemo poterit esse celsus & erectus, & ea quæ homini accidere possunt, omnia parua ducere, nisi omnia bona sibi in se posita censebit. 5. Tusc.

Fortes

Fortes viri, non tam præmia sequi solent rectè factorum, quam ipsa rectè facta. Pro Milone.

Est virorum fortium, virtute præstare tantum, vt possint fortunæ culpam non extimiscere. Phil. 13.

Magna laus & admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter aduersos: non fractũ esse fortuna: retinuisse in rebus asperis dignitatem. 2. Orat.

Et viri fortis, ne supplicijs quidem moueri, vt fortiter fecisse pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo est atque forti, omnia quę cadere in hominem possunt, despicit, & pro nihilo putat: atque ipse vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infra se omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo erectoque viuentes, semper sunt beati, qui omneis motus fortunæ, mutationesque rerum & temporũ leues & imbecilles fore intelligant, si in virtutis certamen venerint. 5. de Finib.

Est situm in nobis, vt & aduersa quasi perpetua oblitione obruamus, & secunda iucunde ac suauiter meminerimus. 1. de Finib.

Ea quæ eximia pleriſque & præclara videntur, parua ducere, cáque ratione stabili firmáque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre vt nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. 1. Offic.

Si qui inducant animum, illa quorum splendore capiuntur, vires valetudinem, pulchritudinem, diuitias, honores, opes contemnere, eaq; quæ ijs contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce profiteri se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in sese esse posita, neque esse quidquam extra suam potestatem quod ducant in bonis. 5. Tusc.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cum & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, vt meminerit maximos luctus morte finiri, paruos multa habere interualla requieris, mediocrium nos esse dominos, vt sit tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita, quum ea non placet,

tanquam ex theatro exeamus. 2 de Finib.

Diuitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3 Offic.

Nihil est tam angusti animi, támque parui, quàm amare diuitias. Nihil est honestius, magnificentiúsq; quàm pecuniam contemnere, si non habeas, si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferre. 1 Offic.

Maximè admiramur eum, qui pecunia non mouetur: quod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati auditate rapiuntur. 1 Offic.

Tu plura Offic. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores diuitiarum. 71

MVlti diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus cultúsque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita contemnunt, vt nihil inanius esse, nihil leuius existiment? Item cætera, qui quibusdam admirabilia videntur, per multi sunt, qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse duxi, non virtutis atque ingenij, sed fortunæ ac temporum munera, quorum ego non tam facultatem vnquam & copiam expetendam putaui, quàm & in vtendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 72

MIserrima est omnino ambitio, honorúmq; contentio. 1 Offic.

Maximè adducuntur plerique, vt eos iustitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæue cupiditatem inciderint. 1 Offic.

Quicquid est huiusmodi, in quo non possunt plures excellere: in eo plerunque fit tanta contentio, vt difficillimum fit sanctam seruare societatem: difficile est enim, quum præstare cæteris concupieris, seruare æquitatem. 1 Offic.

Multi iniqui. 3 Offic. In Apophth. 81.

Nulla sancta societas. 1 Offic. in Apophth.

Pestis

Pestis maior esse nulla in amicitijs potest, quàm in quibusdam honoris certamen & gloriæ: ex quo inimicitiæ maximæ sæpe inter amicissimos extiterunt. In Lælio.

Facillimè ad res iniustas impellitur, vt quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. 1 Offic.

Complures se scelere contaminarunt imperij cupiditate. 3 Offic.

In liberis ciuitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari potest. 3 Offic.

Cauenda est gloriæ cupiditas, eripit enim libertatem pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. 1 Offic.

Timida est ambitio, & solicita cupiditas magistratus: omnia non modò quæ reprehendi palàm, sed etiam quæ obscurè cogitari possunt, timemus: rumorem, fabulam fictam falsam perhorrescimus: ora omnium atque oculos intuemur. Nihil enim est tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, sensusque ciuium: qui non modo improbitati irascuntur candidatorum, sed etiam in recte factis sæpe fastidiunt. 1 Pro Milone.

Arrogantia. 73

EX copia, atque rerum omnium affluentia, primò arrogantia nata est. De lege Agr. ad Pop. contra Rullum.

Deforme est de se ipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum. 1 Offic.

Quum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenij atque eloquentiæ multo molestissima. Diuin. in Verr.

Est minimè inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cùm de sapientia disceptetur, hanc sibi ipsam detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam sibi arrogant, vt apud Platonem & Socrates in cœlum effert laudibus Protagoram, Hyppiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros; se autem omnium rerum insciũ fingit & rudem. De Clar. Orat.

Temeritas & pœnitentia. 74

OMnis actio vacare debet temeritate & negligentia. 1. Offic.

Nihil est temeritate turpius: nec quidquam tam indignum sapientis grauitate & constantia, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis explorate perceptum sit & cognitum, sine vlla dubitatione defendere. 1. de Nat. Deor.

Nihil est grauitate sapientis errore, leuitate, temeritate dissunctius. 4. Acad.

Nihil sentire est melius, quàm praua sentire. Pro Cluent.

Vt hoc pulcherrimum est, vera videre: sic pro veris probare falsa, turpissimum est. 4. Acad.

Satius est idipsum de quo ambigitur, concedere, quàm impudenter resistere. 1. de Nat. deor.

Quid est tam futile, quàm quidquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Insignis est temeritas, cùm aut falsa, aut incognita res approbatur: nec hoc quidquam est turpius, quàm cognitioni & perceptioni assertionem approbationemque præcurrere. 1. Acad.

Quid est stultius, quàm incerta pro certis habere ac falsa pro veris? Cato maior.

In parum cognitis stultè, & diu perseuerare, turpe est. 2. de Inuent.

Ne cui rei temerè aut arroganter assenserimus. 2. de Inuent.

Ipsa consuetudo assentiendi periculosa esse videtur & lubrica. 1. Offic.

Temerè affirmare de altero, est periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cicer. Bruto.

Cauendum est, ne incognita pro cognitis habeamus, iisque temere assentiamus: sed adhibeamus ad considerandas res & tempus & diligentiam. 1. Offic.

Nos refelli, redargui q; patiamur, quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibusdam, destinatisque sententijs quasi addicti & consecrati sunt: eaque necessitate constricti, vt etiam quæ non probare soleant, eo cogantur

gantur constantia causæ defendere. 2. Tusc.

Plerique errare malunt, eámque sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere, quam sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere. Lucul.

Vt necesse est lancem in libra. 4. Acad. in Sim. 68.

Sæpe nulla ratione, quorundam tantum opinione & existimatione nitimur. 75

IDratum habent homines, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. 1. de Nat. Deor.

Tuemur ea, quæ dicta sunt ab ijs quos probamus, 2. de Finib.

Non tam auctoritatis in disputando, quàm rationis, momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerumque ijs qui discere volunt, autoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum iudicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. Nec vero probare soleo id, quod de Pythagoreis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarint in disputando, quum ex ijs quæreretur quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit. 1. de Nat. Deor.

Concepta semel opinio vix deponitur. 76

IMpetrari non potest, quin quale quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Cic. Bruto.

Difficile est mutare animum, & si quid est penitus insitum moribus, id subito euellere. Cicero Quint. Fratri.

Similitudo & exemplum homines plurium promouere solent. 77

DVo illa nos maxime mouent; similitudo & exemplum. 3. de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant homines. C. Seruio Sulp. Famil. 4.

Populus. 78

MAximus magister, populus. 3. Tusc.

Populus sine comparatione probat, esse melius non sentit: illud quod est, qualecunque est, probat. De clar. Orat.

Sic est vulgus: ex veritate pauca, ex opinione multa estimat. Pro Rosc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quam aliqua certa ratione commoueri solent. Pro Lege Manil.

Fama, & multitudinis iudico mouentur homines, vt id honestum putent, quod à pleriſque laudetur. 2 Tuscul.

In imperita multitudinis est varietas & inconstantia, & creba tanquam tempestatum, sic sententiarum commutatio. Pro domo sua.

Qui in oculis est multitudinis, tamen illius iudicio stare nolit: nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 3 Tusc.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus. 2 de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quam vngi opinio. 1 Parad.

Grauior & validior est deorum virorum bonorum sententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitijs iudicat semper populus, sed mouetur plerunque gratia, cedit precibus: facit eos, à quibus est maximè, ambitus: denique si iudicat, non delectu aliquo aut sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Non est enim consilij in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia: semperque sapientes ea quę populus fecisset, ferenda, non semper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Euripus, tot motus, tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio commitiorum. Dies intermissus vnus, aut nox interposita sæpe perturbat omnia: & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpe etiã sine vlla aperta causa sit aliud atque existimamus, vt nonnunquã ita factum esse etiam populus admiretur, quasi verò non ipse fecerit. Pro Murena.

Timida est. Pro Milone. Ambitio 72.

Libertas.

Libertas. 79

LIbertas est potestas viuendi vt velis. Is viuit vt vult, qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendia via considerata atque prouisa est: qui legibus quidem non propter metum paret, sed eas sequitur atque colit, quia id salutare maximè esse iudicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter ac liberè: cuius omnia consilia, resque omnes quas gerit, ac ipso proficiscantur, eodémque referuntur: nec est vlla res, quæ plus apud eum polleat, quàm ipsius voluntas, atque iudicium. Cui quidem etiam fortuna ipsa cedit. Parad. Penult.

Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini seruit. 4 ad Heren.

Libertatis proprium est, sic viuere vt velis. 1 Offic.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui leges imponit, præscribit, iubet, vetat quòd videtur: qui nihil imperanti negare potest, nihil recusare audet. Poscit? dandū est: Vocat? veniendum: Ejicit? ab eundem Minatur? extimescendum. Parad. penult.

Ita præclara est recuperatio libertatis, vt ne mors quidem sit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Bestiæ, quas delectationis causa concludimus, eàm copiosiùs alantur, quàm si essent liberæ, non facilè tamen patiuntur sese contineri. 5 de Finib.

Tu plenius vide qui proprie liberi sint Parad. penultimo.

Seruitus. 80

SErvitus est obedientia fracti animi & abiecti, arbitrio carentis suo. Parad. penult.

Omnibus grauè seruitutis lugum esse debet in libertate educatis. Antequam sit ec in exilium.

Nemeni animus benè informatus à natura parere debet, nisi præcipienti, aut docenti, aut vtilitatis causa iustè & legitimè imperanti: ex quo animi magnitudo existit, humanarúmque rerum contemptio. 1 Offic.

Omnis est misera seruitus. Philip. 10.

Nihil

Nihil est fœdius seruitute: ad decus & libertatem nati sumus. Philip. 12.

Cùm omnis seruitus est misera, tum verò intolerabile est seruire impuro, impudico, effœminato. Phil. 3.

Mors est seruitute potior. Philip. 10.

Mors seruituti, turpitudiniq; anteponenda. 1. Offic.

Exilium. 81

EXilium est scelerum pœna. Parad. 4.

Exilium ibi est, vbi virtuti non est locus. Pro Milone.

Omnes scelerati & impij quos leges exilio affici volunt, exules sunt, etiamsi solum non mutant. Paradox. 4.

Exilium terribile est ijs, quibus quasi conscriptur est habitandi locus, non ijs qui omnem orbem terrarum vnam vrbem esse ducunt. Parad. 2.

Si abesse à patria miserum est plenæ miserorum sunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur. 5. Tusc.

Ad omnem rationem Teucri vox accommodari potest: Patria est, vbicunque es bene. 5. Tusc.

Exilium non supplicium est, sed profugium, portus; supplicij: nam qui volunt pœnâ aliquam subterfugere aut calamitatem, eò solum vertunt, hoc est, sedem ac locum mutant: qui si in ciuitate legis vim subire vellent, non prius ciuitatem quàm vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur ijs ciuitas, sed abijs relinquitur atque deponitur. Pro Cæcin.

Exilium id quod sit propter alienam, & offensam populi voluntatem, malum est. 1. Tusc.

Famæ seruiendum. 82

NOn est res vlla tanti, aut commodum vllum aut expetendum, vt viri boni & splendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Non est negligenda fama: nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam ciuium. In Lælio.

Negligere quid de se quisque sentiat, non solùm arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. 1. Offic.

Perditissima est ratio diligere formâ, negligere, amã-

Ex

Ex sententijs hominum nostra fama pendet. In Piso.
Est hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris & futuræ post mortem famæ, propter rem, etiam detracto vsu, consulendum est. 3. de Finib.
Bona existimatio pecunijs præstat. 2. de Orat.
Antiquior sit possessionibus gloria. 1. de Diuin.
Danda est diligenter opera, vt hominum aurus optimo de nobis sermone compleantur. Nostrum.

Veritas. 83

TAntam semper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiusquam hominis ingenio, aut arte subuerti potuerit. Et licet in causis nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per se ipsa defenditur. Ex orat. in Vatin.
O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, solertiam, contraque fictas omnium insidias, facilè se per seipsam defendat! Pro M. Cœlio.
Multorum improbitate depressa veritas emergit, & innocentiæ defensio intercluſa respirat. Pro Cluent.
Est interdum ita perspicua veritas, vt eam infirmare nulla res possit: tamen est adhibenda interdum vis veritati, vt eruatur. Pro Quintio.
Homini est propria veri inquisitio atque inuestigatio. 1. Offic.
Quod verum, simplex sincerumque est, id est naturæ hominis accommodatissimum. 1. Offic.
Veritas odium parit. In Lælio.

Qua valeant ad fidem faciendam, & qui ei maxime credamus. 84

IN suadendo nihil est optabilius, quam dignitas. de Orat.
Genus hoc sermonum positum in hominum veterum auctoritate, & eorum illustrium, plus nescio quo pacto videtur habere grauitatis. In Lælio.
Opulentos homines, & ætatis spacio probatos, dignos, quibus credatur, putamus, non rectè fortasse, sed vulgi opinio vix mutari potest. In Top.

A qui-

A quibus verum audiatur. 85

PVeritia, somnus, imprudentia, violentia, insania, eius generis sunt, ex quibus sæpissimè verum auditur. In Top.

Multa finguntur, vt iis tanquam rebus ge-
stis moueamur. 86

FIt plerúmque, vt ij, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quo faciant id quod nuntiant lætus. Philip. 1.

Conficta sunt multa à Poëtis, vt effictos nostros mores in alienis personis, expressámque imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Rosc. Amor.

Mendacium. 87

TOllendum est ex rebus contrahendis omne mendacium. 3 Offic.

In virum bonum non cadit mentiri emolumenti sui causa. 3 Offic.

Quum iudici. 3 Offic. Vide Iudex, 35.

Nihil est turpius vanitate. 1 Offic.

Sordidi putantur, qui mercantur à mercatoribus quod statim vendant: nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur. 1 Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 88

QVi semel à veritate deflexit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendacium perduci consueuit. Et quæ pœna à dijs immortalibus periuro, hæc eadem mendaci constituta est. Non enim ex pactione verborum, quibus iusiurandum comprehenditur, sed ex perfidia ac malitia, per quam insidiæ tenduntur alicui, dij immortales hominibus irasci ac succensere consueuerunt. Pro Rosc. Com.

Vbi quis semel peierarit, ei credi postea, etiamsi per plures deos iuret, non conuenit. Pro C. Rab. Post.

Non ex libidine aut simultate, aut leuitate testium, causæ honestorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Mentiuntur sæpe homines in eos, quos oderunt. In Par. Orat.

Si qui ob emolumentum suum, cupidius aliquid dicere videntur, ijs credere non conuenit. Pro Front.

Auctoritatem

Auctoritatem nullam debemus, nec fidem commentitijs rebus adiungere. 2 de Diuin.

Non verbis, sed facto probamur. 89

OMnis virtus in actione consistit. 1 Offic.

Non paranda nobis solùm, sed fruenda etiam sapientia est. 1 de Finib.

Non procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur. Cic. in Salust.

Non ex singulis vocibus Philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate atque constantia: rèsque spectari oportet, non verba. 5 Tusc.

Virtus, integritas, probitas in homine, non linguæ volubilitas, non ars, non scientia requiri solet. Pro Planco.

Ea magna voluptas est, æqualem ac parem verbis vitam agere: atque ita viuere, vt omnis oratio moribus consonet. Cic. in Sal.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Cato Maior.

Ita vivunt quidam, vt eorum vita refellatur oratio: atque cæteri existimantur dicere melius, quàm facere, quum fit melius facere, quàm dicere. 2 de Finib.

Sunt qui quum populi non solùm commoda, verùm etiam salutem oppugnent & impediant, oratione assequi volunt, vt populares esse videantur: vt C. Gracchus, quum largitiones maximas fecisset, & effudisset ærarium, verbis defendebat ærarium. 3 Tusc.

Epicurus tantummodo induit personam Philosophi, & sibi hoc ipse nomen inscripsit, cum non multum differret à iudicio ferarum, præsertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate. 5 Tusc.

Cum Philosophorum vita miserabiliter pugnat oratio. 2 Tusc.

In Philisophia. Orat. ad Brut. Vide Philosophia 17.

Non est satis iudicare. 1 de Finib. Vide Consilium rem præcurrat. 27.

Plus in negotijs gerendis res, quàm verba prosunt. 4 Acad.

Sunt facta verbis difficiliora. Cic. ad Q. Frat.

Est alienum viro, quòd alteri præciperit, id ipsum facere

facere non possit. 3. Offic.

Quid verba audiam, cùm facta videam? 3. Tusc.

Qui suos casus aliter ferunt, atque vt alijs authores ipsi fuerunt, non sunt vitiotiores, quàm ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendũt. 3. Tusc.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. Sed potius quæ alijs tute præcipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. Seruius Sulp. Cic. Famil. 4.

Tu qualis es, talem te esse existimes: vt quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate segregas. Deinde vt ea in alterum ne dicas, quæ cùm tibi falso responsa sint, erubescas. Pro M. Cælio.

Non ætas in homine, sed virtus conſideranda.

NOn cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre possunt, sed honestè acta superior ætas fructus auctoritatis præbet extremos. Cato Maior.

Virtutis, quam ætatis, cursus celerior. Philip. 5.

Sermo & Oratio. 91

VErba inuenta sunt; non quæ impedirent, sed quæ indicarent voluntatem. Pro A. Cæcin.

Interpres mentis est oratio, verbis discrepans, sententijs congruens. 1. de Leg.

Sermone eo debemus vti, qui notis est nobis. 1. Of.

In primis prouideamus, ne sermo vitium aliquod indicet in esse mortis: quod maximè tum solet euenire, cùm studiosè de absentibus detrahendi causa, aut per ridiculum, aut seuerè, aut malediçè, contumelioſque dicitur. 1. Offic.

Quoties aliquid aut dicimus, aut loquimur, toties de nobis iudicatur. 1. de Orat.

Moderari animo & orationi. Cic. ad Q. Fratr. Vide Appetitus 15.

Diligentissimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omnino non irasci. Cic. ad Q. Frat.

Idipsum dicere nunquam est non ineptum, nisi quum

quum est necessarium. 1 de Orat.

Habent suum modum quæcunque oportunè dicuntur. 3. de Finib.

Tacere noli vbi non oportet. Pro Ros. Comœd.

Non est necesse omnium flagitia proferre. Pro Milone.

Sæpe grauiùs offendunt animos auditorum, qui aliena flagitia apertè dicunt, quàm qui committunt. Cic. in Sallust.

Homines notissimos sumere odiosum est, cùm & illud in certum sit, velint ne hi sese nominari Pro Rosc. Amer.

Debemus considerare Orat. ad Brut. Vide Circumstantia. 122.

Alia fori est ratio. Pro M. Cœlio. Vide Circumstantia. 122.

Cauendum est, ne quid agendo, faciendóue facias, cuius imitatio videatur. De Clar. Orat.

Fit nescio quo pacto. 1. Offic. Vide, Aliena & videmus. 146.

Oratio debet esse ornatior sententijs, quam verbis, Part. Orat.

Non tam copia, quàm modus in dicendo quærendus est. Pro Leg. Manil.

Decorus est sermo senis, quietus, & remissus, faciatq; persæpe ipsa sibi audientiam diserti senis compta oratio & mitis. Cato Maior.

Difficile est dictu, quantoperè conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis. 2. Offic.

Sermo familiaris qua tenus moderandus sit, lege plenius primo Offic. Cap. Et quoniam cura sequent. 92

De nobis moderate loquendum.

MInimè sibi quisque notus est, & difficillimè de se quisq; iudicare ac sentire potest. 2. de Orat.

Nemo de se, satis honestè, ac sine multorum inuidia, loqui potest. Cic. in Vatin.

Vt verecundiùs ipsi de se omnes scribant, necesse est,

si quid est laudandum : & preteream, si quid fortè reprehendendum est : accedit etiam, vt minor sit fides, minor auctoritas. Cicer. L. Luc. Famil. 5.

Multis doctrina non deest, sed oratio. 93

FIeri potest vt rectè quis sentiat, & id quod sentit, politè eloqui non possit. 1 Tusc.

Pudeat, si qui ita se literis abdiderunt, vt nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum, lucémque proferre. Pro Archia Poëta.

Sunt quidam aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni, aut ita vultu, motúque corporis vasti atq; agrestes, vt etiam si ingenijs atque arte valeant, tamen in doctorum numerum venire non possint. Sunt autem quidam, ita naturæ muneribus in ijsdem rebus habiles, ita ornati, vt non nati, sed ab aliquo Deo ficti esse videantur. 1 de Orat.

Sinistri quidam laudatores. 94

SVnt qui nihil laudant, nisi quod se imitari posse confidunt. 2 Tusc.

Nunc tantum quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Orat. ad Brut.

Est iniqua, in omne re accusanda, prætermissis bonis, malorum enumeratio, vitiorúmque selectio. 3 de Leg.

Est liberum, alterum laudare : de quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidia affligatur. Cæcinna Ciceroni, Famil. 6.

Inuidia. 95

INuidentia, est ægritudo ex alterius rebus secundis. 3 Tuscul.

Virtutis comes inuidia plerúnque bonos infectatur. 4 Ad Heren.

Latè patet hoc vitium, & est in multis, inuidere scilicet. Cic. Appio Pulch. Famil. 3.

Mos est hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. De Clar. Orat.

Plerique sunt inuidi, maximéque est hoc commune vitium & peruagatum : inuidetur autem præstanti, florentique fortunæ. 2 de Orat.

Inuident

Inuident homines maximè paribus aut inferioribus, cùm se relictos sentiunt, illos autem dolent euolasse: sed etiam superioribus inuidetur sænè vehementer & eò magis si intolerantiùs se iactant, & æquabilitatem communis iuris, præstantia dignitatis aut fortunæ suæ transeunt. 2. de Orat.

In iudicijs inuidia imbecillis esse debet: nihilq; homini est tam timendum quam inuidia: nihil innocent suscepta inuidia tam optandum, quàm æquum iudicium. Pro Cluent.

Inuidia summus ordo caret. 3. de Leg.

Inuidia virtute parta, gloria, non inuidia putanda est. 1. Inuect. in Catil.

Ira. 95

IRa, vt inquit Ennius, est initium insaniæ. 4. Tusc.

Prohibenda est maximè ira in puniendo. Nunquam enim qui iratus accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quę est inter nimium & parum: cauendum est igitur, ne maior sit pœna, quàm culpa. 1. Offic.

Omnis animaduersio constigatio, contumelia vacare debet 1. Offic.

Monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat. In Lælio.

Non sunt audiendi, qui grauiter iracscendum inimicis putant. 1. Offic.

Obiurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ, in quibus vtendum est fortasse & vocis contentione maiore, & verborum grauitate acriore: atq; etiam illud ipsum quod acerbitatis habet obiurgatio, significandum est ipsius id causa, qui obiurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, vt ne ea facere videamur irati: sed vt ad vrendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi rarò innitique veniemus: nec vnquã nisi necessariò, si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil rectè fieri, nihil considerate potest. 1. Offic.

Semper à ira procul absit, cum qua nihil rectè, nihil considerate fieri potest. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec constanter fieri possunt, neq; ijs

qui

qui adsunt probari. 1.Offic.

Proprium est irati, cupere à quo læsus videatur, ei quàm maximum dolorem inuetere 1.Offic.

Non est in nostra potestate sodcantibus ijs rebus, quas malas esse opinamur, dissimulatio vel opinio. 1. Tuscul.

Difficile est tacere, cùm doleas. Pro Sylla.

Omnes læsi dolent, irati efferiuntur. Pro M Cœl.

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè possunt. Ex 5. Act. in Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. lib. 4.

Leuiora sunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata atque præparata inferuntur. 1. Offic.

Tu pura in eo libro, qua ad hanc sententiam pertinent, leget.

Timor, & metus. 97

RErum omnium nec aptius est quidquam. 2. Offic. Vide Amicitia. 63.

Charum esse ciuem. Philip. 1. Vide Amic 63.

Beneuolentiæ vis est maxima, metus imbecillis. 2. Offic.

Nulla vis imperij tanta est, quæ præmente metu possit esse diuturna. 2. Offic.

Multorum odijs nullæ opes possunt obsistere. 2. Of.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, perisse expetit. 2. Offic.

Oderunt, dum metuunt. Philip. 1.

Timor, non diuturni magister est officij Phil. 2.

Malus est custos diuturnitatis, metus: contráque beneuolentia fidelis est vel ad perpetuitatem id igitur amplectamur, vt metus absit; charitas retineatur. 2. Offic.

Millies perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio non posse viuere: præsidium charitate & beneuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. Philip. 2.

Tu

Tu plenissime secundo Offic. cap. Rerum autem omnium.

Grauior est plerunque metus, & grauius afficit, quam res ipsa quæ timetur. 98

PLus in metuendo est mali, quàm in eo ipso quod timetur. Cic. A Torq. Famil lib. 6.

Maior est ea vis, quæ periculo mortis iniecto, formidine animum perterritum loco sæpe, & certo de statu dimouet, quàm quæ ad corpus nostrum vitamque peruenit. Itaque saucij sæpe homines cùm corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neque cum relinquunt locum, quem statuerunt defendere. Atque alij pelluntur integri: vt non dubium sit quin maior adhibita vis ei sit, cuius animus sit perterritus, quàm illi, cuius corpus vulneratum sit. Pro A. Cæcin.

Exercitus maximi sæpe pulsi ac fugati sunt terrore ipso, impetuque hostium, sine cuiusquam non modò morte, verùm etiam vulnere. Pro Cæcin.

Magna est stultitia, id ipsum quod vere aris, ita canere, vt cùm vitare fortasse potueris, vltrò accersas & arrahas. Cic. Bruto.

Omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sæpius illud cogitant, quid possit is cuius in ditione ac potestate sunt, quàm quid debeat facere. Pro Lege Manil.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mœrore præsentia, rerum naturam, quàm errorem nostrũ damnare malumus, 5. Tusc.

Quod futurum est, vitari non potest. 99

EFfugere nemo potest quod futurum est. Et sæpe vtile est non scire quod futurum sit. Miserum est enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

Nihil est procerto futurum, quod possit aliqua procuratione accidere, ne fiat. 2. de Diuin.

Factum, infectum esse non potest. 100

QVod semel admissum est, coërceri, reprimique non potest. 1. de Finib.

Præterita mutare non possumus. In Pis.

Non potest dies esse sepius, qui semel fuit. 2. de Fin.

De

De præteritis non est quærendum. Cic Curio. Famil. lib.7.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est. 101

ETsi optabilius est vitæ cursum conficere sine dolore & iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert. Desideratum esse à suis ciuibus, quàm omnino nunquam fuisse violatum. Pro domo sua.

Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem. Cic. Luceio, Famil. lib 5.

Iucunda est memoria præteritorum malorum. 2 de Finib.

Suauis est præteritorum malorum memoria. 2. de Finib.

Iucundi sunt acti labores. 2. de Finib.

Non tam cumulus bonorum iucundus esse potest, quàm molesta decessio. 1. Tusc.

Vltra vix laborem subimus, nisi proposito præmio, aut gloria. 102

NEmo nostûm in Republicæ periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis, fructuque ducatur. Pro Caio Rabir.

Vix inuenitur qui laboribus susceptis, periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. 1. Offic.

Pro sua patria pauci, post genus hominum nati, reperti sunt, qui nullis præmijs propositis, vitam suam hostium telis objicerent. Pro Caio Rabir.

Omnes vtilitate mouentur. 103

OMnes expetimus vtilitatem, ad eamque rapimur, nec facere aliter vllo modo possumus. Nam quis est qui vtilia fugiat? aut quis potius qui ea non studiosissimè persequatur? 3. Offic.

Cùm aliqua species vtilitatis obiecta est, nos commoueri necesse est. 3. Offic.

Nemo est quin putet expetendam maximè dignitatem, sed vincit vtilitas plerùnque, cum subest ille timor: ea neglecta, ne dignitatem quidem posse retineri. 2. de Orat.

Cùm

Cùm vtilitas ad se rapere, honestas contrà reuocare ad se videtur, fit vt distrahatur deliberando animus afferatque ancipitem curam cogitandi. 1. de Orat.

Hæc res plus proficit, si proponatur spes vtilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 1. de Orat.

Alienum ne laseris, tibi vt prosis. 104

QVi alteri exitium parat, eum scire oportet sibi paratam pestem, vt participet parem. 2. Tusc.

Quod cuique obtigerit, id quisque teneat: eo si quis plus appetet, violabit ius humanæ societatis. 1. Offic.

Animaduertamus cùm alios iuuare velimus, ne quos offendamus. Sæpè enim aut eos lædimus, quos non debemus, aut eos quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ est: sic scienter, temeritatis. 2. Offic.

Res familiaris quæri debet ijs rebus, à quibus abest turpitudo: conseruari autem diligentia & parsimonia: ijsdem etiam rebus augeri. 2. Offic.

Nostræ vtilitates nobis admittendæ non sunt, alijsque tradendæ, cùm ijs ipsis egeamus: sed suæ cuiq; vtilitati, quod sine alterius iniuriæ fiat, seruiendum est. 2. Offic.

Alienum est à iustitia, ad quam nati esse videmur, detrahere quid de aliquo quod sibi assumat. 3. de Finib.

Non est permissum, vt impunè nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. Act. in Verr.

Vt si vnum quodque membrum. 3. Offic. In Sim. 5.

Suum cuiquam incommodum ferendum est potius, quam de alterius commodis detrahendum. 3. Offic.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens, non est vituperanda sed fugienda semper iniuria.

Detrahere aliquid alteri, & hominem homini incommodo suum augere commodum; magis est contra naturam quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ possunt, aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non paritur, vt aliorum spoliis nostras facultates, copias, opes augeamus. Neq; verò hoc solùm natura, id est, iure gentium, sed etiam legibus populorum, quibus in singulis ciuitatibus Res-

continetur, eodem modo constitutum est. Vt non liceat sui commodi causa nocere alteri. Hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumen esse ciuium coniunctionem. 3. Offic.

Tuplenissime leges tertio Officiorum quatenus commodis propriis sit inseruiendum.

Promissa seruanda 105

PActa semper & promissa seruanda sunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta sunt: illã seruanda non sunt, quæ non sunt ijs ipsis vtilia, quibus illa promiseris. 3. Offic.

Illis promissis standum non est, quæ coactus quis metu, aut deceptus dolo promiserit. 1. Offic.

Promissa non sunt seruanda ijs quibus promiseris, inutilia si sint: nec si tibi plus noceant, quàm illi prosint cui promiseris. 1. Offic.

Scelerum promissio, & ijs qui expectant, perniciosa est, & ijs qui promittunt. Philip. 8.

Semper in fide, quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. 1. Offic.

Quod affirmatiuè, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. 3. Offic.

Quod ex animi tui sententia iuraueris, id non facere, periurium est. 3. Offic.

Quod ita iuratum est, vt mens conciperet fieri oportere, id seruandum est: quod aliter, id si non feceris, nullum periurium est. 3. Offic.

Conscientia. 106

COnscientia, graue pondus. 3. de Natur. Deor.

Nullum theatrum virtuti, conscientia maius est. 2. Tusc.

Conscientiam à Dijs immortalibus accepimus, quæ à nobis auelli non potest. Pro Cluent.

Si optimorum consiliorum atque factorum testis in omni vita nobis conscientia fuerit, sine vllo metu summa cum honestate viuemus. Pro Cluent.

Conscientia rectæ voluntatis, maxima consolatio est

est rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil lib.6.

Vacare culpa, maximum est solatium. Cic.M.Mario. Famil 7.

Nihil est melius, quàm memoria rectè factorum: & libertate contentum, negligere humana. Cic.Brut.

Conscientia, benè actæ vitæ, multorumq; benefactorum recordatio, iucundissima est. Cato Maior.

Magna est vis conscientiæ in vtramque partem: vt neque timeant qui nihil commiserint, & pœnam semper ante oculos versari putent qui peccauerint. Pro Milone.

Ego semper hac opinione tractus fui, vt eum qui nihil commiserit, sibi nullam pœnam timere existimarem In Vatin.

Bonum. 107

QVod rectum, & honestum, & cum virtute est, id solùm opinor bonum. Parad.1.

Triæ sunt genera bonorum: maxima, animi: secunda, corporis: externa, tertia. 3.Tusc.

Alia sunt in homine optanda, alia laudenda. Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, cæteráque, quæ fortuna dat, aut extrinsecus, aut corpori, non habent in se veram laudem, quæ deberi vni solùm virtuti putatur: sed tantùm quòd ipsa virtus in earum rerum vsu ac moderatione maximè cernitur. 3.de Orat.

Nihil bonum, nisi quod honestum nihil; malum, nisi quod turpe. Cic.Attic.lib.10.

Quidquid est quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbatur, id gratum, acceptumque habendum, 5.Tusc.

Non sunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet esse miserrimum. Parad.1.

Bona non sunt, quæ quis habeat, & miserrimus esse possit. 5.Tusc.

Nec bonum est illud, quod aut cupias ardenter; aut adeptus, te efferas insolenter. 4.Tusc.

Diuitias, quia quiuis, quamuis indignus, habere potest, in bonis non numero. 2.Tusc.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eæ, quibus maximè astricti sunt, voluptates, in bonis rebus aut expetendis numerandæ sunt; quippe homines his rebus circumfluentes, ea desiderant maximè quibus abundant. Parad. 1.

Bias, Parad. 1. In Apophth 65.

Plura primo Academicarum, tertio Tusculanarum, primo Paradox. & in lib. de Finibus bonorum & malorum, legere potes.

Vir bonus. 108

VIr bonus est, qui prodest quibus potest, nocet autem nemini. 3 Offic.

Vir bonus non modò facere, sed ne cogitare quidem quidquam audebit, quod non audeat prædicare. 3 Offic.

Homo frugi omnia rectè facit. 4. Tusc.

Fas nec est, nec vnquam fuit quidquam nisi pulcherrimum facere eum, qui esset optimus. De Vniuers.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in se transferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit, mentiri emolumenti sui causa, criminari, præripere, fallere. 3. Offic.

Non est res vlla tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Neque contra Remp. 3 Offic. Vide de Iudice 35.

Probus inuidet nemini. De Vniuers.

Vt quisque est vir optimus, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur. Cic. ad Q. Frat.

Omnes boni beati. 3. de Finib.

Quum sapiens, & bonus vir. 5. Tusc. De Sapientia. 13.

Nec bono quidquam mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs immortalibus negliganter. 5. Tusc.

Qui omnibus bonis instructi sunt & ornati, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tusc.

Boni

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem: impij sæpe paruo. Pro Milone.

Sancti viri, & religionem colentes sunt, qui meritum dijs immortalibus, gratiam iustis honoribus & meritis & memori mente persoluunt. Pro Planc.

Omnes viri boni æquitatem & ius ipsum amant. Nec est viri boni errare, & diligere quod per se non sit diligendum & colendum. 1. de Legib

Nemo est omnino negligendus, in quo aliqua virtutis significatio appareat. 1. Offic.

Beatus. 100

BEatus esse sine virtute nemo potest. 1. de Natura Deorum.

Tunc erimus beati. 1. Tusc. In pijs sententijs. 66.

Is est beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum videri potest. 4. Tusc.

Beati dicuntur, qui sunt in bonis, nullo adiuncto malo. 5. Tusc.

Beati sunt quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines cruciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. 5. Tusc.

Vir temperans constans, sine metu, sine ægritudine, sine alacritate vlla sine libidine, is est beatus. 5. Tusc.

Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quique in se vno sua ponit omnia. Cui autem spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil potest esse certi; nihilq; quod explorantũ habeat, permansurum sibi, ne vnum quidem diem. In Parad. 2.

Nisi stabili, & fixo, & permanente bono beatus esse nemo potest, nihil enim inueteratscere, nihil extingui, nihil cadere debet eorũ, quæ in vita beata consistunt. Nam qui timebit ne quid ex his deperdat, beatus esse non poterit. 5. Tusc.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat vt sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. 5. Tusc.

Beatus esse in maximarum rerum timore nemo po-

test: Nemo igitur esse beatus potest: neque enim in aliqua parte, sed in perpetuitate tẽporis vita beata duci solet. Nec appellatur omnino vita beata, nisi confecta atque absoluta: nec enim potest quisquam aliàs beatus esse, aliàs miser. Qui enim existimabit posse se miserum esse beatus non erit. Nam cùm semel est suscepta beata vita, tam permanet, quàm ipsa illa effectrix beatę vitæ sapientia: neque expectat vltimum tempus ætatis, quod Crœso scribit. Herodotus præceptum esse à Solone. 2. de Finib.

Est verè fortunatus ille, cuius ex salute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura sit lætitia peruenerit. Pro M. Marc.

Omne beatum est, cui nihil deest: & quod in suo genere expletum atque cumulatum est: idq; virtutis est proprium. 5. Tusc.

Reliqua tu lege secundò Paradox. & Tusculanarum libro quinto.

Miser. 110

PRæstans valetudine, vitibus forma, acerrimis integerrimisque sensibus; etiam (si libet) velocitatem da, diuitias, honores, imperia, opes, gloriam: si fuerit is qui hæc habeat, iniustus, intemperans, timidus, habeti ingenio, atq; nullo, is erit profectò miserrimus. 5. Tusc.

Beatus est nemo, qui ea lege viuit, vt non modo impunè, sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici possit. Philip. 1.

Cui vita potest esse vtilis, quum eius vitæ conditio sit, vt qui illam eripuerit, in maxima gratia futurus sit & gloria? 3. Offic.

Ita viuere, vt non sit viuendum, miserrimum est. Cic. Cato Maior. Fumil. 7.

Impii semper cruciantur. 111

SVa quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impijs assiduæ, domesticæq; furiæ, quæ

dies

dies noctesque pœnas à sceleratissimis repetunt. Pro Rosc. Amer.

Sua quemque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia, de sanitate ac mente deturbat. In Pisonem.

Non ob ea solum incommoda, quæ eueniunt improbis; fugienda improbitas est: sed multò etiam magis, quòd cuius in animo versatur, nunquam sinit eum respirare, nunquam aquiescere. 1. de Finib.

Si qui satis opibus hominum contra conscientiam septi esse & muniti videntur, deorum tamen numen horrem: easque ipsas solicitudines, quibus eorum animi noctesque diesque exeduntur, à dijs immortalibus supplicij causa importari putant. 8. de Finib.

Morte, aut dolere corporis, aut luctu animi, aut offensione iudicij, hominum miserias ponderamus; quę fateor humana esse, & multis bonis viris accidisse: Sceleris autem pœna tristis; & præter eos euentus, qui sequuntur, per se ipsa maxima est. 2. de Legibus.

Animi conscientia improbi semper cruciantur, tum etiam pœnæ timore: qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam est, quamuis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id fore occultum semper. Plerumq; enim imbroborum facta primò suspicio insequitur: deinde sermo atque fama: tum accusator: tum iudex: multi etiam ipsi se indicant. 1. de Finib.

Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, semper aliquis talis terror impendet. 4. Tusc.

Eorum animi qui se corporis voluptatibus dedidérunt. Som. Scip. in Pijs sententijs. 61.

Improbo nemini benè potest esse. Patad. 1.

Impij pœnas luunt non tam iudicij: (quæ quondam nusquam erant, hodiè multifariam nulla sunt) quàm angore conscientiæ, fraudisque cruciatu. 1. de Leg. In Pijs sententijs. 76.

Impijs apud inferos sunt pœnę præparatæ. 2. de Inuentione.

Impij apud inferos pœnas luunt. Philip. 14.

Tu planissime lege, Paradoxo secundo, quibus curis scelerati conficiantur.

Sceleratorum & latronum beneficium. 113

NVllum est aliud latronum beneficium, nisi vt commemorare possint, ijs se vitam dedisse quibus non ademerunt. Phil. 2.

Impius merito & Tyrannus iure parcuti occidique possunt. 114

INsidiatori & latroni non potest afferri iniusta nex. Pro Milone.

Non se obstrinxit scelere, si quis tyrannum occidit quamuis familiarem. 3. Offic.

Quem discordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat, eum ex numero hominum eijciendum, ex finibus humanæ naturæ censeo exterminandum. Phil. 13.

Nulla nobis cum tyrannis societas est, sed summa potius distracto? neque est contra naturam spoliare eum, quem honestum est necare. 5. Tusc.

Corrupti mores. 115

A Multis ipsa virtus contemnitur, & venditatio quædam, atque ostentatio esse dicitur. Phil. 13.

Iustitia vacillat, vel iacet potius, omnesq; hæ virtutes, quę in communitate cernuntur, & in societate generis humani. 3. Offic.

Virtuti & gloriæ maximè inuideri solet. 2. de Orat.

Iam pudori probitati, virtuti, rectis studijs, bonis artibus nihil est loci. Cic. Titio Fam. 5.

Est huius seculi labes quędam, & macula, virtuti inuidere, vello ipsum florem dignitatis effringere. Pro Cor. Balbo.

Durior est conditio spectatæ virtutis, quàm incognitæ. Brut. Cic.

Cuius est spectata, multis, magnisq; rebus singularis integritas, minus admirabilem facit honestissimi facti gloriam. Philip 3.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2. de Orat.

Videmus

Videmus quanta sit in inuidia, quantoque in odio apud quosdam homines nobiles, nouorum hominum virtus & industria: si tantulum oculos deiecerimus, præstò esse insidias: si vllum locum aperuerimus suspicioni aut crimini, accipiendum esse statim vulnus: esse nobis semper vigilandū; semper laborandum videmus. Inimicitiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur. Etenim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt quàm indictæ & apertæ. Hominum nobilium non ferè quisquam nostræ industriæ fauet: nullis nostris officijs benevolentiam illorum allicere possumus: quasi natura & genere disiuncti sint, ita dissident à nominis animo ac voluntate. 7. Act. in Verr.

Vigilandum est semper: multæ insidiæ sunt bonis. Pro Plane.

Ad malorum amicitiam faciliorem aditum habet nequitia & audacia, quàm cuiusquam virtus & integritas. 3. Act. in Verr.

Quis est qui inopis & optimi viri causæ non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expeditior & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè est voluntas nostra propensior. 2. Offic.

Fraudis atque insidiarum & perfidiæ plena sunt omnia. de Petit. Cons.

Largitione corrupta sunt suffragia. 3. de Leg.

Ingentes diuitiæ. 2. Act. in Verr. Vide Iudex. 35.

Malè se res habet, cum id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia. 2. Offic.

Qui opibus plus valent, etiam auctoritate plus possunt. Cic. Lentulo. Famil. 1.

Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio.

Omnes qui in paupertate sunt, malunt maleficio parare diuitias, quā officio paupertatē tueri. 2. ad Heren.

Qui pauperes sunt, ijs antiquior officio pecunia est. 1 de Inuent.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à dijs immortalibus datam, in fraudem, malitiamque conuertunt. 3. de Nat. Deor.

Sunt homines quos libidinis, infamiæque suæ neque tædeat, neque pudeat: qui quasi de industria in odium offensionemque populi ituere videantur. 2. Act. in Verr.

Sunt quidam non re, sed nomine homines. 1. Offic.

O superbiam, inauditam, in facinore gloriari. Cicer. Bruto. Fam. 11.

Est in quibusdam tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur. Orat. ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, tamque agrestes, vt ne doctissimorum quidem virorum eos mouere possit authoritas. Orat. ad Brut.

Consuetudo. 115

MAxima est vis vetustatis & consuetudinis: non modo in hoc quod est animal, sed in ijs etiam, quæ sunt in anima, consuetudo valet, cum locis etiam ipsis montuosis delectemur & syluestribus, in quibus diutiùs commorati sumus. In Lælio.

Consuetudinis magna vis est: pernoctant venatores in niue, in montibus vri se patiuntur. 2. Tusc.

Consuetudo laborum perpessionem dolorum efficit faciliorem. Nam ferre laborem, contemnere vulnus, consuetudo docet. 2. Tusc.

Qui multa sunt sæpe perpessi, faciliùs ferunt quidquid accidit, obduriscque sese contra fortunas arbitrantur. Vt ille apud Euripidem.

Si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies,
Nec tam ærumnoso nauigassem salo:
Esset dolendi causa, vt iniecto equulei
Fræno, repentè tactu exagitantur nouo.
Sed iam subiectus miseris ijs obtorpui. 3 Tusc.

Corruptela malæ consuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriuntur que & confirmantur vitia contraria. 1. de Leg.

Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis & seminis, quàm ex ijs rebus quæ ab ipsa natura loci, & vitæ consuetudine suppeditantur. De Legib. Agr. ad Pop. contra Rul.

O consuetudo peccandi, quantam habes iucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia

centia consecuta est! 5. Act. in Verr.

Magna est illecebra peccandi, impunitates spes. Pro Mil.

Consuetudo peccandi, maleficij suscipiendi remouet dubitationem. 2. ad Heren.

Quotusquisque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium proposita, abstinere possit iniuria? 3. Offic.

Omnes religione mouentur, & deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos sibi diligenter, & retinendos arbitrantur. 6 Act. in Ver.

Repentina grauiora. 116

VIdentur omnia repentina grauiora.

Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum, quæ venientia longè antè videris. 3. Tusc.

Nam, qui hæc audita à docto meminissem viro. 3. Tusc. In Apoph. 129.

Non est dubium, quin omnia, quæ mala putantur, sint improuisa grauiora. 3. Tusc.

Quoniam multum potest animi prouisio & præparatio ad minuendum dolorem, sint semper omnia homini humana mediata. 3. Tusc.

Quod possit accidere diu cogitare oportet: hæc cogitatio vna maximè omnes molestias extenuat & diluit. 3 Tusc.

Hostium repentinus aduentus magis aliquantò conturbat, quàm expectatus: & maris subita tempestas quàm antè prouisa, terret nauigantes vehementius.

Tu plura tertio Tusc. legere potes. 117

Sæpe tenuum est ignorare quid futurum est.

SÆpe vtile est non scire quid futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deorum.

At hoc ne homines quidem probi faciunt, vt amicis impendentes calamitates prædicant; quas illi nullo modo effugere possint. 2. de Diuin.

&c.

Rem, carendo magis, quam fruendo, quid valeat, cognoscimus. 118

GRauitas morbi facit, vt medicina egeamus: eáque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, quum valebamus. Cic. Varr. Fam. 9.

Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus, quàm fruendo. Ad Quir. post Red.

Homo. 119

HOmines mortales sunt. 1. de Nat. Deor.

Omnia aliorum causa sunt generata: vt eæ fruges atque fructus, quos terra gignit animantium causa, animantes autem hominum: vt equum vehendi causa, arandi bouem venandi & custodiendi canem. Ipso autem homo ortus est ad mundum contemplandum, & imitandum. 2. de Nat. Deor.

Homines hominum causa sunt generati, vt ipsi inter se alij alijs prodesse possent. 1. Offic.

Proximè & secundum Deum, homines hominibus maximè vtiles esse possunt. 2. Offic.

Hoc natura præscribit, vt homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam causam tantùm quòd is homo sit, consultum velit. 3. Offic.

Sic nos nati videmur, vt inter omnes esset societas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. 3. Offic.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipsum quòd homo sit, non alienum videri. 3. de Finib.

Impellimur natura, vt prodesse velimus quàm plurimis, in primisq; docendo, rationibusq; prudentiæ tradendis Itaq; non facile est inuenire, qui quod sciat ipse, non tradat alteri. Ita non solùm ad discendum propensi sumus, verùm etiam ad docendum. 2. de Finib.

Vt magnas vtilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu: sic nulla tam detestabilis pestis, quæ non homini ab homine nascatur. 2. Offic.

Duplex est natura generis humani, sed præstantius genus est eorum qui sunt viri. de Vniuers.

Hominum duo sunt genera alterum indoctum & agreste,

greſte, quod anteferat ſemper vtilitatem honeſtati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponat. Itaq; huic generi laus, honos, gloria, fides, iuſtitia, omniſque virtus: illi autem alteri, quæſtus, emolumentum, fructuſque proponitur; atque etiam voluptas, quæ eſt maxima inimica virtuti, bonique naturam fallaciter imitando adulterat: quàm immaniſſimus quique acerrimè ſequitur, neque ſolùm honeſtis rebus ſed etiam neceſſarijs anteponit. In Part. Orat.

Hòc ſolum animal (homo) natum eſt pudoris ac verecundiæ particeps: appetens coniunctionem hominum ac ſocietatem, animaduertenſque in omnibus rebus quas ageret aut diceret, nè quid ab eo fieret, niſi honeſtè & decorè. 4. de Finib.

Hominum ſimilitudo non ex corporis forma, ſed animorum quærenda eſt.

Nihil eſt vnum vni tam ſimile, tam par, quam omnes inter noſmetipſos ſumus. Quò ſi deprauatio conſuetudinum, ſi opinionum varietas, non imbecillitatem animorum torqueret, & flecteret quocunque cœpiſſet: ſui nemo ipſe tam ſimilis eſſet, quàm omnes eſſent omnium. Itaque quæcunq; eſt hominis definitio, vna in omnes valet: quod argumenti ſatis eſt, nullam diſſimilitudinem eſſe in genere: quæ ſi eſſe, non vna omnes definitio contineret. 1. de Leg.

Homini natura præſcripſit, vt nihil pulchrius quàm hominem putaret: eſt enim vis tanta naturæ, vt homo nemo velit niſi homini ſimilis eſſe, & quidem formica formicæ. 1. de Nat. Deor.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. 1. de Nat. Deor.

Nullum eſt animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg.

Eſt homini cum Deo rationis ſocietas. 1. de Leg.

Deus animal vnum aſpectabile, hominem, in quo omnia animalia continerentur, effecit. De Vniuerſ.

Sunt è terra homines, non vt incolæ atq; habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cœleſtium: quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Senſus autem interpretes ac nuntij rerum in capite tanquam in arce, mirificè ad vſus neceſſarios & facti & collocati ſunt. Non oculi tanquam

quam ſpeculatores, altiſſimum locum obtinent: ex quo plurima conſpicientes fungantur ſuo munere. Et aures cùm ſonum percipere debeant, qui natura in ſublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ ſunt. Itemque nares, eò quòd omnis odor ad ſuperiora fertur, rectè ſurſum ſunt: & quòd cibi & potionis iudicium magnum earum eſt, non ſine cauſa vicinitatem oris ſeptæ ſunt. Iam guſtatus, qui ſentire eorum, quibus veſcimur, genere deberet, habitat in ea parte oris, qua eſculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus autem toto corpore æquabilitur fuſus eſt, vt omnes ictus omneſque nimios & frigoris & caloris appulſus ſentire poſſimus. Atque vt in ædificijs architecti auertunt ab oculis narribuſq; domiborum, ea quæ profluentia neceſſariò tetri eſſent aliquid habitura: ſic natura res ſimiles procul amandauit à ſenſibus. Adde, quòd ipſa natura primùm oculos membranis tenuiſſimis veſtiuit, & ſepſit, quas primùm perlucidas fecit, vt per eas cerni poſſit: firmas autem, vt continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles, vt & declinarent ſi quid noceret, & aſpectum, quò vellent, facilè conuerterent, &c. Naſus ita locatus eſt, vt quaſi murus oculis interiectus eſſe videatur. Auditus autem ſemper patet: eius enim ſenſu etiam dormientes egemus: à quo quum ſonus eſt acceptus, etiam à ſomno excitamur. Flexuoſum iter habet, ne quid intrare poſſit, ſi ſimplex & directum pateret. Prouiſum etiam, vt ſi qua minima beſtiola conaretur irrumpere, in ſordibus aurium tanquam in viſco inhæreſceret, &c. Quàm vero aptas manus, quamque multarum rerum miniſtras natura homini dedit, &c. 2. de Nat. Deor.

Principio corporis noſtri, magnam natura ipſa videtur habuiſſe rationem: quæ formã noſtram, relinquamque figuram, in qua eſſet ſpecies honeſta, eam poſuit in promptu: que autem partes corporis ad naturæ neceſſitatem datæ, aſpectum eſſent deformem habituræ, atque turpem, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ tàm diligentem fabricam imitata eſt hominum verecundia. Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui ſana mente ſunt, remouent ab oculis; ipſiq; neceſ-

ſitati

sitati dant operam, vt quàm occultissimè pareant; quarumque partium corporis vsus sunt necessarij, eas neq; partes, neque earum vsus suis nominibus appellant: quodque facere turpe non est, modò occultè, id dicere obscœnum est. 1. Offic.

Ipsum hominem eadem natura non solùm celeritate mentis ornauit, sed etiam sensus tanquàm satellites attribuit ac nuntios, & rerum plurimarum obscuras & necessarias intelligentias enudauit, quasi fundamenta quædam scientiæ, figuramque corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abiecisset ad pastum, solum hominum erexit: & ad cœli quasi cognitionis, domicilijque pristini conspectum exitauit. Tum speciem ita formauit oris, vt in ea penitus reconditos mores effingeret. Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti simus loquuntur: & is, qui appellatur Vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest, indicat mores. 1. de Leg.

Natura corpus hominis sic & formauit & genuit, vt alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret: neque sane multùm adiumentis externis, & aduentitijs vteretur. Animum autem reliquis rebus ita perfecit, vt corpus: sensibus enim ornauit ad res percipiendas idoneis, vt nihil aut non multùm adiumento vllo ad suam confirmationem indigeret. 5. de Finibus.

Parui primo ortu sic iacent, tanquam omnino sine animo sint. Quum autem paulum firmitatis accesserit, & animo vtuntur & sensibus, connituntur que vt sese erigant, & manibus vtuntur, & eos cognoscunt à quibus educantur: deinde æqualibus delectantur, libenterq; se cum his congregant, dantq; se ad ludendum, fabellarumque auditione ducuntur: denique eo quòd ipsis superat, alijs gratificari volunt animaduertuntque ea quæ domi fiunt curiosius, incipiuntque commentari aliquid & discere: & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibusque rebus cum æqualibus decertant si vincunt, efferunt se lætitia: victi debilitantur, animoque demittuntur. 5. de Finib.

Pueri,

Pueri efferuntur. 5 de Finib. Vide Gloria 41.

Semper in promptu habere debemus, quantum naturâ hominis pecudibus, reliquisque bestijs antecellat. Illæ enim nihil sentiunt nisi voluptatem, ad eamque feruntur toto impetu. Hominis autem mens discendo alitur, & cogitando semper aliquid aut inquirit, aut agit, videndiq; aut audiendi delectatione ducitur. 1. Of.

Si considerare volemus, quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm sit turpe diffluere luxuria & delicatè ac molliter viuere: quamq; honestum, parcè, continenterè, fortiterè, sobriè. 3. Offic.

Quum despicere cœperimus, & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5. de Finib.

Si nihil haberet aliud hominis animus, nisi vt appeteret aut refugeret: id quoque ei esset commune cum bestijs. Habet primùm memoriam, & eam infinitam rerum innumerabilium, quam quidem Plato recordationem esse vult. 1. Tusc.

Hoc vnum animal (homo) sentit quid sit ordo, quid sit quod deceat: in factis dictisque qui sit modus. Itaq; eorum ipsorum, quæ aspectu sentiuntur, nullum aliud animal pulchritudinem, venustatem, & conuenientiam partium sentit: cauétque ne quid indecorè effœminatéue faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quis libidinosè aut faciat aut cogitet. 1. Offic.

Est naturâ sic generata vis hominis, vt ad omnem virtutem percipiendam facta videatur: ob eamque causam parui virtutum simulachris, quarum in se habent semina, sine doctrina mouentur. 1. de Finibus.

Nec figura corporis, nec ratio excellentis ingenij humani significat, ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib.

Nemo est dignus nomine hominis, qui vnum diem velit esse in voluptate. 2. de Finib.

Hominem, nihil nisi quod honestum, decorumque sit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet: nullique neque homini, neque perturbationi animi, nec fortunæ, succumbere. 1. Offic.

Nobis

Nobis personam imposuit ipsa natura, cum excellentia, præstantiaque animantium reliquarum. 1. Offic.

Homo cæteris animantibus longè præstat 2. de Fin.

Hoc vno præstamus vel maxime feris, quòd colloquimur inter nos, & quòd exprimere dicendo sensa possumus. 1 de Orat. *Sermo hominis est maxime proprius.*

Ratione præstamus belluis per quam coniectura valemus, argumentamur, refellimus, disserimus, conficimus, & concludimus. 1. de Legib.

Inter hominem & bellam hoc maximè interest, quòd hæc tantum, quantum sensu mouetur ad id solum quod adest quòdque præsens est, se accommodat, paululùm admodum sentiens præterisum aut futurum. Homo autem qui rationis est particeps, per quam cõsequentia cernit, principia & causas rerum videt, earumq; progressus, & quasi antecessiones non ignorat: similitudines comparat, rebusque præsentibus adiungit, atque annectit futuras: facilè totius vitæ cursum videt, ad eamque degendam præparat res necessarias, & cætera, 1. Offic.

Homines cùm multis rebus humiliores, & infirmiores sint, videntur hac re maximè bestijs præstare, quòd ioqui possunt. Quare præclarum mihi videtur adeptus is, qui quare homines bestijs præstent, ea in re hominibus ipsis antecellat. 1. Offic.

Nulla re longiùs, quàm ratione, absumus à naturæ ferarum: in quibꝰ inesse fortitudinem sæpe dicimus, vt in equis, in leonibus: iustitiam, æquitatem, bonitatem non dicimus, sunt enim rationis & orationis expertes. 1. Offic.

Homines, etsi multis alijs, tamen hoc vno à bestijs plurimum differunt, quòd rationem habeant à natura menti datam, mentemque & acrem & vigentem celerrimeque multa simul agitantem, & (vt ita dicam) sagacem quæ & causas rerum & consecutiones videat, & similitudines transferat & disiuncta coniungat, & cum præsentibus futura copulet, omnemq; complectatur vitæ consequentis statum. Eademq; ratio facit hominem hominum appetentem, cumq; ijs natura & sermone & vsu congruentem, vt profectus á charitate domesticorum

rum ac suorum, curret longius, & se implicet primùm ciuium, deinde omnium mortalium societate: atque, vt ad Architam scripsit Plato, non sibi se solùm natum meminerit, sed patriæ, sed suis, vt perexigua pars ipsi relinquatur. Et quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini veri inueniendi (quod facillimè appareret, cùm vacui curis, etiam quid in cœlo fiat, scire auemus) his initijs ducti omnia vera diligimus, id est fidelia, simplicia, constantia: tum vana, falsa, fallentia odimus, vt fraudem, periurium, malitiam, iniuriam. Eadem ratio habet in se quiddam amplum atque magnificum ad imperandum magis, quam ad parendum accommodatum. Omnia humana non tolerabilia solùm, sed etiam leuia ducens, altum quiddam & excelsum nihil timens, nemini cedens, semper inuictum. 2. de Finib.

Et, vt Chrisippus Terentianus, nil humani a se alienum putabat, quod homo esset.

Videndum est ne quid humile, ne quid summissum, molle, effœminatum, fractum, abiectú faciamus. 4 Tusc.

In dolore maximè est prouidendum ne quid abiectè, nequid timidè, ne quid ignauè, ne quid molliter, ne quid feruiliter, muliebriterue faciamus. 2. Tusc.

Turpe, nec viro dignum videtur gemere, eiulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. 2. Tusc.

Turpe est viro debilitari dolore, frangi, succumbere. 2. de Finib.

Duæ sunt veræ fortitudinis partes, non frangi dolore in rebus aduersis & non insolescere in secundis.

Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idq; rarò: eiulatus ne mulieri quidem. Sin erit ille gemitus lamentabilis, si imbecillus, si abiectus, si flebilis, ei qui se dederit, vix eum virum dixerim: nihil est enim fletu muliebri viro turpius. 2. Tusc.

Cùm tibi siue Deus, siue mater rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neque diuinius: sic te ipse abijcies atque posternes, vt nihil inter te atque inter quadrupedem aliquem putes interesse? 1. Parad.

Nihil est aut nequius, aut turpius effœminato viro. 3. Tusc.

Nos ita liquescimus fluimusque mollitia, vt apis aculeum sine clamore ferre non possumus. 2. Tusc.

Nos ita leues, atque inconstantes sumus, vt si mures corrose-

corroserint aliquid, quorum est opus, hoc vnum monstrum putemus. 2 de Diuin.

Tu de forma hominis, membrorumque ordine & compositione, secundo de Nat. dear. vide latius: & quam virum dedecet mollitei, Offic. primo Cap Sed pertinet ad omnem efficti quæstionem, lege copiosius.

Diuersa hominum studia, & iudicia. 120

NOn est vna omnium facies. 1. de Nat. Dear.

Quot homines, tot sententiæ. 1. de Finib.

Diuersa sunt hominum studia. Cic. Att. lib. 2.

Suo quisque studio maximè ducitur. 5. de Finib.

Multæ in naturis hominum dissimilitudines sunt, vt alios dulcia, alios subamara delectent. Alij libidinosi, alij iracundi, aut crudeles, aut superbi sint: alij à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conueniunt Pro Rosc. Amerino.

Alij gloriæ seruiunt, alij pecuniæ: rari sunt qui cæteris omnibus pro nihilo habitis rerum naturam studiose intueantur: quod quifaciunt, & sapientiæ studiosi, & philosophi habentur. 5. Tusc.

Suum cuique pulchrum est: adhuc neminem cognoui poëtam, qui sibi non optimus videretur: sic res habet, te tua, me delectant mea. 5. Tusc.

Nemo vnquam neq; poëta, neq; orator fuit, qui quēquā meliorem, quàm se arbitraretur. Cic. Attic. lib. 14.

In omni re difficillimum est formā (quod χαρακτήρ Græcè dicitur) exponere optimè, quod aliud alijs videtur optimum. Varia enim sunt iudicia: nec facilis explicatio, quæ forma maximè excellat. Orat. ad Brutum.

Vt in corporibus. 1. Offic. in Simil. 45.

Alij dolore mouentur, alij cupiditate, iracundia etiam multi efferuntur: & quum in mala scientes ruunt, tamen se optimè sibi consulere arbitrantur. Itaque dicunt, nec dubitant: Mihi sic est vsus; tibi vt opus est facto, face: eorum est hæc quærela qui sibi chari sunt, seseque diligunt. 5. de Finib.

Sua cuique ciuitati religio est, nostra nobis: officia

non

non eadem disparibus ætatibus tribuuntur: aliaq; sunt iuuenum, alia seniorum, alia constantis ætatis: sunt & extrema quædam studia senectutis. Cato Maior.

Vt natura alius. 4. Tusc. In Simil. 44.

Quisqu: id sequatur, ad quod natura magis est compositus. 120

QVam quisque norit artem, in ea se exerceat. 1. Tusc.

Suum quisque noscat ingenium. 1 Offic

Quisque ad id quod facere potest, detrudendus est. 1. de Orat.

Diligentissimè hoc est eis, qui instituunt aliquos, atque erudiunt, videndum, quo sua quenque natura maximè ferre videatur. 3. de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad discendum vim affert maximam. 1 de Orat.

Ad quas artes aptissimi erimus, in ijs potissimùm elaborabimus: sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenij non erunt, omnis adhibēda erit cura, meditatio, diligentia, vt ea si non decore, at quàm minimè indecorè facere possimus. Nec tam nobis enitendum est, vt bona quæ nobis data non sunt, sequamur, quàm vt vitia fugiamus. 1. Offic.

Quem potissimum vitæ cursum sequi velimus, in hac deliberatione ad suam cuiusque naturam, consilium omne est reuocandum. 1. Offic.

Tuenda sunt sua cuique non vitiosa, sed propria, quæ contemplantes expendere oportebit quid quisque habeat sui, eaque moderari, nec velle experiri quam aliena deceant: id enim maximè quenque decet, quod est suum cuiusque maximè. 1. Offic.

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam sequi quod assequi non queas, quòd nihil decet inuita, vt aiunt, Minerua: id est, repugnante & aduersante natura. 1. Offic.

Hoc generi hominum propè natura datum, vt qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc fere qui sunt eius stirpis (quòd sermo hominum ad memoriam patrum virtute celebretur) cupidissimè persequantur. Pro C. Rab. Posthum.

Tu primo Offic. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. Intelligendum.

Circumstantia. 122

SÆpe tempore fit, vt quod plerumque turpe haberi soleat, inueniatur non esse turpe. 3 Offic.

Tempore commutatur officium, vt non semper sit idem. 1. Offic.

Temporibus quibusdam, aut officijs debitis, aut rerum necessitatibus sæpe euenit, vt & voluptates repudiandæ sint, & molestiæ non recusandæ itaque earum sic tenetur à sapiente delectus, aut vt reijciendis voluptatibus maiores alias consequatur, aut perferendis doloribus asperiores repellat. 1. de Finib.

Debemus considerare in omni re, quid aptum sit, & consentaneum tempori & personæ, tum quid in dictis factisque deceat. Quod si Poëta fingit, vt maximum vitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, stultóue sapientis: si denique Pictor ille vidit cùm immolanda Iphigenia, tristis Calchas esset, mœstior Vlysses, mœreret Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis esse, quoniam summum illum luctu pernicillo non posset imitari: si denique histrio quid deceat quærit, quid faciendum Oratori putemus? Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid personis dignum sit, semper considerandum est. 2. de Inuent.

Habenda est ratio hominum, rei, & temporis. 2. de Orat.

Turpe est, valdeque vitiosum, in re seuera conuiuio dignum aut delicatum aliquem inferre sermonem. 1. Offic.

Tanta vis est loci & temporis, vt si quis, cùm causam sit acturus, in itinere, aut in ambulatione secum ipse meditetur; aut si quid aliud attentiùs cogitet, non reprehendatur: at hoc idem si in conuiuio faciat, inhumanus videatur, inscitia temporis. 1. Offic.

Pericles. 1. Offic. In Apophth 55.

Alia fori vis est, alia triclinij, alia subselliorũ ratio, alia lectorum: non idem iudicium, commissatorumq; conspectus;

conſpectus: lux denique longè alia eſt ſolis & lychnorum. Pro M. Cœlio.

Nec iiſdem de rebus, nec in omni tempore, nec ſimiliter omnes delectantur. 1. Offic.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis authoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum genere tractandus eſt, aut ſententiarum: ſemperque in omni parte orationis, vt vitæ, quid deceat eſt conſiderandum: quod & in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Orat. ad Brut.

Inconſtantis non puto, ſententiam aliquam tanquam aliquod nauigium ex Republicæ tempeſtate moderari. Pro Cor. Bal.

Nunquam præſtantibus in Repub. gubernanda viris laudata eſt, in vna ſententia perpetua permanſio. M. Cic. Lentulo. Famil. 1.

Tempori cedere, id eſt, neceſſitati, parêre, ſemper ſapientis habitum eſt. Cic. Marcel Famil. 4.

Temporibus parêre omnes politici præcipiunt. Cic. Attic. 12.

Eſt non modò liberale, paululùm nonnunquam de ſuo iure decedere, ſed interdum etiam fructuoſum. 2. Offic.

Epiſtolæ offendunt non loco redditæ. Cic. Brut. Famil. 11.

Multa quæ rectè commitit ſeruis fidelibus poſſunt, tamen ſermonis & vituperationis vitandæ cauſa committenda non ſunt. Cic. ad Quint. Frat.

Plurima ad alieni ſenſus coniecturam, non ad ſuum iudicium ſcribuntur. Cæcin Cic. Fam. 6.

Qui aut tempus quid poſtulet, non videt, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum quibuſcum eſt, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet: aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur. 2. de Orat.

Tu, ſi voles, videto quid, quo loco & tempore deceat, Offic. lib. 1. cap. Talis eſt igitur.

Ea facillimè luduntur, quæ neque magno odio, neq; miſeri-

misericordia maxima digna sunt. 2. de Orat.

Parcendum est maximè charitati hominum, nec temeré in eos dicas qui diliguntur. 2. de Orat.

Facilè multitudo à tristitia & sæpe acerbitate, commodè ac breuiter, & acutè, & hilari dicto deducitur. 1. de Orat.

Orator tristitiam ac seueritatem mitigat ac relaxat: odiosasque res sæpe, quas argumentis dilui non facile est ioca, risuq; dissoluit. 2. de Orat.

Tu de duplici iocandi genere, vide primum Offic. secundum etiam de Orat.

Verba opportuna aliquando loquitur aliter. 123

Sæpe est etiam sub palliolo sordido sapientia. 3. Tusc.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus, à vectoribus admoneri solent. Phil. 2.

Nihil perpetuum, nihilque non miserum & calamitosum.

Abeunt omnia vnde orta sunt. Cato Maior. 124

Infra lunam nihil est non mortale & caducum, præter animos hominum, Deorum munere datos. Som. Scip.

Cœlestia semper spectato, humana illa contemnito. Som. Scip.

Contemnendæ sunt humanæ res. 4. Tusc.

Conferto nostram longissimam ætatem cum æternitate, sic breuissima reperietur. 1. Tusc.

Quid ei potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? 4. Tusc.

Altè spectare si voles, atque hanc sedem & æternam domum contueri: neque sermonibus vulgi dederis te, neque in præmijs humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illeceris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Som. Scip,

Cogitantes supra. 4. Acad. In Pijs sent. 44.

Regna, imperia, honores, nobilitas, diuitiæ, opes, ea-

que

que quæ sunt ijs contraria, in casu sita, temporibus gubernantur. 1. Offic.

Nihil est opere aut manufactum, quod aliquando non conficiat, & consumat vetustas. Pro Marc.

O dij boni, quid est in hominis vita diu? mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo est aliquid extremum. Cùm enim id aduenerit, tunc illud quod præterijt effluxit: tantum remanet, quod virtute & recte factis sis consecutus. Cato Maior.

Non est omnino hoc ipsum diù, in quo est aliquid extremum: quod cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo est habenda, quia postea nulla futura est. Pro M. Marcel.

Quæ ætas longa est, aut quid omnino homini longum? Nónne modò pueros, modò adolescentes in cursu a tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? Omnia ista, perindè vt cuique data sunt, pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. 1. Tusc.

Horæ cedunt & dies menses & anni; nec præteritū tempus vnquam reuertitur, nec quid sequatur sciri potest. Cato Maior.

Quis est, quamuis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperum esse victurum? Cato Maior.

Nulla est tanta vis, tantaque copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit. Pro M. Marc.

Nihil semper suo statu manet. 1. de Nat Deor.

Nihil semper floret: ætas succedit ætati, Phil. 11.

Volat ætas. 1. Tusc.

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetustate 4. ad Heren.

Nemo confidat, semper sibi illud stabile & firmum permansurum, quod fragile & caducum sit. 3. Tusc.

Sensim sine sensu ætas senescit, nec subitò frangitur, sed diuturnitate extinguitur. Cato Maior.

Ita ratio comparata est vitæ, naturæque nostræ, vt alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Cursus est certus ætatis, & via vna naturæ, eaque simplex sua cuique parti tempestiuitas est data. Cato Maior.

Quæ potest esse in vita iucunditas, cùm dies ac noctes

ſies cogitandum ſit, iamiam eſſe moriendum? 1. Tuſc.

Nemini exploratum poteſt eſſe, quomodo habiturum ſit corpus, non dico ad annum, ſed ad veſperum. 2. de Finib.

In vita nihil eſt, niſi propagatio miſerrimi temporis. Cic Lucceio Famil. 5.

Quid habet vita commodi? quid non potius laboriſ? Cato Maior.

Nemo non miſer. 1. Tuſc.

Mortalis nemo eſt. 3. Tuſc. In Apophth. 86.

Namque nimis. 3. Tuſc. In Apophth. 60.

Non Naſci, homini longè optimum eſt. 1. Tuſc.

Quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt nunc proſtrata ac diruta ante oculos iacent Ser. Sulp. Cicer. Famil. 4.

Durum a proſpera, felicique fortuna in aduerſam cadere: & talium miſeremur facillime. 125

NIhil eſt tam miſerabile, quàm ex beato effici miſerum. Part. Orat.

Hoc natura adfert, vt eis faueamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediuntur. Pro Muræna.

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad miſericordiam, maximè eorum, qui aut reges ſunt, aut viuunt in regno, vt regale ijs nomen magnum & ſanctum eſſe videatur. Pro lege Manil.

Fortuna. 126

FOrtuna, eſt rerum omnium domina. Pro Marcello.

Fortuna eſt rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5. Tuſc.

Fortunam inſanam eſſe, & cæcam, & brutam perhibent philoſophi. Cæcam ob eam rem, qui nihil ſeruat quo ſeſe applicet. Inſanam autem aiunt, quia ferox, incerta, inſtabilique ſit. Brutam, quia multis incommodi conflictatur, propter immenſam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

Varia eſt vitæ commutabiliſque ratio, vaga, volubiliſque fortuna. Pro Milone.

Non solùm ipsa fortuna cæca est: sed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa est. Itaque illi efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quicquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Atque hoc quidem videre licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus immutari: spernique ab iis veteres amicitias & indulgeri nouis. In Lælio.

O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, & inanes nostras contentiones, quæ in medio spatio sæpe, franguntur, & corruunt: & antè in ipso portu obruuntur, quàm portū conspicere potuerint! 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, non sapientia. 5. Tusc.

O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate ad luctū & lacrymas recidunt! Pro Syll.

O misera vitæ ratio, quæ tandiù resides in voluptate, quamdiù fortunæ possit libido! Antequam iret in exilium.

Fortunam vitare nemo potest. Cic. Dol. Fam. 9.

Fors in armis plus quàm ratio potest. Cicer. Attic. lib. 14.

Nihil est tam contrarium rationi & constantiæ, quàm fortuna. 2. de Diuin.

Non sunt omnia committenda fortunæ, ne magnam animis in nos habeat dominationem. 4. ad Herennium.

Fortunam laudare, est stultitia, & vituperare, superbia est. Animi autem laus & honesta est, & vituperatio vehemens. 1. de Inuent.

Ei non multùm potest obesse fortuna, qui sibi firmius in virtute, quàm in casu præsidium collocauit. 4. ad Herennium.

Occupauit, inquit, te fortuna. 5. Tusc. in Apophth. 83.

Magna vis est in fortuna in vtranque partem: vel secundas ad res, vel aduersas. Nam & cùm prospero flatu eius vtimur, ad optatos exitus prouehimur: & cùm reflauit, affligimur 2. Offic.

Fortitudini fortuna adiumento solet esse. 3. ad Herennium.

Fortes fortuna adiuuat. 2. Tusc.

Humana

Humana ferenda sunt.

HVmana ferenda sunt. Cic. Attic. lib. 15.

Nobis hominum ineptiæ ac stultiæ deuorandæ sunt. De Clar. Orat.

Homines nos esse miminerimus, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus conditione viuamus: neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Cic. Titio, Fam. 5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præscribit, vt nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaque cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Cic. A. Tor. Famil 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Cic. Messinio, Famil. 5.

Ferenda est fortuna, præsertim quæ abest à culpa. Cic. A. Torq. Famil. 8.

Euersis rebus omnibus, quum consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quicquid euenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. Fam. 6.

Perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videtur. Cic. Torq. Famil. 6.

Magna vis est in virtutibus: eas excita, si forte dormiunt: iam tibi aderit princeps. Fortitudo, quæ te animo tanto esse coget, vt omina quæ possint homini euenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. Tusculanus.

Ratio in consulendo plurimum valere debet. Cic. Curioni Fam. 7.

Summa est stultitia, frustra confici dolore, cùm intelligas nihil posse profici. 3. Tusc.

Nobis quidquid acciderit, fortiter & sapienter feramus & accidisse hominibus meminerimus. Cic. Attic. lib. 14.

Communem, incertumq; casum, quem neque vitare quisquam nostrûm, neque præstare vllo pacto potest, sapienter feramus. Cic. P. Sestio, Famil. 5.

Vt multa secunda moderatè tulimus: sic non solùm aduersam, sed etiam funditus euersam fortunam fortiter ferre debemus. Cic. Messinio. Fam. 5.

Nihil est præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat vniuersis. Cic. Torq. Fam. 5.

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonetque esse hominem: quæ cogitatio magnoperè luctum leuat. 3. Tusc.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cùm est intellectum nihil profici, & frustra esse susceptum. 3. Tusc.

Quando præstitimus quod debemus, moderatè quod euenit, feramus. Cic. Torq. Fam. 6.

Est etiam in nobis, vt & aduersa quasi perpetua obliuione obruamus, & secunda iucundè ac suauitèr meminerimus. 1. de Finib.

Lenat dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Cic Cæcin. Fam 6.

Leuis est tamen consolatio ex miseriis aliorum. Cic. Torq. Fam. 6.

Eorum, qui grauiùs ferunt, luctus, aliorum exemplis leniuntur. Sic perpessio cæterorum facit, vt ea quæ acciderint, multò minora, quàm quanta sunt existimata, videantur. 3. Tusc.

Ipsa ægritudo lenitur, cùm obijcimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati, cumque eorum grauitatem, constantiamque laudamus, qui non turbulenter humana patiuntur. 5. Tusc.

Motus animi, sollicitudines, ægritudinesque obliuione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3. Tusc.

Omnibus modis fulciendi sunt qui coruunt, nec cohærere possunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuscul.

Hæc sunt officia consolantium, tollere ægritudinem funditus, aut sedare, aut detrahere quàm plurimùm, aut supprimere, nec pati manare longiùs, aut ad aliam traducere: aut quod Chrisippus caput esse censet in consolando, detrahere illam opinionem mœrenti, si se officio fungi putet iusto atque debito. Sunt enim qui gratum se mortuis facere, si grauiter eos lugeant, arbi-

trantur,

trantur, Accedit superstitio muliebris quædam. Existimant enim Dijs immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3. Tusc.

Sunt qui consolationem respuant: sed refert quo modo adhibeatur. Vt enim tulerit quisque eorum qui sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo affectus sit prædicandum est. 3. Tusc.

Vt in causis. 2. Tusc. Vide in Simil. 41.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici potest, quàm eum, qui hanc personam susceperit, vt amicorum controuersias causasque tueatur, laborantibus succurrat, ægris mediatur, afflictos excitet; hunc in minimis, tenuissimisque rebus ita labi, vt alijs miserandus, alijs irridendus esse videatur. 1. de Orat.

Dies dolorem minuit. 128

COnsolationum multæ sunt viæ: sed illud rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Cic Attic. lib. 12.

Sensim & pedetentim progrediens dolor extenuatur: non quòd ipsa res immutari soleat aut posslit, sed id quod ratio debuerat vsus docet, minora esse ea quæ sunt visa maiora. 3. Tusc. 1.

Cùm constet ægritudinem vetustate tolli, hæc vis non est in die posita, sed in cogitatione diuturna. Ipsa enim cogitatio, nihil esse in re mali dolori medetur; non ipsa diuturnitas. 3. Tusc.

Error stultis extenuatur die, vt cùm eadem res maneat, aliter ferant inueterata: aliter recentia. 4. Tusc.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaque debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. Cic. Pitio. Famil. 5.

Est in tua potestate abijcere dolorem, cùm velis, tempori seruientem. 3. Tusc.

Dies stultis mederi solet. Cicero Curioni. Famil. 7.

Dolor in longinquitate leuis, in breuitate grauior esse solet: vt eius magnitudinem celeritas, diuturnitatem allcuatio conselctur. 1. de Fin.

Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Ser. Sulpis, Ciceroni, Famil. 4.

Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna quam adfert longinquitas & dies. 3. Tusc.

Cæteri dolores mitigantur vetustate. Cic. Attic lib. 3.

Non nobis solum nati sumus, sed Reipublicæ & posteris. 129

NOn solùm nobis diuites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reip. 1. Offic.

Bono viro non minor cura est, qualis Respublica post mortem suam futura sit, quàm qualis hodiè sit. In Lælio.

Non solùm nobis nati sumus. 1. Offic. In Apophtheg. 11.

Vt ad Archicam scribit Plato, non sibi soli se natum homo meminerit, sed patriæ, sed suis: vt per exigua pars illi relinquatur. 2. de Finib.

Non dubitat agricola, quamuis senex, quærenti cui serat, respondere. Dijs immortalibus, qui me non accipere tantummodò hæc à maioribus voluerunt, sed etiam posteris tradere. Iidemque agricolæ laborant in eis, quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere: serunt arbores, quæ alteri seculo prosint. Cato Maior.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamsi ad amplissimam dignitatem perueneris. 130

HOc faciendum omnibus, vt si quam præstantiam virtutis, ingenij, fortunæ, consecuti sint, impartiant eam suis, communicentque cum proximis: vt si parentibus nati sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores, vel animo vel fortuna, eorum augeant opes, eisque honori sint & dignitati: vt in fabulis, qui aliquandiu propter ignorantiam stirpis & generis in famulatu fuerunt, cùm cogniti sunt, & aut deorum, aut regum filij iuuenes, retinent tamen charitatem in pastores, quos patres per multos annos esse duxerunt. In Lælio.

Mores

Mores crescunt cum ætate. 131

CVpiditas agendi aliquid adolescit vnà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda est ratio diligenter quos imitemur, quorum similes velimus esse. 1. de Orat.

Magni interest quos quisque audiat quotidiè domi, quibuscum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar. Orat.

Quæ acceperant in pueritia, meminimus optimè sæpe. 1. ad Heren.

Id est difficile, quod cùm spe magna sis ingressus, id non exequi vsque ad extremum. Pro C. Rab. Posth.

Vt superior ætas, sic & posterior esse solet. 132

STudia quæ sunt in adolescentia tanquam in herbis significant quæ virturis maturitas, & quantæ fruges industriæ sunt futuræ. Pro Cælio.

Adolescentia significat, ostenditque fructus futuros; reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis accommodata sunt. Cato Maior.

Facilè in optimam partem cognoscuntur adolescentes, qui se ad claros & sapientes viros benè cõsulentes reipublicæ, contulerunt: quibuscum si frequentes sint, opinionem afferunt, populo, eorum forè se similes, quos sibi ipsi delegerunt ad imitandum. 1. Offic.

Quis vllam vllius boni spem habebit in eo, cuius optimum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines diuulgatum? Ad Sen. post red.

Perindè vt est opinio de cuiusque moribus, ita quid ab eo factum sit, & non factum, facilè existimari potest. Pro Cluent.

Omnibus in rebus, quæ grauiores, maioresque sunt, quid quisque voluerit, cogitarit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus eius qui arguitur, est põderando. Neque enim potest quisquam nostrûm subitò fingi neque cuiusquam vita mutari, aut natura conuerti. Pro Sylla.

Libidinosa & intemperans adolescentia effœtum

corpus tradit senectuti. Cato Maior.

Est quietè, & purè, & eleganter actæ, ætatis placidæ ac lenis senectus. Cato Maior.

Acta ætas honestè ac splendidè, tantam adfert consolationem, vt eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leniter pungat animi dolor. 3. Tusc.

Qui adolescentum peccatis ignoscì putant oportere, falluntur: propterea quòd ætas illa non est impedimento bonis studijs. At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: vt quibus virtutibus omnem vitam tueri possunt, in ætate maturissima velint comparare. 4. ad Heren.

Multi a voluptate ad virtutem se receperunt. 133.

MVltos vidi & audiui, non modò qui primoribus labris gustassent genus hoc vitæ voluptuariæ, & extremis, vt dicitur, digitis attigissent; sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedidissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, vt dicitur, recepisse, graueſque homines & illustres fuisse. Datur enim concessu omnium, &c. Pro M. Cœlio. Vide Inuen. 134.

Multi & nostra & patrum maiorumque memoria summi homines & clarissimi ciues fuerunt, quorum cùm adolescentiæ cupiditates deserbuissent, eximiæ virtutes firmata iam ætate, extiterunt. Pro M. Cœlio.

Iuuentuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur 134.

CVm iuuenes relaxare animos, & dare se iucunditati volent, caueant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Offic.

Ludendi est quidam modus retinendus: vt ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. Offic.

Ludo & ioco vti illis quidem licet, sed sicut somno & quietibus cæteris tum, quum grauibus seriisque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus iocandi ingenui facetum esse decet, non profusum, nec immodestum. Et semper in ipso ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam quæ ob honestatis actionibus non sit aliena. 1. Offic.

Datur concessis omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates: quæ si ita erumpunt vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles & tolerabiles haberi solent. Pro M. Cœlio.

Detur aliquid ætati, sit adolescentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur: non semper superet vera & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptasque rationem dummodo illa in hoc genere præscriptio moderatioque teneatur: parcat iuuentus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnere trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne interfit insidijs, scelere careat: postremò, cùm paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atq; ad inanes hasce adolescentiæ cupiditates: reuocetse aliquando ad curam rei domesticæ, rei forensis, Reipub. vt ea, quæ ratione antea non perspexerat: satietate abiecisse, experiendo contempsisse videatur, Pro M. Cœlio.

Tempus Iuuentutis sua sponte infirmum, aliorum libidine infectum est. Pro M. Cœlio.

Voluptate & delicijs facilè iuuentus intercipitur. In Vatinium.

Semper magno ingenio adolescentes, refrænandi potius à gloria, quàm incitandi sunt. Amputanda plura sunt illi ætati, siquidem efflorescit ingenij laudibus, quam inserenda. Pro M. Cœlio.

Tu plura inuratime pro M. Calio.

Iuuentus senum prudentia nitatur, & regatur. 135

EST adolescentis maiores natu vereri, ex hisq; deligere optimos & probatissimos, quorum consilio & authoritate nitatur: incuntis enim ætatis inscitia,

tia, senum constituenda & regenda prudentia est. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda est, exercendaque in labore, patientiaque & animi & corporis: vt eorum & in bellicis & in ciuilibus officijs vigeat industria. 1. Offic.

Tribuere plurimum senectuti debemus. 1. Offic.

Eum nos qui ætate anteit, tanquam superiorem colere debemus. In Lælio.

Non est rectum, minori parêre maiorem. De Vniuers.

Imitandi sunt maiores: sed illud exceptum sit, ne vitia sint imitanda. 1. Offic.

Senectutis id est proprium, vt adolescentulos doceat, instituat, ad omne officij genus instruat. Cato Maior.

Senectus.

NIhil est præclarius, quàm honoribus & Reipublicæ muneribus perfunctum senem posse suo iure dicere id quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo: se esse eum, vndè sibi, si non populi & Reges, aut omnes, sui tamen ciues cõsilium expeterent. 1. de Orat.

Omnium ætatum certus est terminus; senectutis autem nullus certus est terminus; rectèque in ea viuitur, quoad munus officij exequi & tueri possit. Cato Maior.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè auctoritatem afferre possunt: sed honestè acta superior ætas fructus auctoritati præbet extremos. Cato Maior.

Senibus labores corporis minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videntur. 1. Offic.

Nihil magis cauendum est senectuti, quàm ne languori se, desidiæq; dedat: luxuria verò cùm omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est: duplex enim inde malum est quòd & ipsa senectus concipit dedecus, & facit adolescentum impudentiorem intemperantiam.

Studiosè & diligenter euolues dialogum, qui Cato Maior inscribitur: vbi in senectutis laudibus multus, immo etiam totus est Cicero.

Relaxetur.

Relaxetur oportet aliquando animus. 137

HOmines, quamuis in rebus turbidis, tamen si modò homines sint, interdum animis relaxantur. 2. Phil.

Or j non minùs, quàm negotij ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio probando. 138

COntentio tamdiù sapiens est, quam diù aut proficit aliquid: aut si non proficit, non obest. Pro Cœl.

Male parta, male perent. 139

Malè parta, malè dilabuntur. 2. Phil.

Quibus facile ignoscitur. 140

ILlis facilè ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se reuocare moliuntur. In Vatin.

Cuiusuis est hominis errare: nullius nisi insipientis perseuerare in errore. Phil 12.

Optimus est portus pœnitenti, mutatio consilij. Philip. 12.

Sit erranti medicina confessio. Cic. ad Q. Frat.

Humanum est errare, sed ferinum perseuarare in errore. Nostrum.

Voluntas puniatur etiamsi non impleatur. 141

IN ipsa deliberatione facinus inest, etiamsi ad id non peruenerit. 3. Offic.

Non exitus rerum solùm sed & hominum consilia legibus vindicantur: minus quidem dolendum est, ne non perfecta; sed puniendum certè nihilominùs. Pro Milon.

Multæ simulationes, nec fronti ulla fides. 142

IN animis hominum multæ sunt latibræ, & multus recessus. Pro M. Marcel.

Multis simulationum inuolucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur vniuscuiusq; natura; frons oculi vultus persæpè mentiuntur. Cic. ad Q. Frat.

Temerè affirmatè de altero est periculosam propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cic. ad Brut.

Fronte atque vultu, simulatio facillimè sustinetur. Cic. Lent. Famil. 1.

Nul'us

Nullus ad nocendum efficacior, quam domesticus inimicus. 143

NVllæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officij, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum qui palàm est aduersarius, facilè cauendo vitare possis: hoc verò occultum, intestinum ac domesticum malum non modò existit, verùm etiam opprimit antequam prospicere atque explorare potueris. Act. 3. in Verr.

Tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 144

VVltus ac frons, animi est ianua, quæ significat voluntatem abditam ac retrusam. De Pet. Cons.

Omnis motus animi suum quendam à natura habet vultum, & sonum, & gestum, Animi imago, vultus est: iudices, oculi. Nam hæc est vna pars corporis, quę quot animi motus sunt, tot significationes & commutationes possit efficere. Oculi enim sunt, quorum tum intentione, tum coniuctu, tum hilaritate motus animorum significemus aptè. Nam oculos natura nobis, vt equo & leoni setas caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit. 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, ex superciliorum aut remissione, aut contractione, facilè iudicamus, quantus sit in homine dolor, aut metus, aut denique tristitia. 1. Offic.

Ex coniectura multa discuntur. 145

PErinde vt est opinio de cuiusq; moribus, ita quid ab eo factum sit, & non factum, existimari potest. Pro Cluent.

De futuris rebus etsi difficile est dicere, tamen interdum possis coniectura propiùs accedere, quum res est eiusmodi, cuius exitus præuideri potest. Cic. Torq. Famil.

Facilè in optimam partem. 1. Offic. Vide, Vt superior ætas, 132.

Artibus ipsis si in dicendo non vtimur, tamen apparet atque extat verum simus earum rerum rudes an didicerimus. 2. de Orat.

Alieno

Aliena & videmus & curamus, nostra non cernimus. 146

FIt nescio quo pacto, vt magis in alijs cernamus, si quid delinquitur, quàm in nobismetipsis. 1. Offic.

Aliorum patroni, nostra tenere, tueriq; non possumus. 3. de Orat.

Satis superq; sit cuique suarum rerum cura: alienis nimis implicari, molestum est. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 147

NVllum est genus rerum, quod aut auulsum à cæteris, per seipsum constare; aut quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conseruare possint. 3. de Orat.

Qua vicinitas probanda. 148

LAudanda est, vel etiam amanda vicinitas, retinens veterem illum officij morem, non infuscata maleuolentia, non assueta mendacijs, non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis, vel subburando, vel etiam vrbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit, & odium dissimilitudo contrahit. 149

MAgnam vim habet ad coniungendas amicitias studiorum ac naturæ similitudo. Pro Cluent.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Maior.

Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam, quàm similitudo; qua fit vt bonos boni diligant, asciscantque sibi quasi propinquitate coniunctos, atque natura: nihil est enim appetentius similium sui, nihil rapacius, quàm natura. Hinc constat, bonis inter bonos quasi necessariam beneuolentiam esse. In Lælio.

Dispares mores disparia studia sequuntur: nec ob aliam causam vllam boni improbis amici esse non possunt, nisi quòd tanta est intereos, quanta maximè potest esse, morum studiorumque distantia. In Lælio.

Natura, quam doctrina, vtilior. 150

MVlti sine vlla doctrina naturam ipsum secuti, multa laudabilia fecerunt. 3 de Finib.

Sæpius ad laudem, atq; virtutem natura fi-

nc

ne doctrina, quàm sine natura valuit doctrina. Pro Archia Poëta

Omnes tacito quodam sensu, sine vlla arte aut ratione, quæ sunt in artibus ac rationibus recta, ac parua, diiudicant. 3. de Orat.

Meliora sunt ea quæ natura, quàm quæ arte perfecta sunt 1. de Nat. Deor.

Nulla res imitari naturæ solertiam potest. 1. de Nat. Deor.

Omnis natura artificiosa est, & habet quasi viam quandam & sectam, quam sequatur. 2. de Nat. Deor.

Ars quam natura, certior. 151

SIne doctrina si quid benè dicitur, adiuuante natura, tamen id quia fortuitò sit, semper paratum esse non potest. 1. de Clar. Orat.

Etsi ingenijs magnis præditi quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur, ars tamen est dux certio, quàm natura. Aliud est enim poëtarum more verba fundere: aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. 4. de Finib.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi possunt. 1. de Orat.

Nemo sciebat, nisi docte. 152

VIdetur quicquid literis mandatur, id commendati omnium eruditorum lectione decere. Lectionem sine vlla delectatione negligo. 2. Tusc.

Mandare quenquam literis cogitationes suas qui eas nec disponere nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio & literis. 1. Tusc.

Memoria. 153

MEmoria, est signatarum rerum in mente vestigium. 1 Tusc.

Memoria minuitur, nisi exerceas eam: nunquam tamen quenquam senum audiui obliuium, quo loco thesaurum obruisset Cato Maior.

Rerum omnium thesaurus, memoria: quæ nisi custos inuentis cogitatisq; rebus & verbis adhibeatur, intelligimus

gimus omnia, etiamsi præclarissima fuerunt, in oratoperitura. 1. de Orat.

Memoria non modò Philosophiam, sed omnis vitæ vsum, omnesque artes vna maximè continet. 2. Acad.

Principium. 154

PRincipij nulla est origo Nam ex principio oriuntur omnia. 1. Tusc. & in Som. Scip.

Omnium rerum principia parua sunt, sed suis progressionibus vsu augentur. 5. de Finib

Principijs cognitis, multò facilius extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Vsus. 155

NEc medici, nec imperatores, nec oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum, sine vsu & exercitatione consequi possunt. 1. Offic.

Vsus, magister est optimus. Pro C. Rabirio Posthumo.

Vsus frequens, omnium magistrorum præcepta superat. 1. de Orat.

Stylus est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. 1. de Orat.

Addit interdum non nihil ipsa patria, & loci ad ingenium. 156

ACuriora sunt ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum qui versantur crasso cœlo atque concreto: quin etiam cibo quo vtaris interest aliquid ad mentis aciem. 2. de Nat. Deor. Themistoclem. Cato Maior. In Apophth. 4.

Præclara rara, eaque difficilia. 157

OMnia præclara, rara: nec quidquam difficilius, quàm reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. In Lælio.

In omni arte, vel studio, vel quamis scientia optimum quidque rarissimum. 2. de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3. Tusc.

Quo quid difficilius, hoc præclarius. 1. Offic.

Quæ rara, atque ardua sunt, ea ex principio pulchra & iucunda hominibus videri solent. 2. de Inuent.

Rebus

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit, Nostrum.

Difficile in dicendo omnibus satisfacere. 158

MAgnum opus est atque munus, suscipere ac profiteri: sese omnibus silentibus vnum, maximis de rebus, magno in conuentu hominum, audiendum: Adest enim fere nemo, quin accutius, atque acriùs vitia in dicente, quàm recta videat. Ita quidquid est in quo offenditur, id etiam illa quæ laudanda sunt, obtuit: & quoties dicimus, toties de nobis iudicatur: nec quicquam est tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ stabile, quàm id in quo deliqueris. 1. de Nat. Deor.

Quæ sit causa pauoris Oratorum, & quibus de causis in dicendo timeamus, primo ac Oratore ostenditur.

Nos vitiorum magis, quam virtutum meminimus. 159

NOn tam ea quæ recta sunt probantur, quàm quæ praua sunt, fastidijs adhærent. 1. de Orat.

Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam stabile, quam id, in quo aliquid offenderis. 1. de Orat.

Multò acrior est memoria improborum, quam bonorum. Pro Flacco.

Homines imperiti, faciliùs quod stultè dixeris, reprehendere, quàm quod sapienter tacueris, probare possunt. 2. de Orat.

Qui citandi ex historijs. 160

EX annalium monumentis testes excitamus eos, quorum omnis vita consumpta est in laboribus gloriosis. 2. de Finib.

Exempla ex vetere memoria & monumentis ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis: hæc plurimum solent & auctoritatis habere ad probandum, & iucunditatis ad audiendum. 5. Act. in Verr.

Cuius prædicatio omnibus nondum grata est, hunc memoriæ

memoriæ potius, quàm vocis testimonia confirmemus. Philip. 1.

Videndum est, ne quos ob beneficia diligi volumus, eorum laudum atque gloriam, cui maximè inuideri solet, nimis efferre videamur. 2. de Orat.

Accusator vacet omni crimine: veniatque accusandum, non studio ductus, sed officio. 161

CArere debet omni vitio, qui paratus est in alterum dicere: is demum maledicit, qui non potest verum ab altero audire. Recr. in Saluſt.

Nulla salus Reipub. maior est, quàm eos qui alterum accusant, non minùs de laude, de honore & fama sua; quàm illos qui accusantur, de capite ac fortunis suis pertimescere. Itaque semper hi diligentissimè laborosissimeq; accusarunt, qui seipsos in discrimen existimationis venire arbitrati sunt. Ex Diuin. in Verr.

Multa esse oportet in eo qui alterum accusat, primum integritatem atque innocentiam. Nihil est enim quod minùs ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui non possit suæ reddere. Accusare enim debent ij, qui nullo suo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonstrare possint. Ex Diuin. in Verr.

Omnes qui alterum in iudicium vocant, prouidere debent non solùm quid oneris in præsentia tollant, sed etiam quantum in omnem vitam negotij susc ipere conentur. Legem enim sibi indicunt innocentiæ, continentiæ, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt; atque eò magis, si id faciant nulla, re commoti alia, nisi vtilitate communi. Nam qui sibi hoc sumpsit, vt mores corrigat aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse à religione officij declinarit? 5. Act. in Verr.

Postulatur ab omnibus, vt ab ijs se abstineant maximè vitijs, in quibus alterum reprehenderunt. Furem aliquem aut rapacem accusaris? vitanda tibi semper erit omnis auaritiæ suspicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cauendum erit semper ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem,

rem, adulterum ſ prouidendum diligenter, ne quod in vitæ veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremò quæ vindecaueris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modò accuſator, ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt is, qui quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſo deprehenditur. 5. Act. in Verr.

Nihil eſt tam inhumanum, quàm eloquentia, &c. 2. Offic. Vide Eloquentia. 18.

Nihil eſt tam alienum ab eo, qui alterum coniurationis accuſet, quàm videri coniuratorum pœnam, mortemque lugere. Pro Sylla.

Sine ſummo ſcelere non potes, quod maleficium in alijs vindicaris, idem in illorum ſocio, cùm ſcires, defendere. Pro Sylla.

Danda eſt opera, ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro iniuria. 2. Offic.

Hoc præceptum offic j diligenter tenendum eſt, ne vnquam innocentem iudicio capitis accerſas. Id enim ſine ſcelere fieri nullo pacto poteſt. 2. Offic.

Accuſatores multos eſſe. Pro Roſc. Amerin. Vide Præmio & pœna Reſp. continetur 162.

Innocens ſi accuſatus ſit, abſolui poteſt: nocens, niſi accuſatus fuerit, condemnari non poteſt.

Vtilius eſt abſolui nocentem, quàm innocentem eauſam non dicere. Pro Roſc. Amer.

Impediri bonam rem eſt melius, quàm concedi malæ. 3. de Leg.

Tu & quam raro, & quatenus accuſandum ſit, ſecundo Offic. legito; capite, Prima igitur.

Præmio & Pœna Reſpublica continetur. 163

NEc domus, nec Reſpublica ſtare poteſt, ſi in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis. 3. de Nat. Deor.

Regibus, præmia propoſita ſunt virtutibus, & ſupplicia vitijs. 1. de Orat.

Verùs, iuſtus, atque honeſtus labor, honoribus, præmijs, ac ſplendore decoratur: vitia autem hominum atque fraudes, damnis, ignominijs, vinculis, verberibus, exilijs, morte mulctantur. 1. de Orat.

Improbis

Improbis pœna statuenda est: nec minor verò ijs, qui secuti erunt alterum, quàm ijs qui ipsi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ij magnitudine pœnæ maleficio submoueri debent. Pro Rosc. Amer.

Quotusquisque reperietur, qui impunitate proposita abstinere possit iniuria? Impunitas, peccandi maxima est illecebra. 3. Offic.

Non satis est eum qui lacesserit, iniuriæ suæ pœnitere, vt ipse ne quid tale posthac committat, & cæteri sint ab iniuriam tardiores. 1 Offic.

Est vtilius, vnius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere quàm propter multos improbos vni parcere. 5. Act. in Verr.

Accusatores multos esse in ciuitate vtile est, vt metu contineatur audacia. Veruntamen hoc ita vtile, vt ne planè illudamur ab accusatoribus. Pro Rosc. Amer.

Vt medici membrum sæpe putrefactum. In Vatin. In Simil. 18.

In corpore si quid est. Philip. 8. In Simil. 19.

Vt membra quædam amputantur. 3. Offic. In Simil. 17.

Rebus prosperis, consulendum est aduersis. 163

OMnes cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè meditari secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant. 3. Tusc.

Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus aduersos reformidant. 4. ad Heren.

Socius, & eius officia. 164

SOcij putandi sunt, quos inter res communicata est. 5. Act in Verr.

In rebus etiam minimis socium fallere, turpissimum est, propterea quo auxilium sibi se putat adiunxisse, qui cum altero rem communicauit. Pro Rosc. Amer.

Nemo ferè credit, nisi ei quem fidelem putat. Perdissimi est igitur hominis simul & amicitiã dissolue-

re,

re, & fallere eum, qui læsus non esset, nisi credidisset Pro Rosc. Amer.

Literas ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium proferre, palamque recitare, nihil est aliud, quàm tollere è vita vitæ societatem, tollere amicorum colloquia absentium: multa enim ioca solant esse in epistolis, quæ prolata si sint, inepta esse videantur: & multa seria; neque tamen vllo modo diuulganda. Philip. 2.

Æquè perfidiosum ac nefarium est fidem frangere, quæ continet vitam; & pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit; & socium fallere, qui se in negotio coniunxit. Pro Rosc. Com.

Necesse est, qui socium fama & fortunis spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum, & impium esse fateatur. Pro Quint.

Tecti esse ad alienos possumus: socium verò cauere qui possumus? quem etiamsi metuimus, ius officij lædimus. Rectè igitur maiores, enim qui socium fefellisset in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. Pro Rosc. Amer.

Nihil præter laudem, bonis atque innocentibus à socijs reportandum est. 3. de Leg.

Agricultura. 165

OMnium rerum, ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1. Offic.

Vita rustica, quam nos agrestem vocamus parsimoniæ, diligentiæ, iustitiæ magistra est. Pro Rosc. Amer.

Vita rustica maximè disiuncta est à cupiditate, & cum officio coniuncta. Pro Rosc. Amer.

Agricolæ semper ita viuunt, vt quæstum nosceant nullum: fructum autem cum solùm, quem labore pepererint. Pro Rosc Amer.

Haud scio, agricolatione in vlla vita beatior esse possit; neque solùm officio, quò hominum generi vniuerso cultura agrorum est salutaris, sed & delectatione, & saturitate, copiaque rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Maior.

Ipsa ratio arandi, spe magis & iucunditate quadam,

quam

quàm fructu atque emolumento tenetur. Etenim ad incertum casum & euentum certus quotannis labor, & certus sumptus impenditur. Annona porrò pretium, nisi in calamitate fructum, non habet. Si autem vbertas in percipiendis fructibus fuit, consequitur vilitas in vendendis: vt aut malè vendendum intelligas, si processit; aut malè perceptos fructus, si rectè licet vendere. Totæ autem res rusticæ eiusmodi sunt, vt eas non ratio, neque labor, sed res incertissimæ, venti, tempestatesque moderentur. 5. Act. in Verr.

Tu plenius legito, quibus perfruantur voluptatibus boni seues agricolæ, in libello. Cic. qui Cato Maior dicitur.

Seruiendum est valetudini. 166

VBique moderatio virium adsit, & tantum quantum quisque potest, nitatur. Cato Maior.

Non modò quod non possumus, sed ne quantum possumus quidem cogimur. Cato Maior.

Habenda est ratio valetudinis: vtendú est exercitationibus modicis. Cato Maior. Vide, Sobriè viuendum. 55.

Amor publicus præferatur priuato. 167

TAntum fraterno amori dandum non arbitror, vt quisquam de salute suorum consulat, communem relinquat. Pro Sylla.

Non possunt vna in ciuitate multi rem atque fortunas amittere, vt non plures secum in eandem calamitatem trahant. Pro lege Manil.

Non est magis vituperandus proditor patriæ, quàm communis vtilitatis aut salutis desertor propter suam vtilitatem aut salutem. 3. de Finib.

Ex multa meliora. 168

EX variis sumendum est optimum. 1. de Leg.

Non solùm ex malis minima oportet eligere, sed etiam excerperè ex his ipsis, si quid insit boni. 3. Offic.

In duobus malis fugiendum maius, leuius est eligendum. Cic. ad Quint. Frat.

In

In cæteris studijs è multis eligere homines commodissimum quodque solent. 2. de Inuent.

Ex minimis sæpe maxima. 169

IN minimis rebus sæpè res magnæ deprehenduntur. Pro Flacco.

Minimis momentis maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip 5.

Dies affert & hora magnas sæpe clades. Phil. 3.

Maledictum emissum, per omnium aures statim funditur.

NIhil est tam volucrè, quàm maledictum: nihil facilius emittitur, nihil latius dissipatur. Pro Planco.

Nemo in re sua testis. 171

MOre maiorum comparatum est, vt in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerent. Pro Rosc. Amer.

Noluerunt maiores nostri (quid indicabant) hanc patere inimicitijs viam, vt quem quisque odisset, cum testimonio posset tollere. Mentiuntur enim sæpe accusatores in eos, quos oderunt. Pro Fonteio.

Nemo id quod habet contentus est. 172

SVæ quemque fortunæ pœnitet. Cic Torq. Fam. 6.

Suam quisque conditionem miserrimam putat. Cic. Torq. Fam. 1. 6.

Quod cuique. 1. Offic. Vide Alterum ne læseris. 104.

Contentum esse. Parad. Vide, Dues.

Dives. 173

OMnes sunt diuites (dicunt Stoici) qui cœlo & terra frui possunt. 3. Offic.

Eum intelligimus diuitem, cui tanta possessio est, vt ad liberaliter viuendum, facilè contentus sit: qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Paradoxo vltimo.

Contentum suis rebus esse, maxima sunt certissimæque diuitiæ. Parad. vlt.

Pauper. 174

EGens est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse. 4. ad Heren.

Improbi & auari, quoniam incertas, atque in

casu positas possessiones habent, & plus semper appetunt; nec eorum quisquam adhuc inuentus est, cui quod haberet, esset satis; non modò non copiosi ac diuites, sed etiam inopes ac pauperes existimandi sunt, Parad. vltimo.

Tu, qui diues, vel vere pauper dicatur, lege vltimo Ciceronis Paradoxo.

Diues vix bonus. 175

DIfficile est virtutes eum reuereri, qui semper secunda fortuna sit vsus. 4. ad Heren.

Pecunia & Diuitiæ. 176

EXpetuntur diuitiæ, tum ad vitæ vsus necessarios, tum ad perfruendas voluptates. 1. Offic.

Pecuniæ quærendæ non solùm ratio est, sed etiam collocandæ: quæ perpetuos sumptus suppediter, nec solùm necessarios, sed etiam liberales. 2. Offic.

Pecunia effectrix multarum & magnarum voluptatum: pecunia voluptates pariuntur maximæ. 1. de Fin.

Omnia pecunia effici possunt. 5. Act. in Verr.

Auaritia. 177

DVæ res sunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries & auaritia. 2. ad Her.

Corrupti sunt, deprauatique mores admiratione diuitiarum 2. Offic.

Nihil est tam sanctum, quod non violare: nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. 2. Act. in Verr.

Nullum est officium tam sanctum atque solenne, quod non auaritia comminuere atque violare soleat. Pro Quint.

Nemo tam firmum habuit præsidium, quod auaritia non infregerit atque debilitauerit. In Vatin.

Auaritia, est opinio vehemens de pecunia. 4. Tusc.

Illi morbo qui permanat in venas, & inhæret in viscera, nec inueteratus euelli potest, nomen est Auaritia. 7. Tusc.

Magno

Magno malo est hominibus auaritia, ideireo quod homines magnis & multis incommodis conflictantur, propter immensam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

In quibusdam neque pecuniæ modus est, neque cupiditatum, quos nulla præda vnquam improbè parta minuit, sed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquam expletur, nec satiatur cupiditatis satis: neque ea solùm quæ habent, libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Parad. 1.

Auaritia insatiabilis, immensa & incredibilia potest. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, vt eas nullo tempore respirare permittat. In Vatin.

Nullum est vitium tetrius, quàm auaritia, præsertim in principibus, & rempub. gubernantibus: habere enim quæstui Rempub. non modò turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium. 2. Offic.

Quid fœdius auaritia? 1. de Leg.

Auaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quidquam esse absurdius, quam quo minùs viæ restat, eò plus viatici quærere? Cato Maior.

Multi pauperes. 178

COpiæ paruæ singulorum sunt: Eorum autem qui ijs egeant, infinita multitudo. 1. Offic.

Singulorum opes sæpe sunt tenues & infirma ad gratiam referendam, vt opitulari henè merentibus non queant, si maximè cupiant. Antequàm iret in exilium.

Quæ sit liberis a patribus relinquenda hæreditas. 179

OPtima hæreditas, quæ à patribus traditur libiris omni patrimonio præstantior, est gloria virtutis, rerumque gestarum: cui dedecori esse, nefas & vitium iudicandum est. 1. Offic.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem & hæreditas suæ huius gloriæ, & factorum imitatio pertinet. 1. Offic

Nullum monumentum pater clarius relinquere potest, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij, filium. Philip. 9.

Quid

Quid proprie noſtrum. 180

NIhil neque meum eſt, neque cuiuſquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti poteſt. Parad. 4.

Id cuiuſque eſt proprium, quo quiſque fruitur, atque vtitur. Cic Curio. Famil. 7.

Oculi augent dolorem. 181

QVocunque in loco quiſquis eſt, idem eſt ei ſenſus & eadem acerbitas ex interitu rerum, & publicarum & ſuarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ cęteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere á miſerijs cogitationem ſinunt. Cic. Torq. Famil. 6.

Acerba audire tolerabilius eſt, quàm videre. Cic. Curio. Famil. 7.

Faciliùs ad ea quæ viſa ſunt, quàm ad ea quæ audita ſunt, oculi mentis ferunter. 3. de Orat.

A conſuetudine oculorum animum abducere difficillimum eſt. 2 de Nat. Deor.

Nihil eſt difficilius, quàm á conſuetudine oculorum mentis aciem abducere. 2. de Nat. Deor.

Non audire, vel quod audis non intelligere, vtrumque inuita exiſtimo. 182

IN his linguis, quas non intelligimus, ſurdi profectò ſumus. 5. Tuſc.

Verba neminem mouent, niſi eum, qui eiuſdem linguæ ſocietate coniunctus eſt. 3. de Orat.

Varietas grata. 183

AD aures noſtras, & ſermonis ſuauitatem, nihil eſt viciſſitudine, varietate, & commutatione aptius. 3. de Orat.

Nihil eſt aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque viciſſitudines: quæ etſi optabiles in experiendo non fuerint, in legendo tamen ſunt iucundæ. Cic. Lucio. Famil. 5.

Mulieres diutius quam viri, antiquitatem retinent. 284

FAciliùs mulieres incorruptam antiquitatem conſeruant, quòd multorum ſermonis expertes, ea tenent ſemper quæ prima didicerunt. 3. de Orat.

Mulierum famam, multorum oculis lux clara custodiat. 2. de Leg.

Durum est, filium patris delicta impediri. 185

EST acerbum, parentem scelera filiorum pœnis lui. Cic. Bruto.

Plerique frustra rogantur. 186

QVi malenolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Cic Curioni Famil. 2.

Frustra eos appellamus, quorum auris atque animus à nobis abhorret. Cic. Q. Frat.

Proprium animi ingenui, 187

EST animi ingenui, cui multum debeat, eidem plurimum velle debere. Cic. Curio. Famil. lib. 2.

Necessitas. 188

NEcessitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere. 3. de Orat.

Furtum turpissimum. 189

NIhil est turpius ingenuo, nihil minùs libero dignum, quàm in conventu maximo cogi à magistratu furtum reddere. 4. Act. in Verr.

Caro emitur quod precibus impetratur. 190

Malo emere, quàm rogare. 6. Act. in Verr.

Est ei serendum qui cupiat eligere. 191

EST liberale officium, serere beneficium, vt metere possis fructum. Antiquam iret in exil.

Secunda fortuna ab homine maxime expetitur. 192

HOmini nihil est magis optandum, quàm prospera æquabilis, perpetuaque fortuna secundo vitæ fine vlla offensione cursu. Ad. Quir. post reditum.

Etsi optabilius est vitæ cursum conficere sine dolore & sine iniuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, desideratum esse à suis ciuibus, quam omnino nunquam esse violatum. Pro domo sua.

In

In omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm ipsa calamitas. Pro domo sua.

Fauendum nobilitati. 193

OMnes boni semper nobilitati fauemus, & quia utile est Reipublicæ Nobiles esse homines dignos maioribus suis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum senex de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Pro Sestio.

Non minus debemus sis, a quibus conseruamur, quam a quibus nascimur. 194

NOn minùs iucundi atque illustres sunt hi dies quibus conseruamur, quàm illi quibus nascimur: quòd salutis certa lætitia est, nascendi incerta conditio; & quòd sine sensu nascimur, cum voluptate conseruamur. 2. Inuect. in Cat.

Onus dici non debet quod spontè susciptas. 195

ONus non est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate. 3. Act. in Verr.

Multi, etsi de eadem re contendant, vnus tantum vincere potest. 196

QVum multi pares dignitate sint, vnus tamen primum locum solus potest obtinere. Pro Muræna.

Quidquid est eiusmodi. 1. Officiorum. Vide Ambitio. 72.

Pax. 197

PAx, est tranquilla libertas. Philip. 2.

Dulce est nomen pacis: res verò ipsa, tum iucunda, tum salutaris. Philip. 13.

Nihil est tam populare quàm pax: qua non modò ij quibus sensum natura dedit, sed etiam tecta atque agri mihi lætari videntur. Pro Leg. Agraria, contra Pop.

Nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Philip. 2.

Paci, quæ nihil habet insidiarum, semper est consulendum. 2. Offic.

Pax est repudianda, si sub eius nomine latiet bellum. Philip.12.

Leges aut iudicia esse non possunt pace sublata. Philip.8.

Bellum. 198

SVscipienda bella sunt, vt in pace sine iniuria viuatur.1.Offic.

Non solùm aduentus belli,sed metus ipse affert calamitatem. Nam cùm hostium copiæ non longè absunt,etiamsi irruptio facta nulla fit, tamen pecora relinquuntur, agriculatura deferitur, mercatorum nauigatio conquiescit. Pro lege Manil.

Incerti sunt exitus pugnarum,Marsque est communia: qui sæpe spoliantem iam & exultantem auertit,& perculit ab abiecto. Pro Milone.

Incertus est exitus & anceps fortuna belli. Pro M. Marcello.

Incerti sunt exitus belli,Mars communis,Philip.10 .

Incertus est belli exitus. Philip.13.

Omnium bellorum exitus incerti sunt. Cic. Torq. Famil.lib.6.

Omnis belli Mars est communis, & semper incerti exitus præliorum sunt. Cic.Torq.Famil.lib.6.

Armorum exitus semper incerti & timendi. Cicer. Attic.lib.7.

Bellum ciuile. 199

CIuile bellum pernicioſiſſimum. Cic. Attic.lib.8.

Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, sed miserius nihil,quàm ipsa victoria: quæ etiamsi ad meliores venit,tamen eos ipsos ferociores,impotentioresque reddit; vt etiamsi natura tales non sint,necessitate tamen esse cogantur. Multa enim victori,eorum arbitrio per quos vicit, etiam inuito facienda sunt. Cic.Marcello. Famil.lib.4.

Bellorum ciuilium hi semper exitus sunt, vt non ea solùm fiant quæ velit victor,sed etiam vt ijs mos gerendus sit,quibus adiutoribus parta sit victoria. Cic.Cornificio,Famil.lib.12.

Nihil viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit,

uenit, quàm abesse à ciuilibus controuersijs. Cic. Attic. lib. 9.

Victoria. 200

VIctoria est semper insolens. Cic. Seru. Sulp. Famil. lib 4.

Victoria, naturę & insolens & superba. Pro Marcello.

Facilè victoria si repugnes nemo. 201

FAcilè est vincere non repugnantem. 1. Tusc.

Nulla est laus, ibi esse integrum, vbi nemo est qui aut possit, aut conetur corrumpere. 2. Act. in Verr.

Vetus odium vix occidet. 202

HOc natura est insitum, vt quem timueris, quicum de vita fortunisque contenderis, cuius ex insidijs euaseris. hunc semper oderis. Pro Sylla.

Spes. 203

SOla spes hominem in miserijs consolari solet. Inuect. 4. In Catil.

Non desinit quis esse medicus, etiamsi non curetur ægrotus. 204

ÆGri quia non omnes conualescunt, non idcirco nulla medicina est. 2. de nat. Deor.

Non domo dominus, sed domino domus commendari debet. 205

NOn domo dominus, sed domino domus honestanda. 2. de Diuin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque mouebitur. 206

SI laus allicere nos ad rectè faciendum non potest, nec metus quidem à fœdissimis factis potest auocare. Pro Milone.

Omnes non tam gloria mouentur, quam ignominia 207

QVis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis vllum decus tam vnquam expetit, quàm vt ignominiam, infamam, contumeliam, dedecus fugiat? Partit. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat. Partit. Orat.

APOPH.

APOPHTHEGMATA ALIQVOT, SEV GRAVES multorum sententiæ, ex M.T. CICERONE.

LIB. II.

Themistocles.

APud Græcos fertur incredibili quadam magnitudine consilij atque ingenij Athenienſis ille fuiſſe Themiſtocles: ad quem quidam doctus homo, atque inprimis eruditus acceſſiſſe dicitur, eique artem memoræ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitum eſſe ſe traditurum. Cùm ille quæſiſſet, quidnam illa ars efficere poſſet? dixiſſe illum doctorem, Vt omnia meminiſſet: Et ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratius ſibi illum eſſe facturum, ſi ſe obliuiſci quę vellet, quàm ſi meminiſſe docuiſſet. 1.

Cuius reſponſi, his verbis & eleganter & ingeniosè Cicero meminit: Non ſum tanto ego ingenio quanto Themiſtocles fuit, vt obliuionis artem quàm memorię malim: gratiamque habeo Simonidi illi Chio, quem primùm ferunt artē memoriæ protuliſſe. Dicunt enim cùm cœnaret Granone, &c. 2. de Orat.

Themiſtocli cùm Simonides, aut quis alius, artem memoriæ pelliceretur: Obliuionis, inquit, mallem. Nam memini eorum quæ nolo, obliuiſci non poſſum, quæ volo. 4 de Finib. & 4. Acad.

Themiſtoclem illum ſummum Athenis virum di-

xisse aiunt, cùm ex eo quereretur, quod acroama (id est, dictum) aut cuius vocem libentissimè audiret? Eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. Pro Arch. Poëta. 4

Themistocles, cùm consuleretur, vtrum bono viro pauperi, an minùs probato diuiti filiam collocaret? Ego (inquit) malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam quæ viro. 2. Offic. 5

Noctu ambulabat in publico Themistocles, quòd somnũ capere non posset: quærentibusque respondebat. Milciadis trophæis se è somno suscitari. 4. Tusc. 6.

Themistoclem ferunt, Seriphio cuidam insurgio respondisse, cùm ille dixisset, non cum sua, sed patriæ gloria splendorem assecutum: Nec hercle (inquit) si ego Seriphias essem, ignobilis essem; nec tu, si Atheniensis esses, clarus vnquam fuisses. Cato Maior.

Plato. 7

PLato tum denique fore beatas Respublicas putauit, si aut doct, aut sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Cic. Quint. Frat. 8

Vir nema probus ab improbo se donati vult. Donis impij ne placare quidem audeant deos. 2. Leg. 9. 9

Quales in Repub. principes sunt, tales reliqui solent esse ciues. Sic. Lent. Famil. 1. 10

Beatus est, cui in senectute contigerit, vt sapientiam, verasque opiniones assequi possit. 5. Finib. 11

Non solùm nobis nati sumus: ortusque nostri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici. 1. Offic, 12

Scientia quæ est remota à iustitia, calliditas potius, quàm sapientia est appellanda. 1. Tusc. 13

Ocularum, inquit Plato, est in nobis sensus acerrimus, quibus sapienriam non ceranimus, quàm illa ardenteis amores excitaret sui, si videretur? a de Pinibus. 14

Honestum ipsum si oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret sapientiæ.

Socrates

Socrates. 15

DVæ sunt viæ, duplicesque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminarunt, & se totos libidinibus tradiderunt; ijs deuium quoddam iter est, seclusum à concilio deorum: qui autem se integros castosque seruarunt, quibusque fuit minima cum corporib⁹ contagio, sunteque in corporibus humanis vitam imitati deorum; ijs ad illos à quibus sunt profecti, reditus facilis patet. 1. Tusc. 16

Socrates, vt est apud Platonem, cùm iam morte semultatum videret. Magna me, inquit, spes tenet (Iudices) benè mihi euenire, quod mittat ad mortem: sed tempus est tam hinc abire me, vt moriar; vos, vt vitam agatis. Vtrum autem sit melius, Dij immortales sciunt. 2. Tusc. 17

Socrates interrogatus à iudicibus, quam (quasi pœnæ) estimationem commeruisse se maximè confiteretur: respondit; sese meruisse, vt amplissimis honoribus & præmijs decoraretur, & vt ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur (qui bonos apud Græcos maximus habebatur.) Cuius responso sic Iudices exarserunt, vt capitis hominem innocentissimum condemnarent. 1. de Orat. 18

Cùm Socrati scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam si ei videretur, ediceret, vt ea pro se in iudicio vteretur; non inuitus legit, & commodè scriptam esse dixit: Sed, inquis, vt si mihi calceos Sicionios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles & apti ad pedem, quiu non essent vtiles: sic illam orationem disertam tibi & orationem videri, fortem & virilem non videri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone, quem admodum sepeliri vellet? Multam verò, inquit, operam (amici) frustra consumpsi. Critoni enim nostro non persuasi, me hinc auolaturam, neque quidquam mei relicturum. Veruntamen Crito, si me assequi potueris, aut sicubi nactus eris, vt tibi videbitur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrum, cùm hinc excessero, consequetur. 1. Tuscul. 20

Cùm esset ex Socrate quæsitum, Archelaum Perdiccæ filium, qui tum fortunatissimus habebatur, nonne Beatum putaret? Haud scio, inquit: nunquam enim cum eo locutus sum. Ain tu an tu aliter idscire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Persarum quidem Rege magno potes dicere, beatus ne sit? An ego possum, cùm ignorem, quàm sit vir bonus? Quid? tu in eo sitam vitam beatum putas? Ita prorsus existimo, bonos, beatos; improbos, miseros. Miser ergo Archelaus? Certè, si iniustus. 5. Tusc. 21

Socratem ferunt, quum vsque ad vesperum contentiùs ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret? respondisse: Se, quo melius cenaret, opsonare ambulando famen. 5. Tusc. 22

Qualis cuiusque animi affectus esset, talem esse hominem, Socrates disserebat: qualis autem homo ipse esset, talem eius esse orationem: orationi autem facta simillima: factis, vitam. 5. Tusc. 23

Cùm multa in conuentu vitia collegisset in Socratem Zopyrus, qui se naturam cuiusque ex forma perspicere profitebatur; derisus est à cæteris, qui illa in Socrate vitia non agnoscerent. Ab ipso autem Socrate subleuatus est, quum illa sibi vitia in esse, sed ratione à se deiecta diceret. 4. Tusc. 24

Socrates cum rogaretur, cui autem se esse diceret: Mundanum, inquit; totius enim mundi se incolam & ciuem arbitrabatur. 5. Tusc. 25

Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiarium dicebat: Si quisq; id ageret, vt qualis haberi vellet, talis esse. 2. Offic. 26

Cibi condimentum est fames; potionis, sitis. 5. Tusc.

Apollo Pythius. 27

EVarijs sumendum optimum. 2. de Leg.

Nosce teipsum. 1. de Leg. 28

Thales Milesius. 29

THales, qui sapientissimus inter septem fuit, dicebat homines existimare oportere, Deos omnia cernere, deorumque omnia esse plena: & fore

omnes

omnes castiores, veluti quo infans esset maximè religiosus. 2. de Leg.

Simonides. 30

QVum à Simonide quæsiniſſet tyrannus Hiero, quid, aut quale esset Deus? deliberandi causa ſibi vnum diem poſtulauit. Quum idem ex eo poſtridie quæreret: biduum petit. Quum ſæpius duplicaret numerum dierum, admiranſque Hiero, quæreret cur ita faceret? Quia quantò (inquit) diutius conſidero, tantò mihi res videtur obſcurior. 1. de Nat. Deor.

Diagoras. 31

DIagoras quum Samothraciam veniſſet (Atheos ille qui dicitur) atque ei quidam amicus: Tu qui Deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quàm multi votis vim tempeſtatis effugerint, in portumq; ſaluti peruenerint? Ita ſit inquit: illi enim nuſquam picti ſunt, qui naufragium fecerunt in marique perierunt. Idemque cùm ei nauiganti: vectores aduerſa tempeſtate timidi & perterriti dicerent, Non iniuria ſibi illud accidere, qui illum in eandem nauem recipiſſent: oſtendit eis in eodem curſu multas alias laborantes, quæſiuitque num etiam in nauibus Diagoram vehi crederent? 3. de Nat. Deor.

Solon. 32

SOlon gloriari ſolebat, ſe aliquid quotidie addiſcentem, ſenem fieri. Cato Maior. 33

Piſiſtrato tyranno à Solone quærenti, qua tandem ſpe fretus ſibi tam audacter obſiſteret? reſpondit: Senectute. Cato Maior. 34

Solon quum interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet? reſpondit, ſe id neminem facturum putaſſe. Sapienter feciſſe dicitur quam de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat; ne non tam prohibere, quam admonere videretur. Pro Roſc. Amer. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri dicebat: præmio & pœna. Cic. Brut.

Diago-

Diogenes. 36

DIogenes Cynicus, Alexandro roganti vt diceret, si quid ei opus esset? Nunc quidem paululum, inquit, à sole abstis: officiebat videlicet apricanti. Et hic quidem disputare solebat, quanto Regem Persarum vita, fortunaque superaret: sibi nihil deesse, illi nihil satis vnquam fore: se eius voluptates non desiderare, quibus ille nunquam satiari posset, suas cum consequi nullo modo posse. 5. Tusc. 37

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes vbi vellet inhumari? Proijcite me, inquit, inhumatum. Tum amici: Volucribúsne & feris? Minimè verò in inquit sed bacillum prope me, quo abigá ponitote. Qui poteris? illi: non enim senties. Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nihil sententi? 2. Tusc.

Anaxagoras. 38

ANaxagoras cùm Lampsaci moreretur, quærentibus amicis, veletne Glazomenas in patriam si quid accidisset, referri? Nihil necesse esse inquit: vndique enim ad inferos tantundem est viæ. 1. Tusc. 39

Ferunt Anaxagoram, nuntiata filij morte, dixisse: Sciebam me genuisse mortalem. Quę vox declarat, ijs esse hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata 3. Tusc. cul.

Leonidas. 40

DVx Leonidas, animans suos milites, solebat dicere: Prandere animo forti (Lacedemonij) hodiè apud inferos fortasse cœnabimus. 1. Tusc.

Lacedemonij cuiusdam celebre dictum. 41

LAcedæmonij quidam, cujus ne nomen quidem proditum est, mortem tantopere contempsit, vt quum ad eam duceretur, damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilari atque læto, dixissetque ei quidam inimicus: Contemnisne leges Lycurgi? respondit: Ego verò illi maximam gratiam habeo, quòd me ea pœna multauerit, quam sine mutuatione, & sine versura possem dissoluere. 1. Tusc.

Cuiusdam

Cuiusdam Lacæna. 42

LAcæna, quum filium in prælium misisset, & interfectum audisset: Idcirco, inquit, genueram, vt esset qui pro patria mortem non dubitatet occumbere. 1. Tusc.

Epicharmus. 43

EMori nolo, Sed me esse mortuum, nihil æstimo. 1 Tusc.

Cyrenæus Theodorus. 44

CYrenæo Theodoro, cùm Lysimachus rex crucem minitaretur: Istis quæso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis; Theodori quidem nihil interest, humine, an sublimè, putrescat. 1. Tuscul. 45

Theodorus Lysimacho mortem minitanti: Magnum verò, inquit, effeci, si cantharidis vim consecutus es. 5. Tusc.

Theramenes. 46

THeramenes, quum coniectus in carcerem, triginta jussu, tyrannorum venenum vt sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo eiecit, vt id resonaret: quo sodito reddito, ridens; Propono, inquit, hoc pulchro Critiæ (qui in eum fuerat reterrimus.) Lusit vir egregius extremo spiritu, quum iam præcordijs conceptam mortem contineret. 1. Tusc.

Telamon. 47

EGo quum genui te, moriturum sciui. Tertiò Tuscul.

Theophrastus. 48

THeophrastus moriens, accusasse naturam dicuntur, quòd coruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. 3. Tusc.

Leontius

Leontinus Gorgias. 49

CVm ex Leontino Gorgia quæretur, cur tam diu esse vellet in vita? Nihil habeo, inquit, quod incusem senectutem. Cato Maior.

Sophocles. 50

CVm ex Sophocle quidam iam confecta ætate quæreret, vteretúne rebus venereis: Dij meliora, inquit; libenter verò istinc tanquam à domino agresti & furioso profugi. Cupidis enim talium rerum, odiosum & molestum est fortasse carere: satiatis verò & expletis iucundius est carere, quàm frui. Cato Maior.

Antipater Cyrenaicus. 51

ILlud Antipatri Cyrenaici est quidem paulò obscœnius, sed non absurda sententia est: cuius cœcitatē quum mulierculæ lamentarentur; Quid agitis? inquit: an vobis nulla videtur voluptas esse nocturna? 5. Tusc.

Asclepiades. 52

ASclepiadem ferunt, non ignobilem, Erretticum philosophum, quum quidam quæreret, quid ei cæcitas attulisset, respondisse: Puero vt vno esset comitatior. 5. Tusc

Demosthenes. 53

DOlere se aiebat Demosthenes, si quando opificū antelucana victus esset industria. 4. Tusc. 54.

Leuiculus sanè noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ, insusurrantisque alteri: Hic est ille Demosthenes. Quid hoc leuius? At quantus orator? sed apud alios loqui videlicet didicerat; non multum ipse secum. 5. Tusc.

Pericles. 55

PEricles quum haberet collegam in Prætura Sophoclem poëtam, hique de communi officio conuenissent, & casu formosus puer præteriret, dixissetque Sophocles: O puerum pulchrum, Pericle! ait: At enim Prætorem (Sophocle) decet non solum manus, sed etiam oculos abstinentes habere. 1. Offic.

Xenocrates 3

Xenocrates. 56

QVum ad Xenocratem legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, adduxit legatos ad cœnam in Academiam: his apposuit tantum, quod satis esset, nullo apparatu. Cùm postridie rogarent eum, cui numerari iuberet? Quid? vos hesterna, inquit, cœnula non intellexisti, me pecunia non egere? quos cùm tristiores vidisset, triginta minas accepit, ne aspernari Regis liberalitatem videretur. 5. Tusc.

Curius. 57

CVrio ad focum sedenti magnum auri pondus Samnites quum attulissent, repudiati ab eo sunt. Non enim aurum habere præclarum sibi videri dixit, sed eis, qui haberent aurum, imperare. Cato Maior.

Timotheus Athenienſis. 58

TImotheum clarum hominem Athenis, & Principem ciuitatis ferunt, quum cœnauisset apud Platonem, eoque conuiuio admodùm delectatus esset, vidisseque eum postridie, dixisse. Vestræ quidem cœnæ non solùm in præsentia, sed etiam postero die iucundæ sunt. 5. Tusc.

Darius. 59

DArius in fuga, quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit vnquam se bibisse iucundius: nunquam videlicet sitiens biberat. 5. Tusc.

Ptolemæus. 60

PTolemæo peregranti Ægyptum, comitibus non consecutis, quum cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane iucundius. 5. Tusc.

Dionyſius. 61

CVm in Phiditijs tyrannus cœnauisset Dionisius, negauit, se iure illo nigro, quod cœna caput erat delectatum. Tum is, qui illud coxerat, Minimè mirum, inquit condimenta enim diffuerunt. Quæ tandem inquit ille: Labor in venatu, sudor, cursus ab Furota fames, sitis. His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. 5. Tusc.

Dionyſius

Dionysius, cùm quidam ex eius assentatoribus, Damocles, commemoraret in sermone copias eius, opes, majestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam ædium regiarum, negaretque vnquam beatiorem quenquam fuisse: Vis ne igitur (inquit) ô Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Quum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto strato pulcherrimè, textili stragulo, magnificis operibus picto; abacosque complures ornauit argento, auroque cælato: tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderant vnguenta, coronæ; incendebantur odores; mensæ conquisitissimis epulis extruebantur: fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu, fulgentem gladium è lacunari sera equina appensum demitti iussit, vt penderet illius beati ceruicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores adspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: iam ipsæ defluebant coronæ. Denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quòd iam beatus nolleret esse. Satis ne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat? 5. Tusc.

De eius sacrilegio, plenissima apud Ciceronem, lib. de Nat. Deor. 3. legas.

Pythagoras.

NOn est iniussu Imperatoris id est Dei, de præsidio & statione viræ decedendũ. Cato Mair. 64.

Pietas & religio tũ maximè versatur in animis nostris, cùm rebus dominis operam damus. 2. de Leg

Bias. 65

BIas, cujus cùm patriam Prienem cepisset hostis, cæterique ita fugerent, vt multa de suis rebus secum asportarent, quum esset admonitus á quodaM, vt idem ipse faceret: Ego verò (inquit) facio: nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne sua quidem putauit, quę nos appellamus etiam bona. Parad. 1.

Isocrates

Isocrates. 66

DIcebat Isocrates doctor singularis, se calcaribus in Ephoro, contrà autem in Theopompo frænis vti solere. Alterum enim exultantem verborum audacia reprimebat, alterum cunctantem & quasi verecundantem incitabat. 3. de Orat.

Zeno. 67

ZEno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem esse dicebat: quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressiùs. 2. de Finibus.

Zeno ille, á quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter Rhetoricam & dialecticam interesset. Nam quum compresserat digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam aiebat eiusmodi esse: quum autem diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius similem Eloquentiam esse dicebat: hocque vno ait Aristoteles, differre inter se; quòd hæc ratio dicendi latior sit, illa loquendi contractior. Orat. ad Brut.

Archytas Tarentinus. 60

ARchytas, quum villico factus esset iratior: Quote, inquit, modo accepissem, nisi iratus essem. 4. Tusc.

Nulla capitalior pestis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data est: hinc patriæ proditiones, hinc rerum publicarum euersiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: stupra verò, adulteria, & omne tale flagitium, nullis alijs illecebris excitantur, nisi voluptate. & menti nihil est tam inimicum, quàm voluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus est omnino; nec in voluptatis regno potest virtus consistere. Quocirca nihil est tam detestabile, tamque pestiferum, quàm voluptas: siquidem ea cùm maior est atque longior, omne animi lumen extinguit. Cato Maior.

Æschines. 61

ÆSchines, cùm propter ignominiá iudicij cessisset Athenis, & se Rhodum contulisset, rogatus à Rho-

à Rhodijs, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: qua perlecta, petitum est ab eo postridie, vt legeret illam etiam quæ erat contrà, à Demosthene pro Ctesiphonte edita. Quam quum suauissima & maxima voce legisset, admirantibus omnibus: quanto inquit magis admiraremini, si audissetis ipsum? Ex quo satis significauit, quantum esset in actione, qui orationem eandem aliam esse putarent, authore mutato. 3. de Orat.

Philippus Macedo ad filium. 72

NE eos tibi fideles fore putes, quos pecunia corruperis. Fit enim deterior qui accipit, atque ad idem semper expectandum paratior. Hoc ille filio: sed præceptum putemus omnibus. 2. Offic.

Hannibal. 73

REx Prusias, cùm Hannibali apud eum exulanti pugnare placeret, negabat se audere, quòd extà prohiberent. An tu, inquit, carunculæ vitulinæ manis, quam imperatori veteri credere? 2. de Diuin.

Silenus. 74

SIlenus cùm à Mida captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur. Non nasci, homini longè optimum est; proximum autem, quam primùm mori. 1. Tusc.

Cyrus maior moriens, apud Xenophontem. 75

NOlite arbitrari ô mihi charissimi filij, me, quum à vobis discessero, nusquam, aut nullum forè: nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis; sed eum esse in hoc corpore, ex ijs rebus quas gerebam, intelligibatis. Eundem igitur esse creditote, etiamsi nullum videbitis. Cato Maior,

Cyrus minor. 76

SOcrates scribit, Cyrum minorem, Persarum regem, præstantem ingenio atque imperij gloria, quum Lysander Lacedæmonius, vir summæ virtutis, venisset ad eum Sardis, eique dona à socijs attulisset, & cæteris in rebus comem erga Lysandrum atque humanum fuisse, & ei quendam conseptum agrum diligenter

ligenter eonsitum ostendisse. Quum autem admiraretur Lysander & proceritates arborum, & directos in quincuncem ordines, & humum subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui afflarentur è floribus; tum eum dixisse. Mirari se non modò diligentiam, sed etiam solertiam eius, à quo essent illa dimensa atque descripta: & ei Cyrum respondisse: Atqui ego ista sum omnia dimensus, mei sunt ordines: mea descriptio: multæ etiam istarum arborum mea manu sunt satæ. Tum Lysandrum intuentem eius purpuram & nitorem corporis, ornatúq; Persicum multo auro, multisq; gemmis, dixisse. Rectè verò te (Cyre) beatũ ferunt quoniam virtuti tuæ fortuna coniuncta est. Cato Maior.

Quidam Lacedæmonius. 77

ATheniensis sciunt quæ recta sunt, sed facere nolunt. Cato Maior.

Alexander. 78

ALexander magnus ille, cùm in Sigæo ad Achillis tumulũ adstitisset: O fortunate (inquit) adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris. Et verè: nam nisi Ilias illa extitisset, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset. Pro Arch. Poëta.

Callicratides. 79

CAllicratides, cùm Lacedæmoniorum Dux fuisset Peloponnesiaco bello, eique consulerunt, vt classem ab Argiuis remoueret, nec cum Atheniensibus dimicaret, ille respondit: Lacedæmonios, classe illa amissa, aliam parare posse; se fugere, sine sito dedecore non posse. 2. Offic.

Hector Nauianus. 80

LÆtus sum, laudari me abs te, (pater) à laudato viro. Cic. Lucceio. Famil. 5.

Aceius. 81

MVlti iniqui, atque infideles regno: pauci sunt boni. 3. Offic.

Teucer. 82

Patria est, vbicunque est bene. 5. Tusc.

Metrodorus.

Metrodorus. 83

OCcupaui (inquit) te fortuna, atque cepi; omnes aditus tuos interclusi, vt ad me adspirare non possis. 5. Tusc.

Cæcilius. 84

SÆpe est etiam sub palliolo sordida sapientia. 3. Tusc.

Euripides. 85

IVraui lingua, mentem iniuratam gero. 3. Offic. 86

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor,
Morbusque: multi sunt humandi liberi,
Rursum creandi: morsque est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nequidquam afferunt.
Reddenda est terræ terra: tum vita omnibus
Metenda, vt fruges: sic iubet necessitas. 3. Tusc. 87

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐκ αὐτῷ σοφὸς. Cic. C. Cæsari, Famil. lib. 13.

Hesiodus. 88

THς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cic. Letæ, Fam. 6. 89

Hesiodicum illud laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore si possis. De claris Orat.

Homerus. 90

NAmque nimis multos, atque omni luce carentes
Cernimus, vt nemo possit mœrore vacare:
Quò magis est æquum, tumulis mandare peremptos.
Firmo animo, & luctum lachrymis finire diurnis? 3. Tusc.

Statius Cæcilius. 91

ÆDepol senectu, si nihil quicquam aliud vitij apportet secum, quum aduenerit, vnum id est satis: Quod diu viuendo, multa quæ non vult, vinet. Tum etiam in senecto hoc deputo miserrimum: Sentire ea ętate esse odiosum se alteri. Cato Maior.

Antimachus. 92

ANtimachus Clarius poëta, cùm conuocatis auditoribus, legeret eis magnum volumen suum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquissent;

liquissent; Legam, inquit, nihilominus: Plato enim mihi vnus instar est omnium. De Claris Orat.

Antigenidas. 93

TIbiten Antigenidas discipulo cùm frigeret ad foculum dicebat: Mihi cene & Musis. De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

MArcus Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum nostrorum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens. Disertos se vidisse multos, eloquentem omnino neminem aiebat, insidebat videlicet in eius mente species eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

PVblius Scipio (is qui primus Aphricanus appellatus est) discere solebat, nunquam se minùs otiosum esse, quàm quum otiosus; nec minùs solum, quàm quum solus esset. 3. Offic. 96

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cuius in primis laudabat illud, quòd diceret: Eosdem labores non esse æquè graues imperatori ac militi, quòd ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2 Tusc. 97

Sicut equos, propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes, domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti: sic homines secundis rebus effrænatos, sibique præsidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinę duci oportet, vt prospiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. 1. Offic. 98

Cum dissolutus filius, Heu me miserum! dixisset; tum seuerus pater: Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet: Morderi est optimum conscientia post commissum facinus. 4. Tusc. 99

Cùm ab Aphricano quidam vetus assectator ex numero amicorum, non impetraret, vt se præfectum in Aphricam duceret; & id ferret molestè. Noli (inquit) mirari, si tu á me hoc non impetras: ego iampridem ab eo, cui meam existimationem charam fore arbitror,

peto

peto vt mecum præfectus proficientur,& adhuc impetrare non possum. 4. Act. in Verr.

Cùm Aphricanus Censor, mouebat eum Centurionum, qui in Pauli pugna non affuerat; cùm ille se custodiæ causa dicceret in castris remansisse, quæreretque cur ab eo notaretur: Non amo (inquit) nimium diligentes. 2. de Orat.

Fabius Maximus. 101

SAlinatori, qui amisso Tarento fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti: Mea opera (Quinte Fabi) Tarentum recepisti; Certè, inquit, ridens: nam nisi tu amisisses, nunquam recepissem. Cato Maior. 102

Salinatori, cum Tarento amisso arcem tamen Liuius retinuisset, multaq; ex ea prælia præclara fecisset; cùm aliquot post annos Maximus id oppidum recepisset rogaretq; eum Salinator, vt meminisset opera sua se Tarentum recepisse: Quid ni, inquit, meminerim, nunquam ego recepissem, nisi tu perdidisses. 2. de Orat.

Cato Censorius. 103

VEtus illud Catonis admodum scitum est, qui mirari se aiebat, quod non rideret aruspex, aruspicem cùm videret. Quota enim res quæq; euenit prædicta ab istis? aut si euenit quippiã, quid afferri potest, cur non casu id euenerit? 2 de Diuin. 104

Cùm ex Catone quæreretur, quid maximè in re familiari expediret: respondit, Benè pascere. Quid secundum: Satis bene pascere. Quid tertium: Bene vestire. Quid quartum: Arare. Et cùm ille qui quæsierat, dixisset, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem, inquit, occidere? 2. Offic. 105

Amicitiæ quæ non placent, diffluendæ magis, quàm discindendæ sunt. Lælius.

Scipio Minor. 106

SCipio negabat vllam vocem inimiciorem amicitiæ potuisse reperiri, quàm eius qui dixisset: Ita amare oportere, vt aliquando esset osurus. Nec verò se adduci posse, vt hoc (quemadmodũ putaretur) à Biante dictum esse crederet, qui sapiens habitus est vnus è septem: sed impuri cuiusdam & ambitiosi, aut omnia

omnia ad suam potentiam reuocanti, esse sententiam. Quoniam enim modo quisquam amicus eius esse poterit, cuius se putabit inimicum esse posse? In Lælio. 107

Nihil est difficilius, quam amicitiam vsque ad extremum vitæ diem permanere. Mutantur enim mores hominum sæpe, aliàs aduersis rebus, aliàs ingraueſcente ætate: aut diriuuntur amores interdum contentione, vel luxuriæ condi.ione, vel commodi alicuius, quòd idem adipiſci vterque non poſſit. In Lælio. 108

Querebatur Scipio, quòd in omnibus rebus homines diligentiores essent: captas & oues quot quisque haberet dicere posse; amicos quot haberet, non posse dicere: & in illis quidem parandis curam adhiberi, in amicis eligendis negligentes esse. In Lælio.

Scipio Nasica. 109

SCipio Nasica cùm ad poëtam Ennium veniſſet, eique ab ostio quærenti Ennium, ancilla dixiſſet domi non esse; Nasica sensit illam domini jussu dixisse & illum intus esse. Paucis pòst diebus cum ad Nasicam veniſſet Ennius, & eum à ianua quæreret, exclamat Nasica se domi non esse. Tum ennius, Quid? ego non cognosco vocem, inquit, tuam? Hic Nasica: Homo es impudẽs: ego cũ te quærerẽ, ancillæ tuæ credidite domi nõ esse, tu mihi nõ credes ipsi? 2. de Orat.

C. Lælius. 110

CAius Lælius, cum ei quidam malo genere natus diceret, indignum esse suis maioribus: At Hercule, inquit, tu tuis dignus. 2. de Orat.

C. Pontius Samnis. 111

VTinam (inquit C. Pontius Samnis) ad illa tempora fortuna me seruaſſet, & tunc eſſem natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non eſſem paſſus diutius eos imparare. 2. Offic.

M. Craſſus orator. 112

LVcius Heluius Lamia deformis, vt noſtris, cũ interpellaret odioſe Craſſum. Audiamus, inquit Craſſus, pulcellum puerũ. Cum esse arriſum: Non potui mihi, inquit Lamia, formã ipse fingere, ingenium potui. Tunc hic, Audiamus, inquit diſertũ mul: ò etiam arriſum est vehementius. 2. de Orat. 113

M. Craſſus

M. Crassus in oratione quam contra collegam Censor habuit, dicebat. Quæ naturâ aut fortuna darentur hominibus, in ijs se vinci posse animo æquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines parare possent, in ijs rebus se pati vinci non posse. 2. de Orat.

M. Crassus dives. 114

M. Crassus, qui ditissimus est habitus, negabat vllam satis magnam pecuniam esse ei, qui in Repub. princeps vellet esse, cuius fructibus exercitum alere non posset. 1. Offic. & Parad. 6.

C. Lucilius. 115

CAius Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere solebat, ea quæ scriberet, neque ab indoctissimis, neque á doctissimis legi velle; quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse quam ipse de se. 2. de Orat.

Catulus. 116

CAtulus, cùm vidisset quendam ex iudicibus, quos pecunia Clodius corruperet, Quid vos, inquit, à nobis præsidium postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Cic. Artic. lib. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo misericordiam se mouisse putaret, postquam assedit, rogauit hunc, videretur ne misericordiam mouisse? Ac magnam quidem, inquit, neminem enim puto esse tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit. 2. de Orat.

Siculi cuiusdam iocus. 118

CVm Siculo (nescio cui) familiaris quidam quereretur, quòd diceret vxorem suam suspendisse se de ficis: Amabò te (inquit) da mihi ex ista arbore quos seram, surculos. 2. de Orat.

Scæuola. 119

SCæuola Septumeleio illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum, roganti, vt se in Asiam præfectum duceret: Quid tibi vis, inquit, insane? tanta malorum est multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem: Si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum. 2. de Orat.

Ennius.

Ennius. 120

BEnefacta malè locata, malefacta arbitror. 2. Offic. 121

Quicquid sine detrimento potest commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: Non prohibere a quâ profluentem: Patere ignem: Si quis velit consilium fidele deliberanti dare. Quæ sunt ijs vtilia qui accipiunt, danti non molesta. Homo, qui erranti comiter monstrat viam. Quasi lumen de suo lumine accendat facit: Vt nihilominùs ipsi luceat, quum illi accenderit. 1. Offic. 122

Nequicquam sapit ille sapiens qui ipse sibi prodesse nequit. 3. Offic. 123

Flagitij principium est, nudare inter cives corpora. 4. Tusc. 124

Animus æger neque pati, neque perpeti potest: cupere nunquam desinit. 3. Tusc. 125

Quem metuunt, oderunt:
Quem quisque odit, perijsse cupit. 2. Offic. 126

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Terentius. 127

OBsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio. 128

Omnes, cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè.
Meditari secum oportet, quo pacto aduersam æruminam ferant,
Pericla, damna, exilia Peregrè rediens semper cogitet.
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ.

Communia esse hæc: fieri posse, vt ne quid animo sit novum:

Quicquid præter spem euenit, id deputandum esse in lucro. 3. Tusc.

Thyestes apud Euripidem. 129

NAm qui hæc audita à docto miminissem viro,
Futuras mecum commentabar miserias:
Aut mentem acerbã, aut exilij mœstam fugam.
Aut semper ali quam molem meditabar mali:

Vt, si qua inuecta diritas casu foret.
Ne me imparatum cura laceraret repens. 3. Tusc.

M. Cicero. 130

DVo tantùm hæc opto: Vnum, vt moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi majus á dijs immortalibus dari nihil potest. Alterum, vt ita cuique eueniat, vt de Repub. quisque mereatur. Philip. 2.

Idem. 131

IS mihi propriè, & solus honos videtur, quem sis neque maiorum commendatione, neque per alterius calamitatem assecutus. Pro Rosc. Amer.

HVMA-

HVMANISS. VIRIS BERENGARIO FERNANDO, ET FRANCISCO FERREO Legum Doctoribus, atque Præceptoribus suis, Petrus Lagnerius. S.

TAnta sunt vestra in me vel studia, vel officia (vir humanissime) partim vt pudeat totius habere gratiam, partim vt noua mihi forma non occurrat, qua id faciam. Ego enim vos hactenus habui, cui charus æque sui semper ac periucundus, acsi vestrum vtrique essem vel frater, vel filius: itaq; ab eo tempore, quo me in familiaritatem vestram & amicitiam contuli, memoria teneo, mihi summam vestram beneuolentiam & fauorē nullo loco defuisse, sed sæpius etiam recusenti & pudenti officium, vos rem obtrusisse. Nunc autem quum maxime cupiam aliquo officii genere testatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentem venit, quo possim, quod cupio, commode perficere; nisi illud vnum, quod vobis omnium credo fore gratissimum: Faciam vt beneficia vestra, quibus respondere non possum, grata recordatione & memoria colam: maiora sunt enim & illustriora quam vt soluendo iis esse possit tenuis & angusta supellex nostra; nisi hoc nobis forte tribuatur de quo satis confidimus, vt nos gratiam retulisse, cum habuerimus, existimemur. Quod si nobis detur, hardquaquam vereor quin magna ex parte reponatur, quod debemus: cum eo vos natos ingenio, & eo iudicio esse intelligam, vt ab iis vos beneficium accepisse existimetis, quos insigni aliquo beneficio ornauerit. Qua nos opinione recreati, non dubitamus, quin Similia hæc nostra, & Parabola, quibus vos admodum oblectamini, a vobis probentur. Quæ si pari candore, & eo, quo a vobis omnia solent, animo accipiantur; fructum iam nos laboris nostri maximum atque vbere percepimus. Valete. Tholosa, nono Kalend Sept. M.D.XLI.

M. T. CICERONIS PARABOLÆ ALIQVOT ET SIMILIA.

LIB. III.

VT hominum membra, nulla contentione, mente ipsa ac voluntate mouentur: sic numine Deorum omnia finguntur, mouentur, mutanturque. 3. de Nat. Deorum. 2

Vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine lege, suis partibus & neruis, ac sanguine & membris vti non potest. Pro Cluent. 3

Vt nec domus, nec Respublica ratione quadam & disciplina designata videatur, si in ea nec rectè factis præmia extent vlla, nec supplicia peccatis: sic mundi diuina in homines moderatio profectò nulla est, si in ea discrimen nullum fit bonorum & malorum. 3. de Nat. Deorum. 4

Vt tutela, sic procuratio Reip. ad vtilitatem eorum qvi commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. 1. Offic. 5

Vt, si vnumquodque membrum sensum hunc habeter, vt posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic vnusquisq; nostrum rapiat ad se commoda aliorum, dettahatque quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum communitasque euertatur necesse est. 3. Offic. 6

Vt contemnendus est qui in nauigando se, quàm nauim

um mauult incolumen: ita vituperandus, qui in Reipub. discrimine suæ plus, quàm communi saluti consulit. 4. ad Heren.

Vt tauris naturâ datum est, vt pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendant: sic ij qui valent opibus, atque id facere possunt, ad seruandum genus humanum natura incitantur. 3. de Finib. 8

Vt leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus & sapiens, & legibus parens, & ciuilis officij non ignatus, vtilitati omnium plus, quàm vnius alicuius saluti consulit. 3. de Finib. 9

Vt in membris alia sunt tanquam sibi nata, vt oculi, vt aures; aliqua etiam ceterorum membrorum vsum adiuuant, vt crura, vt manus: sic immanes quædam bestiæ sibi solùm natæ sunt 3 de Finib. 10

Vt in nauigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere nequeas; cùm verò id possis mutata velificatione assequi stultũ est, cum tenere cum periculo cursum, quem cœperis, potius quàm eo commutato, quò vela tandem peruenire: sic cùm omnibus modis in administranda Reip. propositũ esse debeat (id quod à me sæpissime dictum est) cum dignitate ornari; non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Cic. Lent Famil. lib. 1. 11

Vt ex medicina nihil oportet putare proficisci; nisi quod ad corporis vtilitatẽ spectat, quoniam eius causa est instituta: sic à legibus nihil conuenit arbitrari, nisi quod Reipublicæ conducat, proficisci, quoniam eius causa sunt comparatæ. 1. de Inuent. 12

Non quemadmodum in palæstra, qui tedas candentes accipit, celerior est in curſu continuo, quàm ille qui tradit: ita melior Imperator nouus, qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit; propterea quod defatigatus cursor integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. 4. ad Heren. 13

Vt nec Medici, nec Imperatores, nec Oratores, quamuis artis præcepta perceperint, quidquam magna laude dignum sine vsu & exercitatione consequi possunt: sic officij conseruandi præcepta traduntur (illa quidem, vt faciamus ipsi) sed rei magnitudo vsum

quoque exercitationemque desiderat. 1. Offic. 14

Vti citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, palla in aurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus varijs intexta, & cum corona aurea magnis fulgentib⁹ gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam auro, & ebore distinctam; ipse præterea forma & specie sit, & statura apposita ad dignitatem: si cùm magnam populo commouerit his rebus expectationem, repente silentio facto vocem emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu; quo melius ornatus, & magis fuerit expectatus, eò magis derisus & contemptus ejicitur: Ita si quis in excelso loco, & in magnis ac locupletibus copijs collocatus, fortunæ muneribus, & naturæ commodis omnibus abundabit, si virtutis & artium (quæ virtutis magistræ sunt) egebit; quò magis cæteris rebus erit copiosus, & illustris, & expectatus, eo vehementiùs derisus & contemptus, ex omni conuentu bonorum ejicitur. 4. ad Heren. 15

Vt cupiditatibus Principum & vitijs infici solet ciuitas: sic emendari & corrigi continentia. 3. de Leg. 16

In corpore si quid eiusmodi est, quod reliquo corpori noceat, viri secarique patimur, vt membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: sic in Reipublicæ corpore, vt totum saluum sit, quidquid est pestiferum amputetur. Philip 8. 17

Vt membra quædam amputantur, si & ipsa sanguine, & tanquam spiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis: sic ista in figura hominis feritas & immanitas belluæ, à communi tanquam humanitate corporis segreganda est. 3. Offic. 18

Vt med.ci membrum sæpe putrefactũ incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare aut corrumpere possit; sic necesse est, si Rempub. saluam esse volumus, vt perditissimos homines ex vrbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus casto, labem infringat. In Vatin. 19

Vt si medicus sciat eum ægrotum, cui iussisset vinum sumere, meraciùs sumpturum, statimque periturum, magna sit in culpa: sic doctus reprehendendus, qui do-

cet

ceret eos, quos sciat doctrina peruerse & improbè vsu-
ros. 3. de Nat. Deor. 20

Vt si grammaticum se professus quispiam, barbarè
loquatur; aut si absurdè canatis, qui se haberi velit
musicum, hoc turpior sit quòd in eo ipso peccet, cujus
profitetur scientiam: sic philosophus, in ratione vitæ
peccans, hoc turpior est, quò in officio, cujus magister
esse vult, labitur; artemque vitæ professus, delinquit
in vita. 2. Tusc. 21

Histrio, si paulò se moult extra numerum; aut si ver-
sus pronuntiatus est syllaba vna breuior, aut longior,
excilabitur & exploditur: in vita quæ omni gestu mo-
deratior, omni versu aptior esse debet, vt in syllaba te
peccare dices? 3. Parad. 22

Vt histrioni actio, saltatori motus non quiuis, sed cer-
tus quidam est datus: sic vira agenda est certo genere
quodam, non quolibet. 3. de Finib. 23

Vt in fidibus ac tibijs, quamuis paulùm discrepent,
tamen id à sciente animaduerti solet: sic videndũ est
in vita, ne fortè quid discrepet; vel multò etiã magis,
quò maior & melior actionum, quàm sonorũ concen-
tus est. 1. Offic. 24

Vt in fidibus, musicorum aures vel minima sentiunt:
sic nos, si acres ac diligentes iudices esse volumus, ani-
maduersoresque vitiorum, magna sæpe intelligemus ex
paruis. 1. Offic. 25

Vt in vita sic in oratione nihil est difficilius, quàm
quod deceat, videre. Orat. ad Brut. 26

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagan-
dum canis: sic homo ad duas res (vt ait Aristoteles)
Intelligendum & Agendum natus est, quasi mortalis
Deus. 2. de Finib. 27

Quemadmodum sæpe sit, vt is qui commendatus sit
alicui, pluris eum faciat cui commendatus sit, quàm il-
lum á quo sit: sic minimè mirum est, primò nos sapien-
tiæ cõmendari ab initijs naturæ posse autem ipsam sa-
pientiam nobis chariorem fieri, quàm illa sint, á quibus
ad hanc venerimus. 3 de Finib. 28

Vt obscuratur & offunditur luce solis lumen lucernæ:
sic rerum corporearum æstimatio, splendore virtutis

& magnitudine obſcuretur, & obruatur, atq; intereat neceſſe eſt. 2.de Finib. 29

Vt multò maiora ſunt opera animi, quàm corporis: ſic hę res, quas perſequimur ingenio, gratiores ſunt, quàm illæ, quas viribus. 2.Offic. 30

Vt major eſt vis animi, quàm corporis: ſic ſunt graviora ea quæ cõcipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11. 31

Vt membrum turgidum ac tumidum vitioſe ſe habet: ſic inflatus ac tumens animus in vitio eſt 3.Tuſc. 32

Vt ciuitas in ſeditione non poteſt eſſe beata, nec in diſcordia dominorum domus: ſic animus a ſeipſa diſſidens, ſecumque diſcordans, nullam guſtare partem liquidæ voluptatis ac liberæ poteſt. 1.de Finib. 33

Quemadmodum oculus conturbatus non eſt probè affectus ad ſuum munus fungendum; & reliquę partes, totumne corpus, à ſtatu quum eſt motum, deeſt officio ſuo & muneri ſic conturbatus animus non eſt aptus ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt, Ratione benè vti. 3.Tuſc. 34

Vt agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur: ſic animi non omnes culti fructum ferunt. 2.Tuſc. 35

Vt ager quamuis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt: ſic ſine doctrina animus. 2.Tuſc. 36

Vt medici toto corpore curando, minimę etiam parti, ſi condoluit, medentur: ſic philoſophia, cùm vniuerſam ægritudinem ſuſtulit, tamen ſi quis error aliunde extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem reuertendum eſt. 3.Tuſc. 37

Sicut equos propter crebras contentiones prælio-rum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere ſolent, vt ijs facilioribus poſſint vti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibique preſidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. 2.Offic. 38

Quemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit, vt hæ rectæ rationi pareant, conſeruatque conſiderata iudicia mentis: ſic huic inimica intempe-

temperantia, omnem animi statum inflammat, conturbat, incitat. 4. Tusc. 39

Vt medici causa morbi inuenta, curationem esse inuentam putant: sic nos causa ægritudinis reperta, medendi facultatem reperiemus. 3. Tusc. 40

Qui suos casus aliter ferunt, atque vt alijs authores ferunt, non sunt vitiosiores, quam fere plerique qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tusc. 41

Vt in causis non semper vtimur eodem statu, sed ad tempus, ad controuersiæ naturam, ad personam accommodamus: sic in ægritudine leuienda. Nam quam quisque curationem recipere possit, videndum est. 3. Tuscul. 42

Vt fit in prælio, vt ignauus miles ac timidus, simul ac viderit hostem, abiecto scuto, fugiat quantum possit, ob eamque causam pereat, nonnunquam etiam integro corpore; dum ei qui steterit, nihil tale euenerit: sic qui doloris speciem ferre non possunt, abijciunt se, atque ita afflicti & exanimati iacent; qui autem restiterint, discedunt sæpissimè superiores. 2. Tusc. 43

Vt onera contentus corporibus facilius ferantur, remissis opprimunt: similimè animus intentione sua depellit pressum omnem ponderum, remissione autem sic vrgetur, vt se neque attollere. 2. Tusc. 44

Vt naturâ alius ad aliquem morbum proclivior: sic animus alius ad alia vitia est propensior. 4. Tusculanarum. 45

Vt turpes sunt, qui se efferunt lætitia, tum quum fruuntur veneris voluptatibus: sic flagitiosi, qui eas inflammato animo concupiscunt. 4 Tusc. 46

Non est necesse, tanquam meretricem in matronarũ cœtum, sic voluptatem in virtutum concilium adducere. 2 de Finib. 47

Vt medicorum scientiam non ipsius artes, sed bonæ valetudinis causa probamus: & gubernatoris ars, quia bene nauigandi rationem habet, vtilitate non arte laudatur: sic sapientia, quæ ars viuendi putanda est, non expeteretur, si nihil effecret, nunc expetitur, quia est tanquam artifex conquirendæ & comparandæ volup-

tatis. 1. de Finib. 48

Quemadmodum gubernatores optimi vim tempestatis, sic sapientes fortunæ impetum superare non possunt. C. Q Fratri. 49

Sicut medico diligenti priusquàm conetur ægro adhibere medicinam, non solùm morbi eius cui mederi volet, sed etiam consuetudo valentis & naturæ corporis cognoscenda est: sic equidem quum agredimur ancipitem causam & grauem, ad animos iudicũ pertractandos omni mente in ea cogitatione curaque versari debemus, vt odorari quàm sagacissimè possimus quid sentient, quid existiment, quid expectent, quid velint, quò deduci oratione facillimè posse videantur. 2. de Orat. 50

Vt nulla materies tam facilis ad exardescendum est, quæ nisi admoto igni ignem concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quæ possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam & ardens accesserit. 2. de Orat. 51

Vt quum in sole ambulamus, etiamsi aliam ob causam ambulemus, fit natura tamen vt coloremur: sic quum doctorum libros studiosiùs legibus, sentimus orationem nostram illorum cantu quasi colorari. 2. de Orat. 52

Vt qui pila ludunt, etiamsi non vtuntur in ipsa lusione arti ficio proprio palæstræ, sed indicat ipse motus, didicerintne palæstram, an nesciant; & qui aliquid fingunt etsi tum pictura nihil vtuntur, tamen virum sciunt pingere an nesciant, non obscurum est: sic in dicendo facilè declaratur vtrum is qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artibus instructus accesserit. 1. de Orat. 53

Vt gemmæ, quamuis abijciantur in lutum, fulgorem tamen & proprietatem non amittunt: sic multi, quamuis in tenebris inuoluti fuerunt, tamen optimam naturam, quam non ab homine, sed ab ipso deo genitam putamus, non amiserunt. In Vatin. 54

Vt membra nobis ita data sunt, vt ad quãdam rationem viuendi data esse appareat: sic appetitio animi, non ad quoduis genus vitæ, sed ad quandam formam

nam viuendi videtur data; itemque & ratio, & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Vt in corporibus magæ dissimilitudines sunt (alios enim videmus velocitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valere; itemque in formis, alijs dignitatem inesse, alijs venustatem:) sic in animis existunt etiam maiores varietates. 1. Offic. 56

Vt in Græcis artificibus, aiunt eos aulœdos esse, qui citharœdi fieri non potuerunt: sic nonnullos videmus qui oratores euadere non potuerunt, eos ad juris studium deuenire. Pro Muræna. 57

Vt qui mortem in malis ponit, non potest eam non timere: sic nemo vlla in re potest id quod malum decernit non curare, idque timere. 3. de Finib. 58

Vt equus indomitus, quamuis natura bene compositus sit, idoneus non potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur, ab equo sic homo indoctus, quamuis ingenioſus, ad virtutem non potest peruenire. 4. ad Heren. 59

Vt locus in mare sine portu, nauibus non potest esse tutus: sic animus sine fide, stabilis amicis non potest esse in ijs rebus, quæ sub eandem rationem cadunt. 1. de Inuent. 60

Vt qui studium currit, eniti & contendere debet quàm maximè possit, vt vincat; supplantare eum qui cum certet, aut manu depellere nullo modo debet: sic in vita sibi quemque petere, quod pertineat ad vsum, non iniquum est; alteri diripere jus non est. Secundo Officiorum. 61

Vt non omnem frugem atque arborem in omni agro reperire possis: sic non omne facinus in omni vita nascitur. Pro Rosc. Amer. 62

Vt ignis in aquam coniectus, continuò restinguitur & refrigeratur; sic referuens falsum crimen, in purissimam & castissimam vitam collatum, statim concidit & extinguitur. Pro Rosc. Comœd. 63

Vt tempestates sæpe certo aliquo cœli signo cõmouentur; sæpe improuiso, nulla excerta ratione, obscura aliqua ex causa concitantur: sic in comitiorum tempestate populari sæpe intelligas quo signo commota sit;

sæpe

sæpe ita obscura est, vt casu excitata esse videatur. Pro Muræna. 64

Vt mare quod sua natura tranquillum est, ventorum vi agitari videmus, ac turbari: sic populus sua sponte pacatur, hominum seditiosorum vocibus, & violentissimis tempestatibus concitari solet. Pro Cluent. 65

Vt imperatores instructa acie solent, quanquam paratissimos milites ad præliandum videant, eos tamen cohortari, ita iuuenes ardentes & erecti ad laudem, ad literas sunt adhortandi. Philip. 4. 66

Vt si gladium paruo puero, aut si imbecillo senj, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat; sin ad nudum vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsa & ferri viribus vulnerari: ita, quum hominibus eneruatis atque exanguibus Consulatus, tanquam gladius, esset datus, qui per se pungere neminem vnquam potuissent, hi summi imperij nomine armati, Rempub. contrucidauerunt. Pro Sest. 67

Quemadmodum theatrum cùm commune sit, recte tamen dici potest ejus esse eum locum, quem quisque occuparit: sic in vrbe, mundóue communi, non aduersatur ius, quò minùs suum quidque cuiusque sit. 3. de Finibus. 68

Vt enim necesse est lancem in libra ponderibus impositis deprimi: sic animum perspicuis cedere. Lucul. 69

Vt fures earum rerum quas ceperunt, signa commutant: sic multi alienis sententijs pro suis vtuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5. de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus procreationis, atque vtilitatis suæ causa fingere, & construere nidos, easdem autem quum aliquid effecerint, leuandi laboris causa passim ac liberè solutas opere volitare: sic nostri animi forensibus negotijs atque vrbano opere defessi gestiunt, ac volitare cupiunt, vacui cura atque labore. 2. de Orat. 71

Vt cygni præuidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. 1. Tusc. 62

Vt stultitia, etsi adepta est quod concupiuit, nun-

quam

quam se tamen satis consequutam putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest, neque vnquam sui pœnitet. 5. Tusc. 73

Vt mulieres ideò benè olere, quòd nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatior oratio, quòd ornamenta negligat. Cic. Ac. lib. 2. 74

Vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem sibi non sentiunt: sic libidinosi, auari, facinorosi, veræ laudis gustum non sentiunt. Philip. 2. 75

Vt leuitatis est inanem aucupari rumorem, & omnes vmbras etiam falsæ gloriæ consectari: sic leuis est animi, lucem splendoremque fugientis, iustam gloriam, quæ est fructus veræ virtutis honestissimus, repudiare. In Pisonem. 76

Vt plerumque bestiæ, fame dominante, ad eum locum vbi aliquando pastæ sunt, reuertuntur: sic latrones, vrgente inopia. Pro Cluent. 77

Tanquam bona valetudo iucundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis, quàm assidnè percepta delectant. Pro red. ad Quirit. 78

Vt grauiùs ægrotant ij, qui quum leuati morbi videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementiùs laboramus, qui non profligato bello ac penè sublato, renouatum bellum gerere conamur, Cic. Cornificio. Famil. 12. 79

Vt ijs qui imprudenter læserunt, ignosci conuenit: ita ijs qui necessariò profuerunt, haberi gratiam non oportet. 1. de Inuent. 80

Vt in ædificijs architecti auertunt aboculis, naribusque dominorum ea, quæ profluentia necessariò tetri essent aliquid habitura: sic natura res similes procul amandauit à sensibus. 2. de Nat. Deor. 81

Vt innocens is dicitur, non qui nocet leuiter, sed qui nihil noceat sic sine metu is habendus est, non qui parua metuit, sed qui omnino metu vacat. 5. Tusc. 82

Vt oculus, sic animus se non videns, alia cernit. 1. Tusc. 83

Vt nauem & ædificium idem destruit facillimè qui construxit: sic hominem eadem optimè quæ conglutinauit,

nauit, Natura dissoluit. Cato Maior. 84

Vt adolescentē in quo seuile est aliquid: sic senem in quo adolescentis probi est aliquid, laudamus. Cato Maior. 85

Vt adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leuiorque fit eorum senectus, qui à iuuentute coluntur & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. Cato Maior 86

Adolescentes mori sic videntur, vt quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: senes autem sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus si cruda sint, vi auelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas. Cato Maior. 87

Vt petulantia & libido magis est adolescentum, quàm senum; nec tamen omnium adolescentum, sed proborum: sic ista senilis stultitia, quę deliratio appellari solet, senum est leuium, non omnium. Cat. Ma. 88

Vt non omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coaceſcit. Cato Maior. 89

Vt pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos, & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepore consentiunt: sic hoc decorum, quod eluceat in vita, mouet approbationem eorum quibuscum viuitur, ordine & constantia, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Offic. 90

Vt pictores, & ij qui signa fabricantur, & veri etiam poëtæ, suum quisque opus à vulgo consideranda vult, vt si quid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur; hique & secum, & cum alijs, quid in eo peccatum sit, exquirunt: sic aliorum judicio permulta nobis & facienda, & non facienda, & mutanda, & corriganda sunt. 1. Officiorum. 91

Vt benefici liberalesque sumus, non vt exigamus gratiam (neq; enim beneficium fœneratur) sed natura propensi ad liberalitatem sumus: sic amicitiam non spe mercedis adducti, sed quòd omnis ejus fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. In Lælio. 92

Vt

Vt aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici solet. Cic. Papiro Præto. Fam. 9. 93

Vt hirundines æstivo tempore præstò sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præstò sunt, simulatque fortunæ hyemem viderint, devolant omnes. 4. ad Heren. 94

Amici noui veteribus non sunt anteponendi, vt equis vetulis teneros anteponere solemus. Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum satietates veterrima quæque esse suauissima debent. Nouitates tamen non repudiandæ: vetustas autem suo loco conseruetur. In Lælio. 95

Vt monere & moneri proprium est veræ amicitiæ, & alterum liberè facere, non asperè; alterum patienter accipere, non repugnanter: sic habendum, nullam in amicitijs pestem esse maiorem, quam adulationem, blanditias, assentationem. In Lælio.

PE-

PETRVS LAGNERIVS COMPENDIENSIS, FRANCISCO AB OLIVA Tholosano, summæ spei adocenti: S. P. D.

OPtima hæreditas, mi Franciste, quæ liberis a patribus relinquitur, est via virtutis. multarumque artium cognitio atque scientia; quæ mihi (iuxta Ciceronis sententiam) videtur omni patrimonio præstantior. Itaque non possum satis probare singularem illam patris tui in promouendis studiis tuis diligentiam, qui a cæteris patribus longe dissimilis, hoc sibi solum credit negotii dari, optimis vt & moribus, & literis tua illa rudis ætas imbuatur: etsi præpostera sit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectus, quo iis nihil esse debet commendatius: in eo tantum occupati, vt habeat filius vnde splendide viuat, non admodum soliciti, vt habeat vnde recte viuat; corporum magnam animi vero & mentis, aut seram curam habentes. Præclare igitur pater tuus, qui non tam pulchrum duxit bene nasci, quam præclarum bene institui: cuius nunc necesse est, vt ingrauascens ætas in tuis moribus & literis conquiescat, si modo is esse vis, quem te semper esse voluit. Mihi profecto dubia non est, aut obscura illius erga te voluntas, quæ tibi vt nullo loco defuit, sic nullo quoque tempore deerit: tu vide, ipse tibi ne desis. Magna est illius de te opinio, nec vulgaris multorum de tuis studiis expectatio quæ tibi non ratinenda modo aut sustinenda, sed augenda & amplificanda est. Scito enim ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adolescente, & Ioannes ab Oliua, & adnocati regii filio expectanda sunt: fac tibi paterna virtutis, maiorumque tuorum veniat in mentem recordatio,

quæ

quæ te officii tui obliuisci non sinet, quæ te dies nectesque commouebit, atque perficiet, vt aliquando excitatam de te opinionem iueri & sustinere possis. Atque ne ipse boni, & studiosi præceptoris officis videar desuisse, ego te eum multis de causis, tum amore meitatus meo, rogo & moueo, vt candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni cura & studio inuigiles: quod quo fiat commodius, ego Ciceronis eas sententias, quæ ad pietatem, Christianamque religionem videbantur proxime accedere, tibi & dico, & deuouet: quas, vt diligenter amplectare, studiose euoluas, totaque in iis versero, pro mea in te beneuolentia & hortor & obsecro. Vale, Tholose, octauo Kal. Sept. Anno 1541.

M.T.

M. T. CICERONIS PIÆ ALIQVOT SENTENTIÆ.

LIB. IIII.

SI quod optimùm, maximumque est, id volumus adipisci, virtuti opera danda est: sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Lælio. 2

Omnium rerum magnarum à dijs immortalibus principia ducuntur. In Vatin. 3

A dijs immortalibus sunt nobis Agendi capienda primordia. 2. de Leg. 4

Nemo magnus sine aliquo afflatu diuino vnquam fuit. 2. de Nat. Deor. 5

Quum ipsa natura magnam homini facultatem dederit, tamen esse Deus putatur, vt & ipsum quod est hominum proprium, non partum per nos, sed diuinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat. 6

Commoda quibus vtimur, lucem qua fruimur spiritum quem ducimus, à Deo nobis dari & impartiri videmus. Pro Rosc. Amer. 7

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos, eaque quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosque optima de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri; piorumque & impiorum habere rationem. 2. de Leg. 8

Deorum

Deorum prouidentia mundus administratur, iidemq; consulunt rebus humanis, neque solum vniuersis, verùm etiam singulis. 1. de Diuin. 9

Mundus regitur nomine deorum, estque quasi communis vrbs & ciuitas hominum. 3. de Fin. 10

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptius, quàm concilia, cœtusque hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur. Som. Scip. 11

Illud modò video, vt Deum noris, etsi ignores & locum & faciem: sic animũ tibi tuum notũ esse oportet, etiamsi ignores & locum & formam. 1. Tusc. 12

Quis est tam vecors, qui cùm suspexerit in cœlum, Deos esse non sentiat? & ea quæ tanta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinem rerum ac vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? De Responsis arusp. 13

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesq; conseruat: terras & maria contemplans, hominum commoda vitasque tuetur. 1. de Nat. Deorum. 14

Deus ipse qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quædam, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaque prædita motu sempiterno. 1. Tusc. 15

Ea est Dei vita qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius cogitari potest. Nil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia & virtute gaudet, habet exploratum fore se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. Deor. 16

Vt hominum membra nulla contentione, mente ipsa & voluntate mouentur sic numine deorum omnia finguntur, mouentur, atq; mutantur. 1. de Nat. Deor. 17

Mala & impia consuetudo est contra Deos disputandi, siue ex animo id fiat, siue simulatè. 2. de Nat. Deorum. 18

Homini timidè de potestate Deorum, & pauca dicenda

cenda sunt. Pro lege Manil.

Pietas grata est Deo, sumptus est remouendus. 17

Quid est enim cur paupertatem deorum aditu arceamus? præsertim cùm ipsi Deo nihil minùs gratum futurum sit, quàm non omnibus patere ad se placandum, & colendum viam? 2. de Leg. Vide, de Nat. Deor. 20

Nulla est erga Deos pietas, nisi honesta de numine Deorum ac mente opinio. Pro Planc. 21

Color albus præcipuè decorus Deo est. 2. de Legibus. 22

Cùm multùm animus corpori præstet; obseruetur, vt casta corpora adhibeantur, multò est in animis id obseruandum magis: nam illud vel aspersione aquæ, vel dierum numero tollitur; animi labes, nec diuturnitate euanescere, nec manibus vllis elui potest. 2. de Legibus. 23

Nullum est animal, præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg. 24

De hominibus, nulla gens est, neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. 1. de Legibus. 25

Firmissimum hoc afferri videtur, cur Deos esse credamus; quòd nulla gens tam fera, nemo hominum tam sit immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio. 1. Tusc. 26

Dij immortales sparserunt animos in corpora humana, vt essent qui terras tuerentur, quique cœlestem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo, atque constantia. Cato Maior. 27

Deus, animal vnum spectabile hominem, in quo omnia animalia contineret, effecit. De Vniuer. 28

Sunt è terra homines, non vt incolæ & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum æque cœlestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet: sensus autem interpretes ac nuntij rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad vsus necessarios & facti & collocati sunt. Tu reliqua vide supra, de Homine 119. 2. de Nat. Deor. 29

Cùm

Cùm natura cæteras animantes abjecisset ad pastū, solum hominem erexit, & ad cœli, quasi cognationis, domicilijque pristini conspectum excitauit: tum speciem ita formauit oris, vt in ea penitus recondito, mores effingeret. 1. de Leg. 30

Omnia aliorum causa generata sunt; vt fruges atq; fructus quos terra gignit, animalium causa: animantes, hominum; vt equus vehendi causa, arandi bos, venandi & custodiendi canis. Ipse autem homo ortus est ad mundū contemplandū. 2. de Nat. Deor. 31

Nobis persuasum esse debet, si omnes deos hominesque celare possumus, nihil tamen anarè, nihil iniustè, nihil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendū. 3. Offic. 32. 32

Quam despicere cœperimus, & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ natisumus. 5. de Finib. 33

Si considerare velimus quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus, quam sit turpe dissluere luxuria, & delicatè ac molliter viuere: quámque honestum, parcè, continenter, seuerè, sobriè. 1. Offic. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenij humani significat, ad hanc vnam rem natum hominem, vt frueretur voluptatibus. 2. de Finib. 35

Animus est ingenerat⁹ á Deo, ex quo verè, vel cognatio nobis cum cœlestibus, vel genus, vel stirps appellari solet. 1. de Leg. 36

Est animus cœlestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locum diuinæ naturæ, æterna tatique contrarium. Cato Maior. 37

Humanus animus decerptus ex mente diuina, cum alio nullo, nisi cum ipso Deo (si hoc fas est dictu) comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si eius acies ita curata est, vt ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id est, absoluta ratio: quæ est idem quod virtus. 5. Tuscul 38

Nulla est celeritas, quæ possit cum animi celeritate contendere: qui si permanet in corruptus, suique similis, necesse est ita ferantur, vt penetret & diuidat omne

cœlum.

cœlum hoc, in quo nubes, imbres, ventique coguntur. 1. Tuscul. 39

Oportet vt ipsa se mens vitijs exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. 5. Tusc. 40

Cùm animus, cognitis perceptisq; virtutibus, à corporis obsequio indulgentiaq; discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam de oris oppresserit, omnemq; mortis, doloris q; timorem effugerit, societatemq; carnis eiecerit cum suis, omnesq; nututa coniunctos suos duxerit, cultumq; Deorum & puram religionem susceperit, & exacuerit illam, vt oculorum, sic ingenij aciem ad bona diligenda, & reijcienda contraria (quæ virtus ex Prouidendo est appellata Prudentia:) quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque quum cœlum, terras, maria, retumque omnium naturam perspexerit, eaq; vnde generata, quò recurrant, quando, quomodo obitura, quid in ijs mortale & caducum, quid diuinum, æternumque sit viderit, ipsumque eâ moderantem & regentem penè prehenderit, seseque non vnius circumdatum mœnibus popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, qua si vnius vrbis agnouerit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, Dij immortales, quàm ipse noscet, quod Apollo præcipit Pythius! Quàm contemnet! quam dispiciet! quàm prò nihilo putabit ea, quæ vulgo ducuntur amplissima! 1. de Leg. 41

Animus cùm est secum, secumque, vt dicitur, viuit, cum quæ ad se pertinent, ea curat: quæque sua sunt cognoscit: noscit sese ipsum. 1. Tusc. 42

Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis, ac continentiæ, vt respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis, atque in animi contentione conficiat; quem non quies, non remissio, non equalium studia, non ludi, non conuiuia delectent; nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate coniunctum: hunc mea sententia diuinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto. Pro M. Cœl. 43

Altè spectare si voles, atque hanc sedem & æterna domum

domum contueri, neque ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmijs humanis ſpem poſueris rerum tuarum: ſuis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. Som. Scip. 44

Cogitantes ſupera atque cœleſtia, hæc noſtra vt exigua & minima contemnamus. 4 Acad. quæſt. 45

Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiuſque mundi nota ſit magnitudo? Nam quid aut in ſtudijs humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnũ ſapienti videri poteſt, qui ſemper animo ſic excubat, vt nihil ei improuiſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum? Atque idem ita acrem in omnes partes aciem intendit, vt ſemper videat ſedem ſibi ac locũ ſine moleſtia atque angore viuendi: vt quemcunque caſum fortuna inuexerit, hunc aptè & equiete ferat. 4. Tuſc. 46

Confer noſtrã longiſſimam ætatem cum æternitate, & breuiſſima reperietur. 1. Tuſc. 47

Cœleſtia ſemper ſpectato, illa humana contemnito. Som. Scip. 48

Nihil eſt meliùs, quàm memoria rectè factorum: & libertate contentum, negligere humana. Cic. Brut. 49

Abeunt omnia vnde orta ſunt. Cato Maior. 50

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caduoũ ſit. 2. Tuſc. 51

O Dij boni, quid eſt in hominis vita diu? Mihi ne diuturnum quidem quidquã videtur, in quo eſt aliquid extremũ: cùm enim id aduenit, tam illud quod præteriit effluxis: tantum remanet, quod virtute & rectè factis ſis conſecutus. Horæ quidẽ cedunt, & dies, & menſes, & anni: nec præteritum tempus vnquam reuertitur: nec quid ſequatur, ſciri poteſt? Cato Maior. 52

Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Maior 53

Nemini exploratũ poteſt eſſe, quomodo ſeſe habituſi ſit corpus, nõ dico ad annũ, ſed ad veſperũ. 2. de Fin. 54

Homines nos eſſe meminerimus, ea lege natos, vt omnib⁹ telis fortunę propoſita ſit vita noſtra: neq; eſſe recuſandum, quò minùs ea, qua nati ſumus, conditione viuamus: neque tàm grauiter eos caſus feramus, quos nullo

nullo concilio vitare possimus: euentisque aliorū memoria repetendis, nihil, accidisse nobis noui cogitemus. Cic. Titio Famil. 5. 55

Vtrum viuere, an mori sit melius, dij immortales sciunt: hominem quidem arbitror scire neminem. 1. Tuscul. 56

Ex ipsa vita discedimus, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diuersorium, non habitandi dedit. Cato Maior. 57

Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur: non ijs, quorum laus emori non potest. Parad. 2. 58

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. Som. Scip. 59

Corpus hoc est mortale: animi verò motus sempiterni. Pro Sestio. 60

Duas esse vias censebat Socrates, dupliceisque cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitijs contaminassent, & se totos libidinibus dedissent; ijs deuium quoddam iter esse, se clusum à concilio Deorum. Qui autem se integros castosque seruauissent, quibusque fuisset minima cum corporibus contagio, essentque in corporibus humanis vitam imitari Deorum; his ad illos, à quibus essent profecti, reditū facilem patere. 1. Tuscul. 61

Eorum animi, qui se corporis voluptatibus dedidērunt, earumque se quasi ministros præbuerunt, impulsique libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum iura violarunt, corporibus elapsi circum terrā ipsam volutantur: nec in hunc locum cœlestem, id est, in cœlum, nisi multis exagitati seculis, reuertuntur. Som. Scip. 62

Qui etsi & honestè curriculum viuendi à natura datum confecerit, ad astra facilè reuertetur: non qui aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Vniuers. 63

Omnibus qui patriam conseruarint, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo ac definitus locus, vbi beati ævo sempiterno fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi sunt immortales, sed bonorum fortumque

umque diuini. 2. de Legib. 65

Bonorum virorum mentes mihi diuinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad Deorum religionem, sanctimoniamque demigrare. Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, quum corporibus relictis cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tusc. 67

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Som Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo demigrare. Quum verò causam justam Deus ipse dederit, næ illæ medius fidiùs virsapiens lætus ex his tenebris in lucem illam excesserit: nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant: sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima sic à Deo evocatus atque emissus exierit. 1. Tusc. 69

Tibi, & pijs omnibus est animus in custodia corporis retinendus: nec in jussu ejus, à quo ille est nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus humanum assignatum à Deo, defugisse videamini. Som. Scip. 70

Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. Cato Maior. 71

Nisi Deus istis te corporis custodijs liberauerit, ad cœlum tibi aditus patere non potest. Som. Scip. 72

Nos, si quid tale acciderit, vt à Deo denunciatum videatur vt exeamus è vita, læti & agentes gratias pareamus: emittique nos è custodia, & leuari vinculis arbitremur, vt aut in æternam & planè nostram domum remigremus, aut omni sensu molestiaque careamus. Sin autem nihil denuntiabitur, eo tamen simus animo, vt horribilem illum diem alijs, nobis faustũ putemus: nihilque im malis ducamus, quod sit vel à dijs immortalibus, vel a natura parente omnium constitutum. Non enim temerè nec fortuitò nati & creati sumus sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano: nec id gigneret, aut aleret, quod quum exanilauisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. 1. Tuscul. 73

Nec vnquam bono quidquam mali euenire potest, nec viuo, nec mortuo: nec vnquam eius res à dijs im-

mortalibus negligentur. 1. Tusc. 74

Improbo bene esse non potest. In Par. 75

Animi conscientia improbi semper cruciantur. 2. de Finib. 76

Impij pœnas luunt, &c. 1. de Leg. Vide Impij. 111. 77

Cujusuis est hominis errare: nullius, nisi insipientis, perseuerare in errore. Philip. 12. 78

Facilius ijs ignoscitur, qui non perseuerare, sed ab errato se reuocare moliuntur: est enim humanū peccare, sed belluinum in errore perseuerare. In Vat. 79

Optimus est portus pœnitentia, mutatio consilij. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina, confessio, Cic. Octauio.

Permulta nos consulto omisimus, & ea in primis quæ ad discendi facultatem & exercitationem magis, quam ad institutum nostrum pertinere videbantur: quibus aliquando proprius & suus locus a nobis (si hunc nostrum laborem probari intelleximus) tribuetur.

ILLV-

ILLVSTRES QVÆDAM SENTENTIÆ EX OPTIMIS QVIBVSQVE ALIIS authoribus selectæ, per eundem Petrum Lagnesium.

Virtus. 1

Irtute homine à dijs immortalibus nihil melius datum est. *Cæs. v.*

Amplissimum sibi ipsi præmium est virtus.

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces. *Silius. Ital.*

Omnia ei adsunt bona, quem penes est virtus.

Sola virtus expers sepulchri.

Virtuti fortuna cedit. *Plautus.*

Virtus fortunæ non est indigna.

Virtus fortunare solet. *Seneca.*

Nunquam potest non esse virtuti locus. *Sallust.*

Virtuti omnia parent.

——Domat omnia virtus.

——Famam extendere factis. *Virgil.*

Hoc virtutis opus.

Virtutis & gloriæ comes invidia.

——Virescit vulnere virtus.

Virtutis premium honor.

Ipsa sese virtus satis ostendit. *Sallust.*

Virtus neque dono datur, neque accipitur.

Virtus nec eripi, nec surripi potest vnquàma neque naufragio, neque incendio amittitur. *Cicero.*

Nunquam Stygias fertur ad vmbras *Seneca.*

Inclyta virtus.

Virtus æterna, præclaraque habetur.
Plautus. Qui per virtutem perit, non pol interit.
Bonum est, quidquid ex virtutis geritur imperio.
Cicero. Quod rectum, & honestum, & cum virtute est, hoc demum est bonum.
Plautus. Sat habet fautorum semper, qui rectè facit.
Sera nunquam est ad bonos mores via.
Bene viuere, bis viuere est.
Ad virtutem vna & ardua est via.
Ad gloriam virtutis via peruenitur.
Virtutem incolumem odimus:
Horatius. Sublatam ex oculis quærimus invidi.
——Probitas laudatur & alget.
Iuvenal. Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.
Bonos imitari, quàm ijs invidere præstat.
Sallust. Vbi malos præmia sequuntur, haud facilè quisquam gratuitò bonus est.
Plerumque nos fallit vitium specie virtutis & vmbra.
Prosperum ac fœlix scelus
Seneca. Virtus vocatur.
Pauore carent, qui nihil commiserunt: at pœnam semper ob oculos versari putant qui peccarunt.
Vacandum non modò omni crimine, sed & criminis cujuscunque suspicione.
Oderunt peccare boni virtutis amore;
Horatius. Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
——Semita certè
Iuvenal. Tranquillæ per virtutem pater vnica vitæ.
Affectibus benè vti, virtus: malè vti, vitium.
Nobilitas sola est, atque vnica virtus.
Iuvenal. Statuæ hujusmodi relinquendæ, quæ virtutis sint monumenta magis, quàm statuæ corporis
Virtute decet non sanguine niti.
Claud. Sola perpetuò manent
Seneca. Subjecta nulli, mentis atque animi bona.
Omnis spes in virtute ponenda.

Prudentia. 2

PRudentes dij amant, & oderint malos.
Prius quàm initium rectè constitueris, stultum est de

de exitu consilium capere.
Isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est — *Terent.*
Videre: sed etiam illa quæ futura sunt prospicere.
Prius quàm incipias, consulito: & vbi consulueris, matu- — *Sallust.*
rè facto opus est.
Præterita reprehendi possunt corrigi non possunt.
Cum re mutare consilium prudentis est.
In capiendis consilijs festinatio, rationis inimica, mentis præstringit oculos.
Haud facilè animus verum providet, vbi odium, amicitia, ira, atque misericordia intercedunt.
Nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vi- — *Terent.*
tam fuit.
Quin res, ætas, vsus semper aliquid adporter novi, &c.
Perbeati sunt, qui eum tenent vitæ cursum, vt vel in — *Cicero.*
negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate versentur.
Seræ sunt hominum lamentationes, prorsusque vituperandæ, quas occupatas in ijs lugendis cernimus, quæ vitio suo desidiaque contigerunt.
Primus ad sapientiam gradus, Seipsum nosse: quod vt omnium difficillimum est, ita longè vtilissimum.
Fœliciter is sapit, qui periculo alieno sapit. — *Plautus. Tibul.*
——Fœlix quicunque dolore
Alterius, discès posse carere tuo.
Scitù est, periculi ex alijs facere, tibi quod ex vsu siet. — *Terent.*
Ita comparata est omnium hominum natura, aliena — *Idem.*
melius vt videant & judicent, quàm sua.
Suus cuique attributus est error. — *Catul.*
Sed non videmus manticæ quod in tergo est.
Aliena sic nobis tractanda sunt, vt nostrorum non obli- — *Sallust.*
uiscamur.
Stultitiæ est, alienam rem suo periculo curare. — *Hesiodus.*
Prudentis est, mortis meminisse.
Sapientissimus quisque animo æquissimo moritur, stultissimus iniquissimo.
Ætas non semper fuerit, componite nidos.
Carpe diem, quàm minimùm credulus postero. — *Horatius.*
Viue memor quàm sis æui breuis.
Sera nimis vita est crastina, viue hodiè. — *Martial.*

Dum licet, viue.
Vtendum præsentibus.
Memineris juvenis, quòd aliquando senex eris.
Est sua rebus pulchritudo, sed & interim desinit.
Stultus est, qui quæ obtulit oportunitas, non amplectitur.

Ouidius. ——Bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam.
Optimus est in omnibus rebus modus, laudabilisque mensura.

Boetius. Quod præcipiti via.
Certum deserit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Horatius. Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citraque nequit consistere rectum.

Terent. In omni re videndum, ne quid nimis.
Flagitium est, te alijs consilium dare, foris sapere, tibi non posse auxiliarier.

Ouidius. Lente festinandum est.
Habent parvæ commoda magna moræ.
Quod cauere possis, stultum est admittere.
Prudentis est in plerisque conniuere.
In anido ingenio, sæpe prauum vincit consilium.
In cuntis ætatis insciția, senum constituenda & regenda est prouidentia.
Stultum est dimensionibus terrarum studere; & seipsum nescire metiri.

Claud. ——Dijs proximus, ille est,
Quem ratio, non i a mouet——
Vtilia jucundis præferenda sunt, cùm obtineri vtrumq; non potest.
Vix sibi ipsi, nedum alij credet prudens.
Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Terent. Omnia priùs experiri quàm armis, sapientem decet.
Euentus, stultorum magister.

Horatius. Dulce est desipere in loco.

Fortitudinis. 3.

Quicius. FOrtior est, qui se, quàm qui fortissima vincit
Mœnia, nec virtus altiùs ire potest.
Omne solum forti patria est.

Pa-

Patria est vbicunque virtus sedem sibi elegerit.
Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm amare vitam.
Quemcunque fortem videris, miserum neges. *Seneca.*
Fortes fortuna adjuvat. *Terent.*
Magnum faciunt hominem res aduersæ, quemadmodum secundæ fœlicem.
Crescit in aduersis virtus.
Necessitas, etiam timidos fortes facit. *Sallust.*
Scilicet aduersis probitas exercita rebus, *Ouidius.*
Tristi materiam tempore laudis habet.
Quanta cujusque animo audacia, natura aut moribus ineſt, tanta in bello patere solet. *Sallust.*
In re mala animo si bono vtare, juvat. *Plautus.*
——In dubijs homines spectare periclis *Lucretius.*
Conuenit, aduersisque in rebus noscere qui sint.
Animus æquus optimum est ærumnæ condimentum. *Plautus.*
Explorant aduersa viros, perque aspera duro *Seneca.*
Nititur ad laudem virtus interrito cliuo.
In sito quisque periculo magnum habet animum. *Terent.*
Scitum est profectò quiddam & in medijs malis ea quemque sapere, quæ sapere est opus.
Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito. *Virgil.*
Haud est virile, terga fortunæ dare. *Seneca.*
Facere solent extrema securos mala.
——Apparet virtus, arguitur que malis. *Ouidius.*
Facile supplicium perpeti, se supplicio liberare est.
Vt valeas, multa ferenda tibi.
Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgil.*
Audaces fortuna juvat, timidosque repellit. *Propert.*
Mors terribilis est ijs, quorum cum vita omnia extinguuntur, non ijs, quorum emori virtus non potest.
Audendum tibi aliquid, si vis esse aliquid.
Non sit sine periculo facinus magnum & memorabile *Terent.*
Quòd si deficiant vires, audacia certè *Ouidius.*
Laus erit in magnis & voluisse sat est.
Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Nihil tam altè natura constituit, quo virtus non possit inniti.
In via virtuti nulla est via.

Ouidius. ——Tendit in ardua virtus.
Eneruos animos vitus odisse solet.
Idem. Nihil intentatum relinquit virtus.

Amicitia. 4

Plautus. NEque falsum prorsus, neque suaue esse potest quidquam, vbi amor non admiscetur, sed quod est amarum, id mel faciet.
Cicero. Non aqua, non igni, non aëre pluribus locis vtimur, quàm amicitia.
Cicero. Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.
Xenoph. Tantum boni est in amicitia, vt ad eam rem perficiendam, deorum atque hominum munera videantur concurrere.
Amicus, est desiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugium, vix inven enda possessio, secretorum receptor, indeficiens quies, amanda felicitas.
Sallust. Æqualitate animorum constat amicitia.
Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma est amicitia.
Eadem cupere eadem odisse, inter bonos amicitia: inter malos, factio est.
Solus est homo amico amicus.
Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.
Seneca. Odit verus amor, nec patitur moras.
Plautus. Tardo amico nihil est quidquam iniquius.
August. Amor qui tenuit operari, amor non est.
Plautus. Vbi amici, ibidem opes.
Is amicus certus est, qui in re dubia, re juvat, vbi re est opus.
Cicero. Amicus certus in re incerta cernitur.
Ouidius. Scilicet vt fulvum spectatur in ignibus aurum:
Tempore sic duro est inspicienda fides.
——Stat nulla diu mortalibus vsquam
Fortuna titubante fides.
Ouidius. Donec eris fœlix, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Seneca. Eidem secunda poscunt, aduersa exigunt.
Martial. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis:
Quas dederis solas semper habebis opes.

Si

Si quid erga amicum benefeceris, aut consulueris fideliter, non videris meruisse laudem, munere functus tuto.

Reconciliata simultà, quamlibet leues suspitiones fugiendæ sunt. *Propert.*

Verus amor nullum nouit habere modum.

Conjunctio animorum maxima cognatio est.

Qui verè amat, præter vnum amare non potest.

Opitulandum amicis, sed vsque ad aras.

Contra patriam arma pro amico sumenda non sunt.

Est quatenus amicitiæ dari venia possit.

Omnia cum amico discutienda sunt: primùm autem discutiendus, probandusque amicus ipse est *Cicero.*

Amicitijs non est vtendum vt floribus, tam diu gratis, quàm diu recentibus.

Veteres amicitias pro consequentiam nouitate non fastidias.

Amicorum nunquam cuiquam hominum satis fuit. *Sallust.*

Amicos res inuenit. *Plautus.*

Amicorum communia debent esse omnia.

Nomen amicitiæ barbara corda mouet. *Ouidius.*

Amandi nec multi, nec nulli.

Amicitiæ immortales esse debent, mortales inimicitiæ.

Periculosum est inter amicos de re aliqua statuere: nam ita necessum est, alterum ex his prorsus inimicum habere. *Bias.*

Optimam vitæ supellectilem sibi comparauit, qui amicos parauit.

Paupertatis ac diuitiarum. 5

MAgnum vectigal est parsimonia. *Lucretius.*

Diuitiæ grandes hominis sunt, viuere parce.

Si res tua non sufficiat tibi, tu parcendo facvt sufficias rei tuæ.

Pauper non est is, cui rerum suppetit vsus. *Horatius.*

Egens æquè est is, cui quod est, non sufficit; atque is qui nihil habet.

Quod satis est, cui contingit, nil amplius optet.

Benè est, cui Deus obtulit.

Parca, quod satis est, manu. *Horatius.*

Facinus audax incipit.

Plautus. Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negotium.

Ouidius. Curia pauperibus clausa est.

Horatius. Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti.
Magnũ pauperis opprobrium iubet, & facere & pati.

Iuuenal. Nihil habet infœlix paupertas durius in se,
Quàm quòd ridiculos homines facit.

Persius. Magister artis, ingenijque largitor
Venter.
Paupertas omnes artes perdocet.

Horatius. Difficile est pauperem philosophari.
Seruiet æternum, qui paruo nescit uti.
Inopiæ pauca desunt auaritiæ omnia.

Horatius. ——Locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat, & obruitur re.
Auaritia, adeoque pecuniæ studium, fidem, probitatẽ, cæteraſque bonas artes subuertit.

Iuuenal. ——Lucri bonas est odor ex re
Qualibet. ——
Numquam expletur cupiditatis sitis.

Terent. Pecunia auaro supplicium est.

Iuuenal. Semper auarus eget. ——
Nimium ad rem in senectute attenti sumus.
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Et minùs hanc optat, qui non habet. ——
Rapte, congere, aufer, profunde: relinquendum est.
Solius temporis honesta auaritia est.
Vbi quis pecuniam habet, necesse est, vt aut seipsum, aut pecuniam vilem habeat.

Plautus. Aurum multa multis sæpe fuisse perperam.

Lucan. ——Solus ferrum, mortemque timere
Auri nescit amor. ——
Diuitiarum fluxa est atque fragilis gloria.

Cicero. Animus hominis diues, non arca appellari solet.
Diuites non solùm cruciantur libidine augendi ea quæ habent, sed etiam amittendi ea.

Horatius. Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Omnia pulchris Diuitijs parent.

Iuuenal. Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit,

Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Diuitiæ molles——
Diuitiarum cupido ibi est, vbi & luxus vsusque.
Qui suis contentus est, is verè ditissimus est.
Cui tanta possessio est, vt ad liberaliter vtendum facilè contentus sit, qui nihil quærit, nihil appetet, nihil optat amplius, hic demum dives appellandus est, *Cicero.*
Virtute qui præditi sunt, soli sunt diuites. *Cicero.*
Opes sunt farcinæ mentis. *Horatius.*
Imperat, aut seruit, collecta pecunia cuique. *Propert.*
Aurum omnes, victa jam pietate, colunt.
Aurea nunc verè sunt secula: plurimus auro
Venit honos,
Nemo extollere sese, & diuina mortalis attingere potest, nisi omissis pecuniæ & corporis gaudijs.
Fortuna bonorum vt initium, sic finis est.
In pretio pretium nunc est. *Ouidius.*
Crescentem sequitur cura pecuniam, *Horatius.*
Maiorumque fames.
Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum. *Terent.*

Exercitii, seu laboris, & ignauia. 6

DIjnobis laboribus omnia vendunt. *Horatius.*
Qui fœlices aliquando esse volunt, laborare debent.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Mala tulit fecitque puer, sudauit & alsit.
Vigilando, agendo, bene consulendo, prosperè omnia cedunt. *Sallust.*
Mala mille affligunt hominem, cui segne & inutile corpus.
Nemo vnquam ignauia immortalis factus est.
Difficilia, quæ pulchra. *Plautus.*
Qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt.
——si non *Horatius.*
Intendes animum studijs, & rebus honestis,
Inuidia vel amore vigil torquebere.——
Desuetudo pigritiam, pigritia veternum parit.
Exercitium dormientem naturam excita, morbos fugat.

gat, denique temporis lucrum est vberrimum.

Virgil. ——Labo omnia vincit
Improbus.——
Spe otij sustentatur labor.
In tenui labor, at tenuis non gloria.——
Magnæ curæ magna merces.
Quæ laboriosa juventuti studia, hæc sunt
Iucunda senectuti otia.
Laboris condimentum est otium.
——Par est fortuna labori.
Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.
Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet: si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.
Blando veneno desidiæ, virtus paulatim evicta, senescit.
Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.
Omne opus difficile apparet, antequam tentaueris.
Nihil tam facile, quin difficile fiat, si inuitus facias.

Voluptates. 7

Sallust. IN regnò voluptatis virtuti non est locus.
Næ illi falsi sunt, qui diuersissimas res pariter expectant, voluptatem & præmia virtutis.
Voluptatibus simul & virtuti nemo seruire potest.

Plautus. Voluptas est malorũ esca, quòd ea non minùs homines
Quàm hamo capiantur pisces.
Hominis præstantia indiga est voluptas.
Est virtus placitis abstinuisse bonis.
Facilè ingenia adolescentum ab honesta disciplina ad luxum dilabuntur.
Luxum suadet licentia.
Suadent breuem præsentia fructum.
Copia, luxusque nimius, ad voluptatẽ facillimè allicit.

Plinius. Nulla est adeò voluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat.
Copia fastidium parit.

Iuvenal. Voluptates commendat rarior vsus.
Pœnitentia dolorque voluptare comparantur.

Plautus. Ita dijs placitũ, voluptati vt mœror comes cõsequatur.

Seneca. Dolor ac voluptas
Invicem cedunt: at breuior voluptas.

Volup-

Voluptatem vsuræ morbi sunt.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. *Horatius.*
——Miscentur tristia lætis.
Qui minus deliciarum nouit in via, minùs timet mortē.

Fortuna. 8

FOrtuna opes auferre, non animum, potest. *Seneca.*
Fortuna fortes metuit, ignauos premit.
Oblatam vtramuis fortunam iuxta suscipere discat qui animo esse tranquillo cupit.
Fortuna meliores sequitur.
Probitatem, industriam, cæteraque bonas artes, neque dare, neque eripere cuiquam fortuna potest. *Sallust.*
Fortuna, quum blanditur, tunc vel maximè metuenda.
In secundis nihil minus, quam confidendum.
Parciùs obsequenti fortunæ potiùs fidendum, quàm vsquequaque fauenti.
Fortunæ muneribus vtendum, non fidendum.
——Quidquid in altum *Seneca.*
Fortuna tulit, ruitura leuat.
Fortuna nunquam perpetuò est bona.
Fortuna sæuo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax, *Horatius.*
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna,
Nulli præstat velox fortuna fidem.
Cæca fortuna est, & eos plerumque efficit cæcos, quos complexa est. *Cicero.*
Fortuna vt medicus ignarus, multos cæcat.
——Seruat multos fortuna nocentes. *Lucretius.*
Res secundæ non habent vnquam modum. *Seneca.*
Lasciuiam amant atque superbiam res secundæ. *Sallust.*
Prospera animos efferunt. *Seneca.*
Omnes quum secundæ res sint maximæ, tum maximè meditari secum oportet, quo pacto aduersam erumnam ferant. *Terent.*
Cui spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet à fortuna, huic nihil oportet esse certi, nihilque quod exploratum habeat permansurum sibi ne vnum quidē diem. *Cicero.*
Miser est, quisquis fœlicitatem sperat à misero.
Faber est quisque fortunæ suæ.

Suam

Suam cuique mores fingunt fortunam.
Cicero. Perinde vt quisque fortuna vtitur, ita præcellit.
Plautus. Omnibus nobis vt res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Horatius. Fortuna non mutat genus.
Tacit. Bona fortunæ perinde sunt, vt animus illius, qui ea possidet.
Qui vti scit, ei bona; qui non vtitur rectè, mala.
Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.
Fortunam cùm abire permiseris, fruſtra post modùm fugientem implorabis.
Naturam plerumque fortuna corrumpit.
Dira libido fortunæ comes.
Martial. Fortuna multis nimis dat, satis nulli.
Ouidius. Dat quodcunque libet fortuna, rapitque.
Sallust. Fortuna in omni re dominatur.
Iuuenal. Turba tremens sequitur fortunam semper & odit.
Ad saturitatem non est opus fortuna. Nam quod necessitati sat est, tollit irata.
Leuis magnas opes huc fert & illuc casus.
Sil. Ita. ——Breuis est magni fortuna fauoris.
Plautus. Fortuna humana fugat, arctatque vt lubet.
Seneca. Minùs in paruis fortuna furit.
Fœlicitatis comes inuidia.
Fortuna simul cùm moribus immutatur.
Sallust. Successum fortuna, experientiam suus sequitur.
Horatius. Quem res plus nimio delectauere secundæ,
Mutatæ quatient.
Læta omnia rarò sine infœlicitate aliqua euenium.
Ouidius. Fortuna arbitris tempus dispensat vbique.

Hominem esse calamitosum.

Plautus. DIj nos, quasi pilas homines habent.
Ouidius. Ludit in humanis diuina potentia rebus;
Et certam præsens vix habet hora fidem.
Seneca. Quemcunque miserum videris, hominem scias.
Ea est humanarum rerum natura, vt nihil sit omni ex parte beatum.
Plautus. Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum.

Vita

Vita data est vtenda.—— *Ouidius.*
Nihil est homini perpetuum bonum. *Plautus.*
Iam huic voluptati, hoc iuuentum odium est,
Prima pars æui sese nescit: media curis obruitur.
Vltima molesta senectute premitur.
Iuuenta nihil est fugacius: quæ vbi auolarit semel, redit nunquam.
Optima quæque dies miseris mortalibus æui *Virgil.*
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus.
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. *Iuuenal.*
Senectus ipsa morbus est.
Obrepit non intellecta senectus.
Multa ferunt anni venientes commoda secum.
Multa reci dentes adimunt *Horatius.*
Formæ gloria fluxa atque fragilis est.
Res est forma fugax.
Forma exigui temporis donum est.
Nec forma æternum, haud cuiquam est fortuna perennis. *Propert.*
Longius aut proprius mors sua quemque manet.
Oculi nostri tum demum miserrimi sunt, vbi cognatum paupertatem nostram conspicere.
Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet. *Terent.*
Res humanæ fluxæ & mobiles sæpius in aduersa mutantur. *Sallust.*
Æquo animo ferendæ calamitates mortalibus,
Immortalia ne speres, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem—— *Horatius.*
Nouit paucos.
Secura quies. *Seneca.*
Nulla dies mœrore caret.
Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, *Horatius.*
Gratia sume manu.——
Gaudia non remeant sed fugitiua volant.
Finis alterius mali gradus est futuri. *Martial.*
Leue est miserias ferre, perferre est graue. *Seneca.*
Nihil iucundum quod nemo videre, ne ipsæ quidé opes.
Omnium rerum vicissitudo est. *Terent.*
——Sæuis inter se conuenit vrsis: *Iuuenal.*

Est homini ferrum lethale incude nefanda,
Produxisse parum est. ——
Lupus est homo homini, non homo, quum qualis sit non nouit.

Propert. Vnicuique dedit vitium natura creato.

Horatius. Curarum somnus domitor, pars est humanæ melior vitæ.

Debemus morti nos, nostraque. 10

Sallust. OMnia orta occidunt, auctaque senescunt.
Homo se prius morti, quàm vitæ parare debet: atquè adeò putare, extremum sibi semper adesse diem.
Vita & mors iure naturæ sunt.
Hæc est hominis conditio, vt quàm citò in lucem exeat, moriturus existat.

Tibul. Quis furor est atram bellis accersere mortem?
Imminet & tacito clam venit ille pede.
Mors æquat summis infima, inuoluit humile pariter & celsum caput.

Martial. Ipse jubet mortis non meminisse Deus.

Virgil. Stat sua cuique dies: breue, & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ. ——
Fata manent omnes ——
Mille modis lethi miseros mors vna fatigat:
Quem sors dierum cuique dabit, lucro appone.

Horatius. ——Omnes vna manet mors.

Et calcanda semel vita lethi.

Sil. Ital. Et pace & bello cunctis stat terminus æui.

Martial. Viue velut rapto, fugitiuaque gaudia carpe.
Perdiderit nullum vita reuersa diem.

Horatius. Quis scit, an adijcient hodiernæ crastina vitæ
Tempora dij superi?

Seneca. Nemo tàm diuos habuit fauentes,
Crastinum vt posset sibi polliceri.
——Mors vltima linia rerum est.
Abeunt omnia vnde orta sunt. ——

Horatius. ——Mors sola fatetur,

Cicero. Quantula sunt hominum corpuscula. ——

Horatius. Iuuenal. Nemo, quàm benè viuat, sed quamdiù, curat cum omnibus possit contingere, vt benè viuant; vt diù nulli.

Vita

Vita humana similis est ferro: quod si exerceas, atteritur; si non exerceas, rubigo consumit.
In luctu atque miserijs mors erumnarum requies, non cruciatus est. *Sallust.*
Vt benè viuitur, diù Viuitur. *Plautus.*

Dominii ac Seruitutis. 11

LIbertatem nemo bonus, nisi cum anima simul amittit.
Omnes profectò liberi libentiùs Sumus, quàm seruimus.
Propriæ telluris herum natura, neque illum. *Horatius.*
Nec me, nec quamque statuit.
Libertas per inertiam amittitur.
Liber est is existimandus, qui nulli turpitudini seruit.
Natura mortalium auida est imperij. *Sallust.*
Ea demum tuta est potentia, quæ viribus suis modum imponit.
Vim temperatam dij quoque provehunt *Horatius.*
In majus: ijdem onêre vires
Omne nefas animo mouentes.
Facilitate nihil est homini melius, neque clementia. *Terent.*
Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quàm metu.
Deteriores omnes sumus licentiâ.
Immodicus libertatis vsus, seruitutis quandoque occasio fuit. *Seneca.*
Durum, & invisum, & graue est.
Seruitia ferre
Pessimus quisque asperrimè rectorem patitur.
Serui ære parati, injusta imperia
Dominorum non perferunt.
Facilè est imperium in bonis.
Non qui jussus facit aliquid, miser est, sed qui invitus. *Plautus.*
Non decet superbum esse hominem seruum.
Plus oportet scire seruum, quàm loqui.
Omnis animi debilitata, & humilis, & fracta timiditas. seruitus est. *Cicero.*
Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum. *Claud.*

Regnum

Regnum non capit duos,

Lucan. Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.——

Particeps dominationis neque fuit quisquam, neque, si
pati potuisset orbis terrarum bello concussus foret.

Sallust. In maxima fortuna, minima licentia esse debet.

Seneca. Minimum decet licere, cui multum licet.

Multos timeat opertet, qui timetur à multis.

Rarò contingit eum à multis diligi, qui non meritò, sed
arrogantiâ pluribus nititur anteferri.

Seneca. Odia qui nimium timet, regnare nescit.

Ars prima regni est, posse invidiam pati.

Malus est minister regij imperij pudor.

Timendus tibi populus, apud quem multa possis.

Tutus esse non potest, quem maxima pars hominum
extinctum esse cupiat.

Seneca. Est regis alti spiritum regi dare.

Plautus. Multa cura summo imperio inest.

Qui quærit alta, is malum videtur quærere.

Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu.

Regnare cum scelere, omnibus

Lucanus. Sunt exilijs graviora.

——Virtus & summa potestas
Non coëunt.——

Seneca. Vt nemo doceat fraudis, & sceleris viam,
Regnum docebit.

Nemo alteri imperium volens concedit, & quamais
novus atque clemens sit, qui plus potest, tamen cui
malo esse licet, formidatur.

Ouidius. Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas & amor.——

Regum pernicies, adulatio.

Terent. Errat longè mea quidem sententia.

Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod sit, quàm illud quod amicitia adjungitur.

Sallust. Non exercitus, neque thesauri, præsidia regni sunt: verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro
parare queas, officio & fide parantur.

Sallust. Regiæ voluntates plerunque ut vehementes, si mobiles

les sunt, ac sæpe ipsæ sibi aduersæ.
Regis ad exemplum totus componitur orbis.
Circa regna tonat.
Nunquam placidam sceptra quietem, *Seneca.*
Certumue sui tenuere diem.
Vis consilij expers mole ruit sua. *Horatius.*
Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio *Salluſt.*
partum est.
In seruitutem cadere de regno, graue est. *Seneca.*

Amoris. 12

QVi in amores præcipitauit, pejus perit, quàm si *Plautus.*
saxo saliat.
Vis magna mentis, blandus atque animi dolor, *Seneca.*
Amor est.
Amor amoris expers non est.
Nox, & amor, vinumque nihil moderabile suadent
Illa pudore vacat: liber Amorque metu. *Ouidius.*
Libertas quoniam nulli jam restat amanti,
Nullus liber erit, si quis amare velit. *Propert.*
Insanum est & malum, inhospitium, diuorti ad cupi-
dinem.
Quisquis in primo obstitit,
Pepulitque amorem, tutus ac victor fuit. *Seneca.*
Qui blandiendo nutriuit malum.
Serò recusat ferre, quod subijt, jugum.
Solus amor, morbi non amat artificem. *Proverb.*
Quæ res in se neque consilium, neque modum *Terent.*
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: Iniuriæ,
Suspectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum.
Amorem sectari solent cura, ægritudo, dolor, nimiaque
elegantia.
Nemo sine grandi malo.
Præterquam res patitur, studet elegantiæ.
Pulchra mulier nuda, erit quàm purpurata pulchrior. *Plinius.*
Meretrix non absimilis mari: quod das deuorat; nun-
quam abundat.
Hoc vnum in ore perpetuò habent meretrices: Da
mihi, atque affer mihi.

Amori

Plautus. Amori accedunt hæc vitia,
Insomnia, ærumna, error, & terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia:
Inhæret etiam avideras, desidia, injuria,
Virgil. Inopia, contumelia, & dispendium.
Multiloquium, pauciloquium, &c.
Improbe amor quid non mortalia pectora cogis?
Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus. ——
Crudelis amor, cujus parua flamma primo vapore delectat: at fomento consuetudinis exæstuans, immodici ardoris totum hominem pervrit.
Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.
Plautus. Amantes amantibus haud dissimiles, qui seipsos nesciunt, & quid agant, ignorant.
Celerem habet ingressum amor, regressum tardum.
Dulce est insanire in loco.
Qui amat, si quod amat habet, id satis habet sibi.
Pro cibo videre, amplecti, osculari, atque alloqui.
Amantium est, etiam næuos ejus quod amant, exosculari.
Nulla non hora somniamus, quod amamus.
Vbi vanis somnijs enutritur amor, præcordijs insedit.
Amoris præmium fructusque libidinis, aliquando sola cogitatio; supplicium vero graue, frustratio cupiditatis.
Consuetudo, & mores fugant duritiem, & obstinaciam inimicam Amori.
Falsa dulcedine foventur amantes. Hæc tum demum se prodit, quum dirimitur amor.
Dulces amorum insidiæ.
Propert. Facilè irati verbo mutantur amantes.
Terent. Amantium iræ, amoris redintigratio est.
Iuvenal. ——Rara est concordia formæ
Plautus. Atque pudicitiæ ——
Claud. Nimia est miseria, pulchrum esse hominem nimis.
——Tunc viue castè,

Asperius

Asperius, cùm prompta Venus.
Nec regna socium ferre, nec todæ sciunt. *Seneca.*
Non benè cum socijs regna, Venusque manent.
Amor perennis conjugis castæ manet.
Cæcus amor nonnunquam admiratur neglecta. *Virgil.*
Omnia vincit amor. ——

Sobrietatis. 13

Vecæ
Noscenda est mensura tua. —— *Iuvenal.*
Non vinum moderari, sed vino solent, qui quidem probi sunt. *Plautus.*
Vina parant animos Veneri.
In vinum mutum confertur plerumque culpa: quod si loqui posset, se defenderet. *Plautus.*
Nimis est vile vinum atque amor. *Ovidius.*
Si ebrio atque amanti impunè facere, quod lubeat, licet.
Homini cicuta est vinum. *Plinius.*
Vino forma perit, vino corrumpitur ætas. *Propert.*
Vinum memoriæ mors. *Plautus.*
Magnum hoc vitium vino est: pedes captat primùm, luctator dolosus est.
Quem tu asseruare rectè ne anfugiat, voles,
Esca atque potione vincti debet
Apud mensam plenam homini rostrum diliges.
Dum tu illi quod edat, & quod potet, præbeas
Arbitratu suo affatim quotidiè,
Nunquam ædepol fugiet. *Plautus.*
Verecundari neminem
Apud mensam decet.

Taciturnitatis. 14

Qui non nouit tacere, nescit loqui.
Pœnituit aliquando locutum esse, tacuisse nunquam
Optimus est homini linguæ thesaurus & ingens *Hesiodius.*
Gloria, quæ pares mensura: singula verbis.
Effræni oris & ex legis dementiæ extremum infelicitas occupat.
Linguam compescere, virtus non minima est.
Mors & vita in manibus linguæ.

Maledi-

Maledicentia stultorum thesaurus, quem in lingua reconditum tenent.
Qui inconsideratè loquitur, sentiet mala.
Inter pocula præsertim seruandum silentium.
Stultus non nouit silentium seruare.
Horatius. Percunctatorem fugito, nam garrulus idem est.
Seneca. Alium silere quod voles, primus sile.
Lingua hominum ad judicia præceps.
Horatius. ——Semel emissum volat irreuocabile verbum.
Lingua si infrænis est, & prodiga, interdum maximarum cladium organum est: at si parca & prouida, in ea particula ingentium bonorum fomites latent, & prudentia inde exæerpitur.
Qualis vir, talis oratio.
Pudicæ mentis, pudicus sermo.
Os sanctum, sancta promit eloquia.
Imago hominis sermo est.
Detrahentem auersatur vir bonus.
Huic non licet alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab alijs optat suam recipi.
Verecundia silentium imperat.

Beneficentia & ingratitudinis. 15

Plautus. QVod bene fit bonis,
Haud perit.

Nec aurum, nec argentum, nec quidquam eorum quæ accipiuntur, beneficium est: sed ejus qui tribuit, animus.
Bene facta benefactis cumulanda.
Aliquando gratius est, quod facili, quàm quod plena manu datur.
Quidquid sine detrimento commodari potest, id tribuatur etiam ignoto.
Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.
Eodem animo debetur beneficium, quo datur.
Reddit beneficium, qui libenter debet.
Nemo libenter debet reddere quod non accepit sed extorsit.
Cicero. Meminisse debet is, in quem collatum est beneficium, non commemorare qui contulit.
Odiosum hominum genus officia exprobrantium.

Beneficium,

Beneficium, nec in puerum, nec in senem conferendum est: in hunc quia perit antequam gratiæ referendæ detur oportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus est homo, qui beneficium
Scit sumere, & reddere nescit.

Ingratus qui beneficium recepisse se negat, quod accepit: ingratus, inquam qui id dissimulat: rursum ingratus, qui non reddit: At omnium ingratissimus, qui oblitus est.

Ita sunt omnes isti nostri ciues: *Plautus.*
Si quid benefacias, leuior pluma gratia est:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas. *Ouidius.*
Immunifico cantari solet: Quod habes, nec habeas.

Regem armis, quàm munificentia vinci, nimis flagitiosum. *Sallust.*

Eruditionis ac scientia. 16

OPes ejusmodi parandæ, quæ naui fracta, simul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia, gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.

Dignum laude virum Musa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ sunt hominis diuitiæ.

Quemadmodum corpus medicina, sic animum philosophia curat.

Hominis mens discendo alitur.

Vita hominis sine literis mors est, & hominis sepultura.

Strenua ingenia, quo plus recessus sumunt, hoc majores impetus edunt.

Ingenium quondam fuerat pretiosius auro: *Ouidius.*
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.

Homine imperito nunquam quidquam in justius, *Terent.*
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Iners malorum remedium, ignorantia est. *Seneca.*

Reliqua confusè, & sine ordine.

LAudis cupiditas, & timor ignauiæ ad virtutem excitant. *Sallust.*

Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignavus, æquè sibi exoptant.

Gloria

Gloria alitur industria.
Æqua laus est, à laudatis laudari, & ab improbis improbari.

Seneca. Laudare se, vani: vituperare, stulti est.
Qui fauoris gloriam verè petit,
Animo laudari magis, quam voce volet.
Laus vera humili sæpè contingit viro.

Plautus. Sperat quidem animus: quò eueniat, dijs in manu est.

Tibul. ——Credula vitam
Spes fouet ——
Miserrimum est timere, cùm speres nihil.
Insperata sæpiùs accidunt, quàm que speres.
Auxilium petendum ab omnibes etiam ab infimis.
Nihil tam firmum cui periculum non sit, etiam ab invalido.
Inhumanum est malè mereri de immerente.

Plautus. Certa amittimus, dum incerta petimus.
Nihil est, quod non assidua meditatio facillimum reddat.
Cui plus licet, quàm par est plus vult, quàm licet.
In extrema inopia cõstitutis, haud facilè est emergere.
Animi molles, & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiuntur.

Claud. ——Plus est seruasse repertum,
Quàm quæsisse decus ——
Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.
Vbi intenderis ingenium, valet

Sallust. Hoc deterius habet Respublica, quo magis res priuatæ florent.
Suum cuique pulchrum.
Rex suus reginæ placet.
Est amor & rerum cunctis tutela suarum.

Val. Flac. Domi industria foris justum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, illustres & magnos fecere plerosque.

Plautus. Necesse est facere sumptum, qui quærit lucrum.
Tum denique omnes nostra intelligimus bona,
Quum, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.
Laudata virtus crescit, & in mensum gloria calcar habet.

Nimia

Nimia omnia
Nimium exhibent negotium.
Plurimum facere, minimum de se ipso loqui, prudentioris est.
——Quibusdam
Somnium rixa facit.—— *Iuuenal.*
Cupienti etiam celeritas mora est.
——Nunc nunc qui fœdera rumpit. *Claud.*
Ditatur: qui seruat, eget.
Multò promptius est cauillari, quàm æmulari.
Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. *Cicero.*
Dies adimit ægritudinem hominibus.
Antiqua nouis prefert inuidia.
Concordia res paruæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. *Sallust.*
In irreuperabilibus optimũ est remedium obliuio. *Seneca.*
Negat sibi ipsi, qui, quod fieri non potest, petit.
Qui timidè rogat,
Docet negare.
Omnes res perinde sunt, vt agas, vt eas magnifacias. *Plautus.*
Ignosce alijs multa, nihil prorsus tibi.
——Ingenio stat sine morte decus. *Propert.*
——Gaudet patientia duris. *Lucanus.*
Quidquid facimus, venit ex alto. *Seneca.*
Vulgus ingenio mobili seditiosum est, atque discordiosum, cupidum rerum nouarum, quieti & otio aduersum. *Sallust.*
Virtus est, vbi occasio admonet, despicere. *Val. Flac.*
——Nulla cœlum reparabile gaza.
Qui se habet, nihil perdidit.
Non rete accipitri tenditur, neque milno.
In gerendis negotijs, sæpenumerò temporum opportunitates. *Terent.*
Irritatæ necessitatis grauissimi sunt morsus.
Naturæ sequitur semina quisque suæ. *Ouidius.*
Nitimur in vetitum semper cupimusque negata.
Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius vrit.
Illicita amari solent.
Nemo recusat ferre sortem, quam omnes patiuntur.

Dum viuit, hominem noueris, vbi mortuus est, quiescas.
His nunc præmium est, qui recta praua faciunt.
Plautus. Nulli te facias nimis sodalem,
Gaudebis minus, & minus dolebis,
Quod quisque patietur, id vero omnium grauissimum quisque putat.
Iuuenal. ——Dociles imitandis.
Turpibus ac pravis omnes sumus.——
Melius est in coruos, quàm in adulatores incidere: hi enim viuentes, illi mortuos exedunt.
Pœna est vehemens, nocte diéque suum gestare in pectore testem.
Sallust. Omne bellū sumitur facilè: cæterùm ægerrimè desinit.
Plautus. Non laudandus est, qui plus credit, quæ audit, quàm quæ videt.
Terent. Ius summum sæpe summa malitia est.
Horatius. ——Neglecta solent incendia sumere vires.
Non licet hominem esse sæpe ita vt vult, si res non sinit
Venienti occurrendum est morbo.
Lento gradu ad vindictam sui diuina procedit ira, tarditatémque supplicij grauitate compensat.
Quem sæpe transit casus, aliquando inuenit.
Omnes res laudantur atque appetuntur, vt earum rerum vsus est.
Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere.
——Semper nocuit differre paratis.
Suus cuique mos genuinus est.
Velle suum cuique est, nec voto viuitur vno.
Quot homines tot sententiæ.
Maxima pars hominum morbo jactatur eodem.
Quàm iniquè comparatum est, hi qui minus habent.
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Viue tibi, tecúmque habita, nec grandia tentes;
Effugit immodicas paruula puppis aquas.

Ad Lectorem.

Hæc succincta licet, breuibúsque reposita, docebunt
Qui vitam formes, instituásque tuam.

SVM-

SENTENTIÆ TERENTIANÆ EX ANDRIÆ.

PROLOGO.

Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant.
——Vt quiescant porrò moneo, & desinant
Maledicere, maledicta ne noscant sua.

Actu primo. Scena prima.

IDarbitror
Adprimè in vita esse vtile, vt ne quid nimis.
Hoc tempore
Obsequium amicos, veritas odium parit.
——Ingenium est omnium
Hominum à labore proclive ad libidinem.
——Si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?
——Mala mens, malus animus.

Scena secunda.

——Omnes qui amant, grauiter sibi dari vxorem ferunt.
——Davus sum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile est.

Scena quinta.

——Facta, transacta omnia.
Aliquid monstri alunt.

Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.

Actu secundo. Scena prima.

——Quoniam id fieri, quod vis, non potest: velis id quod possit.

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
Omnes sibi melius esse malle, quàm alteri.

Actu tertio. Scena prima.

Fidelem haud fermè mulieri invenias virum.

——Ego in portu navigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Actu quarto. Scena prima.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut siet,
Vt malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commoda?

Scena secunda.

Valeant, qui inter nos dissidium volunt,
Non Apollinis magis verum, atque hoc responsum est.

Scena quarta.

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix.
Fallacia alia aliam trudit.——
Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de industria?

Scena quinta.

Sic ut quimus, quando ut volumus non licet.

Actu quinto. Scena prima.

Beneficium verbis initum re comprobes.

Scena secunda.

——Omnis res est jam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paulum supplicij satis est patri.

Scena quarta.

Si mihi perget quæ volt dicere: ea quæ non volt, audiet.
——Nodum in scirpo quæris.——

Scena.

Scena quinta.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror.
Quòd voluptates eorum propriæ sunt.

Scena sexta.

——More hominum euenit, vt quod sim nactus mali prius resciscceris tu quàm ego, quod tibi euenit boni.
Somniat ea, quæ vigilans voluit——

EX EVNVCHO.

PROLOGO.

Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.

Actu primo. Scena prima.

QVæ res in se neque consilium, neque modum
Habet vllum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia: iniuria,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, vt cum ratione insanias.

Scena secunda.

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.

Actu secundo. Scena prima.

Eijcienda mollities animi. Stat sententia.
——Adeóne homines immutarier
Ex amore, vt non cognoscas eundem esse?

Scena secunda.

Dij immortales, homini homo quid præstat!
Stulto intelligens quid interest!
——Omnia habeo, neque quidquam habeo: nihil cùm est, nihil desit tamen.
——Tota erras via.
Vidin' otisum, & cibus quid faciat alienus?
——Hîc homines frigent.——
——Omnium rerum vicissitudo est.

Scena tertia.

——Matres student (*scilicet filias virgines*)
Demissis humeris esse, vincto pectore, vt graciles fient:

Si qua est habitior paulò, pugilem esse aiunt, deducunt cibum.
Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.
Isthæc in me cudetur faba.

Actu tertio. Scena prima.

Par pari referto.——

Scena secunda.

E flamma te petere cibum posse arbitror.

Actu quarto. Scena quinta.

——Sine Cerere & Libero friget Venus.

Scena sexta.

——Tu quod cauere possis, sultum admittere est.

Scena septima.

Consilio omnia prius experiri, quàm armis sapientem decet.
——Noui ingenium mulierum:
Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltrò.

Actu quinto. Scena prima.

——Quem lupo commisisti.——

Scena secunda.

——Sæpè
Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata est.

Scena quinta.

——Mihi puto palmarium (*id est, palmo dignum*)
Me reperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia, & mores posset noscere
Maturè: vt cùm cognorit, perpetuò oderit.
Quæ dum fortis sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magis elegans:
Quæ cum amatore suo, cùm cœnant, liguriunt,
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque auidæ cibi:
Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent:
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.

Scena sexta.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi,
Neque agri, neque vrbis odium me vllum percipit.
Vbi satietas cœpit fieri, commuto locum,
——Aliud ex alio malum.

Scena septima.

Egomet meo judicio miser, quasi sorex, hodiè perij.

Scena nona.

——Satis diu hoc jam saxum verso.——

EX HEAVTONTIMORVMENO.

Actu primo. Scena prima.

TAntumne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Homo sum, humani á me nihil alienum puto.

Scena secunda.

Bona (*scilicet fortuna*)
Perinde sunt, vt illius animus, qui ea possidet:
Qui vti scit, ei bona: illi qui non vtitur rectè, mala.
——Quem ferret, si parentem non ferret suum?
——Parentum injuriæ
Vnius modi sunt fermè, paulò qui est homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conviuarier:
Præbent exiguè sumptum, & ea sunt tamen ad virtutem omnia.
——Vbi animus semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est consilia consequi consimilia, hoc
Scitum est, Periculum ex alijs facere, tibi quod ex vsu fiet.

Actu secundo. Scena prima.

Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices?
Qui æquum esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes:
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ Olim fuit.
—Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Scena secunda.

Pergin' istuc prius dijudicare, quàm scis quid veri sit?
—Nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est.

Scena tertia.

——O Iupiter, vbinam est fides?
——Non sit siue periculo facinus magnum & memorabile.
In aurem vtramuis otioſe vt dormias.
Tu es judex, ne quid accusandus sis, vide.

Actu tertio. Scena prima.

——Senes est æquum senibus obsequi.
——Vulgò audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus.
——Deteriores omnes sumus licentia.
Itáne comparatum esse hominum naturam omnium,
Aliena melius vt videant & judicent,
Quam sua? An eo fit, quia in re nostra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena secunda.

Aquilæ senectus,——

Scena tertia.

Noui ego amantium animos, aduertunt grauiter quæ non censeas.
——Nemo est meorum amicorum hodiè, apud
Quem expromere omnia mea occulta audeam.
——Nostrum est intelligere, vtcunque, atque vbicunque opus sit, obsequi.

Actu quarto. Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atq; æquum sciunt?
Melius, pejus, prosit, nihil vident nisi quod lubet.
Quanto tuus est animus natu grauior, tanto sit ignoscentior.
Non licet hominem esse sæpe ita vt vult, si res non sinit.

Scena secunda.

——In angustum nunc meæ coguntur copiæ.
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
Nihil tam difficile, quin quærendo inuestigari possit.

Scena tertia.

Amici res videndum est in tuto vt collocetur.
——Quid si nunc cœlum ruat?

Scena

Scena quinta.

——Dictum ac factum reddidi.
——Ius summum sæpe summa malitia est.
Alijs si licet, tibi non licet.
Omnes te in laudes, & bene aucta parte putant.

Scena sexta.

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. Loquitur paucula.

Actus quintus. Scena prima.

Idem dictum est centies,
Nonne id flagitium est, te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
——Mihi ad rastros res redit.
Non auderet hæc facere vidua mulieri, quæ in me fecit.

Scena secunda.

Vulgò id faciunt.
——Disce quid sit viuere.
——Matres omnes filijs
In peccato adjutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent esse
Adolescens quàm maxima in spe situs erit,
Tam facilimè boni patris pacè in leges conficiet suas.

Scena quinta.

——Hæc dum incipias, grauia sunt,
Dumque ignores: vbi cognoris, facilia.

EX ADELPHIS.

Actus primus. Scena prima.

VAh, quenquamne hominem in animo instituere aut
Parare quod sit charius, quam ipse est sibi?
——Qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore & liberalitate liberos retinere satius esse credo, quam metu.
Erat longè, mea quidem sententia,
Qui imperium crederet grauius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitia adiungitur.

Malo coactus, qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet.
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adjungas ex animo facis,
Studet par referre; præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur se nescire imperare liberis.

Scena secunda.

Homine imperito nunquam quidquam injustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Actu secundo. Scena prima.

Accipienda & mussitanda injuria adolescentium est.

Scena secunda.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum.
——Spem pretio non emo.
Nunquam rem facies: nescis inescare homines.

Scena tertia.

Abs quouis homine, cum opus est, beneficium accipere gaudeas.

Actu tertio. Scena secunda.

Pejore res locó non potest esse, quàm in quo nunc sita est.

Scena quarta.

Isthuc est sapere, non quòd ante pedes modò est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt, prospicere.
——Vt quisque suum vult esse, ita est.
——Vt homo est, ita morem geras,
——Quid tu hic agas,
Vbi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat?

Scena quinta.

——Quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles;
Tam maximè vos æquo animo æquo nolcere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos.
——Nimia licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Actu.

Actu quarto. Scena prima.

——Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes, quibus res sunt minus secundæ magis sunt,
nescio quo modo,
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.

Scena quinta.

Aduersumne illum causam dicerem,
Cui veneram aduocatus? ——
——Credebas dormienti hæc tibi confecturo dcos?

Scena septima.

Sic vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris:
Si illud quod est maximè opus jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
——Ipsa si cupiat salus,
Seruare prorsus non potest.

Actu quinto. Scena tertia.

——Reprime iracundiam, atque a te redi,
——Vetus verbum hoc quidem est,
Communia esse amicorum inter se omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd dissimilis res sit, sed quòd is, qui facit.
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.

Scena quarta.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vsus semper aliquid adportet nouí,
Aliquid moneat, vt illa quæ te scire credas, nescias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
——Reipsa repperi.
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementia.

Scena octaua.

——Vitium commune omnium est.
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus; hanc maculam nos decet
Effugere.——
——Suo sibi hunc gladio jugulo.

EX HECYRA.

Actu primo. Scena prima.

INiurium est vlcisci aduersarios,
Ac qua via captent te illi, eadem ipsos capere.

Scena secunda.

——Liberali esse ingenio decet.

Actu secundo. Scena prima.

Proh deûm atque hominum fidem, quod hoc genus est, & quæ hæc conjuratio,
Vt omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias.
——Vno animo omnes socrus oderunt nurus:
Viris esse aduersas æquè studium est, similis pertinacia est.
In eodem omnes mihi videantur ludo doctæ ad malitiam.

Actu secundo. Scena tertia.

Ædipol næ nos sumus mulieres æquè omnes inuisæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt, digne vt videamur malo.

Actu secundo. Scena prima.

——Matris ferre iniurias pietas jubet.
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum iræ, iniurias faciunt——
Pueri inter sese quàm pro lenibus noxis iras gerunt!
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
——Mulieres sunt fermè, vt pueri, leui sententia:
Forte fortuna aliquod verbum inter eas iram hanc concierit.

Scena secunda.

——Qui amat, cui odio ipsa est, bis facere stulto dicet.
Laborem inanem ipsius capit, & illi molestiam adfert.

Scena tertia.

——Vt res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
——O fortuna, vt nunquam perpetuò es bona!

Scena

Scena quarta.

Non herelè verbis dici potest
Tantùm, quàm re ipsa nauigare incommodum est.
O fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
—Parenti potius, quàm amori obsequi oportet.

Scena quinta.

—Homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum hæredem adjuvant.
—Vide ne impulsus ira, prauè insistas.——
Quibus paululum accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt.

Actu quarto. Scena sexta.

—Rem incommodam, vt quæque est, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Ilhuc est sapere, qui, vbicunque opus sit, animum possis flectere.

Scena quarta.

Censen'te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Vxor quid faciat, in manu non est mea.

Actu quinto. Scena tertia.

—Tua quod nihil refert, percunctari desinas.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre.

EX PHORMIONE.

Actu primo. Scena prima.

QVàm iniquè comparatum est, ij qui minus habent,
Vt semper aliquid addant ditioribus!

Scena secunda.

—Vt nunc sunt mores, adeò res redijt:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia,
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere;
Quæ insciția est,

Adue-

Aduersum stimulum calces? ——
——Scisti vti foro.
——Nunquam æquè ac modò
Paupertas mihi onus visum est, & miserum & graue.
Quod fors ferat, feremus æquo animo. ——

Scena tertia.

Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.

Scena quarta.

——Laterem lauem.
——Forreis fortuna adjuvat.
——Egomet me noui, & peccatum meum.

Actu secundo. Scena prima

——Omnes, cùm secundæ res sunt maximæ, tum maximè
Meditare secum oportet, quo pacto aduersam ærumnam ferant,
Pericli, damna, exilia Peregrè rediens semper cogitet.
Aut filij peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc, fieri posse: vt ne quid animo sit novum:
Quicquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
Ecce autem similia omnia, omnes congruunt.
Vnum cognoris, omnes noris (*scelices iudices*)
Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti;
Aut propter misericordiam addunt pauperi.
Seruum hominem causam orare leges non sinunt,
Neque testimonij dictio est.

Scena secunda.

Vereor ne isthæc fortitudo in nerui erumpat denique.
——Non rete accipitri tenditur neque miluo.
——Cœna dubia apponitur.
——Prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, post illam jam, vt lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum ne agas ——
Quod est ferendum feras.
——Minuc iram.

Scena

Scena quarta.

Quot homines, tot sententiæ: Suus cuique mos est.
Mihi non videtur, quod fit factum legibus,
Rescindi posse.——

Actu tertio. Scena secunda.

——Cantilenam eandem canis.
O fortunatissime, cui, quod ames, domi est.
——Auribus teneo lupum.
——Da locum melioribus.
——Potior sit, qui prior ad dandum est.

Scena tertia.

——Dictum sapienti sat est.
——Quærere in malo jubes cruciem.
Noli metuere, vnà tecum bona, malaque tolerabimus.
Solus est homo amico amicus.——

Actu quarto. Scena prima.

Senectus ipsa est morbus.——
——Ego meorum solus sum meus.

Scena secunda.

——Pro vno duo sunt mihi dati.
Commodius esse opinor duplici spe vtier.

Scena tertia.

Quid si animam debet?

Scena quarta.

——Si quid velis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuerit, quàm hoc vicus tangere?
Innervant potius ibit.
——Nihil est,
Quin malè narrando possit deprauier.
Gallina cecinit.——

Scena quinta.

——Mulier mulieri magis congruet?

Actu quinto. Scena prima.

——Quàm sæpe forte temerè
Eueniunt, quæ non audeas optare?——

Scena secunda.

Nostrate culpa facimus, vt malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus, & benignos.

——His

——His nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
——In eodem luto hæsitas.
Vorsuram solues.
Præsens quod fuerat malum, in diem abijt.
Plagæ crescunt,
Nisi prospicis.——

Scena tertia.

——Vir viro quid præstat?

Scena octaua.

——Viduam extrudi turpe est.——

In dolitos senes.

Quid vos (malum) me ludificamini,
Inepti vestra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedò cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
——Lege agito.——

Scena nona.

——Verba fiunt mortuo.

APPEN-

APPENDIX SENTENTIARVM EX PRObatiſſimis quibuſque Authoribus ſelectarum, principue vero ex libris Apothegmatum D. Eraſmi Roterodami.

DEVS.

ARbitrio numinis res hominum ſurſum deorſumq; volvuntur ei revolvuntur.

Qui facinus arduum concipit animo, prius à dijs optare debet animum facinori parem.

Deorum, cùm ſint optimi natura, proprium eſt benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs, ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ.

Deus omnium ſapientiſſimus, ſermonis eſt parciſſimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

A dijs optanda potius mens bona, quàm ea quæ nihil conferunt ad hominis fœlicitatem.

Abſque prouidentia Dei nihil geritur in rebus mortalium, magiſque fidendum diuino fauori, quàm humanis conſilijs aut viribus.

Euentus rei in manu Dei eſt, & huic debetur gratia, ſi quid feliciter ceſſerit: ſed interim vult noſtram operam accedere.

Hominis eſt peccare: at Dei, aut hominis Deo proximi,

mi, emendare peccata.

Dijs charior hominum est salus, quàm muta templorum ornamenta.

Dij (qui quos velint possunt lædere, nec à quoquam lædi vicissim) non nocent, nisi improbus: homines hominibus ex æquo metuendi sunt: proinde qui superbè minantur alijs, aut dij sibi videntur, aut non cogitant id quod minantur alijs, in ipsos posse recidere.

Numen magis delectatur frugalitate, quàm opimis victimis.

Non eget Deus nostris impendijs: amat autem homines, quorum necessitati potest illis impendijs succurri.

Deus optimè nouit quid nobis bonum sit, quid non.

Homo. 2

HOmines secundis rebus effrænatos, sibique præsidentes, tanquàm in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, vt perspecta rerum humanarum imbecillitate, varietateque fortunæ, reddantur imbecilliores.

Hominis est peccare, Dei verò aut hominis Deo proximi, peccata emendare.

Prius debet esse humini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Ferè fit, vt de leuioribus malis querantur homines, grauiora dissimulent.

Æquum est, vt homo se suis ac proprijs bonis metatur potius, quàm externis, quæ fortuna, cùm liber, dat: cùm visum est, eripit.

Ciues mundi omnes sunt homines.

Nullũ est animal, cui tam varia vox sit quàm homo.

Non magnæ artis est hominem eo propellere, quo suapte natura est pronus.

Nemo magis est hostis homini, quàm ipse sibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem, variasque cupiditates adhibet in consilium.

Homo est, cui deest pecunia: homo non est, cui deest eruditio.

Homines sunt ad voluptatem proniores, quàm ad virtutem.

Homo nulla re melius cognoscitur, quàm oratione.

Homo expers philosophiæ ad omnem vitæ functionem est inutilis.

Mundus hic fanum est Deo dignum, in quo constitutus homo, semper honestè velut in conspectu numinis omnia cernentis versari debet.

Animus.

HAbet hominis mens in alto illo silentio, corporis sensibus jam feriatis, aliquid diuinitatis, si sese intenderit ad rerum sublimiorem speculationem.

Hominis animus est corpori, ceu carceri, inclusus: quod quo reddas habitius, hoc magis grauatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate constitutus, veros affectus prodit. Contrà, quæ vigilantes non audent profari aut egere, ea noctu occurrunt in somnis.

Miserior est egestas animi quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam usque durat ætatem.

Quod animo insculptum est, nisi cum vita eripi non potest.

Animus habet quo se delectet, etiam occlusis sensibus: Vt ornamenta ingenij longè pulchriora sunt externa nobilitatis insignibus: ita animus natura multò præstantior est corpore.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi, sunt cupiditates.

Animi domicilium est corpus.

In eruditis ac sobrijs vis animi non elanguiscit, sed viget potius, augeturque vsu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præsidio, collocatus est: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animo ægrotanti medicus est oratio.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Animi robur & vis naturæ magno vsui possunt esse Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec superstitioni est obnoxius.

Bona animi. 4

IN animi bonis nullum jus habet fortuna.

Tum externa bona reddemus nobis stabiliora, si quædam se posuerimus, nec fortunæ volubili commiserimus.

Frustra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona sunt violentiæ obnoxia, nec possunt à fortuna eripi.

Virtus. 5

VIrtus abundè sui est præmium, quicunque sequatur eventus.

Lacedemonij quoniam seutriores erant, & moribus incorruptioribus, bellique gloriam potissimùm spectabant contemnebant omnes artes quæ civium animos videbantur emasculare, & à vera virtute ad otiosam ostentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, sed quantum efficiatur: siquidem hoc speciosior, victoris gloria, quo minus habet præsidij, præter virtutem.

Sæpe fit, vt hominis virtus magistratui per se contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimonijs magis est spectanda virtus, quàm census.

Præmijs, animi juvenum ad virtutem accenduntur: quæ si detrahas, ipsa virtus elanguescit.

Virtutis caput est caruisse vitijs.

Qui virtute præditi sunt, ijdem sunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis usum.

Arctiora sunt vincula virtutis quàm sanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus est ob animorum similitudinem.

Egregia res est, jam inde à teneris virtuti assuescere.

Non infimum erga Remp. est meritum, si non solùm te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas, educesque patriæ.

Qui nihil aliud habet quàm majorum imagines, opinione nobilis est verius quàm re: At qui virtute præditus

ditus est, vnde manat illa vulgaris nobilitas, germanã ac natiuam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conscientia magnã homini fidem præstat.

Virtus pulcherrimum genus est nobilitatis, quam sibi quisque proprijs virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus est, nihil spectat, nisi vt prosit Reipub.

Præmijs inuitatur virtus: at ignavi ignominia excitantur.

Non solùm bonas artes alit, verùm & virtutem.

Laudibus humanis virtus non eget, ducit enim secum laudem suam & decus.

Studium virtutis hoc magis intendendum est, quò minus superest vitæ.

Voluptates non aliter quàm Syrenas ei prætermittendas esse, qui properat vt virtutem veluti patriam conspiciat.

Virtus vsu magis discitur, quàm lectione.

Virtus libris expressa, quodammodo picta virtus est.

Ille infelicissimè egenus est, qui nulla virtute præditus est.

Nihil sapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

Iucunda est virtus eam exercentibus: vnde mirum est quosdam ad id mercede velli conduci, vt bene viuant, cùm ipsa virtus abundè magnum sui sit præmium.

Vera virtus nihil moratur hominum laudes: eas qui prædicant, plus debent ijs quos laudant, quam ipsis qui laudantur.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Pulchrius est, bene faciendo, quàm potentia vincere.

Vir bonus vndequaque venatur stimulos ad virtutẽ.

Veritas.

VEritas in dicendo maximè probanda est, & is optimè dicit, cujus oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas, potius quàm ex artificio.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Philosophia

Philosophia.

QVi experimentis addiscunt administrare regnum, dicet ingenio fœliciſſimo nati ſint, tamen & ſerò & magno Reipub. malo tandem cudunt boni reges. At qui philoſophiæ præmunitus præceptis accedit, ſi adſit mens integra, vix poterit ab honeſto deflectere.

Nemo philoſophiæ expers eſt idoneus regno.

Lapidis eſt non ſentire diſcrimen inter laudantem & vituperantem: ſed philoſophi eſt, non ita commoueri, vt ab honeſto recedat.

Vulgatum eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis vtilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenij philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtijs ac ſerpentibus noxijs vitalia quædam remedia colligunt: ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertat in ſuum bonum.

Delicati pueri ad philoſophiam non ſunt idonei.

Turpiſſimum eſt philoſopho, ſocus docere quàm viuit.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Philoſophum vt veſtia neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia ſæpe eſt vſque adeò difficilis, vt eam vel ſimulare magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat viuere, philoſophia dat rectè viuere.

Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophiæ, mederi vitijs hominum.

Liberales diſciplinæ velut pediſſequæ ſunt moralis philoſophiæ, quæ eum primus habenda eſt, & cujus gratia diſcuntur omnia.

Philoſophia libertas eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultum pudorem non poſſit contemnere.

Sola philoſophia præſtat vitam veram, tranquillam ac ſuauem.

Solus philoſophus viros vincit.

Pre-

Præstantius est quod præstat Philosophus quàm quod orator.

Munus oratoris inferius est, quàm vt philosopho conueniat.

Sponte mortem adsciscere, postea quàm desijt esse vsui ad vitam humanam, est veri philosophi.

Quemadmodum equus indomitus ad omnem modum incommodus est ob inscitias, ac ferociam ita quirapitur affectibus, quos sola domat philosophia, ad omnem vitæ consuetudinem inutilis est.

Vulgus legum scriptis arcetur à peccando; philosophus rationem habet pro legibus: non ideo quod rectum est faciens, quia lex iussit, nec a scelere temperans, quia lex vetuit; sed quia nouit illud per se rectum esse, hoc per se turpe.

Probitas. 8

APud bonos in bona causa superuacua est commendatio, quum ipsa res impetret, quod precibus exoratur.

Probus vir ob loci infamiam non fit deterior; immò ex dignitate hominis honor loco additur: nec solus magistratus ostendit virum, sed vir ostendit magistratum.

Bonorum probrum est, virum probrum egere necessarijs.

Probis viris, & iniuratis est habenda fides: non leuibus, ne iuratis quidem.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Immodica bonitas sæpe contemptum parit.

Etiam improbis in necessitate succurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, si non meritis illius qui iuuatur, certè naturæ.

Prudentia. 9

PRudentis est pro re nata nouare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ vitium est.

Prudentia vrbes bene gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi maleuolis potius quàm vlcisci, prudentia est & ciuilitas.

In bello plus habet momenti vnus verè prudens & cordatus

cordatus, quàm turba imprudentium: sic enim sæpe v cordati viri authores sint victoriæ, soluque fortes ha beantur.

Vnus vir cordatus potest hoc totum præstare quod Repub. interest.

Est vbi loquendum sit seuerius, est vbi blandius; est vbi magnificentius, est vbi submissius; est vbi jucundius, est vbi durius, id si fiat citra perfidiam, prudentia est.

Prudentis non est, ob fortunæ successum intumescere, quum ipse sit nihilo maior.

In bello plus habet momenti prudentia solertiaque, quàm vires consilij expertes.

Prudentis est, naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficijs & benevolentia tenetur, perpetuum est, quod verò vi metuq; non est diuturnū.

Parentum est obiurgare liberos, sed intra domesticos parietes, nec ea conuitia sunt eliminanda.

Solertia ac prudentia in consilijs plus habent momenti in imperatore, quàm vires in prælijs.

Est prudentiæ, infido desidere, donec periculum feceris.

Tutissimus est murus prudentia: neque enim collabitur nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori, nec vlla est virtus absque prudentia.

Vbi plus est periculi, ibi maior adhibenda est cautio

Hæc est præcipua pars boni consultoris, despicere non solum quid per se optimum sit, sed quid pro temporum ratione possit obtineri.

Fortitudo. 10

APud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ si suscipiatur ob res honestas magnam promeretur laudem: sin ob turpes non solum non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, sed hoc miserior est, ac vir pejor, quo constantius se gesserit.

Non perinde refert quàm numerosum militem educas in prælium, vt quàm fortem & exercitatum.

Majestas

Majestas dignitasque regia, non vestium splendore, sed prudentia ac fortitudine paranda est.

Non à militum numero pendet victoria, sed à fortitudine reique gerendæ celeritate.

Magis refert quàm fortes viros habeat ciuitas, quam multos.

Viris fortibus non opus est mœnibus.

Ciuitas non eget mœnibus, quæ juventutem alit bellis idoneam.

Insignis est tolerantia, quę ex hoste capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert vbi confligat cum hoste, vt quam strenuè se gerat dux aut miles in bello.

Fortius est diutinam seruitutem quamuis durã, perferre, quàm morte finire dolores, multoq; sanctius est: quod docet Socrates, non esse fas animam de corporis præsidio decedere injussu imperator.

Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est.

Extremæ ignauiæ est, tum non præstare fortem animum, cùm audacia spem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud quàm certum promittit exitium.

Bona est timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

Illi fortes non sunt, qui quouis modo vitam contemnunt: sed qui tanti faciunt virtutem, vt hujus gratia vitam alioqui charam negligant.

Excellentium virorum est, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpe.

Aliquid concedendum est viris fortibus, & de Rep. bene meritis: & bene pensat linguæ vitium, qui factis egregius est.

Ciuitas prosaxis ac mœnibus incolentium virtute munienda est: quos si jungat concordia, nullus potest esse mutus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit: at telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est.

Nihil prosunt munimenta, nisi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum est, inimicum suis ipsius armis opprimere.

Inertiæ genus est, de fortitudine philosophorum more disputare: sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

Fortium virorum est, malefacere ijs qui malo digni sunt, non autem maledicere.

Aduersus fortunæ procellas tuetur sapientem animus impauidus.

Animus impauidus naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, eam contemnit.

Animus impauidus cupiditatum stimulos ratione compescit.

Non est fortitudinis, sed amentiæ, semet in vitæ discrimen conijcere.

Excelsi animi est ingratitudine non deterreri à studio bene merendi de omnibus.

Honesta mors est, oppetere pro amicis liberandis.

Frequenter desperatio magnum robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ.

Prius esse debet homini, vt malo accepto medeatur, quàm vt regerat in alterum.

Temeritatis est, non fortitudinis, subire periculum, ni ob causam grauem & honestam fiat.

Animi fortis est, mortem contemnere, quoties aut inevitabilis necessitas vrget, aut causa grauis & honesta suadet.

Egregium imperterriti pectoris est documentum, in causa honesta piaque, nec certam mortem perhorrescere.

Fœlicitas. 11

NEmo appellandus beatus, nisi ad supremum vitæ diem pervenerit.

Tota hominis felicitas, animi bonis metienda.

Felicitas honesto metienda.

Post hanc vitam felices erunt, qui hic piè iusteque vixerunt, non qui fictis ceremonijs fuerint initiati.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, suam exasperant calamitatem.

Qui

Qui feliciter absoluit vitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ij nihil magis optant quàm diuturnam vitam.

Nihil est ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter se amare, vitium propter se odisse.

Præcipua regum felicitas est, quòd nulli seruiunt.

Infelix est felicitas, quæ hominem reddit insolentiorem, & quæ non plausum meretur, sed lachrymas.

Iustitia. 12

IVstitiam oportet esse clementia temperatam, quoties nacta est grauem interpellatorem, & minus habet inuidiæ, qui plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus vsus est, nisi adsit iustitia.

Quod verò fortitudine fuerit opus, si iustitia suum cuique vltro reddens adfuerit?

Nihil vi præter æquum faciendum est.

Iustitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo potest esse iustitiæ tenax, qui supra quàm satis est, congerendi studio tenetur.

Iure agere volentibus, non opus est armis.

Pro iniustis orare, fortassis humanitatis est: at exerare, est à iustitia deflectentis.

Qui magnis in rebus se iustitiæ cultorem haberi velit, eum in paruis interdum illam violare oportet.

Gloria. 13

PRæclarum est non aliud virtutis præmium ambire quàm gloriam, nec pacem hosti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, vt non est vera gloria, ita nec diuturna est.

Gloriæ studium, amorem excutit voluptatum.

Gloria, vitæ anteponenda.

Honestius est vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generosæ mentis est, laudis potius honore teneri quàm pecuniæ.

Ingenui pudore & laudis amore melius ducuntur ad honesta.

Laus præmium est rectè factorum: & ea demum opitulantia grata est, quæ adfertur in ipso discriminis articulo.

Patriæ potius nascimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ satis, sed an patriæ satis vixerimus.

Viri fortes gloria, virtutis præmio contenti sunt.

Parum illustris est, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelsi animi est, cùm præclara gesserit, gloriam contemnere.

Vt umbra corpus sequitur, sic virtutem gloria.

Primam oportet esse curam factorum gloria namq; vltrò consequitur.

Eximiam virtutem sponte suum consequitur decus. Nec vlla speciosior statua, quàm honorifica bene acta vitæ memoria.

Præclarum facinus gestum, monumentum est ejus qui gessit.

Quisquis laudat victum, victoris gloriam illustrat.

Egregiorum meritorum conscientia magnam hominis præstat fidem.

Mansuetudo & comitas. 14

MAnsuetudinem cum justitiâ oportet esse conjunctam in principe.

Est quidem præcipua virtus in principe comitas & mansuetudo: verùm ob malum ingenium hæc ita temperanda est, vt principi sua constet auctoritas.

Principis in facinorosos lenitas, quid aliud est quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos mansuetudo nimia inutilis est ciuitati.

Barbaricæ feritatis est in prostratos sæuire.

Ita temperanda est clementia, ne nobis sit exitio.

In colloquijs adhibenda est sermonis comitas.

Comitatis est benignè polliceri, sed quoniam omnibus opera præstari non potest, eligendi sunt quibus illam impertias.

Potentia

Potentia clementia comitateque sit diuturna, ferocia breuis.

Non verè victor est, qui iracundiæ vindictam flagitanti frænum nescit imponere.

Benevolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira contentioque melius soluitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrietas. 15

BOno stomacho satis est, obsonium esse coctum, etiam si nihil accedat deliciarum.

Non est dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm quod ad victum frugalem satis est.

Immodice bibere, quouis loco turpe est.

Sobrietas salubrium consiliorum est parens: neque enim vinosi ad consultandum sunt idonei.

Facillimè viuit, qui pauciſſimis contentus est.

Fames & sitis optimè condit omnia.

Qui paucis ac necessarijs contentus est, sibi facit vilem annonam.

Expeditissima est ratio augendi census, detrahere sumptibus.

Tenue prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum est fames.

Ebrijs omnia in gyrum versari videntur.

Studium ac victus parsimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet principem.

Victus moderandus est non ex rerum copia, sed ex vsu ac necessitate naturæ.

Lacedæmonijs nulla non in re placebat simplicitas atque frugalitas.

Nihil similius est insano quàm ebrius.

Verecundia. 16

PVdor, vt multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus reuocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris vbique placet verecundia.

Honesta formidolositas est, quæ à turpib. deterret

Rubor probam indolem arguit, pallor non item.

Invtilis est verecundia, quę obstat quo minùs negemus obsequium ad honesta vocanti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret à peccando, qui nusquam non adest, siquis reuereatur seipsum.

Bonorum probrum est, virum probrum egere necessarijs.

Pudicitia. 17

PRima laus pudicitiæ matronalis est, nulli notam esse, præterquam suo viro cum quo cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam, & honestos mores secum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur, quam simplici.

Obedientia. 18

IMperare & parere imperio, ars omnium pulcherrima: quæ duæ res à ciuibus excludunt seditiones, & tuentur concordiam.

Non sunt gerendo magistrui idonei, qui legibus ac magistratibus nesciunt obsequi.

Parere dicitur, qui quòd didicit optimum esse facto, facit.

Moderatio & Mansuetudo. 19

DEcet eum qui multa possidet, non pro libidine, sed pro ratione viuere.

Pernitiosæ sunt diuitiæ, nisi adsit animus diuitijs superior, qui possit earum vsum non ex copia, sed ex necessitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, qui vati tristia nuntianti non tantùm non succensuit, vt principum vulgus solet, sed & vitæ & famæ ejus consultum voluit.

Hæc temperantia adhibenda est vt princeps nec amicos alienet tyrannica scuitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti, ad quidus audendum præteritis aduersus plebeios, qui nimium irritati sæpe reges suos excusserunt.

Satis vindictæ est, quòd licet quum libet vlcisci, quum illis nihil aliud reliquum sit quàm malè loqui.

Moderata vitæ cura calcar addit ad fortiter agendum,

dum, & immodicus mortis pauor ab egregijs factis deterret.

Quæ moderata sunt, in longum tempus durant, & hoc ipso meliora sunt.

Non est tutum eos maledictis irritare, quibus in manu est quum velint re ipsa lædere.

Hoc non solum moderationis & elementiæ, verùm etiam eximiæ cuiusdam magnanimitatis est documentum ingratorum sibi hos regem negligere.

Nihil aure tyranni violentius apud bonos etiã principes admonẽdi libertas verbis placidis est tẽperãda.

Calor ætatis vix finit iuuenes seruare modum.

Mediocritas in omni re est optima.

Quod excedit modum, tametsi vitiosum est, tamen ad exercitandum aliorum socordiam conducibile est.

Tutissimũ est mediocribus ac parabilibus delectari.

Innocentia 20

NOn miseri fiunt, quibus præter meritum, incolumique innocentia, accidit aliqua calamitas: sed ij verè deplorandi qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiamsi nulla sequatur calamitas.

Certius innocentiæ signum est, ita regem regere, vt nemo velit accusare, quàm si postulatis, elabaris è iudicio. Elabuntur interdum & nocentes.

At qui absoluitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circumfert.

Innocentem punire, scelus est: culpam interdum condonare in gratiam honesti deprecatoris, humanitas est.

Expedit ad bonos mores, vt in iudicijs succumbat prauitas, vincat innocentia.

Æqualitas. 21

ÆQualitas, pacis & tranquilitatis est altrix, inæqualitas verò seditionis seminatium.

Æqualitas & ad frugalitatem, & ad concordiam in primis conducit.

Æqualitas occasionem murmuris excludit.

Malus ciuis ille est, cui non satis est id, quod cæteris satis est.

Inter quos est æqualitas, & ex æqualitate concordia ij tutiores sunt ab hostium incursu.

Amicitia. 33

AMicitia, est animorum conjunctio, quos non dirimit locus.

Non est aliquid amicis quibus fidimus committendum, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Hostes in hoc vtiliores nobis sunt quàm amici vt errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus.

Insoleater vtentis rebus prosperis amici destituunt.

Aliquosque amicis gratificandum est, sed circa violationem religionis.

Quemadmodum non quæuis damus omnibus, ita spectandum est cui in qua causa gratificemur.

Nimia amicitia causam aliquando dat odio.

Nulla possessio melior est, quàm amicitiæ.

Si multatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici admonendi non modo manifestè, sed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta est ad reprehensionem, sed ad jucunditatem.

Non vtilitatis causa amicitia expetenda est.

Qui commodi gratia sunt amici, sublata commodi spe deserunt amicitiam.

Non rectè amat vxorem, qui corpus amat potius quàm animum.

Sic ama tanquam osurus, & sic oderis tanquam amaturus.

Amicis minari, parum est humanum.

Rebus prosperis advolant quilibet, etiam minus amici, qui verò adsunt reflante fortuna, hi verè sunt amici.

Reuerentiæ comes, est amor: metus, odium.

Vt illis statuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot statuas eleganter factas: ita non sunt in amicitiam admittendi, nisi quos cognouerimus ergà alios se præstitisse fidos & vtiles amicos.

Major vtilitas est à fidis amicis, quam à vasis: & plus damni est, nisi delegas.

Non fucanda facies, sed animus honestis studijs ex-

ornan-

ornandus est: hæc enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum est gravius testimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerumque obstant, ne liceat vbique rectum clavum tenere.

Amicos secundæ res parant, aduersæ probant.

Instabiles quorundam sunt amicitiæ qui consequuti quod volunt, negligunt amicum: ijdem dum sperant, obseruant.

Amicus ab amico quod est iniustum non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ est.

De amico humanius est bene sperare, quàm diuinare pejora.

In rebus afflictis potissimum fidis amicis vtendum est, qui vel re opitulentur, vel consolando molestiam mitigent.

Non satis est, si comites nos præbeamus amicis, sed comitati comes est adiungenda benignitas.

Inconstantes & perfidi amici sunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cuius spe adempta, protinus ab amicitia recedunt.

Reuerentia cum amore coniuncta est. (Metuimus autem illos maximè quos odimus.) Hæc vero maximè debetur.

Quisquis docet admonet, instituitque ad virtutem adolescentes, vtique amat: atque ideo demum verus est amor. Nam vulgo dicuntur amare, suum venantur commodum, cum incommodo ad amati.

Vulgatum est, neque solem, neque aquam, neque ignem, magis vtilem esse hominibus, quàm amicos. Sed ingeniosi philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestijs ac serpentibus noxijs vtilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertat in suum bonum.

Grauissimè ledunt amici qui expiscantur arcana.

Arctiora sunt virtutis vincula quàm sanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus est ob animorum similitudinem.

Amicitia facit omnia communia.

Non est bonus amor, aut sincerus, nisi quem conciliat virtus.

Is verè & constanter amat, qui iudicio amat.

Illi ex animo sunt amici, qui principem magis amant quam timent.

Consilium. 23

IN consultationibus non solum quid sit pulcherrimū spectandum est, sed quid fieri possit.

Inconsulta consilia nonnunquam fœliciter cedunt.

Consultius est te non committere periculo, quàm dare operam vt ingressus periculum tenet expedias.

Non præcipitanda sunt consilia, sed moribus senilibus vtendum.

Non semper tutum est, regibus optimum dare consilium.

Omnes ægrotis damus recta consilia: sibi verò pauci consulunt.

Ad bene consulendum non refert quàm sis vocalis, sed quam opportuna suadeas.

In bello plus habet momenti prudentia solertiaque, quàm vires consilij expertes.

Eloquentia. 24

VT fabula nonnunquam explodituir vitio histrionis, ita sæpè melior causa vincitur à peiore, patroni infantia stultitiaue.

In teste spectatur fides, in patrono eloquentia.

Actoris voce opus est quæ vincat multitudinis fragorem: orator talis esse debet, vt populus ipsum vltro tacitus & attentus auscultet.

Ars. 25

ARs omnis à naturali simplicitate recedet, ita dolo affinis est.

Quæ per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare.

Prorsus contemnendum est imperitæ multitudinis iudicium. Cùm artis abundè magnum præmium sit ipsa conscientia.

Quam

Quam quisque nouit artem eum canat licet.

Principum est ignominia, non artis, si caret suis præmijs.

Ex minimo vestigio, artifex cognoscit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Consultum est, vnumquemque in ea se arte exercere, in qua valet plurimum.

Quæ natura deformia sunt, plus habent & artis & voluptatis in tabula.

Illud potius artis est, quæ magna sunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur: & contrà.

Nemo rectè de artificio potest iudicare, nisi artifex. Ex minimo artificio agnoscitur artifex.

Artes bonæ vbique sunt in pretio nec possunt à fortuna eripi.

Oratio. 26

VT in nummo non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus ac materia: ita non refert quam sit elegans oratio, sed quàm grauis & vtiles.

Loquentis orationem commendat forma, rursusque oratio composita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus est oratio.

Auctoritas. 27

MAgno optimoque lucro auctoritas est anteponenda.

Primùm auctoritas ac fama tardè paulatimque nec sine negotio parantur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

Beneficium. 28

BEneficij accepti meminisse, dati obliuisci oportet.

Ingratitudo erga bene meritum, hæc morte plectenda.

Beneficij memoria breuissime, at iniuriæ solet esse tenacissima.

Benefacta benefactis addenda sunt: ne si desinamus benefacere, obsoleſcat priorum benefactorum memoria.

Seneca.

Senectus. 29

SEnibus ita viuendum est, vt adolescentibus exhibeant rectè viuendi formam.

Peculiaris querela est senibus de rebus in deterius prolapsis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda sunt consilia, sed moribus vtendum senilibus.

Optimum est viaticum ad senectutem eruditio.

Magna pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit senectus, ab intemperantia vitæ proficiscitur.

Iuventus. 30

ÆTatem teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nusquam non adest, si quis reuereatur seipsum.

Iuuenili ætati remedium adhibendum est pro supplicio.

Quemadmodum tinctores eum potissimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita iuuentus ab ea studia potissimum incumbit, quibus populus defert honores.

Iuuentus corrumpitur, si permittatur otio, luxus ac malorum omnium magistro.

Magna res est, jam inde à teneris virtuti assuescere.

Quæ prosunt iuueni, nocent seni: & contra quæ juuant cælo tepido, lædunt frigido.

Si adolescentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potissimùm imputandum est.

Sapiens. 31

SApiens non nisi cùm res postulat, pluribus verbis quàm opus sit vtitur.

Fallit tragœdia tractans argumenta conficta, sed adeò scitè vt vera credantur: iustior autem ille videtur qui fallendo prodest; & sapientior est qui per fictas fabulas discit quid sit turpe, quid sit honestum.

Vir eruditus ac sapientia præditus, non perit, nisi grani Reipub. dispendio.

Pro varietate occasionum vir probus & sapiens sæpenumero cogitur mutare consilium, quum scriptura nunquam mutetur.

Sapiens,

Sapiens, vates est optimus.

Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis, aut suffossionibus, aut vt nihil horum, proditione capiantur: ac sapientis decreta sunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum esse debet, nisi quod cum vitio sit coniunctum.

Silentio stultitiam tegere, est pars aliqua sapientiæ.

Sapiens secum in pectore circumfert, quo se commendet quibuslibet.

Insipientis est dolore amissis potiùs, quàm gaudere relictis.

Memoria. 32

NOn expetendà est honorifica memoria, nisi recte factis promerita est.

Tantum scimus, quantum memoria tenemus.

Facilè meminimus quæ nolumus, at non licet obliuisci quæ volumus.

Tenacissima est iniuriæ memoria, at beneficij breuissima.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Memoria hominum est adeò labilis, vt ægrè reperias duos, qui quæ simul audierint, eodē modo referant.

Patria. 33

EGregiè inculpatus est, cui nihil obijci potest præter patriam.

Nemo patriæ parem refert gratiam, etiamsi vitam impendat.

Non tam refert vnde natus sis, quàm qui sis.

Patriæ potiùs nascimur quàm gloriæ.

Non infimum erga Rempub. est meritum, si non solùm ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquē tibi similem gignas educesque patriæ.

Non videndum an gloriæ satis, sed an patriæ satis vixerimus.

Vrbis libertas est vita charior: nec turpiter occumbit qui pro patria pugnans moritur.

Patriæ periclitantis potiùs habenda est ratio, quàm priuatæ incolumitatis.

Reipub. subleuandæ curis immori pulchrum est: at

patriam

patriam in extremo discriminum nostra cessatione deseri, turpissimum est.

Respublica. 34

RESpublicæ nullo munimento tutiores sunt, quàm virtute ciuium.

Publica vtilitas anteponenda est odio priuato.

In Rep. bene instituta, omnia proficiunt in melius.

Animi robur & vis naturæ magno vsui possunt esse Reipub.

Vnicuique pluris facienda est vtilitas communis quàm propria.

Quisquis alienam Remp. vehementer adamat, suam quodammodo vituperat.

Ea Reipub. species non est vtilis ciuitati, quam nemo velit esse in sua familia.

Respub. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Respub. mala morata est, vbi licet impunè maledicere nihil malè commeritis.

Tempore pacis, magis quàm belli, Reip. viget auctoritas, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquilitatem censuerit conducere.

Qui sunt iracundioris ingenij, ad disciplinas quidem idonei sunt, ad gerendam Rempub. non item.

Multò absurdius est ei commendare Remp. qui eam gubernandi artes non tenet, quàm si asinum pro equo adh beas aratro.

Priuato simultas posthabenda est Reip. commodis.

Non infimum erga Rempub. est meritum, si non solùm ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas, educesque patriæ.

Hoc præcipuum vlcus est omnium Rerump. quod omnia munia per vicarios administrantur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ posthabendi sunt.

In omni negotio magni refert, quales sunt quibus gerendæ rei creditur auctoritas.

Publicæ saluti priuata incolumitas est postponenda.

Reipub. corruptelã non alia magis ex re nascitur quàm delicijs.

Qui

Qui præclaros viros eijciunt è ciuitate, Remp. lædunt potius quàm eos quos expellunt.

Inutile est Reipub. subinde mutare duces, sed satius est quem idoneum ac fidum nactus sis, eum non mutare.

Non potest consistere Respub. vbi non est honos virtuti, nec pœna scelerosis.

Reip. dignitas, præferenda est priuato commodo.

Lex. 35

IN Rep. bene instituta suprema auctoritas est legibus deferenda: nec vlli magistrui fas est quidquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde floreat Respub. quàm si legum vigeat auctoritas.

Ibi tyrannis oriri non potest, vbi exarbitrio priscarum legum geruntur omnia.

Norma coniugis vir est, quæ rectè viuit si ille publicis legibus obtemperet.

Negotium, quod pro legibus ac iure suscipitur, oportet omni carere iniuria.

Legibus conuenit auctoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius est ac difficilius regnum rectis legibus sanctisque moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiserit, non conuenit vt regi opituletur.

Leges non omnia præscribunt, at virtutis regula docet vbique quid sit honestum quid turpe.

Qui legibus ac magistratibus nesciunt obsequi, non sunt gerendo magistratui idonei.

Vbi summa est legum auctoritas, ibi est minimum tyrannidis.

Quisquis violat leges, non vnum ciuem lædit, sed totam Rempub. quod quidem in ipso est.

Princeps. 36

PRincipi non minus indecorum est, & perniciosum inhonestis institui, quàm nasci.

Principi non quælibet artes discendæ sunt, sed

ea duntaxat, quæ tradunt rationem rectè administrandi regnum.

Principi non omnes literæ conueniunt, sed eæ quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæque rectè ac secus gestorum exempla commonstrant, id quod facit historia.

Domini tantum timentur à seruis, quòd mali metu coërceantur, quos non corrigit pudor.

Pater quoniam liberis consulit potius quàm sibi, diligitur ab illis, sic vt auctoritatem comitetur reuerentia. Aduersus hos adeo non est opus satellitio, vt non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu.

Quòd si Rex benevolentia ac benefactis adiungeret sibi ciuium animos, non esset opus barbarico conductitioque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quàm cines, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum. Oderint dum metuant, nullos magis habent suspectos, quàm quibus oportebat maxime considere: ac multos metuat oportet quem metuunt multi.

Principis est non mollitie delicijsue, sed temperantia, ac sapientia priuatis hominibus antecellere.

Principem facere quod ab alijs fieri vellit, genus efficacissimum est exhortationis.

Bonus Imperator legum imperatis parere debet.

Imperatoris officium est, erga rebellantes audacia erga subjectos benevolentia vti.

Rex veluti legum est architectus.

Non conuenit vt rex opituletur, qui contra leges aliquid admiserit.

Multò regalius est condere vrbes, quàm conditas demoliri.

Breuiloquentia principem decet, & Laconem.

Quòd decet plebium, non semper decet principem.

Multum habet momenti principis integritas: Sed multò plus ciuium recta institutio.

Regem nasci, nihil magni est; regno dignum se præstare, id maximum est.

Gloriosius est regnum virtute partum, quàm si hæreditate obuenerit.

Bono

Bono principi nihil jucundius est ciuium concordia: tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum qui medendi est imperitus, non deò medicus est, vt vulgò medicus appellatur. Ita non statim princeps est, aut magistratus, qui populi suffragijs declaratus sit, nisi artem gubernandæ ciuitatis nouerit.

Qui fauentibus vult vti ciuibus, ad multas injurias conniuendum est.

Plurimum vtilitatis ex principium sapientia nascitur.

Quidquid pugnat cum legibus, hoc velut insciente principe tentatum haberi decet: cùm ipse nil aliud sit quàm legum minister.

Vbi reges non nascuntur, sed ciuium suffragijs eliguntur, hoc ipso publicis calculis princeps judicatus est ceteris melior, quòd ad regnum adscitus est.

Nemo principatum debet suscipere, nisi melior sit his in quos suscipiat. Debet enim princeps virtute præcellere cæteris ciuibus quibus præest.

Nihil principi magnificentius, quàm si ditionem quam accepit, reddat statu meliorem.

Decet principis auctoritatem sartam tectam vbique præstare.

Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis genijs ac impijs hominibus nonnunquam abutitur ad vtilitatem Ecclesiæ: Ita principes cordati norunt & probis & improbis vti non quòd ipsi per malos aliquid mali faciant, sed quòd per malos puniant malos.

Turpissimum est regi vacare vnquam à Reipub. negotijs.

Principibus in priuatis offensis debet esse satis, potuisse vlcisci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hostium quàm maximè cognitas habet.

Est principis muaus vnicum alijs prospicere, & publicis consulere commodis.

Tum maximè principi invigilandum, cùm populus maximè indulget genio: neque oportet vnquam princi-

cipem

cipem genialiter viuere.

Sollertia ducis non solùm terrorem eximit animis militum, verùm etiam commoda interpretatione addit alacritatem.

Nomenclatorum laus est, quàm plurimos nosse: egregij ducis est ob egregia in Rempub. merita nulli ciuium ignotum esse.

Præstat principem è philosophię præceptis haurire sapientiam potius, quàm experimentis (vt vocant) miseram colligere prudentiam.

Regi nihil prius aut charius esse debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius est honorem & opes eorum, quibus imperat, augere potius quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps obseruire populo, quàm populus principi; nisi quòd princeps id facit cum dignitate: alioqui re vera mutua seruitus est.

Vt nulla re melius constabilitur imperium, quàm ciuium beneuolentia: ita difficillimum est tam regnum administranti, erga quoslibet esse humanum; non solùm quòd regia potestas opposita sit inuidiæ, verùm etiàm quòd Respub. non possit esse incolumis, nisi scelera supplicijs coërceantur.

Præcipua regum debet esse cura, vt cognoscendis causis viros præficiant incorruptos.

Non tam magnum est regnum adipisci, quàm promeruisse.

Imperatoris est, ciuium multorum salutem suæ vnius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda est humanitas erga ciues, vt integerrimè regiam tueantur auctoritatem.

Præcipua regum ars est nullum reijcere, sed ad publicam vtilitatem omnium operam accommodare.

Est animus principis verè philosophicus, qui novit etiam ex inimicis capere vtilitatem: nec quod vulgus solet, hoc tantum spectare, vt maledicos afficiat malo, sed vt ipse minùs malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius est bonum præstare ducem, quàm quemuis militem.

Regi

Regi nihil benevolentia firmius, aut munitius esse potest.

Regnū armis & austeritate frequēter paratur, sed nō nisi honesta opinione, ciuiumq; beneuolētia retinetur.

Magni refert vt bonus princeps quàm diutissimè viuat.

Multum regis habet, qui scit è regis personam potest gerere.

Rex non honesti iustique regula, sed honesti iustiq; minister est.

Bonus princeps, qui magis à suis diligitur quàm timetur, habet quidquid ciues possident.

Ad priuatas injurias, oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in ijs quæ Rempub. lædunt, decet esse seuerum.

Imperium. 37

BEllum non nisi iustè suscipiendum, imperiumque virtute partum, virtute tuendum.

Cum multis pugnare oportet, qui multis vult imperare.

Virtute propagandum est imperium, non dolis aut pecunia.

Graue documētū vniuersis, imperiū virtute parari: auaritia, luxu, delicijsq; vel perire, vel verti in tyranidē.

Nemo idoneus est magistrātui, qui non potest dissimulare multa præter æquum & bonum facta.

Philosophia vel imperium non tollunt affectus.

Imperator per omnē vitā in Reip. negotijs versari debet, nec à domesticis delicijs ad imperium accersi.

Nihil difficilius quàm benè imperare.

Libertas. 38

PRæstantius est suam seruare, quàm alijs adimere libertatem.

Nemo libet, qui seruis cupiditatibus.

Nullum imperium speciosius liberius, quam si quis animo suo possit imperare.

Nulla voluptas viris ingenuis suauior est libertate.

Vbi regnat luxus, ibi libertas diu non potest esse.

Libertas vrbis est vitæ charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi potestatem nullus hostis potest eripere,

cripere, quisquam mortem contemnit, habet quo, cum vult semet in libertatem asserat.

Pessimus est imperator, qui sibi non potest imperare.

Liberi non sumus, quando alicui consulimus vilitatis aut alicujus rei gratia.

In cuili consessu cuique liberum est quæ videntur discere.

Non est verè liber, nisi cujus animum spe metuque liberauit sapientia.

Inhumanitatis est, si princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus. Sed perniciosum est illis licere quidquid libet.

Is verè liber est quam philosophia liberum facit.

Pestilentissimum genus est adulationis, sub libertatis imagine blandiri.

Hæc non minima laus est seruorum, nolle fugere, si liceat: at nolle tyrannicam seruitutem commutare libertate, si detur oportunitas, animi seruilis est.

Omnibus regibus naturâ inuisa est populi libertas.

Seruus est qui suis cupiditatibus imperare non potest.

Libertas benè magno emitur, nec sine negotio seruatur.

Qui seruit vitijs, verè liber non est dicendus.

Qui multis eget, liber esse non potest.

Ibi justitiæ locus non est, vbi vt quisque potentior est, ita licentius oprimet imbecilliorem.

Non verè liber est, quisquis ingenuus natus est.

Nihil beatum, si absit libertas.

Libertas quamuis inops, omnibus diuitum delicijs præferenda est, vbi ipsa minuitur.

Fama. 39

FAma velut ordo quidam est hominis.

Insanus est, qui pro nihilo habet qua sit opinione apud suos.

Honestus est fama, quàm pecunia ditescere.

Iactura rei facilè sarciri potest: fama contaminata vix vnquam diluitur.

Qui loquitur quæ sunt optima, & facit quæ honestissima,

sima, famam honestam habebit.

Eximiam virtutem honesta fama vltrò comitatur ac generosis animis amor laudum veluti stimulus ad præclara facinora, innatus est.

Satius est ad parandam honestam famam, vnum quiddam insigne prædicere, quam de friuolis quibuslibet diuinare.

Præstat vno opere edito, sed egregio, parare famam eruditionis, quàm minus accuratè scribere de singulis.

Regium est, cùm benefacias malè audire.

Primùm auctoritas ac fama, tardè paulatimque nec sine negotio paratur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

Vrbis celebritas nonnihil facit ad illustre nomen.

Sequitur fama fugientem, & ob idipsum auidius expetitur qui scholam vitat.

Exercitium & exercitatio. 40

MOderati labores corpora reddunt firmiora.

Exercitatio plus habet momenti ad honestatem quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium, si exerceatur, ad res optimas est accommodum: sin ad vitia degeneret, longè est infra muras pecudes.

Inuita Minerua, frustra laboratur: rectè dicitur à doctis, Exercitatio consummat eruditionem.

Honor. 41

HOnor non auctoritati, sed meritis tribuendus est.

Honor non solùm alit artes, verùm etiam virtutem.

Honor est virtutis merces & præmium.

Diuitiæ 42

POtentes non oportet humiliorib. dictis admodum commoueri.

Stultissimum est, locupletes pugnare cum his quibus non est multum quod eripiatur.

Diuitibus opus est multis præceptis, vt frugaliter viuant,

uant, vt corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitiosa cultu delectentur, aliaque innumera, quæ omnia ipsam, docet paupertas.

Immodicæ possessiones, vt non sine negotio parantur, ita non absque lite perueniunt ad hæredes.

Hoc miseriores egenis sunt diuites, quod non intelligant quàm pretiosa, quam necessaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior.

Nihil est tam munitum, quod auro non expugnetur.

Iniquæ sunt diuitiæ, quæ virum reddunt deteriorem: at fortibus viris non est opus pecunia.

Ij non facilè parentibus bonis monitis, qui successerum elati sibi fœlices videntur.

Nulli vitio datur, ea sibi parare, quibus opus est, si desinit, nec hic spectanda est ætas, sed egestas.

Frustra parantur bona, si qui parauit, tueri nesciat.

Inter egenos habendus non est, qui bonas artas ac probos amicos sibi parauit, certissimum senectutis viaticum.

Diuitias comitatur luxus, luxus erit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis splendor conciliant inuidiam.

Mores.

NOn minus interest quos adsciscas præceptores, quàm quos nactus sis parentes. Etenim vt liberi referunt fermè majorum ingenium vnde prognati sunt: ita præceptorum vitia demigrant in quos instituunt. Et honestæ vitæ institutio potissimùm ab illis petenda est, qui virtutem ipsis factis præstiterunt, non ab ijs qui compositis arte verbis de vitente nugantur.

Sola virtus primum ac statim à teneris vnguiculis discenda: nec vlla ætati portio artibus frivolis danda, quæ vt in pueris habent ostentationem laudabilem, ita nec grandibus decoræ sunt, nec ad seria vocatis vtiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio; ita viros bello & reipub. vtiles reddit recta institutio.

Visum est Laconi ineptum, per omnem vitam de virtute disputare, veluti de re controuersa: cùm oporteat à prima statim adolescentia habere certissima decreta dehonesto impressa animo, & secundum virtutem exerceri non quærere; quemadmodum faciunt Philosophi, qui magna contentione inter ipsos de summo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem consentientes; quid sit virtus ac beatitudo.

Ne nobis quidem nobilitas, quam miratur hominũ vulgus, dictumque ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quę ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit, ac per omnem vitam quæ honesta sunt, & discamus & exerceamus.

Præditi virtute qui sunt, recteque educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis est ciues honestè faisse institutos: hi sua sponte videbunt, quid pro tempore facto sit opus.

Multum habet momenti principis integritas, sed multò plus ciuium recta institutio.

Si adolescentes malè morati euadant, id primæ ætatis formatoribus potissimùm imputandum est.

Mores sunt vulgarium, vt alienæ inuideant, suam autem deplorent sortem.

Suadet loquentis vita non oratio.

Non absque discrimine, mores ciuitatis corruptę vitijs, ad meliorem frugem reuocantur.

Quemadmodum plantæ ac semina, sic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil pretiosius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi est, apud Barbaros natum, Græcorum disciplinas scire: ita turpe apud Græcos natum, ad Barbarorum mores degenerasse.

Nemo alienis factis dehonestatur, sed suis, quisque moribus æstimandus est

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultũ oportet congruere.

Multa bene nata ingenia pereunt vitio instituentium.

Sic est multorum ingenium, vt si desint inimici, in

quos

quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetam.

Eruditio pernitiosa est, si in animum inciderit pravis affectibus corruptum: & quo quæque disciplina sanctior, hoc fit pernitiosior, si contigerit probo.

Qui tam pravo sunt ingenio, vt eos irrideant qui de ipsis benè meriti sunt, gravius nocent, si quis illos malefactis provocet.

Regium est, cùm benefacias, malè audire.

Non habendi pro liberis sunt, qui degenerant à parentum institutione.

Quales nascuntur liberi, nulli in manu est: at vt recta institutione euadant boni, nostri potestatis est.

Qui natura probus est, vbique & apud omnes probus est.

E sermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generosa indoles, si accedat institutio, magno bono est patriæ, sin ad vitia degeneret, magnū adfert malum.

Naturæ beneficio viuunt & ignauissimi: at honestè mori, non contingit nisi virtute præditis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit senectus, ab intemperantia vitæ proficiscitur.

Res efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corriget.

Res verbis antoponenda. 44

MVltò præclarius est res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.

Quod per se rectum est & vtile, non eget prolixa oratione.

Ipsa causæ bonitas facilè seipsam commendat.

Quòd si vsquam locus est loquacitati, eam oportet ad honestas causas adhibere.

Rex operam est virtus, non autem plurimis verbis multisque disciplinis eget.

Reprehendendi sunt, qui cùm re sint fideles, tamen officium orationis asperitate corrumpunt: his pejores sunt, qui sermone benigni, re lædunt: pessimi, qui verbis molesti sunt, tamen factis noxij.

Multo

Multò præstantius est res egregias gerere, quàm gestas celebrare.

Rectius suo fungitur officio, qui ex animo facit, quàm qui metu mali.

Supervacaneum est in eo laudando sumere operam, quem vno ore omnes prædicant.

In omni actione spectandum decorum personæ.

Inertiæ genus est, de fortitudine (philosophorū more) disputare: sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

Fortuna. 45

EVentus homini non est in manu,
Fortuna non addit sapientiam.

Non omnia omnibus æquè feliciter cedunt.

In tranquillissimis rebus interdum existit periculum quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute prudentiaque ducis.

Fortuna sæpe sua indignis largitur munera.

Spes. 46

MVlta sibi promittunt inania, qui spe ducuntur.

Ingenia erecta non desperanda, sc quod redundat recidendum est.

Frequenter desperato magnum robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ.

Victoria. 47

PVlchrum est vincere lacessentes, præsertim ijs præsidijs, quibus hostes potissimùm sese jactant.

Ad victoriam plurimum momenti est in Imperatore.

Victis solet esse solatio, virtute præstantis viri dextra cadere.

Victoria magno empta non est victoria, sed calamitas: interdum enim fælisius est non assequi, quem nimio mercari quod ambis.

Vnius ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda est victoria, nec sæviendum in eos qui contra ferre arma desistunt.

Victoriæ spes extenuat omnia quæ solent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet essa cura, vt quàm minima ciuium jactura paretur victoria.

Nulla speciosior est victoria, quam virtute vincere.

Is longè inferior est, qui honesto vincitur.

Milites. 48

NOn perinde refert quàm multos educas milites in prælium, sed quam strenuos, & exercitatos.

Bonus miles institutione fit.

Facilius est novum inuenire Imperatorem, quàm novum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem desperationē vocat armatū.

Turba militum, nisi adsit dux cordatus ac vigilans, nulli est vsui.

Periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ij demum vtiles sunt bello milites, quibus decretum est in prælio aut vincere, aut mortem opperire.

Nihil in bello præclarè rei geret, cujus animum mortis metus occupat.

Militis non est dare consilium, sed vbi res postulat, bonam nauare operam.

Bellum. 49

QVi bellum susceperunt, oportet per omnia seruire belli necessitatibus.

In bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello est res ignominiosa.

In bello plus habet momenti, quales ducas milites, quàm multos.

Nullum negotium periculosius quàm bellum.

Pro patria pugnantem occumbere pulcherrimū est.

Cibo vinoque graues ad prælium non sunt idonei.

In bello non liberum est quæ cuiq; videntur dicere.

Non est optandum bellum, sed nec in bello, nec in pace libertatē tueri licet, nisi mortis timorē abieceris.

Error in bello mors est.

In bello celanda sunt consilia principum.

In bello non refert quàm multi sint duces, sed quàm bello

bello gerendo commodi.

Majore Reipublicæ discrimine pacta violantur in bellis: sed illic quæque violantur ab ijs qui domi consueuerint fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, nisi ciues sint ad bellum instructi.

Sola animi bona non sunt bellorum violentiæ obnoxia.

Ad victoriam plurimum habet momenti, si Imperator strenuus præsens regat exercitum.

Non est turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locum, quàm conserere manus.

Iustitiæ leges non possunt tueri, qui ditionis ampliandæ, gloriæue causa bellum inferunt alienis ciuitatibus.

Affectus priuati frequenter & ciuitates & regna bellis committunt ac pessundant.

Bellum non nisi iustè est suscipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute prudẽtiaq; pẽdet.

Occasio. 50

ADuersus hostes nulla prætereunda est occasio.

Pro tempore, proque re nata variandus est sermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occasionum vir probus & sapiens cogatur sæpè mutare consilium.

Inimici per occasionem vtiles sunt nobis, per quos non licet impune secureque negligentes esse.

Ira. 52

TVtum est iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira contentioque melius soluitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira, est breuis insania.

Minus sui compos est ira quàm ebrietas.

Probis etiam ingenijs adjuncta iracundia est: sed hoc vitium tolerabile est, si celeriter ad se animus redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus insideat animo, ita vt excussa ratione feratur effræni impetu, certa pernicies est.

Ira ad omnem functionem inutilis est: & prouerbio

quoque princeps jubetur & æqua & iniqua audire.

Error. 52

HOminis est peccare : at Dei aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Par est vt nos nostra ipsorum feramus errata.

In alienis erratis perspicaces sumus, ad sua quisque insciosius est.

Ex leuissimis offensis, si negligantur, nascuntur atroces tragœdiæ.

Error est immedicabilis, cùm transit in habitum & consuetudinem.

Raris lapsibus danda est venia.

Inuentæ facilius in errorē impellitur, quàm senectus.

Vulgus. 53

NIhil imitari solet vulgus libentiùs, quàm quod à viris principibus conspexerint factitari.

Quid tam impium est, quod mortalium vulgus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebium, non semper decet principem

Quæ recta sunt, semper pauciſſimis placent.

Vulgus hominum, cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his iudicabant artis expertes.

Vni sapienti nihil placet omnium, quæ vulgus vel facit vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus assuetus est : ab exoticis abhorret, non quia per se mala sint, sed quia peregrina.

Vulgo ingens probrum est, paupertas : magna gloria, diuitijs per fas nefasque partis abundare.

Otium. 54

INgnauia pestis maxima est reipublicæ.

Non est reprehendendum otium honestis rebus cum.

Qui per fas & nefas otium sectantur, vituperio digni sunt.

Otium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus & otium in juvenibus stultitia est, in senibus verò crimen.

Moneta

Honestæ occupationes invtili turpique otio præferendæ sunt.

Otium omnia mala decet adolescentes.

Iuuentus corrumpitur, si permittatur otio, luxus ac malorum omnium magistro.

Voluptas & luxus. 55

NIhil seruilius abiectiusque est, quàm gulæ ventrisque voluptatibus obnoxium viuere.

Inepta voluptas est, magis delectari ipsa simulatione, quàm natura.

Insaniam aufert medicus: voluptas cùm æquè mentem eripiat homini, vix sanabile malum est.

Olim in vnctum, reddit corpus firmius & iniuriæ patientius: infusum in viscera, delicatius ac segnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes sucata specie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

Ex priuatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies nascitur.

Luxus ferè alit amorem: tempus omnia tollit, aut certè mitigat.

Luxus est maximus, naturam artificio corrumpere.

Vestium luxus arguit animũ parùm sobrium, & inuentum oculos ad libidinem sollicitat citius, quàm ad honestam opinionem.

Quam optimè hoc natura comparatũ est, vt hę duæ res sese invicem comitentur, voluptas & dolor!

Voluptati inhonestæ parata est comes pœnitentia.

Fastidiosè delicatus videtur, qui inter varias delicias cibum appetit vilem ac plebium.

Vnguentum in homine arguit vitæ mollitiem.

Non turpe est vti concessa voluptate: sed ei seruire deditumque esse, in turpibus habendum est.

Amplecti voluptatem, fœminarum potius est, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem sunt, quàm ad virtutem.

Nulla capitalior pestis hominibus à natura data est quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quidquid est in hominum vita scelerum & calamitatum.

Ea delectant, quæ contingunt expetita: quæ vitrò obijciuntur, non perinde juvant.

Corruptela è muneribus. 56

PEcunia vincere, speciosum non est.

Qui Rempub. administrant, & tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni sunt viri, nec tales habendi.

Insincerus favor est, qui donis emitur: quę si minuas, ingens murmur; si tollas, sed tio gravis oritur.

Iniuria 57

AD privatas injurias oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in ijs quæ ledunt Rempub. decet esse severum.

Qui injuriam faciunt infeliciores sunt, quàm qui patiuntur.

Qui vererem impune fert injuriam, invitat novam.

Injuriæ memoria tenacissima est, at beneficij brevissima.

Infamia. 58

VIrtutis alienæ species velut in theatrum producta, deterret à vitijs, & ad virtutem exemulat ingenia non omnino deplorata.

Remissa culpa, manet tamen prioris infamię vestigium.

Quo fœdius est crimen hoc tenacius hæret apud multos criminis suspicio vel in innocentissimum.

Non est aliquid amicis quibus fidimus, committendum: quod si efficiant, pariat nobis infamiam.

Improbitas. 59

EXtremæ improbitatis est linea, etiam illudere quos affixeris.

Improbus est, qui scit beneficium accipere, nescit reddere.

Ex improbis conviciorib. nihil capitur nisi probrum & ignominia.

Magnæ felicitatis est, ab improbis mulcere liberari.

Impunitas. 60

IN impunitate nihil periculosius est, quia semper ad deteriora invitat.

Impunitæ injuriæ exemplum, omnibus injuriam minatur.

minatur. Etenim si liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum violentia?

Simultas. 61

SImultatem exercere cum sepulto, indecorum est, vt in mortuum sæuire.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Loquacitas. 62

EX multiloquio pleraque nascuntur incommoda.

Quidam hoc præclarum existimant, si nunquam sileant, cùm id sit certissimum stultitiæ argumentum: vt contrà silentium, vbi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est.

Multiloquium non solum molestum est auditori, verum etiam ad persuadendum inutile, præsertim apud principes, tum varijs curis occupatos, tum auribus fastidiosis.

Peculiaris erat Lacedæmonijs verborum paucitas: vnde & ab ea regione breuiloquentia Laconismus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas respõso indigna est. Frustra de his verba fiunt, ad quę perficienda non suppetit facultas.

Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone quàm causa postulat longiore: adeò nusquam non placebat frugalitas. Nam ad caulam non magnam adhibere supervacuam rerum copiam, luxuriæ genus est.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet consilia.

Breuiloquentiæ ducem decet maximè.

Multa verba nequaquã arguunt sapientes opiniones.

Equo effræni nemo non metuit insidere: at plus est periculi à lingua effræni.

Est aliqua sapientis pars silentio stultitiam tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non suppetunt orationi pares.

Nihil est violentius aure tyranni: apud bonos etiam prin-

principes admonendi libertas verbis placidioribus est temperanda.

Silentij tuta sunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Orationis expedita breuitas est probanda.

Ad causam non magnam adhibere supervacuam verborum copiam, luxuriæ genus est.

Prius cogitandum quid loquaris, quam lingua prorumpat in verba.

Aduersus nihil malè meritum, audire maledicam, linguam, iniuriæ genus est.

Nihil oratione melius, si parcè promat linguæ thesaurum.

Nihil effutiendum est, si quid liberius dictum sit in conuiuio.

Maledicentia. 63.

QVi passim maledicunt omnibus, eos palam est id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

Maledicentia contemnenda est, quæ non à judicio sed ab omni morbo proficiscitur.

Aduersus nihil malè meritum, audite maledicam linguam, iniuriæ genus est.

Turpiter obijcit alteri vitium, à quo ipse immunis non est.

Periculosè maledicit alteri, cui vel idem, vel simile, vel diuersum, sed deterius vitium potest obijci.

Res omnium rerum nocentissima est calumnia.

Sæpenumero accidit, vt qui alios infectantur, ipsi grauioribus madeant vitijs.

Imprudenter in alterum vitium torquet, si in promptu est quod ipsi viciſſim obijciatur.

Mendacium. 64.

MEndacij nomine continentur assentatores, calumniatores, infidi consiliarij, perversi educatores qui fontes sunt ferè malorum omnium,

nium, quibus sursum deorsum turbatur vita mortalium.

Perfidia. 65

NIhil eis tutò credi debet, qui in patriam perfidi fuerint.

Stultè dubitat de peierando, qui facinus periurio par non dubitauerit committere: eoque in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet iniurandum: nam quisquis audet dare venenũ, audebit & cum periurio inficiari.

Inuidia. 66

QVi auidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum suum, quam detegunt mores alienos: & qui ob res parum honestas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicant stultitiam suam peruersumque judicium.

Inuidus abundè dat pœnarum, etiamsi nemo vlciscatur.

Vt ferrum absumitur rubigine, ita inuidus suo ipsius vitio contabescit.

Inuidns tam inutilis est ciuitati, quam lolium tritico ignauus bello.

Ijquo habet inuidia, magis sunt misericordia digni quàm ira.

Inuidus non minus discruciatur aliena fœlicitate quàm suo infortunio.

Ambitio. 67

NEscit pietatis jura regnandi cupiditas.

Ambitio malè profundit, quod malè collegit auaritia.

Cupiditates, animi sunt morbi.

Malus ciuis est cui non satis est id quod satis est cæteris.

Turpior est ambitio è vilitate cultus, quàm ex amictu splendido.

Turpis est ambitio, ex fuco virtutis laudem capiens.

Adulatio. 68

BLandiloquio nihil nocentius.

Ingenium hominum ad aliena vitia perspicax est, ad sua cæcum.

Pestilentissimum est genus adulationis, sub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectius perspicimus quàm nostra, & sibi quisque adulator est.

Lapidis est, non sentire discrimen inter laudantem & vituperantem: sed philosophi est, non ita commoueri vt ab honesto recedat.

Corvus tamen mortuos impetit: adulator etiam viuis insidiatur.

Nemo suam turpitudinem perspicit, sed sibi quisque adulator est.

Vt adulationem affectare turpe est, ita ingerentem se non oportet omnino repellere; prodest enim in hoc, vt homo perspiciat qualis esse debeat.

Audacia. 69

FIt sæpenumero, vt qui fragili quærit illidere dentem infringat solido.

Periculosa est audacia, si vires non suppetant spiritibus.

Expensio periculi reuocat hominem ab audacia.

Assiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia sed temeritas paratur.

Bona est timiditas, quæ deterret à principijs, & reddit hominem circumspectum.

Mors. 70

HOnesta mors est oppetere pro amicis liberandis.

Magis metuunt mortem, qui domi habent vnde possint suauiter viuere.

Morientibus præcipuum solet esse solatium spes vindictæ.

Vt tyranni viuunt insuauius ijs qui mortem vehementer optant: ita mortem perinde metuunt, quasi vitam suauissimè degant.

Optimum est exire de vita, cùm res sunt prosperrimæ

Multos

Multos mortis consideratio deterret ab honestis actionibus; contra, mortis obliuio multos inuitat ad licentiùs peccandum.

Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est.

Somnus, mortis est Imago.

Ille non viuit, qui perpetuo mortis metu viuit.

Mors omnium malorum sensum adimit.

FINIS.

VIRO DE LITERIS OPTIME MERITO, D. Nicolao Tartretio Mæcenati suo, Desiderius Iacobus Vandoperanus S.

Cum Philosophici curriculi tempus tua singulari liberalitate erga me pene a soluissem, Macenas, quasi de via fessus ad Ciceronem tanquam in locum quendam amœnum relaxandi animi causa mihi confugiendum putaui. Qui enim ab eo de Philosophia & eloquentia libri varie copioseque perscripti sunt, non solum (vt nostri) admirabili quadam scientia, sed etiam suauitate dicendi & copia legentium ita mouent animos, vt qui eos in manus sumpserit, deponere nunquam velit. Hoc vnum negotii nonnihil exhibere solet, quod cum magnam partem in eorum philosophorum, qui tum florebant, sententiis & praeceptis explicandis simus occupati, libri autem non extent, ex quibus, quid censuerint, possumus cognoscere, hasitare plerunque & dubitare solemus: nonnulli etiam ex Platone aut Aristotele depromeri aliquid quanquam alienum, quod rudioribus ad rem facere videatur ut in suspicionem ignorationis veniant. Quod cum doctissimorum virorum iudicio ineptum intelligerem, philosophis illos prope omnes, quorum sententia quadam Latine expressa sunt a Cicerone, vnum in locum, quo ad per vires licuit, conduxi, & nominatim cuiusque decreta in vno duntaxat Ciceronis conquisita breuiter conscripsi, vt eloquentia & philosophia studiosi disputationum capita, quae sunt apud Ciceronem interpretarentur. Qua in re si a me praetermissum quid fuerit: quod equidem in tanta librorum varietate, & opinionum multitudi-

ne

ne non dubito, ob aquis laborum alienorũ æstimatoribus veniam peto: & hac, si aliqua ex parte ad palatum fecerint, commodius & uberius me, cum licebit, tracturum promitto. Alios nihil moror. Te autem Mæcenas, ut hoc qualecunque tandem est, æqui bonique consulas, & dum grauioribus incumbimus, nostra, ut cœpisti, studia foueas, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale, Lutetiæ, vtit. Kalend. Ianuarii. 1554.

Bened. Menij in Lagnerium & Desid. Iacotium ad Lectorem Carmen.

Tullius egregio præclara est ore locutus:
Τοὺς τε βίους καὶ τὴν δόγματα πόλλα σοφῶν.
Vtraque hec multo tibi sunt compensa labore:
Sic iam quod totus vix capit orbis, habes.

DESI-

DESIDERII IACOTII VANDOPERANI DE PHILOSOPHORUM doctrina Libellus ex Cicerone.

CVM essent plures Philosophi, orti fere à Socrate (quod ex illius variis & diuersis, & in omnem partem diffusis, disputationibus à Platone potissimum immortalitati traditis, alius aliud apprehenderat:) proseminatæ sunt quasi familiæ dissentientes inter se, & multum disiunctæ & dispares: cum tamen omnes se philosophos Socraticos & dici vellent, & esse arbitrarentur. Inter quos præcipuum locum tenent Academici, Peripatetici Stoici, Epicurei, De quibus sigillatim, & distinctè dicere difficile est, ob eam præcipuè causam, quod cùm eorum decreta quæruntur, variari inter Ciceronis interpretes, & dubitari videtur. Sed primùm illud tenendum est quòd à viris doctissimis est animaduersum, Ciceronem omnia propè ex Stoicorum & Academicorum nouorum disputationibus sumere, ex reliquis pauca quædam aspergere. Cuius rei fidem facere aiunt dialectica, quæ vsurpat in quibus Platonicum, aut Aristotelicum nihil propè agnoscas. Verùm dicamus articulatè, quoad fieri poterit, de Peripateticis, & Academicis: tum de cæteris, quorum à Cicerone præcepta notata sunt, & quædam Latine expressa.

ACADE-

ACADEMICI ET PERIPATETICI.

ACademici & Peripatetici veteros rebus congruentes, ait Cicero nominibus differebant. Nam cùm Speusippum sororis filium, Plato philosophiæ quasi hæredem reliquisset, duos autem qui plapræstantissimos studio, atque doctrina, Xenocratem Chalcedonium, & Aristotelem Stagiritem qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lyceo. Illi autem qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum Gymnasium, cœtus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuerunt. Quibus tamen nec suæ ambulationes defuerunt. Nam in spatiorum vmbraculis arboribus opacorum, quæ à Cicerone curricula multiplicium variorumq; sermonum appellantur, plerique inambulantes de philosphia disputabant. Nihil igitur, vt dixi inter Peripateticos, & illam veterem Academiam differebat (Abundantia quadam ingenij præstabat Aristoteles:) Sed idem fons erat vtrique, & eadem rerum expetendarum fugiendarumq; partitio. De vtriq; multæ sunt illustres laudes, 4. & 5. de Fin. bonorum & malorū, quod eum locum, quem ciuilem recte appellauit videmur, Græcè πολιτικὸν grauiter & copiosè tractarint. Vnde etiam olim propter eximiam rerum maximarum scientiam à Græcis Politici Philosophi sunt appellati, quod multa de Repub. scripserint, multa de legibus, multa non solum præcepta in artibus, sed etiam exempla in orationibus bene dicendi reliquerent. Primùm enim illa ipsa, quæ subtiliter disserenda erant, politè, aptèq; dixerunt cùm definientes, tū partientes: deinde ea, quæ requirebant orationem ornatam & grauem, magnificè sunt dicta ab illis ac splendidè, de iustitia, de fortitudine, de amicitia, de ætate degenda, de philosophia, de expessenda Rep. de temperantia, de forti tudine hominum. Itaque ex hac, tanquā ex omnium artium officina, innumerabiles in omni genere scientiæ præstantes viros prodisse, ait Cicero. Academici veteres, quidam

dam fuerunt, quidam noui. In veteribus numerantur à Cicerone: Plato, Aristoteles, Spensippus, Xenocrates, Polem, Crantor. In nouis, Arcesilas, Lacydes, Euander, Egesimus, Carneades, Clytomachus. Philosophus Quorum omnium decreta quia numerabimus suo loco de veteribus, & nouis pauca hæc nunc sufficiat in vniuersum posuisse.

Omnem virtutem esse mediocritatem. Bruto.

Sapientes non semper esse beatos. 5. Tusc.

Finem bonorum esse, secundum naturam viuere, id est frui ijs rebus, quas primas homini natura dedisset. 2. de Finib. & 3. Offic.

Omnem ciuilem orationem in horum alterutrum genere versari aut definita controuersia certis temporibus, ac reis, aut infinite de vniuerso genere quærere. 3. de Orat.

ACADEMICI NOVI.

ACademici noui cùm nihil percipi posse dicerent in suo ipsi decreto, sicut in cæteris rebus fluctuabant, ac de ijs immortalibus errantem habebant & vagam sententiam. Hanc Academiam adolescentiorem Cicero & volatioam appellat & sui similem, modò hùc modò illùc. Philosophiæ veteris perturbatricem, quam exoratam cupit vt sileat, submouere non audet. Huius erat instituti aduersari omnibus in disputando, & contra communem opinionem ratione aliqua pugnare, nihil affirmare, inuadere in ea quæ satis scitè cæteris philosophis instructa & composita erant, & ruinas edere; denique, quasi desperata cognitione certi, id sequi, quod verisimile videretur. Solebat verò is, qui audire vellet cùm quæsiuisset, tacere; tum alius perpetua oratione contra disputabat. Quam disputandi consuetudinem susceperunt Tusculanæ disputationes, vt est in lib. de Fato. Huius itaque perpetuum decretum fuit: Nihil posse percipi. 2. Acad. & 1. de Nat. Deorum. Quod quibusdam adeò placuit, vt extremum bonorum & summum munus sapientis esse dicerent, obsistere visis, assensusque suos firme sustinere.

PERIPATETICI.

PEripatetici cùm viderint nos ita esse natos, vt & communiter ad eas virtutes apti essemus, quæ notæ, illustresque sunt, iustitiam dico, temperantiam, cæteraque generis ejusdem: quæ omnes similes artium reliquarum, materia tantum ad meliorem partem, & tractatione differunt, easque ipsas virtutes viderent nos magnificentius appetere & ardentius, habere etiam insitam quandam, vel potius innatam cupiditatem scientiæ, natosque esse ad congregationem hominum, & ad societatem, communitatemque generis humani, eaque in maximis ingenijs maximè elucere: totam philosophiam tres in partes diuiserit. Vna pars est naturæ: differendi, altera: viuendi, tertia. Natura sic ab ijs inuestigata est, vt nulla pars cœlo, mari, terra (vt poëticè loquar) prætermissa sit. Quinetiam cùm de rerum initijs, omniq; mundo locuti essent: vt multa non modò probabili argumentatione, sed etiam necessaria Mathematicorum ratione concluderent; maximam materiam ex rebus per se inuestigatis ad rerum occultarum cognitionem attulerunt. Ad placandos animos multa afferebant, spinas partiendi & definiendi permittebant. De his sic ait alio loco Cicero: Si omnia à Philosophis essent petenda, Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. Quo magis tuum, Brute, iudicium probo qui eorū, id est, ex vetere Academia Philosophorum sectam secutus es, quorum in doctrina, atque præceptis differendi ratio conjungitur cum suauitate discendi, & copia. Quanquam ea ipsa Peripateticorum Academicorumq; consuetudo in ratione dicendi talis est, vt ne perficere oratorem possit ipsa per se, nec sine ea orator esse perfectus. Horum sententiæ & præcepta sunt hujusmodi.

Esse in mentibus hominum tanquam oraculum aliquod, ex quo futura præsentiant, si aut furore diuino incitatus animus, aut somno relaxatus solutè moueatur ac liberè. 2. de Diuin.

Quæ autem conjectura explicantur, aut euentis animaduersa & notata sunt, ea genera diuinandi non naturalia, sed artificiosa, in quo aruspices, augures,

con-

conjectoresque enumerantur, in probanda. 1. de Diuin.

Deos esse, & quatuor ex rebus omnia constare. 4 Tuscul.

Plurimum & longè lateque plurimum tribuendum honestati; sed tamen & in corpore & extra esse quædam bona, quæ ex altera parte collocata minimi momenti instar habeant. 2. de Finib.

Tria bonorum genera: maxima animi, secunda corporis, externa tertia. 5. Tusc. 3. Offic. 3. de Finib.

Corporis commodis compleri beatam vitam. 3. de Finib.

Mediocritatem esse inter nimium & parum. 1. Officiorum.

Mediocritatem vel perturbationum, vel morborum animi non probandam: omne enim malum etiam mediocre magnum esse. 3. Tusc.

Perturbari animos necesse esse, sed adhibendum modum quendam, quem vltra progredi non oporteat. 4. Tuscul.

Perturbationes non solum naturales, sed etiam vtiliter à natura datas. Vide 4. de Fin. & 1. Offic. de laudib. Fortitudinis & Iracundiæ.

STOICI.

STOicorum disciplina (quos Cicero in Officijs, Tusc. de Leg. Paradoxis, de Nat. Deorum sequutus est, quorũ denique in omnibus fere libris plurimas sententias Latinè expressis) à Zenone profecta est. Zeno enim relicta veteri Peripateticorum & Academicorum disciplina, multa in philosophia notauit. Cui mox se Arcesilas opposuit. Alij etiam Stoicorum disciplinam Academiæ veteris correctionem existimabant. Antiochus enim Stoicorum & Academicorum, qui Stoica multa vsurpabant, sectam conciliare voluit, & vtrorumque decreta bona conturbauit. Et Cicero ait à Peripateticis & Academicis eos omnia transtulisse, omnibus alijs eisdem res secutos. Et alio loco, vnã de re esse solum dissensionem: quippe cùm antiqui omnes, quo secundum naturam esset, quo iuvaremur in vita, bonum esse decreuerint. Zeno nihil, nisi quod honestum esset, putauerit bonum. Alij non de terminis

sed

sed de tota possessione contentionem esse aiunt. Quæ de re vide in Antiocho Doctissimi viri fuerunt, & omnes fere in disserendo prudentissimi: idque arte faciebant, tum definiendo, tum partiendo articulatè & distinctè, erantque architecti penè verborum. Iudicandi vias diligenter persecuti sunt, inveniendi tamen artem totam reliquerunt. Subtile præterea, vel spinosum potius disserendi genus sequebantur, vt est libro tertio de Finibus, qui ferè est in defendenda ea disciplina. Nam contortulis quibusdam, & minutis conclusiunculis quasi punctis, quæ dumeta, & laqueos, & aculeos disputationum Cicero nominat, omne argumentum concludebant hoc pacto. Quod est bonum, omne laudabile est: Quod autem laudabile est, omne honestum est. Bonum igitur quod est honestum est. Et tamen maximè forti, & vt ita dicam virili ratione vtebantur atque sententia. Cæterùm quia vim virtutis mirifice tenebant, prope absoluti, imperfecti, denique soli philosophi iudicati essent, nisi eorum licentiæ Carneades restitisset. Et vt verba mordicus tenentes quæ sibi ex ore euelli nolebant, horridiores erant in dicendo: sic moribus quoque duriores euaserant. Ex omnibus Philosophis plurima nominauerunt, studiosissimè exquirentes vnde verba essent ducta & suo quamq; rem nomine appellantes, Quibusdam etiam nominibus vtebãtur, quæ prima specie admirationẽ, re explicata risum mouerunt. Ægrotationes appellabant ἀρρωστήματα, de quibus disputant enucleare. Bona quæ alijs dicebãtur, eadem præcipua, vel producta dicebant quibus beatã vitam compleri negant. Item media officia, quæ communia sunt; & late patent, quæ & ingenij bonitate multi assequuntur, & progressione dicendi: rectum verò quod appellant, perfectum atque absolutum esse, & omnes numeros habere, nec præter sapientẽ cadere in quemquà posse: ὁμολογίαν quoque conuenientiam dicebant; & ἡδονὴν communi nomine corporis & animi voluptatem. Cæterùm portenta & flagitia ab his, vt à poëtis dicuntur, multa cum superstitiosa solicitudine creduntur: multa etiam præclare, vt ex eorum senten-

tijs & præceptis, quæ acutissimè defendebant, intelligi poteſt: hæc ferè ſunt apud Ciceronem.

Deos eſſe qui mundum adminiſtrent, quique conſulant rebus humanis: προνοιαν dicunt prouidentiam 2. & 3. de Nat. Deor. & 4. de Finib.

Mundum eſſe ſapientem, habere mentem, quæ ſe & ipſam fabricata ſit, & omnia moderetur, moueat, regat, &c. in Luc.

Fore vt ad extremum omnis mundus ignoſcat, cùm humore conſumpto neque terra ali poſſit, neque remiet aër, cuius ortus aqua omni exhauſta non eſſe poſſit. 2. de Nat. Deor.

Mundum natura conſtare, & adminiſtrari, non vt gleba conſtat, aut fragmentum lapidis, aut aliquid huiuſmodi, nulla cohærendi natura: ſed vt arbor, vt animal, in quibus nulla temeritas, ſed ordo apparet, & artis quæ ſuam ſimilitudo. 2. de Nat. Deor.

Aërem interiectum inter mare & cœlum Iunonis nomine conſecrari, quę eſt ſoror & coniux Iouis, quòd & ſimilitudo eſt aëris, & cum eo ſumma coniunctio. 2. de Nat. Deor.

Quatuor ex rebus omnia conſtare. 4 de Finib.

Fato omnia fieri. De fato. Fatalem autem illam neceſſitatem, quam εἱμαρμένην dicunt, eſſe, vt quidquid accidat, id ex æterna veritate, cauſarumque continuatione fluxerit. 5. Tuſc. 2. de Diuin in Top.

Multa falſa eſſe, longeque aliter ſe habere ac ſenſibus videantur. In Luc.

Senſus ipſos aſſenſis eſſe; quos quoniam appetitio conſequatur, actionem ſequi tollit autem omnia, ſi viſa tollantur. In Luc.

Viſa quædam mitti à Deo, velut ea quæ in ſomnijs videantur, quæque oraculis, auſpicijs, extis declarantur. In Luc. μαντικὴ dicitur diuinatio. 3. de Nat. Deor. 1. de Diu. 2 vbi refellitur.

Non ſingulis iecorum ſiſſis, aut auium cantibus intereſſe Deum: ſed ita à principio inchoatum eſſe mundum vt certis rebꝰ certa ſigna præcurrerent, alia in extis, alia in auibus, alia in ſomnantium viſis, alia in furentium

tium vocibus. 1.de Diuin.

Eos anhelitu terræ, qui frigidi sunt, cùm flare cœperint, ventos esse; cùm autem se in nubem induerint, ejusque tenuissimam quamque partem cœperint diuidere, atque dissumpere, idque crebrius facere & vehementius, tum & fulgura & tonitrua existere; si autem nubium conflictu ardor expressus se emiserit, id esse fulmen. 2.de Diuin.

Simul atque natum sit animal, ipsum sibi conciliari & commendari ad se conseruandum, & ad suum statum & ad ea quæ conseruantia sunt ejus status diligenda: alienari autem ab interitu, ijsque rebus, quæ interitis videntur afferre. 3.de Finib.

Plerisque tamen in principijs naturalibus diligendi sui voluptatem non esse ponendam. 3.de Finib.

Diu mansuros animos cùm corpore excesserint, sed non semper. 1.Tusc.

Quæ in terris gignuntur, ad vsum hominis omnia creari, homines autem hominum causa generatos, vt ipsi inter se alijs prodesse possent 1.Offic.

Sapientem gratia nunquam moueri, nunquam cujusquam delicto ignoscere: neminem misericordem esse, nisi stultum, & leuem: Viri non esse, neque exorari, neque placari. Solos sapientes esse, si distortissimi sint, formosos: si mendicissimi, diuites: si seruitutem seruiunt, reges: eos autem qui sapientes non sint fugitiuos, exules, hostes, insanos denique. Omnia peccata esse paria. Omne delictum scelus esse nefarium: nec minus delinquere eum qui gallum gallinaceum cùm opus non fuerit, quàm eum qui patrem suffocauerit. Sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, sententiam mutare nunquam. Pro Muræna. Sapientem omnia recte facere. 4.Tusc. Sapienti etiam ignoto esse amicum. 1.de Nat. Deor. Amorem ipsum esse conatum amicitiæ faciendæ ex pulchritudinis specie. 4.Tusc.

Bonum nihil, nisi honestum, quo virtus mista, nullam requirit voluptatem, atque ad bene viuendum sibi ipsa est contenta. 1,2,3. de Finib. 3.Tusc. 3.Offic.

Nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit

pilus

pilus alius.

Voluptatem, sublationem animi sine ratione, opinantis se magno bono frui: nec lætitiam, nec gaudium in corpore. 2. de Finib.

Non optabiliorem, nec magis expetendam beatam vitam, si sit longa, quàm si brevis. 3. de Finib.

Non crescere bonorum finem. 3. & 5. de Finib.

Finem bonorum in vna virtute, 4. de Finib. id est, secundum naturam viuere. 3. Offic. Quo tria significantur: vnum ejusmodi, viuere adhibentem scientiam earum rerum, quæ natura euenirent, vt veno: alterum significari idem, officia omnia media, aut pleraque seruantem viuere: tertium, omnibus, aut maximis rebus ijs quæ secundum naturam sint, fruentem viuere. Vide, 4. de Finib.

Si ad illam vitam, quę cum virtute degatur, ampulla aut strigilis accedat, sumpturum sapientem eam vitam potius, quòd hæc adiecta sint: nec beatiorem tamen fore. 4. de Finib.

Dolorem non esse malum. 2. Tusc. abesse à sapiente ægritudinem. 3. Tusc.

Voluntatem (quæ Græcè βούλησις dicitur, id est, appetio ejus quod bonum videatur, ad quod adipiscendum impellit natura) esse, quæ quid cum ratione desiderat. 3. Tusc. Vide initium. 4. Tusc

Et quæ turpia re non sunt, nec verbis esse flagitiosa. 1. Offic.

Modestiam scientiam esse rerum earum, quæ aguntur aut dicuntur, suo loco collocandarum: ordinem vero, compositionem rerum aptis & accommodatis locis. 3. Offic.

Vrbanitatem esse virtutem. 3. Epist. Famil.

Omnes esse diuites, qui cœlo, & te te frui possunt. 7. lib. Epist. Famil.

Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam. 9. lib. Epist. Famil.

Nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu. Nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in te esse, aut in verbo: nihil esse tertium. 9. lib. Epist. Famil.

Grepitus

Crepitus æquè liberos ac ructus esse oportere, lib. 9 Epist. Famil.

Fugere non est sapientis. 15. Epistolarum ad Brutum.

Sapientem non irasci. 3. de Orat.

Eloquentiam virtutē ac sapientiam esse. 3. de Orat.

EPICVREI.

EPicurus (à quo Epicurei, à doctissimis quibusque contempti, nominati sunt) homo fuit mollis, & voluptuarius, quasi pueri delicati, nihil cessatione melius existimans, sine arte, sine literis, insultans in omnes, sine acumine vllo, sine authoritate, sine lepore, cautus, secum pugnans, non tam facetus quàm ad iocandum liber. Pamphilum quendam Platonis ait a se Sami audiū, ibi enim adolescentes habitabat cum patre & fratribus, quod in eam insulam pater eius Neocles Agripeta venerat. Sed cùm agellus eum non satis aleret, ad magister fuit. Nihil olet ex Academia, nihil ex Lyceo; nihil ne è puerilibus quidem disciplinis. In Physicis Democritum, in quem tamen fuit ingratus, secutus est. Cui adjecit perpauca mutans, sed ita, vt ea quæ corrigere vult, deprauare videatur. Pleraque dicit eadem, atomos, inane, imagines, infinitatem locorum, innumerabilitatem mundorum, eorum ortus & interitus omnia fere, quibus naturæ ratio continetur. Habuit & Nausiphanem magistrum, quod non negat; omnibus tamen contumelijs vexat, metuens ne quid vnquam ab alijs didicisse videatur. Nam & Aristoteli, & Phœdoni Socratico turpissimè maledixit; & Metrodori sodalis sui fratrem Timocratē, quia nescio quid in philosophia dissentiebat, totis voluminibus conscidit: & sæpe in scriptis gloriatus est, se magistrum habuisse nullum. Sua quædam nomina habuit: vt, αὐτάρκειαν Græcè appellauit (quam antea nemo eo verbo nominarat) anteceptam animo rei quandam informationem, sine qua nec intelligi quidquam, nec quæri, nec disputari possit. Eius selectæ breuesque sententiæ nominatæ sunt κυρίαι δόξαι, id est, maximè ratæ; quia grauissimè sint ad beatè

beatè viuendum. Ejus est & Titillationis verbum, qua voluptas sensibus adhibetur. Et cùm tertium quendam motum diceret extra pondus, & plagam cùm declinat atomus interuallo minimo, ap appellat παρέγκλισιν. Ἰσονομίαν quoque, id est, æquabilem tributionem, dixit eam naturam, quæ est in summa illa vt infinitatis, vt omnia omnibus paribus paria respondeant. Scripsit libros de regula & judicio, de summo bono, de voluptate, qui (ait Cicero 2. de Diuin.) si corrosus esset, putarem annonam in marcello cariorem fore. Item de sanctitate, de pietate aduersus Duos. Deos & septuaginta annos vixisse tradunt. Quem familiares, præter quos non ferè in cujusquam manus veniebat, tanti fecerunt, vt ejus imaginem non modò in tabulis, sed etiam in poculis, & annulis haberent, asserentque vidisse verum, maximisque erroribus animos hominum liberauisse, & omnia tradidisse, quę pertinerent ad bene beateque viuendum: sed plerosque minus eo delectari, quod ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. Physicis totus fuit alienus. Dialecticam verò, quòd in ea planè inermis esset, & nudus, contemnebat, & irridebat. Tollebat definitiones, nihil de diuidendo ac partiendo docebat. Non, quo modo efficiatur, concludaturque ratio, tradebat: non, qua via captiosa soluantur, ambigua distinguantur, ostendebat. Si enim, inquit, alterutrum concessero, aut victurum eras Epicurum, aut non necessarium esse, necesse erit eras Epicurum aut viuere, aut non viuere.

Nulla autem est in natura rerum talis necessitas. In ea Philosophiæ parte, qua mores conformari putantur, cæteris voluit videri acutior. Cujus sententiæ & præcepta sunt hujusmodi.

Deos esse, quòd necesse sit præstantem aliquam esse naturam. 2. de Nat. Deor. quodque in omnium animis eorum notionem impressisset ipsa natura. Anticipationem quandam vocauit deorum, sine doctrina. Nonnullis tamen visum est eum, ne in offensionem Atheniensium caderet, verbis reliquisse deos, re sustulisse. 1. & 3. de

3. de Nat. Deor.

Nihil curare deos, nec ſui, nec alieni, ſed morogrãmos & nihil agentes membris humanis præditos, ſed eorum nullum vſum habere. In quo circutione quadam deos videtur tollere ludens. 2. de Nat. Deor.

Deorum, quos perlucidos & perflatiles induxit, ſedem eſſe, tanquam inter duos ludos, ſic inter duos mundos propter metum ruinarum. 2 de Diuin.

In Deo opem nullam, neque gratiam. 1. de Nat. Deor. vbi refellitur.

Deum animantem eſſe ſpecie hominis, quia ſit pulcherrima omnium: nec tamen eam eſſe corpus, ſed quaſi corpus; nec habere ſanguinem, ſed quaſi ſanguinem. Fugiebat enim indiuiduorum corporum concretionem, ne interitus & diſſipatio conſequeretur. 3. De Nat. Deor.

Deos beatos eſſe, & æternos. 2. de Finib.

Deorum opera mundum non eſſe fabricatum: ſed ex atomorum, id eſt, indiuiduorum & ſolidorũ corporum, quæ ſuo deorſum pondere ad lineam ferrentur (qui eſt naturalis omnium corporũ motus) complexionibus & copulationibus, & adhæſionibus inter ſe, mundum, omneſque partes mundi, quæq; in eo eſſent, effici. 1. de Finib.

Solem quaſi pedalem, aut bipedalem; poſſe etiam minorem eſſe quam videatur, aut maiorem, ſed non multò, vel tantum eſſe, quantus videatur: vt oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. 2. Acad. & 1. de Finib.

Nunquam ſenſus mentiri, ſed omnes veros eſſe, in ijſque iudicia rerum poſita. Quorum ſi vnus ſemel in vita mentitus ſit, ſublatum eſſe omne iudicium veri & falſi. 1. de Finib.

Nullam in natura rerum neceſſitatem.

Opinionem à perſpicuitate ſeiungendam, quæ veri conturbat cognitionem. 2. Acad.

Quidquid aut ſit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum eſſe ponderibus & moribus. 1. de Finib.

Pecudis & hominis idem bonum. 1. Acad.

Ad voluptatem & dolorem, & quæ ſugiamus, &

quæ sequamur, referri omnia 1. de Finib. & 2. Omnes animi & voluptates & dolores ad corporis voluptates & dolores pertinere.

Vltimum bonorum in voluptate, idque sensibus iudicari, & commoueri, vt ne argumentandum quidem de eo sit. 1. 2. & 3. de Finib. Voluptatis autem verbo significari saporem, & corporum complexum, & ludos, atque cantus, & formas eas, quibus oculi iucundi moueantur. 3. Tusc.

Summum malum dolorem. 1. de Fin. & 2. Tusc.

Inter voluptatem & dolorem nihil medium. Nam omni dolore carere, non modò voluptatem esse, verum etiam summam voluptatem: eam enim augeri, amplificarique non posse. 1. de Finib. & 3. Tusc.

Non minorem percipi voluptatem ex contemptissimis escis & potionibus, quàm rebus exquisitissimis ad epulandum. 1. de Fin.

Cupiditatum tria genera, vnum earum quæ essent & naturales, & necessariæ: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessariæ tertium, quæ nec naturales, nec necessariæ: quarum (vt potè inanium) nec modus vllus, nec finis inueniri potest. 1. de Fin. vbi reprehenditur, quòd partem in genere numeret. Duo enim genera esse, naturales, & inanes: naturalium item duo, necessarias, & non necessarias.

Non posse iucundè viui, nisi sapienter, honestè iustèque viuatur: nec sapienter, honestè, iustiè, nisi iucundè. 1. & 2. de Finib.

Rem definiri non placere. 2. de Finib.

Sapientem semper esse beatum, finitas habere cupiditates negligere mortem. 3. de Finib.

Honestum expeti propter voluptatem: qui negant eos inani voce sonare; vel, vt est in Tusc. 3 voces inanes fundere, sic enim loquebatur.

Patere animum rationi posse, & quò illa ducat, sequi. 3. Tusc.

Leuationem ægritudinis in duabus rebus positam esse, à vocatione à cogitanda molestia, & reuocatione ad voluptates contemplandas. 3. Tusc.

Opinionem mali ægritudinem esse natura, siue illud

ante

antè prouisum & expectatum sit, siue inueterauerit: neque enim vetustate minui mala, nec fieri præmeditata leuiora. 3. Tusc.

Naturales diuitias parabiles esse, quòd paruo esset natura contenta. 3. de Finib.

Diuturnitatem temporis ad beatè viuendum nihil afferre, nec minorem voluptatem percipi in breuitate temporis, quàm si illa sit sempiterna. 2. de Finib.

Nullam in sapientem vim esse fortunæ. 5. Tuscul. & 2. de Finib.

Magnum dolorem, brevem; longinquum, leuem. 2. de Finib. & 2. Tusc.

Nec gaudere quemquam, nisi propter corpus, nec dolore. 2. de Finib.

Mortem nihil ad nos pertinere, quòd sine sensu sit, id quod dissoluitur. 2. de Finib.

Si vratur sapiens, si crucietur, in Phalaridis tauro si erit, dicturum quàm suaue est hoc! quam hoc non curo!

ZENO.

ZEno Cittens ex Cypro insula, Stoicorum princeps & pater fuit, homo acutus, verecundiam & libertatem loquendi amans. Is cùm Polemonem assiduè audisset, valdeq; subtiliter, disseretet, & peracutè moueretur, Peripateticorum satis copiose & elegantèr constitutam disciplinam corrigere conatus est. Partitionem philosophiæ in tres partes retinuit. In cæteris sentiebat idem, aliter loquebatur, nihilque præter nouitatem verborum differebat. Cui tamen eur hoc faceret, nullam causam fuisse, ait Cic. 4 de Fin. vbi de eo multa dicuntur. Si enim ea quæ dicit ita sentiret, inquit, vt verba significant, nihil inter eum, vel Pirrhonem, vel Aristonem præceptorem interesset: sin autem eos non probabat, quid attinuit cum ijs, quibuscum re conueniebat, verbis discrepare? Breuibus, & acutis conclusionibus, quod vellet efficiebat, similitudine, lapertens, & visum, assensum, comprehensione & scientiam gestu & similitudine manuum distinguebat. Nam cùm extensis digitis aduersam manum ostenderat, visum, inquiebat, huiusmodi est: deinde cùm paulum

digitos constrinxerat, assensus huiusmodi : tum cùm paulò compressérat, pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat. Qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antè non fuerat, κατάληψιν imposuit. Cùm autem leuam manum admouerat, & illa pugnum arctè vehementerque compresserat, scientiam talem esse dicebat : cuius compotem, nisi sapientem, esse neminem. Cum eo Academiæ noue magna rixa fuit. Magnam præterea molestiam primus suscepit ; & minimè, vt ait Cicero, necessariam, commenticiarum fabularum reddere rationem, vocabulorũ, cur quidque ita appellatum sit, causas explicare. Itaque cum Hesiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino vsitatas, perceptasque cognitiones deorum. Deniq; neque Iouem, neque Iunonem, neque Vestam, neque quenquam, qui ita appelletur, in deorum habendum numero ; sed rebus inanimatis, atque mutis, per quandam significationem hæc docet tributa nomina. 1. de Nat. Deor.

Æthera summum Deum, mente præditum, qua omnia regantur. In Luc. 1. de Nat. deor.

Quatuor solùm initia rerum : quintam Arist, naturã non adhibendam. 1. Acad. 4. de Finib.

Animum ignem. 1. Tusc.

Ignem esse ipsam naturam, quæ quidq; gigneret, & mentem, atque sensus. Ignem autem artificiosum, ad gignendum progredientem via. 2. de Nat. Deor.

Deum esse mundum, eumque animantem, & ratione præditum : nihil enim posse effici ab eo, quod expers esset corporis. 1. Acad.

Sensus iunctos esse è quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam nos visum appellemus licet, 2. Academic.

Quæ visa sunt, & quasi acceptasensibus, assensione adiungunt animorum, quam esse vult in nobis positam & voluntariam. 1. Acad.

Visis non omnibus adiungendam fidem : sed his solùm quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum quæ viderentur. Id autem visum, cùm ipsum

ſum cerneretur comprehenſibile: ſed cùm acceptum iam & approbatum eſſet, comprehenſionem appellari, ſimilem his rebus quæ manu prenderentur. 1. Acad.

Quod erat ſenſui comprehenſum, idipſum ſenſum appellari, & ſi ita erat comprehenſum, vt conuelli ratione non poſſet, ſcientiam: ſin aliter, in ſcientiam ex qua exiſteret opinio, quæ eſſet imbecilla, & cum falſo, incognitoque communis. Sed inter ſcientiam & inſcientiam, comprehenſionem collocari; eamque neque in rectis, neque in prauis numerari, ſed ſoli credendum eſſe. 1. Acad.

Senſibus fidem tribuendam, quòd comprehenſio facta ſenſibus, & vera eſſet & fidelis. 1. Acad.

Naturam quaſi normam ſcientiæ, & principium ſui dediſſe, vnde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia: ſolùm, ſed latiores quædam ad rationem inueniendam vitæ reperiuntur. 1. Acad.

Errorem, & temeritatem, & ignorantiam, & opinationem, & ſuſpicionem, à virtute ſapientiaque remouendam. 1. Acad.

Naturalem legem diuinam eſſe, eamque vim obtinere, recta imperantem, prohibentemque contraria. 1. de Nat. Deor.

Rationem quandam per omnem pertingentem naturam, vt diuinam eſſe affectum putat. Aſtris hoc idem tribuit, tum annis, menſibus, annorumque mutationibus. 1. de Nat. Deor.

Mundum animantem, rationem regi, ſapientem alioqui ex ſe non poſſe animantem, compotemque rationis procreare. 2. & 3. de Nat. Deor.

Ipſius mundi, qui omnia complexu ſuo coërcet, & continet, naturam non artificioſam ſolùm, ſed planè artificem dicit, conſultricem, & prouidam vtilitatum oportunitatumque omnium. 2. de Nat. Deor. Contrahi animum & quaſi labi atque concidere, & ipſum eſſe dormire. 2. de Diuin.

Omnem vim loquendi in duas diuiſam partes Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem. 2. de Fin. & in Orat.

In vna virtute, quæ est ingenij præstantia, omnia quæ ad beatam vitam pertinent, posita. In Luc. 4. de Finib. 5. Tusc.

Cætera autem etsi nec bona nec mala essent, tamen alia secundum naturam, alia naturæ contraria, ijs ipsis alia interiecta & media. Vide in Luc. sub finem, & 4. de Finib.

Esse verum quoddam & simplex bonum, quod non possit ab honestate seiungi. In Luc.

Sapientem, etiamsi mendicus sit, non beatum modo, sed diuitem, semperque beatissimum. 5. de Finib.

Nihil malum nisi quod turpe & vitiosum sit. 2. Tusc. I.

Virtutem non posse constare, si in cæteris rebus esset quidquam, quod aliud alio melius esset, aut peius. 4. de Finib.

Dolorem asperum, contra naturam, difficilem perpessu tristem durum. 2. Tusc.

Perturbationem siue πάθος, esse auersam à recta ratione contra naturam animi commotionem, vel appetitum vehementiorem, qui procul absit à naturæ constantia. 4. Tusc.

PYTHAGORAS.

PYthagoras Pherecydis discipulus fuit, præstanti sapientia & nobilitate, summa authoritate, sine vlla hilaritate. Quietem atque otium secutus à regendis ciuitatibus totum se ad cognitionem rerum transtulit. Cumque vbi quid esset, quod disci posset, eò iudicaret veniendum, vltimas terras peregrauit, Ægyptum lustrauit, & Persarum Magos adijt difficiles, Barbarorum regiones pedibus obijt, multa maria transmisit. Venit et am Phliuntem, & cum Leonte principe Philasiorum doctè & copiosè quædam disseruit, non sine admiratione eius ingenij & eloquentiæ. Philosophi nomen primus inuenit, cum antè cum sapientes & haberentur, & nominarentur, qui in rerum contemplatione studij ponerent. Vide Tusc. 5. Inde Superbo regnante fuit in Italia, temporibus iisdem, quibus L. Brutus patriam liberauit, tenuitq; magnam Græciam

cum

cùm honore & disciplina, tum etiam authoritate: ac eam & priuatim & publicè exornauit præstantissimis & institutis & artibus. Locus, sedesque vbi vitam edidit, in Metaponto est. Doctrina verò eius cùm longè lateque flueret, Romam permanauisse dicitur: idque cùm coniectura probabile esse, tum quibusdam etiam vestigijs indicari, ait Cicero. Quis enim est, qui putet, cùm floreret in Italia, Græcia potentissimis & maximis vrbibus ea, quæ magna dicta est: in his q; primum ipsius Pythagoræ, deinde postea Pythagoreorum tantum nomen esset, vt nulli alij docti viderentur, Romanorum ad eorum doctissimas voces aures claulas fuisse? Quin etiam arbitratur Cicero propter Pythagoreorũ admirationem, Numan quoque regem (etsi annis permultis antea fuit, quam Pythagoras) Pythagoreorum à posteioribus existimatum. Nam cum Pythagoræ disciplinam & instituta cognosceret, regisque eius æquitatem, & sapientiam à maioribus suis accepisset, ætates autem & tempora ignorarent propter vetustatem, eum qui sapientia excelleret, Pythagoræ auditorem fuisse crediderunt. Pythagorei autem (qui philosophi Italici nominantur) carminibus soliti esse dicuntur & præcepta quædam occultius tradere (solebant enim multa celare alienos) & mentes suas à cogitationum intentione cantus fidibusque ad tranquilitatem traducere. Præterea si quid affirmarent in disputando cum ex ijs quæreretur, quare ita esset, respondere solitos: Ipse dixit. Ipse autem erat Pythagoras. Tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione vaderet authoritas. Eius sunt hæ sententiæ:

Ex numeris & Mathematicorum initijs proficisci omnia. 1. Acad.

Aram deorum sanguine non espergendam. 1. de Natura Deorum. Vide in Diogene Laer. μετεμψυχωσιν.

Deum animum esse per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex quo nostri animi carperentur, 1. de Nat Deor. vbi refellitur, delapsos animos ex vniuersa mente diuina. de Sen.

Tum maximè pietatem, & religionem versari in animis

nimis, cùm rebus diuinis operam damus. 2. de Legibus in Acad.

Iniussu Imperatoris Dei de præsidio & statione vitę non decendendum. 2. de Legib.

Ad harmoniam canere mundum. 1. de Nat. Deor. vide Som. Scip. & Aristotel. 2. de Cœlo.

Qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam studiosè intuerentur, sapientiæ studiosos, id est, esse philosophos. 5. Tusc.

Summæ sapientiæ esse, rebus nomina imponere. 2. Tusc. Plato in Crat.

Ad dormiendum, quò in somnijs cretiora videamus, præparatos quodam cultu atque victu proficiscí oportere; fabaque abstinere: quasi verò cibo mens, non venter infletur. 2. & 4 de Diuin.

SOCRATES.

IN Socrate vitia quædam Zopyrus ex eius forma notauerat. Quæ tamen ipse ratione ita deiecit, vt sanctissimè vixerit: doctusque planè, ac omnium (etiam Apollinis oraculo) sapientissimus iudicatus fuerit: omniumque eruditorum testimonio, ait Cicero, totiusque iudicio Græciæ, cum prudentia, & acumine, & venustate & subtilitate, tum verò eloquentia, varietate, copia, quam secumque in partem dedisset, omnium fuit facilè princeps. Archelaum. Anaxagoræ discipulum audiuit, diuitias ita contempsit, vt in pompa, cum magna vis auri argentique ferretur, dixit: Quam multa non desidero! Nudis pedibus, ijsque durissimis, ferè semper erat. Hunc fidibus docuit senectute ferè confectum nobilissimus fidicen, qui Conus vocitatus est. Dicendi exercitationem exagitauit, atq; contempsit. Cuius tamen sermones, ab ijs, qui illum audiuerunt, cùm ipse nullam literam reliquisset, perscriptos variè copioseque Cicero ita studiosè legit, vt cum eo vixisse sibi videri dicat. Sunt Socratica pleraque mirabilia, Stoicorum quæ Paradoxa nominantur: primusque à rebus occultis & ab ipse natura inuolutis (vt sunt numeri motusque, & vnde omnia oriantur, quoue recedant, syderum magnitudines, interualla, cursus, & cuncta cœlestia) in quibus omnes ante cum Philosophi occupati

occupati fuerunt, auocauit Philospohiam & ad vitam communem adduxit, vt de virtutibus & vitijs, omninoque de bonis rebus, & malis quærerit: cœlestia autem vel procul esse à nostre cognitione censeret, vel si maximè cognita essent, nihil tamen ad benè viuendum conferre: ob eámque causam eum aiunt Philosophiam de cœlo deuocasse, & in vrbibus collocasse, & in domos etiam introduxisse. In omnibus fere sermonibns, qui à Platone, & Xenophonte, & Æschine perscripti sunt diligenter, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios: nihil se scire dicat, nisi id ipsum: eoq; præstare cæteris, quòd illi quæ nesciant, scire se putent: ipse se nihil scire, id vnum sciat; ob eamque causam se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quòd hæc esse vna sapientia: Non arbitrari se scire quod nesciat. Quæ cùm diceret constanter, & in sententia permaneret, omnis eius oratio tum in virtute laudanda, & in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur: perfectum sibi opus esse ratus, si quis satis esset concitatus sua cohortatione ad studium cognoscendæ percipiendæque virtutis. Quibus enim id persuasum esset, vt nihil mallent se esse, quàm bonos viros, ijs reliquam facilem esse doctrinam Sophistarum, qui arrogantibus sanè verbis docere se profitebantur, quemadmodum causa inferior fieri superior posset, opiniones percunctando & interrogando (vt ex Platone intelligi potest) illicere solebat, vt ad ea, quæ hi respondissent, siquid videretur, diceret, de omnibus disputans. Hac etiam ratione contra alterius opinionem disserendi, facillimè, quod verissimum esset, inueniri posse iudicabat. Xantippe eius vxor prædicare solita est, eodem vultu semper se vidisse exeuntem illum domum, & reuertentem. Cùm enim mentis, à qua is fingitur, nulla fieret mutatio, erat quoque semper idem vultus, eadémque frons. Inductione quæ ex pluribus collationibus peruenit quò vult quæque Grecè παραγογη nominatur, plurimum est vsus in sermonibus, & societatibus: faceta etiam & eleganti ironia dissimulantiaque longe omnibus præsti-

tit. Homo enim minimè ineptus, & idem etiam facetus, cùm de sapientia disputaretur, hanc sibi ipse detrahebat, eis tribuere illudens, qui eam sibi arrogarent. Vt apud Platonem, in cœlum fert laudibus Prorzagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam cæteros: se autem omnium rerum inscium fingit & rudē. Dicuntur ac eo dissociari à doctis, & deneeps à Socraticis omnibus Philosophi eloquentiam despexisse, oratores sapientiam: hinc que dissidium illud extitisse quasi linguæ atque eo dis, vt alij nos sapere, alij dicere docerent. Scelere tandem, & iniquitate Iudicum in carcerem coniectus est, in quo nec patronum quæsiuit ad iudicium capitis, nec iudicibus supplex fuit (quorum magister & dominus videbatur esse potius quam supplex aut reus) adhibuitque liberam contumaciam, à magnitudine animi ductum non a superbia: & supremo vitæ die de immortalitate animorum multa disseruit: & paucis antè diebus, cùm facilè posset educi è custodia nolui: eumque pene iam manu mortiferum illud teneret poculum locutus ita est, vt non ad mortem trudi, verùm in cœlum videretur ascendere. Critoni verò suo familiari dixit sibi post tertium diem esse moriendum: vidisse enim, se in somnis pulchritudine eximia fœminam, quæ se nomine appellans diceret Homericum quendam eiusmodi versum.

Tertia te Pythiæ tempestas læta locabit.

Quod, vt est dictum sic scribit Plato contigisse. Vide de eius Sepul. & Lysiæ oratione in Apoph. Huius ferè decreta sunt hæc apud Cic.

Animos hominum esse diuinos, eorumque duplices cursus è corpore excedentium. Impij quoddam iter esse seclusum à concilia deorum: bonis vero & castis, ad deos, à quibus essent profecti, facilem redditum patere. 1. Tusc. & de Acad.

Bonos, beatos; improbos, miseros. 5. Tusc. Vide Apoph. Bonorum vitam beatam. 5. Tusc.

Inter Alcibiadem summo loco natum, & quemuis baiulum, nisi virtutem haberet, nihil interesse. 3 Tusc.

Vtilitatem à natura non esse seiungendam. 1. de Leg. & 3. Offic.

Voluptate

Voluptatem nullo loco numerandum. Cibi condimentum esse famem, potionis sitim. 2. de Fin & 5. Tusc. in Apopth.

Omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes. 1. de Orat.

PLATO.

PLato, Isocratis fuit æqualis. Homo varius & multiplex & copiosus, doctus & planè sapiens ac diuinus, magna verecundia, singulari eloquentia, & suauitate orationis: quæ promissa est futura, cùm illi in cunis paruulo dormiente apes inlabelles consedissent. Vnde & Iouem aiunt Philosophi, si Græcè loquatur, sic loqui: & eum non dicendi solùm, sed etiam intelligendi grauissimum auctorem & magistrum multis locis Cicero vocat. Quem tanti fecit vt Deum & principem Philosophorum crediderit, & cum eo errare maluerit, quàm eum alijs benè sentire, eius ipsa solum auctoritate fretus. Ab eo etiam qui dissident, plebeios & minutos esse Philosophos putat. Ob eamq; causam à Platone tanquam sancto augustoque fonte multa de benè, beateque viuendo præcepta commodè mutuatus, latinè explicauit. Se in Musicis, geometria, numeris, astris ferè contriuit, in quibus etiam fuit præstantissimus. Ægyptum peragrauit, vt à sacerdotibus Barbaris numeros & cœlestia acciperet: pòst Tarentum ad Architam, in Italiam ad cæteros Pythagoreos, Etheocratem, Timæum, Acrionem: Locros; vt cum Socratè expressissèt, adiungeret Pythagoreorum disciplinã, eaque quæ Socrates repudiabat, adsciceret. Dionem Syracusium & Demosthenum doctrina expoliuit. Remp. non attigit, quia cum offendisset populum Athenienseni propè iam desipientem senectute: cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi non arbitrabatur. Nouã quendã finxit in suis libris ciuitatem: vsq; eò illa qui dicenda de iustitia putabat, à vitæ consuetudine, & à ciuitatum moribus abhorrebant. Incæteris qui dialogi dicuntur) in quibus locutio, etsi absit à versu, tamen quòd incitatiùs feratur & clarissimis verborum luminibus vtatur, potus poëma putanda, quàm

comicorum

comicorum poëtarum) nihil affirmatur, & in vtramque partem multa differuntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur omnibus ferè Socrates exprimitur. Iniquitate Dionysij Ciciliæ tyranni, cui se commiserat, in maximis periculis, insidijsque versatus est. Tandem verò vno & octogesimo anno scribens, mortuus. Ab eo vna & consentiens duobus vocabulis Philosophiæ forma instituta est: de qua diximus in Academicis, & Peripateticis. Huius ferè decreta sunt hæc à Cic. notata: Deum esse ἀσώματον, id est, sine corpore vllo. 1. de Nat. Deor.

Deum

Opificem, ædificatoremque mundi de Vni.

Patrem huius mundi, nominari non posse.: quid sit omnino Deus, inquirendum non esse. 1. de Natura Deorum..

Donis ab impijs non esse placandũ, cùm vir nemo probus ab improbo se donari velit. 2. de Leg.

Casta dona Deo consecranda. Vide 2. de Leg.

Ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum à Deo sempiternum. In Luc.

Mentem, Idæam solam, idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset simplex, & vniusmodi, & tale quale esset. 1. Acad.

Duos esse motus; vnum suum, alterum externum: quæ suaſponte moueantur, diuiniora esse. Animum seipsum mouere, nec vnquam desinere moueri; sed esse cæteris quæ mouentur, fontem & principium mouendi, & proinde immortalem, & æternum. Som. Scip. & 1. Tusc. de Nat. Deor. de Senectute.

Animi duas esse partes: alteram rationis participẽ, alteram expertem. In participe rationis ponit, Pythagoram secutus, tranquillitatem, id est, placidem quietamque constantiam. In illa altera motus turbidos, tum iræ, tum cupiditatis, contrarios inimicosque rationi, quæ Græcis πάθη dicuntur, nostris perturbationes. 4. Tusc.

Animam triplicem esse: cuius principatus, id est, ratio in capite, sicut in arce; ita in pectore; cupiditas subter præcordia. 1. Tusc.

Philoso-

Philosophandi rationem triplicem : vnam de vita, & moribus : alteram de natura, & rebus occultis : tertiam de disserendo. 1. Acad.

In Idæis, quas rectè species aut formas possumus dicere, quiddam esse diuinum. 1. Academ. Eas non gigni, sed semper esse, & ratione, & intelligentia contineri. 1. de Orat. Cætera, quòd oriantur & intereant, non esse. 1. Tusc.

Mundum esse sempiternum, animantem, sapientemque beatum & rotundum, quòd ea forma nulla sit pulchrior : Mundum Deum item, & cœlum, & astra, & terram, & animum. 1. de Nat. Deor.

Omnem doctrinam ingenuarum, & humanarum artium vno quodam societatis vinculo contineri. 3. de Orat.

Memoriam recordationem esse superioris vitæ : & discere nihil aliud quàm recordari. 1. Tusc. & de Sent.

Tirannum è genere esse eos, qui vt illi cœlistibus, sic hi aduersantur magistratibus. 3. de Leg.

Quæcunque mutatio morum in Principibus extiterit, eandem in populo secuturam. 3. de Legib. & 1. Epist Famil.

Ei qui Reipub. præfuturus sit duo tenenda : vnum quidquid agitur, ad vtilitatem referendum : Alterum totum corpus Reipub. curandum. 1. Offic.

Naturales quasdam esse conuersiones Rerump. 2. de Diuin.

Philosophos in veri inuestigatione versari, eósque iustos. 5. Tusc.

Nihil præter virtutem bonum. 5. Tusc.

Oculorum sensum acerrimum. 2. de Finib.

Pœtas ex ciuitate eijciendos, quòd neruos omnes virtutis elidant. 2. Tusc.

Bonos beatos, improbos miseros. 5. Tusc.

Sapientem effici neminem, si bis in die saturus fiat, nec vnquam pernoctet solus. 5. Tusc.

Nihil tam effluere in animos teneros atque molles, quàm varios canendi modos. 2. de Legib.

Musicorum cantibus mutatis, mutari ciuitatum status. 3. de Leg.

Iust-

Iusta funerum ad interpretes religionum pertinere: sepulchrorum nullam partem ex agro culto, coue qui coli possit, sumendam. 2. de Leg.

Sic ad somnum proficiscendum corporibus affectis, vt nihil sit, quod errorem animis, perturbationemque afferat. 1. de Diuin.

Voluptatem malorum escam. De Senect.

Vim neque parenti, neque patriæ afferendam. 1. Epist. Famil. Vide reliqua in Apopth.

ARISTOTELES.

ARistoteles Stagirites longè omnibus (Platone excepto) ingenio & diligentia præstans, in rebus vel inueniendis vel iudicandis acerrimus, admirabili quadam scientia & copia cæterorum studia restrinxit Platonis alumnus fuit. Hic in tertio de Philosophia libro multa turbat, à magistro Platone vno dissentiens: modò enim menti omnem tribuit diuinitatem, modò mundum ipsum Deum dicit esse, modò quendam alium præficit mundo, eique eas partes tribuit, vt replicatione mundi quadam motum regat, atque tueatur: tum cœli ardorem Deum dicit esse, non intelligens cœlum mundi esse partem, quem alio loco ipse designarit Deum. Hic primum eas species, quas mirificè magister Plato erat amplexatus, labefactauit. Veteres philosophos accusans, qui existimassent Philosophiam suis ingenijs esse perfectam, aiebat eos aut stultissimos, aut glorioſissimos fuisse, sed se videre, quod paucis annis magna accessio facta esset, breui tempore Philosophiam planè absolutam fore. Itaq; vitæ degendæ ratio maxime quidem illi placuit quieta, in contemplatione, & cognitione posita rerum: quæ quia deorum erat similia, sapiente visa est dignissima, atq; ijs de rebus & splendida est eius & illustris oratio. Duo genera eius librorum sunt; vnum populariter scriptum, quod ἐξωτερικὸν appellatur alterum limarius, quod in commentarijs relictum est. Persecutus est omnium animantium ortus, victus, figuras: tum omnium fere ciuitatum non Græciæ solùm, sed etiam Barbariæ mores, instituta, disciplinas: qualem in Rep. principẽ esse conueniat.

ueniat, qui esset optimus Reip. status docuit, omnemq; huic ciuilem locum post Platonem Philosophorum principem illustrauit. Grauiter & verè eos reprehendebat, qui has effusiones pecuniarum non admirarentur, quæ fiunt ad multitudinem delinendam. Tandem verò cùm florere Isocratem (cui paulò infensius aduersatus fuisse videtur) nobilitate discipulorum videret, quòd ipse suas disputationes à causis forensibus & ciuilibus ad maiorem sermonis eloquentiam transtulisset, mutauit repentè totam formam propè disciplinæ suæ, versumq; quendam de Philoctete paulo secus dixit. Ille enim turpe sibi ait esse tacere cum barbaris; hic aurem, cùm Isocratem puderetur dicere. Itaq; ornauit, & illustrauit doctrinam illam omnem, quàm pomeridianis horis docebat, rerumq; cognitionem cum orationis exercitatione coniunxit. De Rhetorica scripsit accuratè, eiusq; originem sic docuit. Cùm sublatis in Sicilia tyrannis res priuatæ longo interuallo iudicijs repeterentur, tum primum (quòd esset acuta illa gens, & controuersa natura) artem & præcepta Siculos Coracē, & Tysiam conscripsisse. Nam antea neminē solitū via nec arte, sed accuratè tamen & descripto plerosq; dicere: scriptasq; fuisse & paratas à Protagora rerum illustriam disputationes, quæ nunc cōmunes appellantur loci A principe igitur illo atq; inuentore Tysia veteres artis scriptores repetitos vnū id locum conduxit, & nominatim cususq; præcepta, magna conquisitx cura conscripsit, atq; enodata diligenter exposuit ac tantum ipsis inuentoribus suauitate, & breuitate dicendi præstitit, vt nemo illorū præcepta ex ipsorū libris cognoscat, sed omnes qui quod illi præcipiunt; velint intelligere, ad hunc quasi ad quendā multò commodiorem explicatorem reuertantur. Huius mos in docendo fuit, vt adolescentes non ad Philosophorum morem tenuiter disserendi, sed ad copiam Rhetorum in vtramque partem, vt ornatius & vberius dici posset exerceret. Idemque vt in omni causa duas contrarias rationes explicaret, locos (sic enim appellat) quasi argumentorum notas tradidit, vnde omnis argumentatio, & ad Philosophorum disputationem, & ad hanc, quain causis

vtimur

timur, inueniretur. quo factum est, vt Philippus Rex sapientissimus hunc filio suo Alexandro doctorē ad scierit, à quo eodem ille & agendi acciperet præcepta, & eloquendi. Cùm verò argumentandi genus, quod per ratiocinationem expolitur, summe ab eo esset frequentatum: postea Stoici, qui Dialectici dicuntur spinosiora multa pepererunt. Ciceronis temporibus, ab ipsis Philosophis, præter admodum paucos, ignorabatur. Quos in Topicis reprehendit Cicero, quòd non modò rebus his quæ ab illo dictæ & inuentæ sunt, allici debuerunt; sed dicendi quoque incredibili quadam cùm copia, tum etiam suauitate.

Huius sunt decreta hæc notata á Cicerone.

Deos esse huius mundi moderatores. 2. de Natura Deorum.

Mundum non esse ortum, quòd nulla fuerit nono consilio, initio tam præclari operis inceptio. In Luc. 4. & 1. Tusc.

Quintum esse, qualitatum genus, vacans nomine, è quo sint astra, mentésq; singulares, quatuor elementorum dissimile. 1. Acad. 1. Tusc.

Animum ἐντελέχειαν appellat nouo nomine, quasi quandam continuatam & perennem motionem. 1. Tusculan. Vide 1. de Diuin. de animo in Eudemi somnio.

Quæ mouentur, aut naturâ moueri omnia, aut vi, aut voluntate. 2. de Nat. Deor.

Ortum quorundam animalium, esse in igni vel æthere, quod fit ad gignenda animalia aptissimus. 2. de Nat. Deor.

Somnia fieri ex reliquijs inhærentibus earum rerum quas vigilans gesseris, aut cogitaris. 2. de Diuin.

Omnes ingeniosos melancholicos esse, habere etiam aliquid in animis præsagiens ac diuinum. 1. Tusc.

Apud Hypanem fluuium, qui ab Europæ parte in Pontum influit, bestioles quasdam nasci, quæ vnum diem viuant. 1. Tusc.

Grues cùm loca calidiora petentes maria transmittunt, trianguli formam efficere: eius enim summo angulo aërem ab aduerso pelli: deinde sensim ab vtro-

que

que latere tanquam remis, ita pennis cursus auium l[illegible]uari. 2. de Nat. Deor.

Omnia quæ secundum naturam sint, esse bona: quæ autem contra mala, Diuitias, bonum. 4 de Finib.

Honestatem non solum expetendam, sed omni pondere grauiorem esse habendam, quàm reliqua omnia. 3. Offic.

Virtutem ad supplicium cum beata vita in Tartarũ taurum descendere. 5. Tusc.

Rhetoricam quasi ex altera parte respondere dialecticæ. in Orat.

Tribus in generibus rerum versari rhetoris officium: demonstratiuo, deliberatiuo, iudiciali. 1. de Inuentione.

In deliberatiuo finem esse vtilitatem. 2. de Inventione.

In oratione numerum, non versum esse debere. In Orat.

Qui pedes seruandi sint. Vide ibid.

Eam figuram, quam rhetores Hypallagen appellant metonymiam grammatici, vt cum pro Afris immutamus Africam, translationi subingi, & abusionem quam Catacrisim vocant, vt, cùm minutum dicimus animum pro paruo. in Orat.

SPEVSIPPVS.

SPeusippus à Platone auunculo relictus est, quasi philosophiæ hæres, cum Xenocrate in Academia. Censuit vim quandam esse, qua omnia regantur, eamque animalem: volens euellere ex animis cognitionem deorum. 1. de Nat. Deor.

XENOCRATES.

XEnocrates Aristotelis condiscipulus, de Natura Deorum libros scripsit, in quibus nulla species diuina describitur, Tantopere virtutem exaggerat & extenuat cętera, & abijcit, vt inde philosophorũ grauissimus sit habitus, cùm tamen esset habes, & tardus ingenio. Hinc ciues cum testimonium dicentem iurare prohibuerunt. Vide eius Apoph. Huius verò hæc sunt præcepta:

Nullam

Nullam esse animi figuram, & quasi corpus: verùm numerum, cuius vis in natura maxima esset. 1. Tusc.

In virtute non beatam modò vitam, sed etiam beatissimam. 5. Tusc.

Deus esse octo, quinque eos qui in stellis vagis nominantur: vnum, qui ex omnibus sideribus, quæ infixa cœlo sunt, ex dispersis quasi, membris simplex sit putandus Deus: septimum, Solem: octauum, Lunam. 1. de Nat. Deor.

POLEMO.

POlemo Athenienſis, cum in adoleſcentia voluptarius esset & impudicus, Xenocratis oratione de temperantia se ipsum collegit, & cum postea est insequutus Disputauit cum Xenone, summumque bonũ esse dixit. Secundum naturam vinere, finiri tamen adiuncto aliquo. Vide 4. de Finib.

CRANTOR.

CRantor Solenſis, Xenocratis auditor, Polemonisque ſecius in dicendo fuit, in veteri Academia vel in primis nobilis. Scripsit de luctu aureolum, & (vt Tuberoni Panætius præcipit) ad verbum ediscendum libellum. Vbi ait, Terinæum quendam Elium, cùm grauiter filij mortem mœreret, veniſſe in Pſychomantium, quærentem quæ fuiſſet tantæ calamitatis cauſa; huic in tabellis tres huiuſmodi verſiculos datos.

Ignaris homines in vita mentibus errant:
Euthynous potitur fatorum munere læto.
Sic fuit vtilius finiri ipſique tibique.

Nullum poſſe eſſe indolentiam tenuit. Nam iſtud (Nihil dolore) immanitatis eſſe in animo, ſtuporis in corpore. 1. Tuſc.

CHRYSIPPVS.

CHryſippus Solenſis, Cleanthis diſcipulus, homo fuit acerrimo ingenio, qui fulciri porticum Stoicorum dictus eſt, in quibus ab eo nihil prætermiſſum putabatur. Notus enim ille verſiculus:

Εἰ γὰρ λῶν χρύσιππος, ἐκ ἂν ἦν γυνή.

Contra Academicos & Ariſtonem de ſummo bono diligentiſſimè diſputauit. De quo putabat tres ſola, eſ-

ſe

se sententias quæ defendi possint: aut enim honestatem esse finem bonorum, aut voluptatem, aut vtrumq; Nam qui dicant summũ bonum id esse, si vacemus omni molestia, eos inuidiosum nomen voluptatis fugere, sed in vicinitate versari. Quod facere eos etiã, qui illud idem cũ honestate coniungerent nec multò secus eos, qui ad honestatem primã naturæ commoda adiungerent. De voluptate autem cum honestate, non magnam cum cæteris habuit contentionem. Multum operæ consumebat, dum morbis corporum compararetur morborum animi similitudo. Cumque de perturbationibus animi disputaret, magnam partem in ijs partiendis & definiendis erat occupatus. Illa, sicut cæterorum Stoicorum perexigua oratio erat, qua moderetur animus, nec eos turbulentos esse pateretur. Studiose omnia conquisiuit contra sensus, & perspicuitatem, contraq; omnem consuetudinem, contraq; rationem. In quo queri solebant Stoici ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse, & inde armatum Carneadem eam de diuinatione duobus libris explicasse sententiam; vno preterea de somnis, vno de oraculis, quæ innumerabilia collegit; nec vllum (vt erat in omni historia curiosus) sine locuplete auctore atque teste. Stoicorum etiam somniorum vaferrimus interpres fuit, & de Natura Deorum libros scripsit: quorum argumenta sunt. 1. & 2. de Diuin Præterea de legibus. Ex quibus tota de lege Ciceronis disputatio sumpta est, tametsi Platonis exemplo de Legibus asseritur. Denique de Rhetorica: sed sic, ait Cicero, vt siquis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat. De dialecticis ab eo maximè est elaboratum. In quibus quædam proponebat, quæ ne ipse quidem potuit dissoluere. Quale illud est: Si dicis te mentiri, verumq; dicis; mentiris: dicis autem te mentiri, verumq; dicis; mentiris igitur. Ad dissoluendas captiones Soritarum volebat aliquanto prius, quã ad multa perueniat quiescere, nec vltra progredi quod ἡσυχάζειν dicitur. In hac Stoicorũ arte, que Ciceronis ætate florebat, parũ inter hũc & Diodorũ cõueniebat, vt Cic. scribit in epistola quadã ad Rationẽ. li. 9. Diodorus enim id solum fieri posse dicebat, quod aut esset

verum

verum, aut futurum esse verum: & quidquid futurum esset, id dicebat fieri necesse esse, & quidquid non esset futurum, id negabat fiere posse. Chrysippus autem, & quæ non sint futura posse fieri, dicebat, vt frangi hanc gemmam, etiamsi id nunquam futurum sit: neq; nec esse fuisse, Cypselum regnare Corinthi; quanquam id millesimo antè anno Apolinis oraculo editum esset. Contagionem etiam probabat, rerum conuenientiam ex coniunctione naturæ, & quodam contactu, cùm ipsa rerum natura continuata sit, & cohærens, συμπαθὲς Græci vocant. Itaque fati assertor, voluntatis libertatem retinebat. Fatũ enim non ex necessarijs causis & principalibus necti, sed ex ijs quæ præcursione afferum, & antecessionem, sine quibus res effici non possit. De quo sic Cicer. de Fato: Cùm, inquit, duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum: vna eorum, qui censerint omnia ita fato fieri, vt id fatum vim necessitatis afferret, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit; altera eorum, quibus viderentur sine vllo fato esse animorum motus voluntarij: Chrysippus tanquam arbiter bonoratius, medium se ferre voluit; sed applicat se ad eos potius, qui necessitate motus animos liberatos volunt. Deum autem verbis vtitur suis, delabitur in eas difficultates, vt necessitatem fati confirmet inuitus. Itaque æstuans laboransque, orationis genus insolens, & ignotum Medicis. Geometris & reliquis, sequebatur, negationes infinitarum coniunctionum potius, quàm infinita connexa ponens, hoc modo: Non natus est quis oriente Canicula, & is in mari morietur. In Ceramico Athenis statua erat Chrysippi sedentis porrecta manu. Quæ manus significabat illum in hac esse rogatiuncula delectarum: Nunquidnam manus tua sic affecta, quemadmodum nunc est, desideraret? Nihil sane. At, si voluptas esset bonum, desideraret. Ita credo. Non est igitur voluptas bonum. Præcepta ab eo sunt eiusmodi:

Deum homine meliorem, quòd res cælestes, omnesque quarum est ordo sempiternus, confecerit; quæ

ab

ab homine confici non possunt. 2. & 3. de Nat. Deor.

Mundo vndique profectò inesse mentem & rationem, & propriam virtutem, & proinde sapientem, & Deum. 2 de Nat. Deor.

Vim diuinam in ratione esse positam, & vniuersæ naturæ animo, atque mente: ipsumque mundum Deum esse, & eius animi fusionem vniversam: tum eius ipsius principatum, qui in mente & ratione versetur, communemque rerum naturam vniuersarum, atq; omnia continentem, tum fatalem vmbram, & necessitatem rerum futurarum. Ignem præterea, & eum, quem antè dixi, æthera: tum ea, quæ natura fluerent, atque manerent, vt aquam, & terram, & aërem, Solem, Lunam, sidera, vniuersitatemque rerum, qua omnia continerentur, atque homines etiam eos, qui immortalitatem essent consecuti, &c. Vide 1. de Diuin.

Diuinationem esse vim cognoscentem & videntem, & explicantem signa, quæ à dijs, hominibus protendantur. Officium autem eius esse, prænoscere, Dij erga homines mente qua sint, quidq; significent, quemadmodumque ea procurentur, atque expienter. 2. de Diuin.

Somniorum coniectionem esse vim cernentem, & explanantem, quæ à dijs hominibus, significentur in somnis. 2. de Diuin.

Ad hostiam deligendam, ducem esse vim quandam sentientem, atque divinam, quæ toto mundo confusa sit. 2. de Diuin.

Animantium alias corpore excellere, alias autem animo, nonnullas valere vtraq; re Cùm autem homo in eo animantium genere sit, vt ei tribuatur animi excellentia, summum bonum esse, non excellere animo, sed vti nihil esse præter animum videretur. 4. de Finib.

Cætera nata esse hominum causa, & deorum; eos autem communitatis & societatis sua: vt bestijs homines vti ad vtilitatem suam possint sine iniuria. Quonia mque ea natura esset hominis, vt cum genere humano quasi ciuile ius intercederet, qui id conseruaret,

cura

cum iustum: qui vi ageret, iniustum fore. 3. de Finib. & 3. de Nat. Deor.

Fruges atque fructus, quos terra gignit, animantium causa animantes autem hominum: Hominem autem ortum ad mundum contemplandum, & imitandum; nullo modò perfectum, sed quandam particulam perfecti, id est mundi. 2. de Nat. Deor.

Omni animali, ne putresceret, animam ipsam pro sale datam esse. 3. de Nat. Deor.

Ægritudinem λύπην quasi πόνον, id est, solutionem totius hominis appellari. 4. Tusc.

Ad recentes quasi timores animi remedium non adhibendum. 4. Tusc.

Fortitudinem esse scientiam perferendarum rerum, vel affectionē animi in patiendo, vel perferendo, summæ legi parentem sine timore. 4. Tusc.

Quod prouisum ante non sit, id ferire vehementius. 3. Tuscul.

Detracta vtilitate, ne digitum quidem bonæ famæ vel gloriæ causa porrigendum esse. 2. de Finib.

Omnia vera in præteritis esse necessaria. De Fato.

Non valere in omnibus: Si, quod primùm in connexo est, necessarium est, fieri etiam quod consequitur, necessarium. De Finib.

Fato omnia fieri. Vide ibidem quibus rationibus vtatur.

Omnem enunciationem aut veram, aut falsam esse. De Fato.

In rebus quædam simplicia, quædam copulata Simplex esse, Morietur eo die Socrates copulatum & confatale. Nascetur Oedipus Laio, quid ita fatum sit, & concubiturum cum vxore Laium, & ex ea Oedipum procreaturum. De Fato.

Causarum alias perfectas & principales, alias adiuuantes & proximas. De Fato.

THEOPHRASTVS.

THeophrastus diuinitate loquendi nomē inuenit, multa enim disertè copioleq; dixit: vir & oratione suauis, & ita moderatus, vt præ se probitatem

tem quandam & ingenuitatem ferret. Institutus ab Aristotele, locum ciuilem, quem πολιτικὸν dicimus, illustrauit, & de magistratibus multa quæsiuit subtilius. Athenis vixit. Vnde (cum percunctaretur ex anicula quadam, quanti aliud venderet, & respondisset illa atque dixisset: Hospes, non possem minoris) tulit molestè, se non effugere hospitis speciem, cum Athenis ætatem ageret, optimeq; loqueretur. De libris eius sic accepimus. Primum tractauit locos ab Aristotele ahtè tractatos. Stirpium naturas, omniumq; ferè rerum, quæ è terra gignerentur causas atq; rationes persecutus est qua ex cognitione facilior facta est inuestigatio rerum occultissimarum. De beata vita librum scripsit, & de diuitijs, in quo multa præclarè, illud absurde. Est enim multus in laudanda magnificentia & apparatione popularium munerum, tantumque sumptuum facultatem, fructum diuitiarum putat: rectè laudata est hospitalitas. Cæterum vexatus est & libris & scholis omnium philosophorum, quod in Callisthene laudarit illam sententiam. Vitam regit fortuna, non sapientia. Callisthenes autem illi sodalis erat: cuius interritum deplorans rebus Alexandri prosperis angebatur. Itaq; dicebat Callisthenem incidisse in hominem summa potentia summaq; fortuna, sed ignarum quemadmodum rebus secundis vti conueniret. In eo etiam inconstantia notatur, quòd modò menti tribueret diuinum principatum, modò cœlo: tum autem signis, sideribusq; cœlestibus. Et cum statuisset verbera, tormenta, cruciatus, patriæ euersiones, exilia, orbitates, magnam vim habere ad malè miserèq; viuendum, non esse ausus clarè & amplè loqui, cùm humiliter dimisseq; sentiret. Quàm benè non quæritur, constanter quidem certè, ait Cicero. Tauriscum quendam dixit actorum auersum solitum esse dicere, qui in agendo contrens aliquid pronuntiaret. Tandem moriens accusasse naturā dicitur, quòd seruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interesset; hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset. Quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus

perfectis

perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Querebatur igitur, se tum, cùm illa videre cœpisset, extingui. Huius sunt hæ sententiæ:

Esse quædam & corporis & fortunæ mala, in quibus omnibus qui sit, beatum fore, si sapiens sit. 2 Acad.

Cum fortuna, dolore, cruciatu corporis beatam vitam nullo modo coniungi posse. 5. de Finib.

In sola virtute non esse positum, beate viuere. 1. Acad. & 5. de Finib.

Orationem, quæ quidem sit polita atque facta quodam modo, non astrictè, sed remissius, numerosam esse oportere. 3. de Orat. item ornatum illud suaue, & affluens. Orat.

In verbis esse verecundiam translationem. 16. Epist. Fam.

ARCESILAS.

CVm iam Philosophorum disciplinæ grauissimè constituissent; tum exortus est, vt in optima Repub. T. Gracchus, qui otium perturbaret: sic Arcesilas, qui benè iam constitutam philosophiam euerteret, & in eorum authoritate delitesceret, qui negassent quidquam sciri, aut percipi posse. Cum enim Polemonem audisse, copiaque rerum, & dicendi vi, ac ingenij acumine plurimum valeret, multa apertè perspicueque & peruersa, & falsa persuasit, ac ex varijs Platonis libris, sermonibusque Socraticis, hoc maximè arripuit: nihil esse certi, quod aut sensibus, aut animo percipi possit. Hinc recentior Academia emanauit; cuius ratio primo admodum probata est. Sic igitur instituit, omnia animi, sensusq; iudicium aspernatus (vnde illa necessariò nata est ἐποχή, id est, assensionis retentio) non quid ipse sentiret ostendere; sed contra id, quod quisque se sentire dixisset disputare. Itaque Zenoni, qui tum florebat, se vehementer opposuit, eiusq; definitiones labefactare conatus est, & ei obtrectari, nihil noui reperienti, sed emendanti superiores, immutatione verborum; quod fecisse dicitur, non pertinacia, aut studio vincendi, sed earum rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem,

rum & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes penè veteres; qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil scire posse dixerunt, angustos sensus, imbecillos animos, breuia curricula vitæ, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt. Hoc sic intelligi dicit Cicero in Lucullo: Nemo, inquam, superiorum, non modò expresserat, sed ne dixerat quidem, posse hominem nihil opinari, nec solum posse, sed ita necesse esse. Sapienti visa est Arcesilæ, tum vera sententia, tum honesta, & digna sapiente. Quæsiuit de Zenone fortasse quid futurum esset, si nec percipere quidquam posset sapiens, nec opinari sapientis esse. Ille credo, nihil opinatur: quoniam esset quod percipi posset. Quid ergo esset id? Visum credo. Quale igitur visum? Tum illum ita definiuisse: Ex eo quod esset, sicut esset impressum, & signatum, & effectum. Post requisitum, etiam ne si eiusmodi esset visum rerum, quale falsum. Hic Zenonem vidisse acutè, nullum esse visum, quod percipi posset: si id tale esset, ab eo quod est, vt eiusmodi ab eo, quod non est, posset esse. Rectè consensit Arcesilas ad definitionem additum; neque enim falsum percipi posse, neq; verum, si esset tale, quale vel falsum incubuit autem in eas disputationes, vt doceret nullum tale esse visum, à vero, vt non eiusdem modi etiam à falso possit esse. Is cùm arderet podagræ doloribus, visitasset que hominem Carneades Epicuri perfamiliaris, & tristis exiret: Mane quæso, inquit, Carneades noster, nihil illinc huc peruenit: ostendit pedes & pectus: attamen hic malebat non dolore. Huius hæc sunt decreta:

Omnia falsa esse, quæ sensibus videantur. 1. de Natura Deorum.

Sapientem non opinari, & proinde nulli rei assentiri. 2. Acad.

Sapientis vim esse maximam, cauere ne capiatur, & ne fallatur, videre. 2. Acad.

CARNEADES.

CArneades Cyrenæus, in nouis Academicis quartus ab Arcesila numeratur. Audiuit enim Egesinum,

limum, qui Euandrum audiuerat, Lacydis discipulum, cùm Arcesilæ Lacydes tuisset. Diuina celeritate ingenij, dicendique copia vir fuit, nullius philosophiæ partis ignarus, & memoria diuina: dicebat enim se tanquam literis in cera, sic imaginibus in locis quos haberet, quæ meminisse vellet, præscribere. Multos audiuere Athenis habuit, vt Q. Metellum clarissimum virum, & Romæ Scæuolam, qui admodum floruerunt. Itaque cùm multa differeret: nouam Academiam obtinens cum Clitomacho & Æschine, excitarunt homines non socordes ad veri inuestigandi cupiditatem. Ab Athenienſibus legatum missum esse ad senatum Carneadem Academicum cum Diogene Stoico dicit Cicero. 4. Tusc. Epicureus Zeno quanquam ab eo plurimum dissentiebat, vnum tamen præter cæteros mirabatur. Incredibili quadam fuisse dicitur facultate. Hinc Cicero 3. de Orat. ait: Si eximiam dicendi speciem adamet orator, Carneadem, aut Aristoteleam vim esse comprehendendam. Et de Vniuers. Fuit inquit, vir ille, cum cæteris artibus, quæ quidem dignæ libero essent, ornatus omnibus, tum acer inuestigator & diligens earum rerum, quæ à natura inuolutæ videntur. Denique sic iudico, post illos nobiles Pythagoreos, quorum disciplina extincta est quodammodo, cùm aliquot secula in Italia Siciliaq; viguisset, hunc extitisse, qui illam reuocaret. In disputationibus nullam vnquam rem defendit, quam non probarit, nullam oppugnauit, quam non euerterit. Erat enim in dialectica summus, & egregiè exercitatus. Cuius ignaros sic ludebat: Si rectè conclusit, teneo: sin vitiosè, in nam Diogenes reddat. Ad eo enim Stoico dialecticam didicerat: hæc autem merces erat dialecticorū. De Epicureis sic statuit, eos potuisse suam causam sine commenticia atomorum declinatione defendere. Nam cum doceret, esse posse quendam animi motum voluntarium, à se ortum, cuius aut egressæ & externæ causæ nullæ essent, id fuit defendi melius, quàm introducere declinationem, cuius præsertim causam reperire non possunt. Quo defenso, facilè Chrysippo possent resistere. Contra Stoicorum verò, quos studiosissimè sem-

per

per rescellebat, disciplinam ingenium eius exarserat, & in omni hæc quæstione, quæ de bonis & malis appellatur, pugnare destitit: Non esse rerũ Stoicis cum Peripateticis controuersiam, sed nominum. Nam cum alij externa ne bona quidem dicerent, omnia in animo reponerent, eorum controuersiam solebat tanquam honorarius arbiter, iudicare. Cùm enim quæcunq; bona Peripateticis, eadem Stoicis commoda viderentur, neque tamen Peripatetici plus tribuerant diuitijs, bonæ valetudini, ceterisque generis eiusdem, quàm Stoici: cum ea, re non verbis ponderarentur; causam esse disserendi negabat. Mos eius erat disputandi, sicut cæterorum Academicorum, contra omne quod esset propositum: & εὐσυνοψία, pugilis; & retentionem, aurigæ similem faciebat. Tandem verò nonagintà annos natus, obijt. Vide Lucul.

Decreta Carneadi.

Mortale omne animal & dissolubile & diuiduum, necessario quòd habeat partibile naturã. 3. de Nat. deor.

Nullum corpus sempiternum. 3. de Nat. Deor.

Non fato fieri quæcunque fiunt: esse enim multa in nostra potestate. De Fato.

Diuinationem non esse (etsi immutabilitas in futurorum veritate sit) nisi in ijs quæ naturalibus & necessarijs causis continerentur. An enim Iupiter Cornicem à læuà, Coruum à dextera canere iussit? 1. de Diuin.

Ne Apollinem quidem futura posse discere, nisi ea quorum causas natura ita contineret, vt ea fieri necesse esset. Quid enim spectans Deus ipse diceret, Marcellum, &c. Vide de Fato.

Duo esse visorum genera. In vno hanc diuisionem: alia visa esse, quæ percipi possint, alia quę non possint. In altero autem alia visa esse probabilia, alia non probabilia. Itaque quæ contra sensus, contraque perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem diuisionem: contra posteriorem nihil dici oportere. Quare ita placere tale visum nullum esse vt perceptio consequeretur: vt autem probatio, multa. Etenim con-

tra naturam esset, si probabile nihil esset. In Luc.

Virtutem satis habere ad beatam vitam, præfidij. 5. Tusc.

Sapientem interdum opinari. In Luc.

Nihil improbè faciendum, etiam si impunè fieri possit. 2. de Finib.

Eos qui Rhetores nominarentur, & qui discendi præcepta traderent, nihil planè scire, neque posse quenquam facultatem assequi dicendi, nisi qui philosophorum inuenta didicisset. 1. de Orat.

PHILO.

PHilo, Antiochi magister, vir magnus fuit, & Academiæ nouæ patrocinium suscepit. Cumque ille cum Athenieusium optimatibus Mithridaticho bello domo profugisset, Romamque venisset, Ciceronem habuit adiutorem. Negabat duas Academias esse, erroremque eorum qui ita putabant, vehementissimè coarguebat. Alio tempore rhetorum præcepta tradere, alio philosophorum instituit: atque harum causarum, quæ vniuersæ sunt vel temporibus vel locis, ac rei dignitæ, cognitionem exercitationemq; celebrauit Epicureos verò ferre non poterat aspernari molles & delicatas voluptates. Summa enim memoria pronunciabat plurimas Epicuri sententias ijs ipsis verbis, quibus erant scriptæ. Porro à Catulo reprehensus est. Dum enim, ait Cic. in Luc. noua quædam commouet, quòd ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur, & vt docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cùm enim ita negaret quidquam esse, quod comprehendi posset (id enim volumus esse ἀκαταλήπτον) si illud esset, ficut Zeno definiret, tale visum (iam enim hoc pro φαντασία verbum satis hesterno sermone trimus) visum igitur impressum, effectumq; ex eo vnde esset, quale esse non posset, vt ex eo, vnde esset, id nos à Zenone definitum rectè certissimè dicimus, &c.

ANTIOCHVS.

ANtiochus, Philonis, vt dixi, auditor, cum ingenio scientiaque excellere putaretur, cum Lucul-

lo

ullo Alexandriæ tunc quæstore fuit, & post aliquot annos Imperatore, vt est in Lucul. Cic. vbi de Antiocho multa, qui hic breuitatis causa omissimus, variè dicantur, & aliquot locis reprehenditur, quòd cum Academicum se veterem profiteretur, tamen à disciplina veteris Academiæ desciscceret, quæ censebat sapientem interdum opinari. Et inconstantiæ notatur, quòd cum Academiam nouam diù laudasset, postea vituperauit. Qua in re videbatur nominis Academiæ veteris dignitatem, cùm à re ipsa desciscceret, retinere voluisse, quòd erant qui illum gloriæ causa facere dicerent: sperare etiam, fore, vt ij qui se sequerentur, Antiochij vocarentur. In Bruto sic scribitur: Sex menses cum Antiocho veteris Academiæ nobilissimo & prudentissimo Philosopho fui; studiumque Philosophiæ nusquam intermissum, a primaque ipsius adolescentiæ cultum, & semper auctum, hoc rursus summo auctore & doctori renouaui. Postquam verò ipse cœpit, qui se audirent, habere, à Philone præceptore non discessit modò, sed contra eum scripsit, & maximè perturbatum dixit. Cæterum Stoicorum fuit assipulator, quanquam ab ijs quibusdã in rebus dissentiebat, librumq; scripsit, inquo Stoicos cum Peripateticis re consentire dicebat, verbis discrepare. De quo sic Balbus, ad quem hic libermissus fuerat, ait lib. 1. de Nat. Deor. Miror Antiochum, hominem inprimis acutum, non vidisse, interesse plurimum inter Stoicos, qui honesta à commodis non nomine, sed genere toto disiungerent; & Peripateticos, qui honesta commiscerent commodis: vt ea inter se magnitudine, & quasi gradibus, non genere differrent. Hæc enim est non verborum parua, sed rerum per magna dissensio.

Decreta præcipua sunt hæc:

In vna virtute positam beatam vitam, sed non beatissimum. 5. Tusc. in Luc.

Omnia peccata non esse paria. In Luc.

Præter honestatem esse multa bona: præter turpitudinem multa mala, quæ & venientia metuat sapiens necesse est, & veniſſe doleat. In Luc. Cætera ibidem quære.

CLEANTHES.

CLeanthes, de quo in libris de Natura Deorum multa dicuntur, cùm primùm pugil fuisset, Athenas venit, Zenonemque audiuit vnà cum Aristone, & quasi maiorfi fuit gentium Stoicus, ingenio obtuso atque hebeti, sed laborum patiens, vnde & φρεαντλης Græcè dictus est, quòd noctu exhauriendis puteis vitam sibi quæreret. Librorum, quos scripsit contra voluptatem, Cicero mentionem fecit, in quibus fingebat formâ quandam & speciem deorum tum diuinitatem omnem tribuebat astris. Verbis etiam pingere tabulam solebat. Iubebat eos, qui audierant, secum ipsos cogitare in tabula Voluptatem, pulcherrimo vestitu, & ornatu regali, in solio sedentem: præsto esse virtutes, vt ancillulas, quæ nihil aliud agerent, nullam suum officium ducerent, nisi vt Voluptati ministrarent, & eam tantùm ad aurem admonerent (si modò id pictura intelligi posset) vt caueret ne quid perficeret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quidquam, è quo oriretur aliquis dolor. Nos quidem, aiunt virtutes, sic natæ sumus, vt tibi seruiremus, aliud nihil negotij habemus. Cæterùm hæc cum præcepisset ait Cicero:

Mundum Deum esse, tum totius naturæ mentem, atq; animo hoc nomen tribuendum; tum vltimum, & altissimum, atque vndique circumfusum & extremum, omnia cingentem atque complexum ardorem qui æther nominetur, Deum certissimum esse. 1. de Nat. Deorum.

Sydera esse ignea, idque deorum sensuum testimonio confirmari, tactus & oculorum. 2. de Nat. Deor.

Ali Solem, Lunam reliquaq; astra aquis, alia dulcibus, alia marinis. Eamq; causam longiùs esse cur se Sol referat, nec progrediatur solstitiali orbe, itemque brumali, ne longius discedat à cibo. 3. de Nat. Deor.

Solem dominari, & rerum potiri. In Luc.

Magnam caloris vim inesse in omni corpore: quòd nullus sit tam grauis cibus, quinis die & nocte concoquatur: cuius etiam in reliquis inest calor ijs, quas natura

natura respuerit. 2. de Nat. Deor.

Quatuor de causis in animis hominum informatas esse deorum notiones. Vna est, quæ est suscepta ex præsentione rerum futurarum. Altera, ex perturbationibus tempestatum, & reliquis motibus. Tertia, ex commoditate rerum, quas percipimus, & copia. Quarta, ex astrorum ordine, cæliq; constantia. 3. de Nat. Deor. Vide hæc latius explicata. 2.

Nihil ratione esse diuinius. 1. de Nat. Deor.

Nihil esse malum, quod turpe non sit. 3. Tusc.

Consolantis esse officium, malum illud omnino non esse, suadere. 3. Tusc.

DIOGENES.

DIogenes Babylonius, magnus & grauis Stoicus cum Carneade ad Senatum ab Atheniensibus missus est legatus, quòd in eo principes temporibus illis singularis fuisse studia doctrinæ viderent. Is fuit, qui diceret artem se tradere bene disserendi, & vera & falsa diiudicandi, id est, dialecticen: Quam qui audire vellent, minam vt darent, fecerat. Chrysippea quædam retinuit, vt cum in eo libro qui De Minerua inscribitur, partum Iouis, ortumque virginis ad Physiologiam traducens disiungit à fabula. Decreta verò reliqui huiusmodi?

Aliquid prædici posse duntaxat, quali quisque natura, & ad quam quisque maximè rem aptus futurus sit: cætera nullo modo posse sciri. 2. de Diuin.

Diuitias non eam modò vim habere, vt quasi duces sint ad voluptatem, & ad valetudinē bonam, sed etiam vt ea contineant: non idem facere eas in virtute, neq; in cæteris artibus, ad quas esse dux pecunia potest, contineri autem non potest. 3. de Finib.

Bonum esse id, quod esset natura absolutum. 3. de Finib.

EVDOXVS.

EVdoxus, Æschini filius, Cnidius, Platonis auditor, geometra, medicus, legumlator, & in Astrologia, iudicio doctissimorum hominū facilè princeps, in

scriptis reliquit Chaldæis (id est Mathematicis, qui ex natalitio sydere futura præsagiunt, quòd illa notio syderum obseruandorum peritissima fuerit) in prædictione & in notatione cuiusque vitæ ex natali die, minimè esse credendum. 2. de Diuin.

HECATO.

HEcatonis Rhodij, qui Panatium audiuit, & cum sequutus de officijs libros scripsit, præcepta sunt hæc: 3. Offic. Vtilitate officium dirigi magis, quàm humanitate, & alio loco eiusdem libri.

Sapienti esse, nihil contra mores, leges, instituta facientem; habere rationem rei familiaris.

ALCMAEO.

ALcmæo Crotoniates, & Pythagoræ audior, primus (authore Phauorino) de naturæ ratione scripsisse videtur.

Soli & Lunæ, reliquisque syderibus, animoque præterea diuinitatem dedit. 1. de Nat. Deor.

PANAETIVS.

PAnætius Rodius, Possidonij doctor, discipulus Antipatri, Stoicorum princeps fuisse dicitur. Quorum tamen decreta non omnia rata habebat. Nam & vim esse diuinandi dubitauit; & an mundus ad extremum ignescceret humore consumpto non est ausus affirmare. Præterea Stoicorum tristitiam atque asperitatem fugiens, nec acerbitatem sententiarum, nec disserendi spinas probauit; fuitque in altero genere mitior, in altero illustrior. Eum de Officijs Cicero, correctione quadam adhibita, potissimum secutus est. De Officijs enim sine controuersia disputauerat accuratissimè, vt est libro. 3. Officiorum. Quos libros postea quàm edidit, triginta vixit annos. Scripsit etiam ad Q. Tuberonem, de dolore patiendo, quid esset, & quale, quantumque in eo esset alieni, deinde quæ ratio esset perferendi, Platonem omnibus locis diuinum, sapientissimum, sanctissimum. Homerum denique Philosophorum appellare solebat, à quo tamen de immortalitate

licke animorum dissentiebat. Hæc Præcepit.

Quidquid natum sit, interire; nasci autem animos, quod declarat eorum similitudo, qui procreantur: quæ etiam in ingenijs, non solum in corporibus appareat.

Præterea, nihil esse quod doleat, quin id ægrum esse quoque possit: quod autem in morbum cadat, id etiam interiturum. Dolere autem animos: ergo etiam interire 1. Tusc.

Animum ex igne constare. 1. Tusc.

Dubium esse, an ad extremum omnis mundus ignescit. 2. de Nat Deor. Vide Stoic.

Dubium esse an esset assentiendum & credendum augurijs quæ cæteri Stoici putabant verissima. In Luc. & 1. de Diuin.

Prædicta Astrologorum, reijcienda. Archelaum enim & Cassandrum summos Astrologos illius ætatis, cùm in cæteris Astrologiæ partibus excellerent, hoc prædictionis genere non vsos. 2. de Diuinatione.

Tria genera exquirendi officij esse: Vnum, cùm deliberamus honestum an turpe sit: alterum vtile, an inutile: tertium, cum hæc inter se pugnare videantur, quomodo iudicandum sit, qualis causa reguli; cedere, honestum; manere, vtile. De duobus primis, tribus libris præclarè disseruit: de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. Quem locum Possidonius in commentarijs breuiter tractauit. Vide 1. 2. Offic. 16. Epist. ad Att. & 3. Offic. vbi hic locus copiosè explicatur.

Solum bonum, quod honestum sit: quæ autem huic repugnent specie quadam vtilitatis eorum neque accessione meliorum vitam fieri, neque discessione. 3. Offic.

Aquæ videntur vtilia, cùm honestis pugnare aliquando possè. Nihil verò vtile, quod non idem honestum; nec honestum quod non idem vtile sit.

XENOPHON.

XEnophon Gryllí filius, Atheniensis Archiæus, Philosophus fuit Socraticos cuius voce Musas quasi locutas ferunt. Aiunt eum (Authore Laërtio) cùm Socratem in angiporto quodam habuisset

obuium, potrecto baculo transire prohibitum: perennantí verò, vbinam venirent, quæ humanis vsibus sunt necessaria; cùm respondisset, rursus vbinam boni, ac probi homines fierent: hærente illo, dixisse Socratem, Sequere igitur, & disce. Ex eo tempore Socratis auditor factus: cuius sermones diligentissimè scripsit. In quibus (ait Cic. de 1. de Nat. Deor.) facit Socratem disputantem, formam Dei quærì non oportere; eundemq; & solem & animum Deum dicere, & modò vnum, tum autem plures Deos: quæ sunt ijsdem in erratis ferè, quibus ea, quæ de Platone diximus. Et Cic. 2. & 3. de Nat. Deor Quærit apud Xenophontem Socrates, vnde animam arripuerimus, si nulle fuerit in mundo. Cyrum scripsit, non ad historiæ fidem, sed ad effigiem iusti imperij (vt est in 1. Epist. ad Q. Frat.) Cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate conjungitur. Quos quidem libros non sine causa Africanus de manibus ponere non solebat. Nullus est enim prætermissum in ijs officium diligentis & moderati imperatoris. Partium in ijs virtus exponitur: quos negat ad panem adhibere quidquam præter nasturcium. Somnia scribuntur, quorum exitus mirabiles extiterunt. Cyrum verò antiquissimo sepulturæ genere vti facit: redditur enim terræ corpus; & ita locatum ac situm, quasi operimento matris obducitur. Cæterum de eo sermone, quem Cyrus moriens habuit, de Oeconomico libro, de Agriculturæ laudibus: lege Ciceronem de Senectute. Quali autem sermone vsus sit, idem explicat in Oratore his verbis: Nactus sunt qui Xenophontis similem esse se cuperet. Cuius sermo est ille quidem melle dulcior, sed à forensi strepitu remotissimus. & 2. de Orat. A philosophia profectus princeps Xenophon Socraticus ille, post ab Aristotele Callisthenes comes Alexandri, scripsit historiam: & hic quidem Rhetorico penè more, ille autem superior leniore quodam sono est vsus; & qui illum impetum Oratoris non habeat, vehemens fortasse minùs, sed aliquantò tamen est, vt mihi quidem videtur, dulcior. Idem Cic. eius has sententias Latinè expressit:

Esse aliquam mentem existimandam ex ipsa homi-

num

num scientia, & eam quidem acriorem, & diuinam: inde enim hanc homo arripuit, si nulla fuerit in mundo? 2. de Nat. Deor.

Animum esse immortalem, & eum non apparare, sed ea ijs rebus quas gerit, intelligi qui cum omni admistione corporis liberatus, purus & integer esse cœperit, tum sapientem fore. De Senectute.

Quod habe mundi pulchritudinem tueri & regere. Ibidem. Eosdem labores non esse æquè graues imperatori, & militi: quòd ipse honos laborem leuiorem faceret imperatorum. 2. Tusc.

DEMOCRITVS.

DEmocritus Milesius, Xerxe Rege magos quosdam, & Chaldæos audiuit, similisque Philosophus quinque certaminum victori habitus est. Erat enim veri πένταθλος, id est, quinque certaminum cùm in Physicis, philosophia mortali, mathematicis, liberalium disciplinarum rationibus, artiumq; omnium cognitione excelleret. Itaque fere ab omnibus, præter quam ab Epicuro, qui tamen Democriti fontibus hortulos suos irrigauerat, laudatus est. De quo sic Cic. in Lucullo. Quid locat de Democrito? quem cum eo conferre possumus non modo ingenij magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri, Hæc loquar de vniuersis. Nihil excipit, de quo non profiteatur. Quid enim esse potest extra vniuersa? Quis hunc philosophum non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisq; inferioris ætatis? qui mihi, cum illo collati, quintæ classis videntur. Pauca de virtute dicit, nec ea ipsa enucleate. In omnibus verò libris, quos multos emisit, sermone vsus est eleganti, & ornato. Atomorum auctor fuit siue etiã Leucippus; vt est apud Laërtiũ & 1. de Nat. Deo. Quis sic est amplexatus, vt accipere maluerit necessitate omnia fieri, quam ab ijs naturales motus euellere. Posuitque vim quandam motus impulsionis, quam plagam ille appellat. Græcè Plutarchus γίνεσθαι κίνησιν ἐκ πληγῆς. Gloriabatur à gloria se abfuisse. Veni, inquit, Athenas, neque me quisquam ibi agnouit.

Denique

Denique cum putaret impediri animi aciem adspectu oculorum, dicitur oculis se priuasse, vt quam minimè animus à cogitationibus abduceretur. Patrimonium neglexit, agros deseruit: incultos, nihil aliud quærens nisi beatam vitam. Itaque cum alijs sæpè quod esset ante pedes, non viderent, ille per infinitatem, quam ἀπειρίαν vocant, omnem peregrinabatur, vt nulla in extremitate consisteret. Sententiæ illius, & præceptæ sunt eiusmodi.

Naturam in profundo veritatem penitus abstrusisse. In Luc. Animum cœlum, terras omnia denique atomis, id est leuibus & rotundis copusculis, individuis propter soliditatem, nulla cogente natura sed concursu quodam fortuitò effici: Corpuscula autem illa, quædam leuia, alia aspera, rotunda alia, partim autem angulata, curuata quædam, & quasi aduncа. 1. de Nat Deor. 1. Tusc. & 1. de Finib. Nulla censet esse Cicero.

Innumerabiles esse mundos, & quidem sic quosdam inter se non solùm similes, sed vndique perfectè & absolutè ita pares, vt inter eos nihil prorsus interfit: omnes verò oriri & interire quotidie. In Luc. & 1. de Finibus.

Simulachra, & imagines diuinitate præditas inesse vniuersitati rerum: tum principia, mentemque, quæ sunt in eodem vniuerso, Deos esse: tum animantes imagines, quæ vel prodesse nobis solent, vel nocere: tum ingentes quasdam imagines: tantasque vt vniuersum mundum complectantur extrinsecus. Quod videtur, Deos esse, quodam pacto negare. 1. 2. de Nat Deor. & alio loco: Imaginésque, earumque circuitus in deorum numero refert: tum illam naturam, quæ imagines fundat, ac mittat, tum scientiam, intelligentiamque nostram: imagines denique illas, à corporibus solidis, & à certis figuris fluere.

Nihil esse sempiternum, quia nihil semper suo statu maneat. 3. de Nat. Deor.

Animos in somniando, externa & aduentitia visione pulsari. 2. de Nat. Deor.

Omnia

Omnia ita fato fieri, vt id fatum vim necessitatis afferat. De Fato.

Ex habitu & colore extorum hostiarum declarari pabuli & earum rerum, quas terra procreat, vel vbertatem, vel tenuitatem: salubritatem etiam, aut pestilentiam. 1. & 2. de Diuin.

Sine inflammatione animorum, & sine quodam afflatu quasi furoris, poëtam magnum esse non posse. 1. de Diuin. & de Orat.

Ante lucem gallos cantare, hac de causa; depulso enim de pectore, & in omne corpus diuiso, & modificato cibo cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctu, vt ait Ennius, fauent faucibus: rursus cantu, plausuque præmunt alas. 2. de Diuin.

Atomos in infinito inani, in quo nec summum, nec infimum, nec medium, nec vltimum nec extremum sit, ita ferri, vt concursationibus inter se cohærescant, ex quo efficiantur ea, quæ sint, quæque cernantur omnia: eumque motum aramorum nullo a principio, sed externo tempore intelligi conuenire. 1. de Fin.

Concursionem autem illam fortuitam concalefactam & sperabilem, id est animalem esse. 1. Tusc.

Beatam vitam in rerum cognitione ponendam: quã ex inuestigatione naturæ consequimur, vt simus bono animo. Id enim ille summum bonum εὐθυμίαν & sæpè ἀκαρίαν appellabat, id est securitatem, quæ est animi tanquam tranquilitas, & animus terrore lib. 1. & 5 de Finib.

CYRENAEI, VEL CYRENAICI & Anniceris.

CYrenæorum, qui minimè contempti Philosophi fuerunt, Philosophia ab Aristippo Cyrenæo manauit. Cum finem bonorum esset diceret voluptatem corporis, id est, iucundum quendam & leuem motum ad intimos sensus permanantem, & quasi in medullis corporis prurientem; iudicium veritatis in intimis sensibus profuerunt. Negarunt enim esse quidquam quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere,

cipere, quæ tactu intimo sentiant, vel dolorem & voluptatem: neque se quo quid colore, aut quo sono sit, scire; sed tantum sentire affici se quodam modo. In Luc. 2. de Finib. sic ait 3. Offic. Ab Aristippo Cyrenaici & Annicerij Philosophi nominati omne bonum in voluptate posuerunt: virtutemque censuerunt ob eam rem esse laudandam, quòd efficiens esset voluptatis. Quibus obtulecis floret Epicurus, eiusdem ferè adiutor autorque sententiæ: neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens. Acad.

Non omnia malo ægritudinem effici, sed inspirato, nec opinato malo. 3. Tuscul.

In actu doloris aut voluptatis & eo quidem interiore, verè esse iudicium, quia sentiatur. In Luc.

ANACHARSIS.

ANacharsis Scythes Gnuri filius, Caluidæ Scytharum regis frater, Solonis amicus, dixit vitem vnas tres ferre, primam, voluptatis secundam, ebrietatis tertiam mœroris: & tantum abesse à morte qui naufragat, quanta est nauis crassitudo. Pro nihilo pecuniam duxit illius epistola fertur his verbis apud Ciceronem 5. Tusc.

Anacharsis Hannoni salutem. Mihi amictus est Scythicum tegmen, calceamentum solorum callum, cubile terra, pulpamentum fames: lacte, caseo, carne vescor. Quare vt ad quietum me licet venias: Munera autem ista, quibus es delectatus, vel ciuibus tuis, vel dijs immortalibus dona.

ANAXAGORAS.

ANaxagoras Agesibuli filius, Clazomenius, ab Anaximene accepit disciplinam. Maxime fuit & gratitatis & ingenij gloria, quem ferunt nunciata morte filij dixisse: sciebam me genuisse mortalem. Quæ vox declarat ijs esse licet acerba, à quibus non fuerunt cogitata. Et cum Lampsati moretur, quærentibus amicis vellent Clazomenios in patriam, si quid accidisset, afferri. Nihil necesse est, inquit. Vndique enim ad inferos tantundem viæ est. Commentus

mentus est ὁμοιομερίαν, id est, similitudinem partium veluti siluam & materiam, Græcè βλην rerum omnium gignendarum. Censuit enim in singulis rebus particulas inesse similes infinitas, ex quibus compositæ sint, resque omnes gigni & interite congregatione & seiunctione particularum similium. Vnde sui operis principio de mente diuina ita scripsit: Omia simul erant: deinde. Mentis infinitæ vt ac ratione omnium rerum descriptio & modus designatus est, & confectus. Contra quod disputat Arist. 4. primæ Philosophiæ, & Cic. 1. de Nat. Deor.

Huius igitur decreta sunt hæc:

Materiam esse infinitam, sed ex ea particulas similes inter se minutas: eas primùm confusas, postea in ordinem adductas mente diuina. In Luc. & 1. de Nat. Deor.

Niuem esse nigram, quòd perspicuum sit aquam nigram esse, vnde illa concreta sit: & quòd oculi continenter in ea defixi, mutentur, & se colorem nigrum cernere credant. In Luc.

ANAXARCHVS.

ANaxarchus Abderites Democritius fuit. Qui cum in manus Neocreontis tyranni incidisset, cui in conuivio coram Alexandro iniuriam fecerat, nullum genus supplicij deprecatus est, neque recusauit. Cùm enim mortuo Alexandro cum in ὅλμον iniecesset Neocreon, iussisse que ferreis malleis cædi, ingeminauit. Tunde, tunde Anaxarchi vasculum nam Anaxarchum nihil teres. Iubente verò illo ipsius præcidi linguam, aiunt præcisam dentibus in eius faciem conspuisse: tandem excarnificetum esse. Cicero 2. Tuscul & 3 de Nat. Deor. Lutius de vita Philosoph.

ANAXIMANDER.

ANaximander Milesius, summus fuit in Physicis. Is primus gnomonem invenit, ὀρθοσκόπειον, fabricatus est, ac primus terræ marisque circuitus descripsit, & sphæram construxit. Cicero ait primo de

de Diuinatione, ab eo monitos fuisse Lacedæmonios, vt vrbem ac tecta linquerent, armatique in agro excubarent, quòd terræ motus instaret, tum, cùm, & vrbs tota corruit, & ex monte Taygeta, extrema montis quasi puppis evulsa est. Huius est hæc opinio.

Natiuos esse Deos, longis intervallis orientes, occidentésque, eósque innumerabiles esse mundos. 1. de Nat. Deor.

Infinitatem naturæ esse, è qua omnia gignerentur. In Luc.

ANAXIMENES.

ANaximenes Eurystrati filius, Milesius, Anaximandri auditor, censuit aëra Deum, eúmque gigni, esseque immensum & infinitum & semper in motu. 1. de Nat. Deor. sed ea quæ ex eo orientur, definita. gigni autem terram, aquam, ignem, tum ex ijs omnia. In Luc.

ANTIPATER.

ANtipater Tyrius, Stoicus fuit, summus in Dialecticis, sed opinionissimus. Reprehensus est, quòd multus fuisset in disputando cùm Academicis, præsertim cum id minus subtiliter faceret & nulla ratio esset cum ijs, qui nihil probarent, disputandi. Duos libros scripsit de Diuinatione: in qua probanda, qua ratione vsus sit, vide 1. de Diuinatione. Athenis tandem mortuus. Censuit verò duo præcepta à Patre ei prætermissa, valetudinis curationem & pecuniæ. 2. Offic.

ANTISTHENES.

ANtisthenes, Antisthenis filius, Athenienses fuit, homo acutus magis, quàm eruditus. Ab eo, qui patientiam & duritiem in Socratico sermone adamarat, Cynicorum primum, deinde Stoicorum penè, Cynicorum, secta, profecta est. Quorum ratio tota est ejcienda: est enim inimica verecundiæ, sine qua nihil rectum esse potest, nihil honestum. Reprehendunt enim & irrident, quòd ea quæ turpia re non sint, verbis flagitiosa dicantur: illa autem, quæ turpia sunt, nominibus appellentur fuit, vt est primo Officiorum.

rum. Inter cætera in eo libro, qui Physicus inscribitur, censuit:

Populares Deos multos, naturalem vnum esse. 1. de Nat. Deor.

ARCHITAS TARENTINVS.

ARchitas Tarentinus, magnus in primis, & præclarus vir fuit. Eum quarto Tusculan. Cicero ait, cum vilico factus esset iratior, dixisse. Quote modò accepissem, nisi iratus essem? Et de amicitia: Verum illud est, quod à Tarentino Architâ dici solitum, nostros senes commemorare audiui, ab aliis senibus auditum: Si quis cœlum ascendisset, naturamque mundi, & pulchritudinem syderum perspexisset, insuauem illam admirationem ei fore, qui iucundissima fuisset, si aliquem cui narraret, habuisset. Nearchus Tarentinus se à maioribus natis accepisse dicebat, illum oratione, quæ est in libro de Senectute, persuadere voluisse: Nullum capitaliorem pestē, quàm corporis voluptatem hominibus à natura datam. Cui sermoni interfuit Plato Athenienſis, quem Tarentum veniſſe L. Æmilio, Appio Claudio Conſulibus, eodem locò ait Cicero.

ARCHIMEDES.

ARchimedes ex Syracuſana vrbe, ſummo ingenio fuit at diſciplina; in quâ tantus ſtudij ardor fuit, vt dum in pulvere quædam ſcriberet attentius, ne patriam quidem à Marco Marcello captam eſſe ſenſerit: cuius interitum princeps tulit moleſte. Eum arbitrantur ait Cicero ſecundo de Natura Deorum plus valuiſſe, in imitandis ſphæræ conuerſionibus, quàm naturam in efficiendis: præſertim cum multis partibus ſint illa perfectà, quàm hæc ſimulata, ſolertius. Et primo Tuſculan. Cùm Archimedes lunæ, ſolis, quinque errantium motus in ſphæram illigauit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificauit, Platonis Deus, vt tarditate & celeritate diſſimilimos motus vna regeret conuerſio. Quod ſi in hoc mundo fieri ſine Deo non poteſt, ne in ſphæra quidem

dem eosdem motus Archimedes sine diuino ingenio potuisset imitari. Idem dicit quinto Tusculan. se cum Quæstor esset, ignorantum à Syracusanis, cum essent omnino negarent, septum vndique & vestitum vepribus & dumetis indagasse sepulchrum. Tenebam enim, inquit, quosdam senariolos, quos in eius monumento esse inscriptos acceperam: qui declarabant in summo sepulchro sphæram positã esse cum Cylyndro. Centum. Multis partibus solem, qui Deus est, maiorem esse quàm terram. In Luc.

ARISTOXENVS.

ARistoxenus Philosophus ætatem fere consumpsit in musicis. Putauit animum esse Harmoniam: intensionem enim ipsius corporis quandam, velut in cantu & fidibus, sic ex corporis totius natura, & figura varios modos cieri, tanquam in tanto sonos. 1. Tusc. vbi refellitur.

ARISTIPPVS.

ARistippus Cyrenaicus, cum Socratis famam communi omnium sermone indies percrebescere videret, Athenas ad eum audiendum profectus est. Qui cùm se totum voluptati dedisset, quasi animum nullum haberet, voluptatem summum bonum posuit. Ob eamque causam Xenophon in eum scripsit contra voluptatem, eamque Socrati disputationem tribuit. Plato quoque in lib. de animo illum conuicijs agit. Non erubuit, cùm esset ei obiectum, habere eum Laida: Habeo, inquit, Laida, non habeor à Laide Cicero in Epistolis, & 2. de Finib. Omnes simplices sententias eorum, in quibus nulla est virtutis adiunctio, omnino à Philosophia emouendas putabo. Primum Aristippi, Cyrenaicorumque omnium, qui ab eo sunt profecti; quos non est verum, in ea voluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret, summum bonum ponere, contemnentes istam vacuitatem doloris. Illi non viderunt, vt ad cursum equum ad arandum bouem, ad indagandum canem, sic hominem ad duas res, vt ait Aristoteles, intelligendum & agendum esse natum,

natum, quasi mortalem Deum : contraque vt tardam aliquam, & languidam pecudem ad pastū, & procreandi voluptatem hoc diuinum animal ortum esse voluerunt : quo nihil mihi videtur esse absurdius. Atque hæc contra Aristippum, qui eam voluptatem non modò summam sed solam etiam dicit, quam omnes vnam appellamus voluptatem. Idque ex eo intelligi volebat, quòd omne animal simulatque natum est, voluptatem adsciscat vt summum bonum, & reprobet dolorem vt summum malum. Indolentiam autem & doloris vacuitatem (quam tuetur Epicurus) nō putabat voluptatem, vt dixi; neque priuationem voluptatis, dolorem; quia voluptas & dolor versantur in aliquo motu iucundo aut aspero. Sapientem verò & beatum esse, non qui sit in perpetuis voluptatibus, sed qui maiore ex parte ijs fruatur. In Luc & 1. & 2. de Fin. 2. Tusc. 3. Offic. & 3. de Orat.

ARISTONIS.

TRes potissimum sectæ à scholis explosæ, & eiectæ fuerunt, Herilliorum, Megaricorum siue Eretriacorum, & Aristoneorum siue Pyrrhoniorum. Aristonei ab Aristone Chio profecti sunt: is cum Zenonis fuisset auditor, reprobauit illa, quæ ille verbis, nihil esse bonum, nisi virtutem neque malum, nisi quod virtuti esset contrarium. Rerum delectum nullum ponebat: exæquabat omnia. De quo sic est apud Ciceronem quarto de Finibus. Ex his angustijs ista euaserunt deteriora, quàm Aristonis: illa tamen simplicia vestra, versuta. Reges enim Aristonem, bonane ei videantur hæc, vacuitas doloris, diuitiæ, valetudo? ne quid quid, quæ contraria sunt his, malane? nihilo magis. Zenonem roges? respondeat totidem verbis. Admirantes quæramus ab vtroque quonam modo vitam agere possimus, si nihil intersit nostra putemus; valeamus, ægrine simus; vacemus, an crucemur dolore; frigus, famem propulsare possimus, necne possimus. Viues, inquit Aristo, magnificè atque præclarè: quod erit cumque visum; ages, nunquam angere, nunquam cupies, nunquam timebis. Quid Zeno? portenta hæc esse dicit. Item, secundo de

de Finibus. Aristoni & Pyrrhoni visum est vt inter optimè valere & gravissimè ægrotare nihil prorsus interesset. Contra quos rectè iampridem desitum est disputari. Dum enim in vna virtute sic omnia esse voluerunt, vt eam rerum selectionem expoliarent, nec ij quidquam, aut vnde oriretur darent, aut vbi niterentur virtutem ipsam, quam amplexabantur, sustulerunt. Hoc tenuit:

Formam Dei intelligi non posse, neque in dijs sensum esse: dubium etiam omnino, Deus animans nec ne sit. 1. de Nat. Deor.

Summum bonum in his rebus neutram in partem moueri, quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur. In Luc. Quo verbo significatur indifferentia; vt si quis indifferenter vixerit & promiscuè inter virtutem & vitium, nulla habita ratione huius vel illius. Vide 2. 3. 4. & 5. de Fin. & 1. Offic.

In medijs ea momenta, quæ Zeno voluit, nulla esse. In Luc.

Esse quædam, quibus commotus sapiens, appeteret aliquid, quod cuiq; in mentem incideret, & quodcunque tandem occurreret. 4. de Finib.

Nihil differre aliud ab alio, nec esse res vllas præter virtutes & vitia, inter quas quidquam omnino interesset. 4. de Finib.

Præter vitia atque virtutes, nullam esse rem aut fugiendam, aut expetendam. 5. de Finib.

Nocere audientibus Philosophos eos qui benè dictæ male interpretarentur: posse enim asotos ex Aristippi, acerbos è Zenonis schola exire. 3. de Nat. Deor.

BIAS.

BIas vnus è septem sapientibus habitus est. Cuius illa est sententia: Nullam vocem inimicitiorem amicitiæ potuisse reperiri, quam eius, qui dixisset, ita amare oportere, vt aliquando esses osurus. De Amic. vnde Apopth.

CAL.

CALLIPHO.

CAlliphonem reprehendit Cicero 3. Officiorum, qui diremptarum se sectarum controuersiam putauerat, si cum honestate voluptatem, tanquam cum homine pecudem copulauisse: quamquam honestatem sic est complexus, vt omnia quæ sine ea sunt, longè ac retrò ponenda censuerit. Hoc igitur vnum eius perpetuum decrerum fuit: Ad honestatem adiungi voluptatem oportere. 2. & 5. de Fin. & 5. Tusc. vbi omnium ferè sententias de summo bono numerat. Quæramus, inquit, vnamquamque reliquorum sententiam, si fieri potest, vt hoc præclarum quasi decretum beatæ vitæ possit omnium sententijs & disciplinis conuenire. Sunt autem hæ de Finib. vt opinor, recentæ, defensæque sententiæ. Primùm simplices quatuor: Nihil bonum nisi honestum, vt Stoici: Nihil bonum, nisi voluptatem, vt Epicurus: Nihil bonum, nisi vacuitatem doloris, vt Hieronymus: Nihil bonum, nisi naturæ primis bonis aut omnibus, aut maximis frui, vt Carneades contra Stoicos differebat. Hæc igitur simplicia: illa mista, tria genera bonorum, maximi animi, secunda corporis, externa tertia, vt Peripatetici, nec multò veteres Academici secus. Voluptatem cum honestate Clitomachus & Callipho copulauit. Indolentiam autem honestati Peripateticus Diodorus adiunxit. Hæ sunt sententiæ, quæ stabilitatis aliquid habeant. Nam Aristonis, Pyrrhonis, Herili, non nullorumque aliorum euanuerunt.

CLITOMACHVS.

CLitomachus homo & acutus vt Pœnus, & valde studiosus ac diligens, vsque ad senectutem cum Carneade præceptore fuit, cui tandem successit in Academia, & eius dicta maximè illustrauit. Scripsit librum ad C. Lucilium poëtam, cum scripsisset ijsdem de rebus ad L. Censorinum, cum qui cum M. Manilio Consul. fuit; in quo hæc sunt, authore Cic. in Luc. Academicis placere esse rerum eiusmodi dissimilitudines, vt aliæ probabiles videantur, aliæ contra. Id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicas, alia

non

non posse: propterea quòd multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi præceptum & cognitum possit esse. Itaq; ait vehementer errare eos, qui dicunt ab Academicis sensus eripi, à quibus nunquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse. Illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quæ nusquam, alibi esset, veri & certi notam. Quæ cùm exposuisset adiungit, duplicitèr dici assensus sustinere sapientem: vno modo, cum hoc intelligatur, omnino eum nulli rei assentiri: altero cùm se à respondendo, vt aut probet quid, aut improbet sustineat: vt neque neget aliquid, neque aiat. Id cùm in sit, alterum placere, vt nunquà assentiatur: alterum tenere, vt sequens probabilitatem, vbicunque hæc, aut occurrat, aut deficiat, aut etiam, aut non respondere possit, nec vt placeat eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moueri tamen, & agere aliquid, reliquit eiusmodi visa, quibus ab actionem excitemur. Item ea quæ interrogati in vtramque partem respondere possumus sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum sine assensu: neque tamen omnia eiusmodi visa approbari, sed ea, quæ nulla re impedirentur. De Carneade scripsit ita: Herculis quendam laborem exantlatum à Carneade, quòd, vt feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assentionem, id est, opinationem & temeritatem extraxisset. Item, Carneadem dicere solitum, Nusquam se fortunatiorem, quàm Præneste: Vidisse Fortunam. Misit etiam cuerua Carthagine librum consolandi causa ad captiuos ciues suos. In eo est disputatio scripta Carneadis, quam ait se in commentarium retulisse, cum ita positum esset, Videri fore in ægritudine sapientem, patria capta: quæ contradixerit Carneades, scripta sunt. Tenuit Academiam cum Carneade & Æschine; & voluptatem cum honestate copulauit.

CRATIPPVS.

CRatippus, Ciceronis familiaris, eiusque filij præceptor, quem summis peripateticis parem iudicabat, summa authoritate & eruditione vir fuit, Athenisque docuit, illius ætatis philosophorum princeps.

princeps. De quo scriptum ita est, 16. Epist. Fam. Cratippo me scito non vt discipulum, sed vt filium esse coniunctissimum nam cum & audio eum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector, &c. Ex ipsis exemplis verarum vaticinationum & somniorum solebat rationem concludere, hoc modo: Si sine oculis non potest extare officium & munus oculorum; possunt autem aliquando oculi non fungi suo munere: qui vel semel ita est vsus oculis, vt vera cerneret, is habet sensum oculorum vera cernentium. Item igitur, si sine diuinatione non potest & officium & munus diuinationis extare; potest autem quis, cum diuinationem habeat, errare aliquando, nec vera cernere: satis est ad confirmandum diuinationem, semel ita esse aliquid diuinatum, nihil vt fortuito cecidisse videatur. Sunt autem eius generis innumerabilia: esse igitur diuinationem confitendum est. Censuit etiam animos hominum quadam ex parte extrinsecus esse tractos, & haustos. Vide 1. & 2. de Diuin. 1. 2. & 3. Offic. Brut.

CRITOLAVS.

CRitolaus, qui simul cum Diogine fuit, Aristotelem imitari voluit: & quidem est grauitate proximus, & redundat occasio; attamen in patrijs institutis manet, vt ait Cicero, 2. de Orat. & 5. de Finibus. Is cum in alteram lancē libræ animi bona imponeret, in alteram corporis & externa: tantum propendere illam boni lancem putabat vt terram & maria deprimeret, Tusc.

DIAGORAS.

DIagoras Melius, omnino deos esse negabat: hinc Atheos dictus est. 1. & 3. de Nat. Deor.

DICAEARCHVS.

DIcæarchus Peripateticus magnus fuit, & copiosus, Aristoxeni æqualis & condiscipulus. Ei magna controuersia fuit cum Theophrasto, quòd ille id vitæ genus, quæ in actione posita est, longe omnibus

omnibus anteponeret; hic autem, quæ in contemplatione. Multa scripsit in primus tres libros, qui Lesbraci vocantur, quòd Mytilenis sermo haberetur. Primo libro multos loquentes facit: duobus Pherecratem quendam Phthiotam senem, quem ait à Deucalione ortum, differentem inducit, nihil esse omnino animum, & hoc esse nemen totum mane, frustraque animalia & animantes appellari; neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia: vimque omnem eam qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus viuis æqualiter esse fusam, nec separabilem à corpore esse, quippe quæ nulla sit, nec sit quidquam nisi corpus vnum, & simplex, ita figuratum, vt temperatione naturæ vigeat & sentiat. Ad quod credendum inductus est, quia difficilis erat animi, quid aut qualis esset, intelligentia. Scripsit etiam & de interitu hominis, vt est 1. Offic. & duo genera diuinandi probauit. vide 1. Tusc. 1. de Nat. & 2. Epist. ad At.

DINOMACHVS.

Dinomachus voluptatem adiunxit ad honestatem. 5. de Finib. & 3. Offic.

DIODORVS.

Diodorus fuit valens, vt ait Cicero dialecticus. Is enim fuit, quem Laertius cognomento Chronum appellatum fuisset dicit, Philosophus ex Megarica schola eorum, qui ἐριστικοὶ & διαλεκτικοὶ dicebantur. Cuius dialectica imbutus Arcesilas fuerat. Is eum cæcus esset, in philosophia multò etiam magis assiduè quam antea versabatur, & cùm fidibus Pythagoreorum more vteretur cumque ei libri noctes & dies legerentur, quibus in studijs, oculis non egebat, tamen quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens discentibus vnde, quo, quamque lineam scriberent. Huius sententia aduersus Stoicos vtebatur Academici περὶ δυνατῶν, vt vera ex æternitate futura essent sine naturalium causarum antecessione: ac proinde Carnea-

des

des diuinationem esse negabat. Censebat enim Diodorus quod futurum dicunt, esse necessarium: à Chrysippo dissentiens, qui voluit fieri posse, vt non eueniat. Vide Ciceronem de Fato, & Chrysip.

DIOG. APPOLLONIATES.

DIogenes Appolloniates, qui Anaxagoræ temporibus vixit, summus fuit in Physicis, Anaximenis auditor. Aëre vtitur Deo. 1. de Nat. Deor.

DIOGENES CYNICVS.

DIogenes Cynicus, improborum prosperitates, secundasq; res, redarguere vim omnem deorum, ac potestatem dixit. 1. & 2. de Nat. Deor.

DIONYS. HERACLEOTES.

HEracleotes Dionysius cum à Zemone fortis esse did cisset, à dolore deuictus est. Nam cum ex renibus vel (vt est 5. de Finib.) oculis laboraret, ipso in eiulatu clamitabat, falsa esse illa, quæ antea de dolore ipse sensisset. Quem cum Cleanthes condiscipulus rogaret, Quænam ratio eum de sententia deduxisset, respondit. Quia cũ tantum operæ Philosophiæ dedissem, dolorem tamen ferre non possem, satis esse argumenti, malum esse dolorem. Plurimos annos in Philosophia consumpsi, nec ferre possum: malum est igitur dolor. 2. Tusc.

EMPEDOCLES.

EMpedocles Agrigentinus, Parmenidis æmulus, vel vt Hermippo placet, Xenophanis carminibus Græcis vaticinatus est, & Physicem docuit. Qualia sunt:

Quæ in rerum natura, totoque mundo constãt, quæque mouentur, ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam. de Amic.

Quatuor naturas, ex quibus omnia constarent, diuinas esse. 1. Tusc.

Animum cordi suffusum sanguinem. 1. Tusc.

Abstrusa esse omnia nihil nos sentire, nihil cernere, nihil omnino, quale sit, posse reperire. In Luc.

EPICHARMVS.

EPicharmi Seculi hæ sunt sententiæ: Neruos atque artus esse sapientiæ, non temerè credere. De petitione Consultus, vnde illud. 1. Epist. ad Atticum. Νήφε καὶ μέμνησο ἐπιστεῖν ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Item illud, Emori nolo, sed me esse mortuum, nihil æstimo. 1. Tusc.

HERACLIDES.

HEraclides Ponticus, Platonis, Speusippi, Aristotelis, Pythagoreorumque auditor fuit & discipulus. In libris suis scripsit, modo mundum, tum mentem diuinam esse: errantibus etiam stellis diuinitatem tribuit, sensuque Deum priuat. & eius formam mutabilem esse vult: ibidemque rursus terram & cœlum refert in deos. 1. de Nat. Deor.

HERACLITVS.

HEraclitus Physicus, cognometo σκοτινὸς, de natura consultò dixit obscurè: ne, quid diceret, intelligere quisquam possit. Dixit, vniuersos Ephesios esse morte mulctandos, quòd cum principem suum Hermodorũ ciuitate expellerent, ita locuti sunt. Nemo de nobis vnꝰ excellat; sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. 5. Tuscul. Censuit ignem esse principium. In Luc. & animum ignem.

HERILLVS.

HErillus Zeonis auditor, scientiam, summum bonum esse defendit nec rem vllam illam per se expetendam. In Luc. 2. & 4. de Finib.

HIERONIMVS.

HIeronymus Rhodius, cum Peripatetici (quos sequi videri volebat, in ijs rebus, quæ secundum naturam essent) posuissent, non dolore, hoc summum bonum esse dixit. 2. & 5. de Finib.

METRODORVS.

METrodorus Chius, penè alter Epicurus fuit: sapientis nomen haud professus, sed cum ita appellaretur ab Epicuro, tantum beneficium repudi-

repudiare noluit. Beatum esse, de scribit ijs ferè verbis: Cum corpus bene constitutum sit, & sic exploratum ita futurum. 2. de Finib. in Luc. 3. Offic. & 2. & 5. Tusc. ul.

PARMENIDES.

PArmenides Xenophanis discipulus, duas in physicis causas statuit, ignem & terram, & illum quidem opificis; hanc verò materiæ rationem habere censuit, In Luc. & 1. de Nat. Deor.

Commenticium quiddam coronæ similitudine effecit: Stephanem appellat, conuenientè ardore lucis orbem, qui cingit cœlum, quem appellat Deum; in quo neque figuram diuinam, neq; sensum quisquam suspicari potest. Multaque eiusdem monstra: quippe qui bellum, qui discordiam, qui cupiditatem, cæteraq; generis eiusdem ad deum reuocat: quæ vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Eademq; de syderibus.

PERSEVS.

PErseus Zenonis auditor, eos dicit esse habitos deos, à quibus magna vtilitas esset ad vitæ cultum inuenta: ipsasque res vtiles, & salutares deorum esse vocabulis nuncupatas: vt ne hoc quidem diceret, illa inuenta esse deorum, sed ipsa diuina. 1. de Nat. Deor.

PHERECYDES.

PHerecydes Syrus, Pythagoræ magister, primum quod literis extet, dixit; animos hominum esse sempiternos. Is cum vidisset aquam è fugi puteo haustam, terræ motum dixit futurum. 1. Tusc. & 1. & 2. Diu.

PITTACVS.

PIttacus, qui in septem sapientibus est numeratus omnino, accedere quenquam vetabat in funus aliorum. 1. de Leg.

PISISTRATVS.

PIsistratus primus Homeri libros, confusos antea, sic dispositisse dicitur, vt nunc habemus. 3. de Orat.

POSIDONIVS.

POsidonium ferè semper, cum de eo loquitur familiarem suum appellat Cicero. De natura Deorum libros scripsit, in quorum quinto disseruit, nullos esse Deos Epicuro videri, &c. Præterea quinq; de diuinatione: & sphæram efficit, cuius singulæ conuersione idem efficiebant in Sole & Luna, & in quinque stellis errantibus, quod efficitur in cœlo singulis diebus & noctibus, Censuit vero.

In natura signa quædam esse rerum futurum. 1. Offic.

Omnem vim diuinandi, rationemque primum repetendam à Deo, deinde à fato, deinde à natura. 1. de Diu.

Tribus modis deorum appulsu homines somniare: vno, quod præuideat animus ipse per sese, quippe qui deorum cognitione teneatur: altero, quod plenus aër sit immortalium animorum, in quibus tanquam insignitæ notæ veritatis appareant; tertio, quod ipsi dij cũ dormientibus colloquantur: idque facilius euenit appropinquante morte, vt animi futura augurentur. 1. de Diuin.

Nihil esse bonum, nisi quod honestum. 2. Tusc.

Dolorem non esse malum. Ibidem.

PRODICVS.

PRodicus Chius Physicus, ea quæ prodessent hominum vitæ, deorũ in numero habita esse dixit. 1. de Nat. Deor.

PROTAGORAS.

ABderites Protagoras, Sophistes temporibus illis vel maximus, cum in principio libri sui sic posuisset, De dijs neque vt sint, neque vt non sint, habeo discere: Athenienſum iussu vrbe atque agro est exterminatus, librique eius in concione combusti,

busti. Tenuit, Id cuique verum esse, quod cuique videatur. In Luc. & 1. de Nat. Deor.

PYRRHO.

PYrrho Elienſis, à quo Pyrrhonij nominati ſunt, omnia exæquauit, atque virtute conſtituta nihil omnino quod appetendum ſit, reliquit; & introduxit ἀταραξίαν, id eſt, vacuitatem affectuum, vt ſapiens omni perturbatione liberatur, nihil appetat, nihil fugiat, nec hoc potius quam illud ſequatur, ſed omnibus in rebus indifferenter, & ſine vllo affectu ſe habeat. In Luc. & 3. & 1. de Finib.

SIMONIDES.

DE Simonide Chio poëta, non ſolum ſuaui, verum etiam docto ſapienteque cum quæſiuiſſet Hiero tyrannus, quid aut qualis eſſet Deus, deliberandi cauſa ſibi vnum diem poſtulauit. Cum idem ex eo poſtridie itidem quæreret, biduum petiuit, Cum ſæpius duplicaret numerum dierum, animaranſque Hiero quæreret, cur ita faceret: quia quanto, inquit, diutius conſidero, tanto mihi res videtur obſcurior. Cū enim multa venirent in mentem acuta atque ſubtilia, dubitans quid eorum eſſet veriſſimum, deſperauit omnem veritatem. Primus memoriæ artem protulit: de quo vide 2. de Orat. & 1. de Diuin.

SOLON.

SOlon Athenienſis, vnus de ſeptem ſapientibus fuit, & ex ijs ſolus legum ſcriptor. Viguit Seruio Tullio regnante. Qui, quo & tutior vita eſſet & plus aliquanto Reip prodeſſet, furere ſe ſimulauit. Areopagitas præterea primus conſtituit. Negabat velle ſitam mortem dolore amicorum, lamentiſque vacare. Dicebat tum denique iudicati, beatuſne quis fuerit, cū extremum vitæ diem morte confecerit. Et capite ſanxit, ſi quis in ſeditione num alterutrius partis fuiſſet ro Epiſt. ad Atticum. 15. ad Brutum, & de Senect. 1. Offic. de Diuin. & 3. de Finib.

STILPHO.

STilpho, vel rectius Stilpo à Cicerone in Academicis dicitur, qui non solum Megarensis fuit, verum etiam secta Megaricus. Nam Megarici quidam Philosophi ab Euclide sunt appellari, qui postea ἐριστικοὶ διαλεκτικοὶ vocati sunt. Hunc scribunt ipsius familiares; & ebriosum & mulierosum fuisse: neque hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem; vitiosam enim naturam ab eo sic edomitam & compressam esse doctrina, vt nemo, vnquam violentum illum, neque in eo, vestigium libidinis viderit. de Fato.

STRATO.

LAmsacenus Strato, Theophrasti auditor, physicum se voluit; in quo etsi est magnus, tamen noua plerasq; & perpauca de moribus. Huius Lysias & oratione locuples, reb⁹ ipsis ieiunior. Concinnus deinde & elegans huius Aristo. Sed ea, quæ desideratur à magno Philosopho, grauitas in eo nõ fuit. Scripsit sanè & multa & polite: sed nescio quo pacto authoritatem oratio non habet. Dixit, vacationem deos habere, & vim diuinam in natura censuit esse sitam, quæ causas gignendi, augendi minuendiue habeat, sed cureat omni sensu & figura. In Luc. 1. Acad. 5. de Finib. & 1. de Diuin.

THALES.

THales Milesius, vnus de septem sapientibus, cui sex reliquos consensisse ferunt: primus de natura rerum disputasse quibusdam videtur. Is, vt obiurgatores suos conuinceret. Ostenderetq; etiam Philosophum si ei commodum esset, pecunix facere posse, omnem oleam, antè quàm florere cœpisset, in Milesio agro coemisse dicitur. Animaduerterat fortasse quadam scientia, olearum vbertatem fore. Et quidem idem primus defectionem Solis, quæ (Astyage regnãte) facta est, prędixisse fertur. Aquam dixit esse enitium rerum. Deum autem eam mentem, qui ex aqua, cuncta fingeret. In Luc. 1. de Natura. & 1. & 2. de Diuin. & 3. de Orat.

XENOPHANES.

XEnophanes Colophonius, vnus, qui vnum Deum eumq; immutabilem, &c. esse diceret, diuinationum sustulit funditus. Habitari aiebat in Luna, eademque esse terras nubium & montium. In Luc.

ZENO EPICVREVS.

ZEno Epicureus, quem Philo Coryphæum appellare Epicureorum solebat, Athenis decuit. Is non eos solum, qui tum erant, Apollodorum, Syllum, cæteróſque figebat maledictis, sed Socratem ipsum, parentem philosophiæ, Latino verbo vtés scurrum Atticum fuisse dicebat. Contendere & magna voce dicere solebat, eum esse beatum, qui præsentibus voluptatibus frueretur, consideretque se fruiturum aut in omni, aut in magna parte vitæ, dolore non interueniente. 3. Tusc. & 1. de Nat. Deor.

Tabula opinionum de summo bono, ex 5. Tusc. & 2. de Finibus.

- Sententia de bonorum & malorum finibus, quæ stabilita aliquid habens, sumit septem.
  - Quatuor simplices.
    - Nihil bonum, nisi honestum. — Stoici a Zenone profecti. Pa. 160. 166.
    - Nihil bonum, nisi voluptatem. — Epicur. ab Epicurī pa. 163.
    - Nihil bonum, nisi primis bonis a natura datis, aut omnibus aut maximis. — Carneades pag. 180.
  - Tres mistæ.
    - Tria bonorum genera: animi, corporis, externa — Hieronim. pag. 195. Academ. et Peripatetici veteres, pag. 158.
    - Voluptatem cum honestate copulari. — Clitomachus, Caliphon pag. 192.
    - Indolentiam honestati adiunctam. — Diodorus Peripateticus pag. 193.

Ea

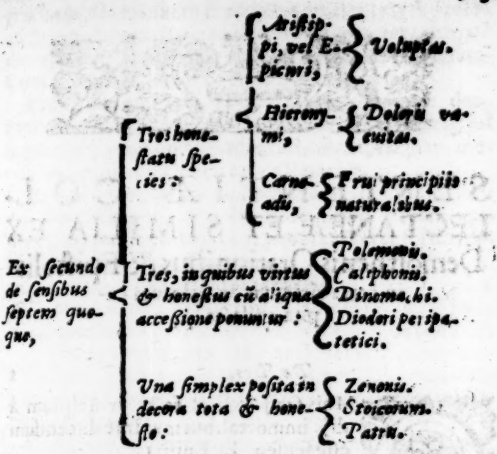

Aristhonis, Pyrrhonis, Herilli, nonnullorumq; aliorum euanuerunt sententiæ, inquit Cicero, qui tamen haberentius fuum disputandi de officio; si rerum aliquem delectum reliquissent, vt ad officij inuentionem aditus esset. Aristoteles Ethicorum libro primo, sententias de summo bono aliter distinxit, & generatim sex tantum celebratas & defensas posuit: tres vulgares & improbatas, sanitatem, facultatem, scientiam: tres alias, quæ retentæ sunt & defensæ à voluptuarijs, magistratibus, Platonicis, voluptatem, honorem, & ideam. Ex quo intelligitur qualis veterum illorum Philosophorum Philosophia fuerit, quæ in eo, à quo orta est, & quod vnum spectare & sequi debet, tam variè feratur.

FINIS.

SENTENTIÆ COLLECTANEÆ, ET SIMILIA EX Demosthenis Orationibus & Epistolis in certa virtutum ac vitiorum capita collecta.

De Deo. 1

OMnis serij dicti & facti principium à dijs immortalibus maximè ducendum esse senseo. Ex Epist. 1.

Tanto plures occasiones ad Deorum beneuolentiam conciliandam habemus, quanto magis pia iustioraque facere pergimus. Ex Orat. ad Philip. Epist.

Omnibus uno consensu author est, vt ij acerbè puniantur, qui hostib⁹ aliquid indulserunt, Iupiter, Dione & reliqui dij. Ex Orat. de falsa Leg.

Ij, qui petulanter & flagitiosè leges instituntaque vestra despiciunt, quiq; impudenter impij erga Deos fuerunt, duas ob causas, graui supplicio afficiendi sunt: vt & hi scelerum suorum pœnas luant, & alij curēt caueantque ne quidquam in deos & Remp. peccant. Contra Neæram.

Bona quidem expectare, & à dijs, vt dent, precibus exposcere oportet, sed omnia humana existimare. Ex Orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, vt Deus voluerit, consequitur: consilium autem ipsum, consultoris mentem declarat. Pro Corona.

Equidē arbitror, eum oportere, qui sit templum ingressu-

gressurus, & vasa sacra & cænistra tractaturus, & rerum ad eos spectantium curationi præfuturus, non certorsi dierum spatio, purè viuere modo sed per totam vitam. Contrà Androtionem, & contra Timocratem.

Propterea quòd res quidem Græcas fideliter, deorum verò religionem & sacra piè tractabunt, quæq; ad se pertinebant, ex æquo administrabant, magnam merito adepti sunt fœlicitatem. Olymth. 3.

Oportet eum, qui maximis laudibus dignus sit, non dijs Charissimum videri sed hominibus; partim quidem propter se, partim verò propter fortunã, admirationi esse. Ex Orat. Amatoria.

Philosophia aut doctrina. 2

OMnis natura præclarior & illustrior fit, si ratio quædam confirmatioque doctrinæ accesserit: longe verò maximè ijs, quibuscunq; initio meliorem palò quàm alijs fortiri contigit. Illis enim sese tantùm vincere, his verò alijs etiam præstare accidit. Ex Orat. Amator.

Humanam quidem mentem rerum omnium ducem, hanc autem Philosophiam solam rectè instituendi viã docere posse inuenimus. Ex Orat. Amatoria.

De Prudentia. 3

OMnis virtutis principium quidem est prudentia, finis verò fortitudo: & vt illa quid agendum sit indicat, ita hæc seruat & tuetur. Ex Oratio. Funebri.

Principium quidem est rectè iudicandi omnia, vt nihil antè vos nosse existimetis quàm intellexeritis: cum alioqui sciatis sæpe iam multos de sententia decessisse. Ex 6. Procem.

Pulchrum quidem est, ob vnum aliquod præclarum facinus clarum & illustrem esse: sed longè pulchrius est omnia amplecti, ob quæ vir prudens gloria studeat. Ex Orat. Amatoria.

Etsi mos est ferè communis plurimorum, vt eos qui laudant & blandiuntur, ament; eos verò qui increpant & probè consulunt odio habeãt: veruntamen prudentis officium est, enim, vt cupiditatẽ rationi semper habeat obtemperantem. Ex 57. Procem.

Principio

Principio aliquid non dare, prudentum hominum est officium: habentibus autem eripere, inuidentium. Ex orat. ad Leptinem.

Debetur hominibus modestis ac prudentibus vereq; rem examinare volentibus, multo maior honor quam ærea statua. Ex Orat. contra Arist.

Quæ quis proferre veretur, ea quoque scribere cauear. Ex 4. Epist.

Quum vnus qui iniuria affectus est, non sumpserit pœnas, cum vnumquemque expectare oportet, se primum postea fore, cui facienda sit iniuria: Nec huiusmodi contemnere decet, neq; permanere dum ad id perueniat, sed ex longinquo præcauere. Ex Orat. contra Midiam.

Norunt Cecropidæ, ducem suum partim Draconem, partim hominem dici: non aliunde profecto, nisi quod prudentia sua homini, vitibus autem Draconi similis esse diceretur. Ex Orat. Funebri.

Omnia quæ præclara sunt, quæque augusta, & per quæ ciuitas decoratur & conseruatur, liberorum erga parentes obseruantia, iuuenum erga natu maiores reuerentia, &c. Ex Orat. 1 contra Aristog.

Illud existimo prudentium hominum munus esse, vt parem curam & prouidentiam tam rerum vestrarum priuatarum quàm alienarum habeatis: ne humani solum, sed etiam prudentes videamini. Ex 17. proœm.

De stultitia. 4

MVltarum & grauium calamitatem multis hominibus stultitia causa est. Ex Orat. de Rhodiorum libertate.

Turpe est sibi fucum facere, & omnib⁹ quæ molesta sunt procrastinandis, omnium rerum occasionem amittere. Ex Orat. 4. in Philip.

Facillimum est omnium sese decipere. Olynth. 3.

Stultum est, ipsos res vestras negligentes, dicere alienarum rerum curam vos habere, & præsentia contemnentes de futuris alios terrere. Ex Orat. 3 in Phil.

Prius quàm principium recte subiiceritis, ridiculum est de fine, qualiacunque verba facere. Olynth. 3.

Epilepsia

Epilepsia laborantes prædicat se sanaturum, cum ipse omni improbitate & malitia laboret. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Illud quidem turpe est, postea aliquando dicere, si quid acciderit: Quis enim putasset hæc futura esse: haud dubie oportebat vnum facere, & alterum non facere. Ex Orat. 3. in Philip.

Neque quidquam prospicitis, prius quam aut factum quid, aut quid fiat, audieritis. Ex Orat. 1. in Philip.

Occasio. 5

PAruæ occasiones, magnarum rerum causæ existunt. Ex Orat ad Leptinem.

Occasio parua & prima quæq; offensio, celeriter omnia diffudit atq; euertit. Ex Orat. de Chersonesitis.

Oportet eum qui ex vobis Reip. administrare vult, non subito affectibus ad iracundiam impellentib⁹ obtemperare: sed rationi, & rebus ipsis, & temporis opportunitati seruire: illa enim celeriter considerare solent, hæc vero permanere & in longum tempus existere. Ex oratione 2. contra Aristog.

Vos, si iam ei resistatis, prudenter facturos dicam: si vero reieceritis, ne hoc quidem cum volueritis, facere poteritis. Ex Orat. 3 in Philip.

An existimatis ipsam rei bene gerendę occasionem aliquãdo valere ac etiam absque iure id quod conducit efficere: iam vero cum in id ius simul & occasio & vtile consentiunt, aliud quoddam tempus exspectabitis vestræ simul & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex Orat. de fœdere Alexan.

Qui rectè occasione vti non sunt, ij ne si boni quidē aliquid à dijs acceperint, eius recordantur. Olynt. 1.

De legibus & earum laudibus. 6

VNiuersa hominum vita. Athenienses, siue magnam vrbem incolant, siue paruam, natura & legibus gubernatur. Horum porro natura quidem incerta & versatilis est, & sua cuiusque hominis leges autem communes & ordinatæ sunt, idemque præscribunt omnibus. Itaque si natura praua est, sæpe mala capit consilia, atque inde tales in delicta ruere facilè inuenire licet: Leges vero iustum, honestum & vtile

imperant,

imperant, & idipsum quæritant. Quod cum fuerit inuentum, cómune istud sit edictum, ac proponitur omnibus par & æquabile. Idque lex est, cui omnes parere decet, cũ propter multa, tum maximè, quia omnis lex inuentum sanè & donum est deorum, decretum verò hominum prudentum: recta porrò vel spontaneorum, vel culpa admissorum delictorum correctio ciuitatis præterea communis conuentio, iuxta quam omnes viuere oportet qui in ciuitate sunt. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Legibus & earum obseruantia exornantur omnia. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Nihil omnino neque pulchrum, neque decorum reperiri potest, quod non cum lege aliqua communicet. Ex Orat. 2. contra Aristog.

Si leges abrogentur, & cuiuis licentia faciẽdi quidquid voluerit data sit, non solum Resp. possum ibit, sed nec quidquam interesset, inter nostram & ferarum vitam. Orat. 1. contra Aristog.

Postquam omnibus in confesso est, leges secundum deos ciuitatem tueri, oportet vos omnes perinde ac si federetis ad tributum exigendum, obtemperantem quidem istis laudare tanquam integrum salutis tributum pensitantem patriæ, minus obedientem verò punire. Orat. 1. contra Aristog.

Par & æquum legibus acceptum ferre debitis: & quæ bona vobis sunt, omnia legum benignitate habetis. Ex Orat. contra Midiam.

Legum vis & authoritas quæ est? vtrum si quis vestrũm iniurijs affectus exclamauerit, vt ipsæ accurrant & præsentia sua opem ferant? minimè gentium: literę enim depictæ sunt, neq; istud præstare possunt, quæ nam igitur earum vis est? si vos eas cõfirmetis, & semper ratas firmasque exhibeatis earum opem implorati. Ex Orat. contra Midiam.

Omnia quæ præclara sunt, quæque augusta & per quæ ciuitas decoratur ac conseruatur, legibus accepta sunt ferenda: liberorum erga parentes obseruãtia, iuuenum erga natu maiores reuerentia & moderatio, legum adiumento & ope, turpitudinem, immodestiam, audaciam,

audaciam, impudentiam, fugiant. Ex Oratione 1. contra Aristogit.

Quæ sane corporibus eueniunt ægrotationes, medicorum industria & ope curantur: animorum verò ferociratem propulsant ac ejiciunt legumlatorum sententiæ. Ex Orat. 2. contra Aristog.

Enitendum est profecto, vt omnes leges quàm artissimè se habeant, in primis autem hæ, per quas paruam aut magnam licet esse Ciuitatem: hæ verò sunt, quæ boni aliquid facientibus præmia decernunt, quæquè contra facientibus supplicia constituunt. Ex Orat. ad Lept.

Duas ob causas omnes feruntur leges, tum vt nemini quidquam iniusti liceat agere, tum vt ijs qui istæc transgressi sunt supplicio affectis, cæteri meliores efficiantur. Ex Orat. 1. contra Arist.

Cùm leges feruntur, videndum est quales & quænã sint vbi verò latæ sunt, eas cõseruare, ijsque vti decet: nam id iuramenti sanctitas, & alioqui iustitia flagitat. Ex Orat. 1. contra Midiam.

Decet vos qui iudicijs exercendis semper præfecti estis, leges conseruare, & eas validas & fortes reddere: harũ enim beneficio probi improbis meliores euadunt. Ex Orat. contra Aristog.

Illi Locrenses sic putant, oportere veteribus latis vti legibus & institutis moresq; patrios tueri, nec ad cuiusque voluntatem & iniuriarum impunitatem, leges ferendas esse: vt si quis velit legem nouam ferre, in laqueum collum inferens legem ferat: atque si honesta & vtilis videatur esse lex, viuit qui eã tulit, & abit; sin minus, constricto laqueo perit. Ex Orat. contra Timocrat.

Solon existimat argenteum quoddam numisma esse priuatarum communicationum causa inter priuatos repertum: leges autem putat ciuitatis numisma esse. Itaq; iudices oportet, multo magis siquis istud, quod ciuitatis sit numisma, corrumpat, adulterinum inducat, odisse & punire, quàm si quis illud quod priuatum sit. Ex Orat. contra Timocrat.

Primùm lex est populo lata, vt liceret Athenienſem

creare

creare quemquam, nisi qui propter virile quoddam facinus erga populum Athenienſem, dignus ſit fieri ciuis. Contra. Neæram.

Nonne ridicula exiſtimabitur eſſe ciuitas, ſi legem tuliſſe videtur quæ ſacrilegos tueatur & conſeruet? Contra Timocratem.

Si quis iniurijs quempiam affecerit, ſine puerum, ſine mulierem, ſeu ex liberis aut ſeruis virum, aut quidquam legibus prohibitum, in iſtorum aliquem fecerit: Athenienſium ex his quibus licet, quicunq; volet, eum apud Theſmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges & Rempub. prodideritis, non inuenietis qui veſtri miſereantur. De falſa legat.

Longè profectò grauiſ eſt ſcelus, ſcribere contra leges, quà tributum non ſoluere. Ex orat cont. Androt.

Sic porro exactiſſime cognoſceris, quanta proficiſcitur vtilitas ex bonarum receptarumq; legum obſeruatione, quantumque damnum ex earum contemptis, ſi legum commoda ſeorſum & quę ex earum violatione eueniant damna, ob oculos poſita perſpiciaris. Ex Orat. 2. contra Ariſtogit.

Nullꝰ eſt vſus ciuitatis quæ neruos ac vires aduerſus ſceleratos & iniurioſos non habet; neq; Reip. in qua venia & amicorum preces plus valent quam leges. Ex Orat. de falſa legat.

Illud eſt Democratiæ ſummum præſidium, hoſtes vel conſulendo, vel pugnando ſuperare legibus autem ſiue volentes, ſiue repugnantes minores ſe gerere. Ex Orat. 2. contra Ariſt.

Neminem quæſo cenſeatis tantæ apud vos authoritatis eſſe, vt qui leges tranſgreſſus fuerit, inultus maneat Olynt 3.

Oportet legum violationes omnibus communes exiſtimare, in quocunq; tandem deprehendantur: neq; vllum tantum beneficium in Remp. neque homo quiſquam, neq; dolus aliquis, aut aliud quidquam excogitati debet, cuius gratia qui leges violauerit, non luat pœnas. Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienam cenſeo, cum is qui cõtra leges aliquid loquutus fuerit, ſi conuincitur, tertia

parte

parte corporis sui mulctetur infamia: eos qui non dictis, sed factis leges transgressi sunt, nullas dare pœnas. Ex Orat. de Corono præfect. naualis.

De Iustitia.

RECtè iudicare par est, & Eunomiam illam æquitatis amantissimam, plurimi facere, quæ omnes & vrbes & regiones conseruat: simul inexorabilem venerandemque. Iustitiam colere decet quam Orpheus, is qui sacratissimas ceremonias nobis tradidit, iuxta Iouis solium assidere, & omnium hominum facta cernere dicit. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Ius adeo valet in omnibus, vt si quis fortuitæ cædis alterum conuicerit, & planè purum non esse ostenderit, posthac vero iniuria remissa cum dimiserit, non amplius eum eijcere licet. Ex Orat. contra Nausimachum.

Arbitror nihil perinde decere eos qui in Democratia viuunt, vt æqui & iuris studium. Ex Orat de fœdere Alexand.

Decet nos, cum propter nos ipsos, tum propter reliqua nostræ ciuitatis præclara facinora, operam dare, vt ostendamus omnibus hominibus nos & antea & nunc & semper fuisse, & esse iuris & æqui studiosos. Ex Prooemio 33.

Et iustitia & æquitatis verecundia omnibus hominibus sunt aræ, aliæ quidem pulcherrimæ & sanctissimæ in animo & natura cuiusque: alere vero communes omnibus ad colendum positæ: sed non impudentiæ, non calumniæ non periurij, non ingratitudinis. Ex Orat 1. contra Aristog.

De immodica plus habendi acquirendique cupiditate, seu Iniustitia. 8

EX maleuolentia aliquè dedita opera omnibus in rebus infectari, suamque poteſtatem & vires tanquam legibus ipsis superiores iactitare, indignum hercle ac non iustum est. Ex Orat. contra Midiam.

Ob priuatam vtilitatem vnumquemq; reperietis ad multa perpetranda impulsum, quorum nihil volebat facere. Ex Orat. de pace.

Iis qui industria concamelioſi sunt, leges acerbas esse cernere. Ex Orat. contra Midiam.

Iniuriam

Iniuriam infert aliquis sua voluntate: ira & supplicium contra ipsam. Peccauit quispia inconsulto? venia pro pœna huic datur. Ex Orat. de Corona.

Quæcunq; quis vi adhibita facit, communes esse iniurias, etiam ijs, ad quos negotium nihil attineret, existimauit legistator. Ex Orat. contra Midiam.

Leges sunt de cædibus latæ, quæ eos qui consulto interfeciſſent, morte, perpetuo exilio, omnium denique bonorum publicatione mulctant: eos autem qui inconsulto venia & magna humanitate dignos iudicant. Ex Orat. contra Midian.

Nullo eorum qui beati sunt & felices, terminum aut finem habet cupiditatis habendi. Ex Orat. contra Aristocrat.

Non est apud istos, quorum studia, cogitationes denique omnes ad immodicam habendi cupiditatem referuntur, quidquam vel firmi vel sancti. Ex Orat. cõtra Aristocrat.

Nihil est profecto molesti, quàm vicinum auarum, atque iniustum habere. Ex Orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate & improbitate quis potens euaserit, prima quæque occasio, leuissima; offensio omnia dissipat atque dissoluit. Olynthiac. 2.

Fieri nequit, iniurijs, periurijs, & mendacijs vt firmũ imperium comparetur: sed talia semel breuique tempore durant: & vehementer quidem spe, si vlu venit, nituntur: temporis autem progressu deprehenditur, & in ipsis occidit. Olynth. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi acquirendi; aggrediuntur ea quæ minimè decet, ij non quæ difficilia sunt cogitare solent, sed rerum secundarum felicem successum. Ex Orat. contra Aristog.

Si quis priuatim ylla in re aliquem offenderit, illud recordari & memoria tenere, neq; quietem agere, iniustum est atque perfidiosum. Ex Orat. de Corona.

Si quis vos interroget, quodnã genus omnium hominum qui in ciuitate sunt, improbissimum sit: neque sunt agricolæ, neq; mercatores, neque argentarij, neque

que ciusmodi quidquām, sed qui quæstus gratia dicunt, togationemq; proferre consueuerunt. Ex Orat contra Aristocrat.

Non cum rerum vestrarum quicquam interire permistis, tum grauiter ferre oportet, sed dum res quidē vestræ in tuto sunt, eos autem qui præsunt, propter auaritiam, non eam suscipere cura perspicitis quam decebat. Ex Orat. de Corona præfecturæ.

De homine iusto ac bono. 9

BOni ciuis esse iudico, rerum salutem eloquentiæ, venustati, & gratiæ ante ferre. Olynt. 3.

Non discedere ab ijs quæ ciuitati conducere constat, sine obstrepi, seu quiduis aliud pati per vos ei contingat, boni & iusti ciuis id esse iudico. In 4. Proœm.

Duo Athenienses hæc, natura modestum ciuem habere oportet (sic enim mihi de me ipso dicenti absque inuidia verba facere licebit) in magistratu quidem, vt generosi & principis viri voluntatem & animum, erga ciuitatem conseruet: in omni verò tempore & actione, beneuolentiam, huius enim natura domina est, potentiæ autem & virium altera. Ex Orat. de Corona.

Certamina nulla re alia tantopere vide indigere, vt bonis & fortibus viris. Ex Orat. de Classibus.

Præstat simplicem videri, quàm improbum esse. Ex Orat. ad Leptinem.

Ob pecuniam ista facere videri, nō est bonorum virorum: nam neq; elationi magnitudinique animi vestri neque reliquo instituto vestro consentaneum esse videtur. Ex Epist. 1.

Coronæ, immunitates, alimenta & huiusmodi, præmia sunt, quæ vir bonus si quis sit, assequatur. Ex Orat. ad Leptinem.

Neque vero mihi videtur istud esse boni ciuis, eam Reipub. gerēdæ rationem instituere, qua ego statim futurus sim prim⁹ vestrūm, vos autem aliorumq; postremi: sed oportet ciuitatem vnà crescere cum bonorum ciuium rationibus, & quod maximè in rem sit semper, non facilè omnes dicere: huc enim natura ipsa sponte fertur, illuc oratione oportet progredi optimum ciuem

populum

populum docentem. Ex Orat. de rebus Cherronesi-cis.

Oportet ciues iustè inter se Reipub. communione vti: Locupletes quidem ad vitam suam opes tutò & sine metu possidere se existimantes, ac de ijs nõ timentes: in periculis autẽ, pro salute patriæ facultates publicas & communes facientes: Cæterum reliquos, communia quidem quæ sunt, communia existimantes, eorumque partem accipientes quæ autem cuiusque priuata possidentes: Sic & parua ciuitas magna fit, magnaque seruatur. Ex Orat. 4. in Philip.

De improbitate. 10

IMprobitas res est temeraria, audax, & alieni cupida. In Orat. 1. contra Aristog.

Par est, eos qui bona & iusta re non rectè & decenter vti sunt, vituperare. In appellatione contra Eubulid.

Omnis improbus per se parum potest. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Reliquorum hominũ videatis alios optimos ac modestissimos, qui sua natura quæ oportet omnia vltro faciunt: alios vero istis deteriores (quos tamen pudet palã improbos vocari) qui metu vestri, & turpitudinis & dictorum & infamiæ dolore peccare cauent: deterrimos vero, & quos conscelerato appellant, solis supplicijs ad modestiam redigi posse ferunt. In Orat. 1. contra Arist.

De inuidia. 11

INuidia prorsus iudicium est malitiæ & vitij naturæ, nec excusationem habet, propter quam consequatur veniam hoc malo affectus. In Orat. ad Lepti.

Quando æquitas & publica vtilitas superantur inuidia: tum omnia sursum ac deorsum versa esse existimandum est. In Orat. 1. contra Aristog.

Aduersus inuidiam nihil prodest vera dicere. In 1. Epist.

Viri est optimi, propter ea quæ ipse gessit in Remp. potius postulare se honorari, quàm habitos honores alijs inuidere. Ex Orat. ad Leptinem.

Omnib⁹ hominibus natura insitum est, vt maledicta

&

& crimina perlibenter audiant: laudantib⁹ autem ipsi grauiter succenseant. Ex Orat. pro Corona.

Omnino commune est opprobrium, Athenienses, & vniuersæ ciuitatis calamitas, inuidiã videri plus valere apud vos quàm beneficiorum gratias, cum præsertim illa sit morbus, hæ verò in deorum numerum relatæ sint. Ex 3. Epist.

Etsi ijs qui adhuc sunt in vita, obstet inuidia, quo minus iustos & debitos honores obtineant, suis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3. Epist.

De Calumniatore, & calumnia.

MAla res Athenienses, mala res est perpetuò calumniator, & vndique res inuidiosa & contentiosa. Ex Orat. de Corona.

Ea est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia probare verò nihil. Ex appellat. contra Eubulid.

Periurum aliquem & perfidum appellat, contra Eubulid.

Periurum aliquem & perfidum appellare, neq; rem ita se habere ostendere, inane conuicium esse quis iure dixerit? Olynt. 2.

Neminem vnquam vestrũm fortasse vipera momordit, neque phalangium, & absit vt mordeat vnquã: sed tamen omnia eiusmodi animalia vbi conspexeritis, mox interficitis: itidem, & cum delatorem & crudelẽ & hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem vestrũm mordeat, sed cum primùm occurrit, puniatur. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Null⁹ eorum profectò qui in belli periculis fugiunt, seipsum accusat, sed vel ducem, vel propinquos, vel omnes potius quàm sese: victi sunt tamen, culpa nimirum eorum omnium qui fugerunt: manere enim decebat eum qui alios accusat: quod si istud fecissent singuli, vicissent. Olynth. 3.

De Iuramendo. 18

IVsiurandum maximum & potentissimum apud omnes homines esse censetur. Ex Orat. in Bœotum de dote.

Iustum

Iustum sanctumque iuramentum omnibus maximè faciendum est. Contra Aristog.

Si qui pecunias habent, eas perdere minimè volunt, quo pacto vos honestè iusiurandum contemneris? Ex Orat. contra Midiam.

De Reipublicæ. 14

TVm aiunt Rempub. optimè se habuisse, quum modesti & prudentes viri ipsam administrabant. Ex Orat. contra Theocrinem.

Ciuitatis ego diuitias arbitror, socios, fidem, beneuolentiam. Ex Orat. 4. in Philip. & de rebus Cherronesi.

Decet vos, in armis & bello formidabiles, in iudicijs autem humanos esse. In Orat. de ordinat. Reipub.

Nihil ingenuè simpliciterque facere, non solum vobis est indignum & parum generosum, sed etiam maxima habet pericula. In 1. Epist.

Non rumore solum vos vestras res cognoscere, verum etiam præsentes spectare oportet. Ex Orat. 1. in Philip.

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immensas pararent, sed Rempub. sibi amplificandam esse singuli putabant. Olynth. 3.

Oportet, Athenienses, eum qui boni aliquid facere nostræ ciuitati cupit, primùm vestras aures sanare: corruptæ enim sunt: adeo falsa & multa & quæuis potius quàm optima audire consueuistis. In Orat. de ordination. ciuitat.

De Iudicibus & iudiciorum laudibus. 15

IN iudicijs vobis est salus, vosque decet iudicijs exercendis Rempub. conseruare. In Orat. de ordinatione ciuitatis.

Bonorum & incorruptorum iudicum est, eos ciues, qui cùm diuitijs circumfluunt, vltro pecunias in publicum erogant, & qui in trecentorum classe sunt, si istius indiguerint, refocillare: qui verò se id perdere existimant, quod in Reipub. commodum conferunt, eorum numero qui primi tributum persoluunt, sunt scribendi, neque

neque est sinendum vt effugiant. Ex Orat. contra Phænippum.

Si spectare & quærere velitis, qua tandem re qui ex vobis ius dicūt, semper potentes sint, & omnium ciuium domini, siue ducenti, siue mille sint, siue quotquot ciuitas constituerit: reperietis id non eò fieri, quod soli ex cæteris ciuibus armis insignes, aut corporibus optimis & fortissimis prædicti sint iudices, aut ætate florentissimi, aut re vlla simili; sed quod legibus valeant. Ex Orat. contra Midiam.

Oportet vos, ipsa veritate ex accusatione & defensione vtrè cognita, ita tum sententiam ferre & pro dijs legibus, iustitia, & vobis ipsis. Ex Orat. contra Nezeram.

Si occulta est sententia, non id circo deos latebit. Ex Orat contra Midiam.

Humana cogitatione id perspexerit aliquis, quod omnium perniciosissimum & formidabilosissimum est, is qui ciuitati præfectus est, ijs permittatur familiaris esse, qui non eadem cum populo sentiunt. Ex Orat. de falsa legat.

Semper profecto Athenienses, conuenit odio habere punireque proditores & corruptos: potissimum vero nunc oportunè communi omnium hominum vtilitate id fieri potest. Ex Orat. de falsa legat.

Qui In Repub. administranda muneribus corrumpuntur, punire omnino oportet, & odisse semper & vbique: vt probi ciues & qui se præstant castos ac integros, videantur & alijs & sibi optimè consuluisse. Ex Orat. de rebus Cherron.

Æquum esset, Athenienses, vos pari & eodem odio esse in eos, qui vos decipere conati sunt, quo, eos qui potuerunt: quod enim in istis, fecerunt, vosque eò induxerunt: quod autem eorum conatus exitum & finem destinatum non habuerunt, fortuna in causa est. Ex 61. Procem.

Quem, Athenienses, munera accipientem videritis, hunc & proditorem esse existimate. Quod si alius tempora alius negotia, alias milites prodiderit, quarum rerum quisque vestrûm opinor potestatem habuerit, eas perdit,

perdit, eiusmodi tamen omnes æquè odio habere par est. In Orat. de falsa legat.

Solon supplicia priuatis hominibus tardiora cõstituebat, magistratibus verò & Reip. administratoribus velocia, existimans posse quocunque tempore de illis pœnas sumere, hos autem vindictæ sumendæ spatium non admittere. In Orat. 2. contra Aristogit.

Par est, homines cum simus, talia dicere & legibus statuere, quæ nemo reprehenderit. In Orat. ad Leptinem.

Leges spectandæ sunt, iudices: nam iuxta eas vos causas iudicaturos esse iurastis: & videre quanto maiori supplicio dignos eos esse vulgo cẽsent, qui sua voluntate, & per contumeliam piaculum admittunt, quã alios qui casu & imprudentes peccant. In orat. contra Midiam.

Quæ iusta cognouistis, hæc custodite & memẽtote, quoadusque decreueritis, vt iustam & religiosam sententiam aduersus praua suadentes, feratis. In Orat. ad Leptinem.

Illos iuuare oportet, iudices, qui legum vocẽ veram esse censent, & vestram hanc, quę in foro iudiciali editur, miseria & calamitate effectis, non sceleritatis ac iniurijs opem laturam esse putant. In Orat. contra Phænip.

Qualescunq; videbimini amare & defendere, ijs similes iudicabimini. Ex Orat. contra Androt.

Quicunque neque inimicitia, neque benevolentia, neque vlla alia iniqua causa ductus, nullam, aduersus, conscientiam suam, fert sententiam, piè sancteq; facit. Ex Orat. contra Aristocrat.

Quanto magis declaratam à nobis improbitatẽ nihil cutaueritis, tanto magis in vobis infamia inerit. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

Quo exactius quę gesta sunt intellexeritis, eò iustiorem & sanctiorem de eo feretis sententiam. Ex Orat. contra Aphobum falsi testimonij.

Censeo neque legum, neque stipulationis & cautionis vllius vtilitatem esse vllam, nisi qui pecunias accipit, vir sit admodum iustus. Hoeq; pacto duorum alterum

rum sit, aut vos timeat, aut eum quocum pactus est, vereatur: ex orat. contra Dionysidorum.

Magna est iniurijs & sceleratis omnibus pars & ad nequitiam ansa, morum vestrorum lenitas & mansuetudo: ex orat. contra Midiam.

Haud æquum est, vt qui pro legum conseruatione adsunt, longis narrationibus & criminationibus animum attendant, sed ijs quæ omnes facilè assequamini: ex delatione contra Theocrinem.

Eum qui leges & Reip. administrationem sibi curæ esse prædicat, velut nunc iste, etsi nihil aliud, hoc certè habere oportet, ijsdem dolere, ac ijsdem de rebus lætari quibus populus, & nō sub proposito administrādæ Rei. ab aduersariorū parte stare: ex orat. de Cor.

Qui pro ciuitate nonnihil facere conatur, vosque mansuetos ac clementes experiri studet, cum huius ciuitatis mores tenere par est: ij vero quinam sunt? imbecillium misereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinem crudeliter tractare; adulari autem semper potentiorem & ditiorem: ex orat. contra Timocrat. & ex orat. contra Androt.

Talia non semper laudibus afficere, neque admirari vos oportet, neque publicam ex eis magnificentiam & liberalitatem metiri, si quis ædificet splendidè, aut ancillas habeat multas, aut amplam supellectilem: at is honorandus est, qui talibus in rebus largus est & magnificus, quarum commoditas ad vos omnes redit: ex orat. contra Midiam.

Vt is omnibus gratus sit qui suadet aliquid, & Remp. gerit, fieri non potest: ex 3. Epist.

Oportet quidem cogitare semper & agere quę iusta sunt; vna porro obseruare, vt hæc quoque profutura sint: ex orat. de Rhodiorum libertate.

Omnes appetunt societatem cum ijs inire & consentire, quos viderunt esse paratos, & velle ea facere quæ oportet: ex orat. 1. in Philip.

Absurdū est cum ius & æquum vos docere, quique iusta sunt non facit: ex orat. de Rhodiorum libertate.

Simus hoc vniuersi, quod omnes etiam si quæ iusta sunt, volunt: tamen hactenus certè non agere erubes-

cunt, & omnibus iniuriam facientibus palam aduersantur, præsertim si qui leduntur. Et istud esse quod corrumpit, & labefactat omnia, reperiemus; hocque omnium malorum esse principiũ; nolle, videlicet, quæ iusta sunt simpliciter agere. Ex orat. pro Megalopolit.

Non licet maledicere magistratibus, etsi flagitiosissimi sint: aut traducere, vt sibi sint quam similimi. Ex Orat. contra Androt.

Nemo talia ignorat, Priuatorum hominum vitam tutam ac facilem & periculorum esse expertem: rempub. verò administrantium contentiosam & periculosam, & quotidie laborum malorumq; plenam. Ex orat. 4. Philip.

Varia sunt profecto excogitata ad vrbium custodiam, salutemq; propugnacula; vt aggeres, muri, fossæ, & quæcunq; alia eiusmodi: hæc quæ omnia certe sunt manibus confecta, sumptuq; magno egent. Natura vero vnum commune sapientiæ in se habet munimentum, quod quidem omnibus bonum est, & salutare, petissimum autem plebeculæ aduersus tyrannos: quodnam illud est: dissidentia hãc si seruaueritis, nihil mali accipietis: ex orat. 2. in Philip.

Si omnes vere suppliciorum legibus constitutorum metu, à quouis scelere recedant, omnesque beneficiorum æmulatione quæ oportet facere instituant, quid verat maximam esse ciuitatem, & omnes bonos, neminem autem improbum? Ex Orat. ad Ieptinem.

A vobis omnibus ea postulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquum est, vt nullã gratiam, nullumue hominem pluris faciatis, quam æquitatem & iusiurandum. Ex orat. de falsa legat.

Non est, non est, Athenienses, omnium rerum quidquam intolerabilius, contumelia, neque propter quam potius irasci consentaneum sit. Ex orat. contra Midiam.

Trierarchus qui pro Repub. dimicat, sperare non debet se diuitem factum iri de publico, sed de suis facultatibus Reipub. opem latutum. Ex orat. de Corona præfecturæ nauali.

De Deliberatione. 16

DEliberandum est quidem sentè, quod autem decretum fuerit, maturè ac celeriter faciendum. In 10. Proœmio.

Non qui celeriter & extemplò consilium dant, quæ in rem sunt maximè consulunt. Ex orat. de Philip.

Ego censeo cum oportere, qui de reb^s ad ciuitatem pertinentibus dare consilium instituit, potius vt consideret quæ decreta fuerunt vtilia fore, quam vt extemporales orationes gratiam habeant: ex 10. Proœmio.

Oportet eos qui magnis de rebus consultant, nullam vlla de causa cogitationem prætermittere: ex orat. de Ordinatione ciuit.

Cum res malè se habent, de quibus oporteret deliberare, difficiles esse necesse est de eis etiam consultationes: ex 47. Proœm.

Non arbitror, eius qui vobis consilium det esse munus vllum, præterquam dicere quæ maximè sunt ex vsu: ex orat. de rebus Cherroneficis.

Facere ipsos dicere & decernere posterius ordine cum sit, potestate prius & præstantius est. Olynth. 3.

Neque eo que cultri vllus est vsus profecto qui non secat, nequr volenti per eum negotia & mala omnibus suboriri, venditurus hæc calumniator, nulla in re commodus est: ex orat. 1. contra Aristogit.

Rectè deliberandi principium hoc est, vt ne deliberetur, prius quam ea, de quibus decernere oportet, audita fuerint, nam neque tempus, neque ratio eadē est & confirmandi ea quæ videntur, & considerandi quid ante omnia conducere videatur: ex 29 Proœm.

Qui pro ciuitate aliquid facit, illum oportet, ciuitatis mores imitati: ex orat. contra Androt.

Par est, eos æquis animis audire velle, qui consilium dare volunt. Olynth. 3.

Optima suadere quam difficile est: ex 9 Proœm.

Præclara facilè est omnia quæ quis vult in vnum & eundem locum breui tempore collecta: eligere autem, quum in rebus quid consultandum propositum fuerit, non per æque facile: sed oportet optima pro iucundis si

vtraque non liceat, accipere. Olynth 3.

Democratiæ cum multa alia habent & honesta & iusta, quæ hominem prudentem sibi vindicare decet, tum loquendi libertatem, veritate fultam, quæ retineri non potest, quin vera crimina oblectet: ex orat. Funebri.

Oportet, Athenienses, eum qui boni aliquid facere nostrę ciuitati cupit, primum vestras aures sanare; corruptæ enim sunt; adeo falsa & multa, & quæuis potius quàm optima audire consueuistis: ex orat. de ordin. ciuit.

Tumultuando sanè celeriterq; stomachando multis vtilibus consilijs priuari potestis; sed si modestè taciteque audire volueritis, vt omnia præclarè se habeant, efficietis, & si quis delirare videatur, contemnetis: ex 5 Proœmio.

Cum deliberare natura ipsa difficile sit ac graue, vos ipsum adhuc multò grauius reddidistis, Athenienses nã reliqui omnes homines ante rem rerumque euentum deliberatione vti cõsueuerunt, at vos post res tum demum deliberatis: ex orat. de Pace.

Non minus impiè fecerunt, qui consilium dederunt, quàm qui manibus suis facinus admiserunt: ex orat. de falsa Legat.

Qui semen præbuit, is est natorum malorum author: ex orat. de Cor.

Rectè deliberata, & summo studio laboreque probata, sæpe, quia prefecti aliter vtantur, corrumpuntur ex 1. Epist.

Eum qui alios accusaturus est, omnesq; iudicaturus, omni vitio carere oportet: ex orat. 1. contra Arist.

Non decet acerbè inquirere, quid alij gesserint, nisi ipsi ante officium nostrum fecerimus. Olynt. 2.

Cauere conabor, ne in ea ipse incidam, in quibus alios reprehendo: ex 12. Proœm.

Non est æquum, neq; conueniens, vt ei qui offensus est meus, illi qui omnes suæ contumeliæ habenas laxauit, particulam ad salutem præbeat; sed eum per quẽ non steterit, quo minus crudelissima quæque perpetrentur, punire decet: ex orat. contra Midiam.

Eum

Eum probum & corruptum se præstare deberei udicabant, qui ad Remp. accederet; immo vero illi largitatem vsque adeo inimicam & inutilem esse ciuitati existimabant, vt in nulla actione, neque homine fieri timebat. Ex orat. de falsa legat.

Si dederitis vos in hanc consuetudinem, vt oratoribus & authoritatem habentibus potius credatis quam impotentioribus, ea consuetudo in vos ipsos redundabit. Ex orat. contra Callip.

Si nosts, Athenienses, quid optimum sit factis de rebus præsentibus, peccatum est eas ad deliberandum proponere quæ enim ipsi, ante quàm sententias audieritis, vtilia esse iudicatis quid op⁹ est istis audiendis fruſtra cruciari? Ex 11. Procem.

Accusare profecto, ad eos qui res gestas arguunt & damnat pertinet; sed consilij dandi ratio, de rebus præsentibus & futuris propositum est. Ex 12 Procem.

Oportet cum summæ vtilitatis, tum gloriæ vestræ causa, dare operam vt simul quæ vtilia, quæque iusta sunt, deliberare videamini. Ex 30. Procem.

De Oratore. 17

EQuidem video oratorum facultatem & vim maxima ex parte in auditorum esse potestate. Ex Orat. de Corona.

Oratoris oratio non est magni pretij, neq; vocis intentio, sed in idem cum populo consentire, & eosdem odisse ac amare quos patria. Ex orat. de Corona.

Aliæ facultates, abundè satis perse sufficiunt, sed vis illa dicendi, si vobis auditoribus reclametur, mutila est & manca. Ex orat. de falsa legat.

Vt vos approbaueritis ac erga vnumquemque beneuolo animo fueritis, ita orator saperè videbitur. Ex Orat. de Corona.

Non vnus, neque duo ista norunt, neque sub ala, vt aiunt, prouocatio facta est, sed in medio foro multis præsentibus. Ex orat. contra Aphobū falsi testimonij.

Aggressi negotia quæ declarare vobis pro dignitate nemo possit, ipsi quidem eloquentiæ laudem reportāt; sed efficiunt vt de illorum virtute cōcepta apud auditores opinio minus appareat. In 80. Procem.

Nunquam oratores vos neque improbos, neq; probos efficient, sed vos istos quales volueritis: In Orat. de ordinat. ciuit.

Nihil est grauius, Athenienses, quam quod ijsdem moribus, quos culpant oratores, vtantur. In 37. Proœm.

Equidem aquam bibens nō, abs re difficilis & morosus homo sum. In Orat. 2. contra Phil.

Quodnam maius crimen dicere quis possit in virum oratorem, quā, si non eadem sentit ac loquitur. In orat. de Corona.

Non est quidquam indignius ac molestius, quam cum vir authoritatem habens, & facultate dicēdi præditus, testibusque abundans audet mentiri: tum enim necesse est, reum non tam de re tantum dicere, verum etiam de ipso dicente, quod ei propter authoritatem credere non par sit. In orat. contra Callip.

Videte, Athenienses, ne diuersum distinctumque sit, orationem habere commodam, & suscipere negotia vtilia, illudq; oratoris munus sit, hoc hominis mēte præditi: vos itaque plebei, & potissimum natu maximi, dicendi facultate summis oratoribus pares esse non debetis (istud enim eorum, qui sunt exercitati, negotium est) sed prudentia ijs vel similes esse, vel potius vincere: experiētiam enim multarum rerum & vsus eam ingenerant. In 27. Proœm.

Quum admodum superbè surrexisset Philocrates, Nihil est, inquit, mirum Athenienses, non eadem mihi & Demosthenī videri: hic enim aquam, ego verò vinum bibo. In orat. de falsa legat.

Illa die profecto de adulterijs & proteruitate, orationes aduersō, quod aiunt, flumine fluxerunt: ex orat. de falsa legat.

Qui infelicium miserorumque casus & mala norunt, videntes (quod prouerbio fertur) nō vident, & audientes non audiunt: illi porro sic sē gerunt in ijs quę faciunt, vt constet eos sua regere incommoda, & infamiam metuere: ex orat. contra Arist.

Minimè hercle censeo oportere, vt superbi homines & eloquentiæ opinione elati, res alienas appetant, aut dicendi

dicendi promptitudine freti eripiãt: hæc enim improbi sunt sophistæ & flagris digni: ex orat. contra Aphobum, de falso testimonio.

Cum sanè videritis eloquentiam, aut vocis claritatem, aut aliquam aliam eiusmodi virtutem in viro bono & munifico vigere, congratulari & vna excolere vos omnes oportet: commune enim vobis cum omnibus alijs id bonũ est: sed cum in sordido & improbo, quoquisque quæstu victo, eum ejicere, acerbeque & hostiliter arcere oportet: ex orat. de falsa legat.

Quo promptius ipsa oratione vti videmur, eo magis illi diffidunt omnes. Olynth. 3.

Ipsa orationum elegantia & lepos, auditorum beneuolentia indiget; qua cum, si etiam mediocriter dixerit, gloriam reportabit, nec non gratiam sibi conciliabit: citra hanc, etiamsi bene dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur: ex orat. Funebri.

Omnis oratio, si res ac facta absint, vanum quippiam & inane videtur. Olynth. 3.

Omnis oratio vana est & infrugifera, quæ actionum expers fuerit: ex orat. ad Epist. Phil.

Nonnullos animaduerti reorum, qui cum rebus ipsis damnarentur, nec possent probare se culpa vacare, alij ad antea ꝓ vitæ moderationem & temperantiam confugiebant, alij ad maiorum suorum præclara facinora liturgias, alij ad cætera eiusmodi, per quæ iudices ad misericordiam & humanitatem flectebant: ex orat. 1. contra Aristogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunq; oratione præter meritum aliquis, vt ne molestus sit, eadem de reb⁹ ipsis prætermittentur: si vero orationis venustas & gratia reb⁹ consentanea non fuerit, damnum affert. Orat. 1. contra Philip.

Id vnum relinquũ est ijs qui causam tutari non possunt, vt effugia & prætextus quosdam inueniant, qui, ablata præsentis causæ memoria in ijs vos retineant; quæ ad hoc ipsum crimen nihil spectant: ex orat. contra Theoc.

De Imperatoribus. 18

QVotidianis rebus præesse, & ex tempore subitis casibus rectè vti, & quamque occasionem nosse, ac iudicare quam res ex familiari colloquio conciliare possibile sit, quas porro vt extorqueri licet, Imperatorū rebꝰ præfectorum est officium: ex 1. epist.

Si quis reuera pace ipsa gaudet, ipsis ducibus quos omnes accusant, graciam habeat. Ex Orat. de falsa legat.

Amicos, & familiares, & militum duces inuenietis gloria valere ob res fortiter gestas, anxiæ tamē & meticuloſe magis quam qui obscuri & inglorij sunt, vitam degere: his enim militibus ab hostibus suis solum imminet periculum: illi vero duces suos adulatores & fraudatores magis quam prælia formidant. Ex Orat. ad Epistolas Philip.

De Tyranno & tyrannide. 19

REx & tyrannus omnis inimicus est libertati, & legibus contrarius. Ex 2. Orat. in Philip.

Non sunt tutæ ciuitatibus istæ tyrannorum nimiæ familiaritates: Ex 3. orat. in Philip.

Prorsus res est in fida & formidabilis ciuitatibus tyrannus, præsertim si finitima loca possideat, Olynth. 2.

Populus. 20

POpulus sanè turba est, & res omnium instabilissima ac imprudentissima, vt in mari fluctus flexibilis & inquietus, qui vt contingit agitatur: alius venit, alius recessit, ac nemo Reipub. curam gerit, imò ne meminit quidem Ex Orat de falsa legat.

Ne ostendite vtilius esse externas amicitias sibi cōciliare, quàm populi fidei seipsum committere: Ex 3. Epist.

Pecuniæ comparandæ nunquam populus studiose operam dedit; sed ita gloriæ, vt nihil aliud magis expeteret: Ex Orat contra Androt.

Non est quod præ cæteris magis cauere oporteat, quam ne aliquis permittatur, vt in populo maior potentiorque fiat: Ex orat. de falsa Legat.

De

De Patria. 21

ARbitratur ingenuorum quisque non patri & matri solum se esse natum, verum etiam patriæ, Quid vero interest? quod qui parentibus se solum esse natum existimat, fatalem naturalemq; mortem exspectat: qui vero etiam patriæ ne hanc seruientem videat mortem oppetere non dubitabit, magisque metuēdam esse reputabit ignominiam & infamiam, quas in seruiente ciuitate necesse est. Ex Orat. de Corona.

Non solum ad patrem & maiores suos viritim genus ortumque suum referre vnicuique licet, sed ad totam cōmuniter patriam, cuius omnium consensu indigenæ sunt. Ex Orat. Funebri.

Quis adeo est infelix, qui seipsum, parentes, sepulchra, patriam parui quæstus gratia prodere velit? Ex Orat. de Classibus.

Cui vtilia sunt eadem tempora quæ & Ciuitatis hostibus, is amator patriæ nullo modo esse potest, Ex Orat. de Corona.

Fieri non potest vt leges & iusiurādum ijs curæ sint, qui in perniciem eorum quæ patriæ prosunt, seipsos vendiderunt; sed ipsis nominibus solis contenti seducunt eos, qui velut perfunctorie & frigidè ibi, ac non sedulo & acuratè concionibus interfunt, neque existimant hoc præsens otium aliquando futurum causam magni & horrendi tumultus. Ex Orat. de fœdere Alex.

Eos qui patriæ consulunt, Athenienses, quærere oportet, non eum cuius desperationis sint socij, sed eum potius, cuius & mentis prudentiam & diligentiam sectentur. Ex Orat. 2. contra Aristogit.

De Fortitudine. 23

NOn est difficile, neque cum deliberare opus fuerit, fortitudinis opinionem consequi, neque cum aliquod institerit periculum, vehementem in dicendo videri; sed illud difficile est & conueniens, in periculis fortitudinem ostendere. Ex Orat. de ordinat. Ciuit.

Nunquam fieri potest, opinor, vt qui paucis & vilibus reb⁹ occupantur, magnos & audaces animos capiant.

ant: quemadmodum neque qui circa res præclaras & splendidas versantur, parua & tenua cogitent. Ex orat. de ordinat ciuit.

Nunquam, opinor, fieri potest, vt magnum ac generosum sensum induat, qui circa parua & abiecta versatur. Olynth. 3.

Qualiacunq; hominum studia fuerint, tales eos etiam habere animos necesse est. Ex Orat. de ordinatione ciuit. & 2. Olynth.

De Diligentia. 23

PRæclarum quidem est etiam per fortunam inter illustrissimos admirationi esse, sed multò præstantius est industria sua quidquid glorioſum ac illustre sit, adeptum esse. Illa enim sceleratis etiam interdum sese obijcit: huius autem societas & communicatio nemini adest, nisi qui generoso animo atq; forti excellat. Ex orat. Amatoria.

Par est, quib⁹ in rebus quisque se exercet ac in quæ incumbit, in ijs vt plus valeat. Ex orat. 2. in Philip.

Recta prudensq; rerum gerendarum in adolescente inquisitio, & animi boni, & vegetæ mentis commune signum est: ex orat. Amatoria.

Quanto maturam habes præclariorē tanto maiores dignitates exspectes, citiusq; tui periculum facere velis censeo: ex orat. Amatoria.

Haud par est, vt quum quis nihil agat, vel amicis quidem mandet, sua causa aliquid vt faciant, nedum dijs immortalibus. Olynth. 2.

Quando fortuna cessat, & hostes iuuat, reliquarum rerum fatagite; sin min⁹, prouidete, ne vos vna & magistratus singulos accusetis, & res vestræ, Athenienses, pessum eant: nam fieri nequit, vt hæ absque magno quodam malo consistant, nemine eas conseruante: ex 3. Proœm.

Non mirandum est, illum ipsum, qui militat, laborem non detractat, & rebus gerendis omnibus adest, neque vllam occasionem, neque temporis momentum rei benè gerēdæ prætermittit, vobis cunctantibus, decernentibus, & sententias rogantibus, superiorem esse. Olynth. 2.

Nihil

Nihil est cautis hominibus & circumspectis adeo formidabile, quin diligentia præcaueri possit: neq; vllum malum est, quin incautis & pigris euenire queat. Ex 35. Proœm.

Si quis existimat Alexandrum eò fortunatum, quia ad eum quem optabat, exitu perducebat omnia: illud cogitet, quod agendo, & laborando, & audiendo, non desinendo, felix fortunatusque sit. Ex 1. Epist.

De Ignauia. 24

RErum occasiones tarditatem nostram & ignauiam non exspectant. Ex Orat. 1. contra Philip.

Si quod quisque vult quærens desiderit, & vt ipse nihil faciat secum reuoluens primum, sanè nullos vnquam inueniet, qui facturi sunt. Ex Orat. 1. contra Philip.

Cum non pauca Reipub. sint erata, neque ex paruo tempore collecta, quibus hæc Reipub. negotia malè se habent, nihil est omnium, Athenienses, in præsentia nocentius quàm quod vos animis alienati estis à rebus, & tantisper operam datis, dum audientes sedetis, si quid noui nuntiatum fuerit. Ex orat. 1. contra Philip.

Turpe quidem est, prò supreme Iupiter, omnesque cœlites, & indignum vobis, & ciuitatis amplitudine, & rebus gestis maiorum, vestræ ignauiæ causa reliquos omnes Græcos in seruitutem proiecere. Ex Orat. de rebus Cherroneficis.

Quod multa bello perdidimus; ignauiæ nostræ iure adscribo conuenit. Olynth. 1.

Eodem modo quo qui tempestatem exspectant, mihi videntur contemplari: tum singuli prænantur ne ad se perueniat, prohibere vero nemo conatur. Ex Orat. 3. contra Philip.

Quo magis securo erunt animo, eò citius peccabunt. Ex 42. Proœm.

Quoniam vos neque parum, neque magnum quidquam eorum quæ oportebat fecistis res nostræ malè se habent: quod si omnia quæ decebat fecisseris, rebus ita affectis, ne spes quidem erat ipsas meliores fore: nunc autem ignauiam vestram & negligentiam vicit Philippus; ciuitatem vero non vicit, neque vos estis

victi-

victi, immo ne mori quidem Ex Orat. 3. contra Philip.

Quænam est causa cur ille plures res quam nos superiori bello exanimi sententia gessit? hic ipse militat, labores perfert, periculis adest, neque occasionem rei bene gerendæ prætermittens, neque vllam anni partē omittens: nos vero (dicetur verum) nihil facientes, hic perpetuo sedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogãtes, si quid noui in foro dicatur. Ex Orat. ad Philip. Epist.

Sæpe contingit, vt multarum magnarumque rerum occasio breui tempore suboriatur: quam si quis sua voluntate hostibus condonarit & prodiderit, ne quidquam facere poterit, vt eam postea recuperet. Ex Orat. de falsa Legat.

Turpe est, vel potius turpissimum, non solum vrbes & loca, quorum aliquando fuimus domini, proijcere videri, verum etiam comparatos à fortuna socios & occasionem. Olynth. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in vtramq; partem, seu secundas ad res, vel aduersas: quæ vero per ignauiam hominum fiunt, ea certas clades affert. Ex 49. Procem.

Veritas. 25

VEritas potens est, & contrarium infirmum. Ex Orat. de falsa Legat.

De Taciturnitate. 26

QVi nullius culpæ sibi conscius est, si taceat, silentio ipso prauorum & nefandorum particeps esse videtur. Ex Orat. de falsa Legat.

Nemo vnquam conuictus est, qui vel fileret, vel qui peccasse fateretur: sed cum, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoque animo præditus sit, cognoscitur. Ex Orat. de falsa Legat.

De Ira & irascentium natura. 27

NEque priuatę iracundię seruiendo, publicum cõmodum, oportere lædere puto, neque priuati odij cum Reip. commodis quidquam admisceo, verum ad quæ alios adhortor, ea ipse arbitror decere me primum facere. Ex 1. Epist.

Non eadem res est, Athenienses, in vestrum consper-

Cum

tum adspicientem falsum testari, & apud arbitrum: apud vos enim ingens iracundia & supplicium testantibus falsum imminet, sed apud arbitrum intò & sine infamia qui quid voluerint, testantur. Ex Orat. contra Aphobum de falso testimonio.

Quæ aliquis derepente nulla ratione inita facere coactus fuerit, etsi contumeliosè illud fecerit, per iracundiam temere dicere licet se fecisse: quæ verò diu multumque antea excogitauit, & continenter per multos dies aduersus leges facere deprehenditur, non solum abest ab eo vt ira motus fecerit, sed etiam constat iam eiusmodi homini dedita opera iniuriam fecisse. Ex Orat. contra Midiam.

Irascentium est, cum à quo molesti jis affecti sunt, subito vlcisci: offensorũ, vt quocunque tempore sontem & iniuriam nacti fuerint, tum de eo pœnas sumere. Ex Orat. contra Timocrat.

De Odio. 28

ADmiratio est, si quis aliquid accepit: Risus est, si fateatur. Venia, conuictis: Odium, si quis istos increpit. Ex Orat. contra Philip.

Neque securius est in multorum, etiam in paruis delinquentium odium incurrere, quam paucorum & in multis: neque vero popularis, multitudinis delicta quam paucorum obseruare. Ex Orat. contra Androt.

De Hoste. 29

QVi calumniatorem tuetur, bonorum hostis est natura & genere: nisi quis sycophantæ & improbi semen & radicem velut agricola; putat oportere relinquendum esse in vrbe. Ex Orat. 1. contra Aristog.

Qui ea quibus ego capiat, agit & parat, hic mihi hostis est, etsi nondum feriat neque iaculetur. Ex oratione contra Philip.

Armis hostes vincendi sunt, & in his est salus Reip. Ex Orat. de ordinat ciuitatis.

Fieri non potest, vt externos hostes vincatis, nisi animaduerteritis in domesticos hostes & intestinos illius ministros: verùm necesse est incurrentes in hoc vt scopulos, seriò occurrere illis. Ex orat. de rebus Cherron.

De

De Bello. 30

BEllum glorioſum, pace turpi optabilius eſt.

Non idem habent periculum res, quas tum cum vultis agere, licet ſæpe ſententiam & conſilium mutare, & hæ propter quas imminet belli. Ex 1. Epiſt.

Exiſtimo vobis conducere, proſpicere belli principium vt ſit iuſtum: omnia porro quæ conueniunt apparetis, idque veſtro 1. dicio ſubijciatur. Ex orat. de Claſſibus.

De Pace. 31

SI pax, quæ alijs bonorum cauſa eſt, tantarum rerum & tanti tumultus nobis cauſa fuit, quid aliud id eſſe dixerit quis, præterquam quod muneribus acceptis hi rem natura præclaram prauè corruperũt? Ex Orat. de falſa legat.

Prò Iupiter, eſtne aliquis reſtè ſapiens qui ex verbis potius quam rebus pacem agentem aut bellum gerentem ſecum æſtimet? nemo profecto. Ex orat. 3. contra Philip.

Simulatq; de Philippo mentio incidit, ſtatim ſurgit aliquis & dicit, Pacem tueri, quã ſalutare eſt: magnum exercitum alere, quam difficile & durum. Ex orat. de rebus Cherroneſicis.

De Libertate. 32

INgenuis, etſi maxima perpetrent facinora, iſtud tamen corpus ſeruare licet. Ex orat. contra Androt.

Homini libero maxima neceſſitas eſt rerum turpitudo atque dedecus. Ex Orat. de rebus Cherroneſ. & Philip. 4.

De Seruis. 33

SErui corpus flagris plagiſque omnibus obnoxium eſt. Ex Orat contra Andror. & Midiam.

Alteri ſubito, vt ſeruo, maxima neceſſitas eſt, plagæ & corporis pulſatio. Ex orat. vt rebus Cherroneſ.

De Muliere. 34

PLurimi facienda eſt, mulier in morbis, quæ adſit homini ægrotanti. Ex Orat. contra Neæram.

Multo magis profecto ſoluti ſunt vir & vxor contentiones & inimicitias inter ſe ſubortas propter liberos

beros mitigare, quam propter iracundiam communes liberos odio habere. Ex orat. contra Bœot. de Dote.

Meretrices quidem voluptatis gratia habemꝰ: concubinas vero propter quotidianam corporis curationem: vxores porro, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem custodiam rei domesticæ habendum. Ex orat. contra Neæram.

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehensus quod si ingrediatur, impune ferat quicquid patitur, præter mortem. Ex Orat. contra Neæram.

Durum est patri & matri liberis orbari, & charissimis suæ senectutis educatoribus priuari: sed præclarum est, amplissimos honores, memoriam virtutis, & eos publicè comparatos, conspicere, sacrificijsq; & certaminibus dignos immortalibus. Molestia plenum, liberos orphanos relictos patre in prælio fuso; præclarum vero est, paternæ virtutis & gloriæ hæredem esse. Ex Orat. Funebri.

De Fama seu gloria. 35

GLoria præclaris rebus gestis parta, omni inuidia fortior est. Olynth. 3.

Non solum spectandum est, an non pecuniam perdatis, sed etiam an famam & gloriam bonam, cuius magis studiosi estis, quam pecuniæ. Ex orat. ad Leptinem.

Quanto quis plura & grauiora supra dignitatem conditionemq; suam fecit, tanto apud omnes admirabilior existimatur. Olynth. 2.

Populus nunquam de pecunia eo acerbiùs valdè laborauit: de gloria vero acquirèdafic, vt de nulla re alia. Argumentum sanè est, quod quum aliquando maximâ & innumerabilem inter Græcos pecuniam possideret, omnem pro honoris augendi studio insumpsit: pro gloria quoq; de suo tributum pendere non dubitauit: neq; vllum periculum vnquam detrectauit, vnde immortalia bona sibi peperit. Ex orat. contra Timo.

Beati hac iusta ratione censendi sunt, primum quidem, qui pro modico tempore incredibile & immortalem

lem gloriam relinquunt, in qua & horum liberi clari ac illustres depingentur & parentes istorum conspicui facti in ipsa senectute nutrientur, luctui suo consolationem istorum gloria & celebritate adhibentes. Ex Orat. Funebri.

Si in paruis quis glorietur, tantum abest vt honorem aliquem propterea consequatur, vt ineptus esse videatur. In Orat. contra Androtionem.

Qui vna cum Philippo versatur, cum ita honoris studio teneri aiunt, vt dū omnia pulcherrima facta sua videri cupit, magis succenseat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignum gesserunt, quam ijs qui rem infeliciter administrarunt. In orat. ad Phil. Epist.

De Pudore. 36

HOmini quidem libero maxima necessitas est rerū turpitudo atque dedecus, & maiorem ista haud scio, quam quis dicere possit; seruo autem verbera & corporis cruciatus. Ex Orat. 4. contra Philip.

Equidem opinor liberis hominibus maximam esse necessitatem in Reipubl. gerenda pudorem Ex Orat. 3. contra Philip.

Proba hercle omnia fugienda sunt. Ex orat. ad Leptinem.

Omnia quidem cauenda sunt, tam quæ videntur, quam quæ turpia sunt: potissimum autem ea, propter quæ aliquis videtur alijs succensere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynastiæ, metum ciuibus suis incutiunt, verecundiam autem eis inserere nequeunt. Ex Orat. Funebri.

Impudens. 37

QVa ex re impudens appellatus est, nisi quia ista, quæ neque sunt, neque facta sunt propter impudentiam palam dicere nihil pudet? In Orat. 1. contra Aristogit.

Id profecta noctis, quod ex quo tempore nati homines, & iudicia fieri cœperunt, nemo vnquam qui peccasse se fateretur, deprehensus est: sed impudenter loquuntur, inficiantur, mentiuntur, excusationes fingunt, omnia faciunt ne dent pœnas. Ex Orat. de falsa legat.

De

De Spe. 38

MVlti sæpe maiorum bonorum spe allecti, præsentia perdiderunt: ex orat. contra Timoc.

De Humanitate. 39

HVmanitas contra inuidiam, & iustitia aduersus improbitatem, bonaq; omnia contra mala, velut in acie collocantur: ex orat. ad Leptinem.

Miror si nemo vestrùm cogitat turpe esse, populum Athenienſem, ſapientiæ doctrinæq; opinione cæteros omnes antecellentem, ad quem in rebus aduersis, tanquam ad commune perfugium confugi solet, Philippo inhumaniorum videri: qui (vt in delicijs liberaliter educatum credibile est) à nemine admonitus, tamen cum prosperis rebus vsus esse, tum maximè humana se agere oportere putauit: ab ijs qui contra in ocie steterũt, & cum quibus de summa rerum contendisset, qui & cuiates essent, neque inquirere, neq; declarare passus est: ex 3. Epist.

Optarem, vos Athenienſes, qua erga alios omnes vti consueniſtis humanitate, eadem etiam erga vos ipsos vti: ex 17. Procem.

Misericordia. 40

NEmo misericordiam consequi dignus est, qui neminis miseretur: neque dignus est venia, qui nemini dat veniam: ex orat. contra Midiam.

Quam quisq; natura legem erga reliquos omnes habet, eandem viciſſim erga ipsum alios habere æquum est: ex orat. 1 contra Aristog.

Absit, iudices, pauperes despiciatis (sufficiens enim sitisque grauè eis est supplicium ipsa paupertas) neque eos qui labore & industria ex æquo & bono viuere volunt: ex orat. 1. contra Aristog.

De Amicitia. 41

NVllum maius bonum vobis contingere potest, quam omnium beneuolentiam, nulla adiuncta ſuſpiti-

ſuſpitione ſumma illorum voluntate conſequi : Ex Orat. de libertate Rhodiorum.

Cum rebus quidem omnib⁹ priuari acerbum & graue ſit, præſertim ſi ab inimico iſtud eueniat, tum vero maximè beneuolentia veſtra & humanitate, quanto à vobis ea conſequi maximum eſt ? ex orat. de Corona.

Nemo amicus & beneuolus eis eſſe poteſt, à quibus ſibi damnum aliquod impẽdere ſperat : ex 50. Prœm.

Prudentium hominum eſſe non exiſtimo, vt cum familiarem & amicum aliquem eſſe putarint, ſic illi fidere, vt etiam ſi iniurius eſſe cœperit, vlciſcendi facultatem ſibi ipſis eripiant : vel quando inimicum aliquem cenſeant ſic odio proſequi, vt ſi depoſito odio velit amicus eſſe, impediãt, ne iſta facere liceat ſed eos, meo quidem iudicio, & amare & odiſſe oportet, vt eorum occaſionum neutra prętereatur : ex orat. aduerſus Ariſtocrat.

Verorum amicorum officium eſt his quib⁹ bene velis, haud in eiuſmodi rebus gratificari, à quibus & illis & ſibi ipſis pendet aliquod damnum ; ſed in ijs qui vtriſque conducere poſſunt, opitulari : quod autem ipſe meli⁹ illo prouideas, id pulchrè adminiſtres, neq; præſens obſequium quàm totius reliqui temporis commodum, pluris faciendum : ex orat. contra Ariſtocratem.

Omnium eſt grauiſſimum, quum quis nomine quidẽ frater nonnullorum vocitetur, ſed reipſa iſtos habeat inimicos, & multis grauibuſque ab ijs affectus iniurijs, in iudicium venire cogatur : ex orat. de Dete contra Bœot.

De beneficentia. 42

EQuidem cenſeo eum qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminiſſe eum autem qui dedit, continuo obliuiſci. Siquidem illum oportet boni, hunc vero puſilli & liberalis hominis officium facere : nam beneficia ſua commemorare ac referre, exprobrationi ferè ſimile eſt : ex orat. de Coron.

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni ſunt qui in bene merendo de vobis priores partes occupant, præſertim vero qui in extrema neceſſitate id faciunt : ex orat. ad Leptinem.

Quæ

Quæ eſt lex tantę iniuſtitiæ, & inhumanitatis plena, vt eum qui de ſuo nonnihil donauit, & rem perhumanam liberalemque fecit, gratia priuet, & in calumniatorum manus conijciati eoſque iudicis rationem reddendarum eorum quæ dedit, præficiat, nulla eſt profecto: Ex orat. de Corona.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, ſimplicitatis ac ſtultitiæ opinionem aliquam habent: qui vero de ſe benemeritis paria non referunt, malitiæ ſuſpitionē incurrunt: ex orat. ad Leptinem.

Plures quam par eſt honorare, eſt multos ad benè merendum prouocare: ex orat. ad Leptinem.

Apud omnes homines inualuit conſuetudo, propter multos benè meritos, etiam de alijs quibuſdā ſceleratis potius bene mereri, quam propter perditos & flagitioſos auferre quæ data fuerunt ijs, qui ſine controuerſia digni ſunt beneficio: ex orat. ad Leptinem.

De Diuitiis & diuitibus. 43

DIuitiæ & celeritas, & robur, & quæcunque alia iſtis ſimilia, amplo & copioſo fructui ſunt ſuis poſſeſſoribus: & initijs ipſis excellunt quibus interſunt, licet nullus alius velit: ex orat. Funebri.

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus eſt ciuitati ad ingruentia negotia: ex orat. 4. contra Philip.

Pecunijs certè opus eſt: cum ſine his eorum non licet quidquam fieri quæ facienda ſunt. Olynth. 1.

Cum in alteram partem velut in trutinam argentum attuleris, id ipſum argentum adfert, & ad ſeſe ratiocinationem omnem detrahit: nec amplius qui hoc fecerit, recte neq; ſincere vlla de re ratiocinari poterit: ex orat. de pace.

Vndecunque quis acceſſionem vel paruam fecerit, plurimum adfert momenti. Olynth. 2.

Exiſtima te quoq; aliquando iuuenē, & ea, qua nos ætate nunc ſumus, fuiſſe: conſilijs autem & rebus à te geſtis, talem & tantum euaſiſſe, quod & nobis accidere poterit: ex 5. Epiſt.

Opulentus audax, ſuperbus magniloquus, violentus impudens: ex orat. contra Midiam.

Quis eſt qui malit ſeipſum ſuaq; omnia bona interire,

re, quam fortunarum suarum partem pro seipso & reliquis conferre? ex orat. de ordinatione ciuitatis.

De Paupertate. 44

MVlta vilia & seruilia negotia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit: ob quæ miserícordiam potius quam interitum demerentur: ex appellatione contra Eubulid.

Absit, iudices, pauperes despiciatis (sufficiens enim satisque graue eis est supplicium ipsa paupertas) neque eos qui labore, & industria ex æquo & bono viuere volunt: ex appellatione contra Eubulid.

Ego neque, si quis paupertatem vituperat, cum prudentem esse duco: neque, si quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet: ex orat. de coron.

Reb⁹ necessarijs nonnullos priuare, est multos homines reddere maleuolos, & à rebus publicis alienos, ex Orat. 4. contra Philip.

De rebus secundis. 45

REs secundæ prostigatorum vim habent maximam regendi & obscurandi domestica vitia: at siqua in re offenderint, tum planè eorum facta discutientur: Olynth. 2.

Nonnulli propter rerum successum clari & illustres habiti sunt. In orat. Amat.

Oportet modestè se gerere in rebus secundis, & quid futurum sit prospicere. In Orat. in Lept.

Secundis rebus præter dignitatem & meritum vti, occasio est incautis desipiendi. Olynth. 1.

Res secunda seu fortuna, vniuersam, qua in hominibus inest, sagacitatem & sapientiam excellit: ex orat. de Pace.

Ipsi felices rerum successus ad cõtegenda & occultanda hominum peccata apti sunt: sed si quis vsquam aduersi contingat, tum planè hæc omnia detegentur, hominibusque nota fient. In Orat. ad Philip. Epist.

Cum in omnibus humanis rebus duo sunt bona, vnum princeps omniumque maximum, secundis rebus vti: alterum (hoc quidem min⁹ cæterorum maximum) rectè deliberare: non simul vtriusque possessio obtingit hominibus. In orat. contra Arist.

Istis

Istis fortasse fatale est, nunquam secundis in rebus rectè sapere. In 53. Proœm.

De Fortuna. 46

MAgnum quidem momentum, immo vero potius totum est, ipsa fortuna, ad omnium hominum negotia. In orat. ad Philip Epist.

Fortuna rerum omnium domina, exitum suo arbitratu tribuit. In orat. Funebri.

Magna potentia vel potius summa, est ipsa fortuna in omnibus hominum negotijs. Olynth. 1.

Multa fortunæ voluntate gubernantur, multæque sunt causæ, cur non omnia ex animi sententia, hominibus succedant: ex 3. Proœm.

In alijs quibusdam rebus superari ab aduersarijs nō tam dedecus, quàm infortunium dici possit: nam & in fortuna & præfectis, & multis alijs aliquid inest, cur prius præclarè vel contra gesta sit. In 25. Proœm.

Si quæcunq; quis acceperit, etiam seruauerit, magnam habet fortunæ graciam: si vero impudens prodegerit, interijt vna quoque memoria beneficij à fortuna accepti. Olynth. 1.

Bona quidem voluntas præsto est; quam, si fortunæ benignitas iuuet, res ipsa confici possit: ex 5. epist.

Neq; gubernabam nauem, diceret aliquis, quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neque fortuna dominus eram, sed illa rerum omnium: ex oratione de Corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaserunt, & ex obscuris & ignobilibus, clari & illustres: ex orat. 4. contra Philip.

Multæ & nutrices, & lana victum quæritates, & vindemiatrices euaserunt, ob Reipub. illorum temporum calamitates ciues ac nobiles mulieres. Ex Appellatione contra Eubulidem.

De Aduersa fortuna & calamitate. 47

ÆQuum est misereri non flagitiosorum hominum, sed eorum qui immerito aduersa fortuna calamitateq; cōficiantur: ex orat. contra Aphobum.

Si quos graciorum dimittere oportet: modestissimos, optimos, & ob minima delicta multum passos, hos inquam

quam liberare oportet: ex orat. 1. contra Aristogit.

Cum neque iniurius est aliquis, neque peccat, sed in ea quæ omnibus conducere videntur se tradit, nec in omnibus ex animi sententia egit: haud exprobrare, neque conuicium facere eiusmodi homini par est, sed condolere: ex orat. de Corona.

Æquum est, misero & afflicto, vtut factum est, opem & auxilium ferre: ex orat. contra Midiam.

Nemo vnquam fortasse vestrûm quæsiuit, Athenienses, cur tandem miseri & infelices rectius quam fortunati rebus suis consulunt: non autẽ alia de causa istud fit, præterquam quod istis euenit, vt ne quidquam formident, neque si quispiam pericula & graues casus recenseat, ad se pertinere putãt: illos recens adhuc delictorum memoria, quando infortunia inciderunt, modestos ad reliqua & moderatos reddit. Ex 25. Procem.

Nullius rei institutum consiliumue magni fit, nisi finem etiam vtilem & honestum consequatur. Ex 25. Procem.

De Desperatione. 48

DEsperatio cum ei ipsi maximo & exitiali sit malo, qui ea affectus est, tum acerba & grauis omnibus & Reipub. minimè toleranda: ex Orat. 1. contra Aristogit.

Desperat⁹ omnis seipsum proijcit, etiam quum consilio & ratione retinere licet salutem, & præter omnis exspectationem sit, si forte incolumis seruetur. Quis igitur sana mente prædit⁹, seipsum aut patriæ cõmoda isti commiserit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul summouerit ne quis in talem, vel inuit⁹ incidat? Ex orat. 1. contra Arist.

Neq; vos consternatis animis esse oportet, præsertim cum sciatis desperationem neque præsentibus rebus conducere, & vobis indignam esse: ex 40. Procem.

De Futuro. 49

FVturum omnibus hominibus est incertum: ex Orat. ad Leptinem.

Oportet eos qui prospera optataq; vruntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consul-

consultare: quandoquidem vniuersis hominib⁹ incertus est ac dubius rorum euentus: ex Oratione de Rhod. libertate.

Præterita semper apud omnes omittuntur, & nemo vnquam de ijs deliberationem habendam proposuit: futura autem vel præsentia consultoris munus & officium postulant: ex orat de Corona.

Idipsum quod præter sententiam accidit, viram perturbat, ipsiq; magnum dolorem affert. Olynth. 1.

Necessario euenit, cum pugna committitur, vt alij superentur, alij vincant. Ex orat. Funebri.

Ex postremo euentu quæ præterierunt, omnia, vt plurimum æstimantur. Olynth. 1.

Sæpe contingit, vt idem homo in hoc non rectè dicat, in altero vero rectè sentiat. Ex 5. Proœm.

Defunctorum curam habere oportet. 50

QVantum quidem Ciuitas de ijs qui in bello perierunt, solicita sit, cum ex alijs rebus perspicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam, qui ad funera hæc publicam orationem habiturus sit elegi solet: Scit enim à frugis & probis viris facultatum possessiones, & voluptatum deliciarumque vsum non magnifieri, sed eorum omne studium in virtute & laudibus esse: orationibus ijs quæ illis ea maximè præstarent, illos ipsos oportere honoribus afficere duxit, vt quam, cum adhuc viuerent, præclaram famam, & gloriâ nacti essent, ea quoque defunctis ipsis tribueretur. Ex orat. Funebri.

Qui natura liberi sunt, etiamsi cum patribus adhuc viuentibus altercati fuerint, eos tamen vita functos laudibus exornant: qui vero censentur filij, cum ex illorũ satu non sint, vt facile cum viuis ipsis dissentiunt, nihil pudet eos defunctis ipsis maledicere. Ex orat. de Dote contra Bœotum.

Leges defendere, & defunctorum curam habere, ne eorum nomen & familia pereat. Ex orat. contra Nic.

Ecquis omnium non nouit, viuentib⁹ quidem omnibus subesse quãdam aut maiorem aut minorem inuidiam: mortuos porro, ne hostium quidem vllum præterea

terea odisse? Ex orat. de Corona.

Illa est ex legibus Solonis quæ videntur rectè se habere, Nemini defuncto maledicendum: ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & Deus in Oraculo mandat, vt cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeat, ex orat. contra Macaratum.

Nulla potest dici verior vel honestior causa, cur hostium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus esse, quam rursum pro toto dimicare maluerit, quam virtutis eorum admiratio: ex orat. Funebri.

diligenter exquirens atque considerans, satis digne par defunctis verba facere, vnum eorum quæ fieri nequeunt, esse reperi: ex orat. Funebri.

Cùm aliorum bonorum nulla sit defunctis communio, sed ob res præclarè gestas, laudationes eorum qui sic interierunt, sunt veluti propria merces: neq; enim amplius tunc eis aduersatur inuidia: ex Orat. de Falsa legat.

Parentes honorandos esse. 51

PAr est, parentibus definitum ex vtroq; præmium, & à natura, & à lege, iustè referre, & vltro soluere: ex orat. 4. contra Philip.

Equidem eum perfidum & Dijs inuisum, non modò hominibus esse existimo, qui parentes negligit. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Vbi pater est, & filij jam viri facti, fortasse & eorum liberi, ibi necesse est varias & nulla in re similes esse voluntates. Neque enim ijdem sunt sermones & facta iuuentutis, quæ senectutis. Veruntamen & adolescentes quæcunq; agunt, si modo sunt modesti, sic faciunt potissimum, vt clam habere conentur, & ne parentes & senes offendant, celare id studeant: & senes vicissim, si fortè sumpto iusto maiores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, sic ista vident, vt non vidisse videantur: ex orat. 1. contra Aristogit.

Ab initio ætatis, in omnibus disciplinis clari, & illustres fuerunt; ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent; ijsq; omnibus par erat, gratum facientes, parenti-

gloriamur: atqui vos considerare oportet, ipsos hęc erexisse, non vt nos ipsa spectantes solùm admiraremur, sed etiam vt eorum qui erexerunt, virtutes imitemur. Ex Orat. de Ordinatione ciuitatis, & in extremo de Rhodiorum libertate.

Vobis solis, Athenienses, licet præ cæteris hominibus domesticis vti exemplis, & maiores quos iure laudatis, re & factis imitari; tametsi præclia, neque expeditiones, neque pericula, in quibus clari & illustres fuerunt, imminere tempora non sinunt, sed vos præsenti viuatis in otio, eorum verò prudentiam imitemini: ea enim vbique opus est. Ex Orat. de Falsa legat.

Hac potentia opus esse censeo, nemini imperare, neque verbo, neque facto iniusto; sed nostra facta vt maioribus digna sint perpendere, non orationes quæ in suggesto habentur. Ex Orat. de Ordinatione ciuit.

Non alienis exemplis, sed domesticis vsi, quæ facienda sunt, sciatis licet. Ex Orat. de Ordinatione ciuitatis.

Cogitate turpissimum esse, patres vestros multos labores magnaque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes sustinuisse: vos autem ne pro his quidem quæ iustè assequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere. Ex Orat. ad Philip. Epist.

Scire vos oportet, quòdam ijs rebus desidetis, ob quas mortem maiores vestri perpessi sunt. Ex Orat. de Falsa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis vsi, cauti magis ipsi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortunijs, metuere potestis. Ex 24. Procem.

Turpissimum quidem est, maiores vestros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitasse: vos autem in eas delinquentes, & prorsus euertere conantes, nolle punire. Ex Orat. 2. contra Aristogit.

Non puto maiores hæc tribunalia & porticus vobis ædificasse, vt eiusmodi homines in eis saginetis; sed contra, vt coërceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

De morte. 53

MOrtalibus omnibus vitæ finis est mors, etiam si quis in domuncula conclusum se conseruet. Decet autem viros fortes & strenuos, semper omnia quæ præclara sunt, aggredi, spem bonam velut propugnaculum sibi proponentes, & fortiter quidquid dederit Deus, ferre. Ex Orat. de Corona.

Qui in animis omnium mortalium insitum atque innatum viuendi desiderium contemnendum duxerunt, & honestè mori maluerunt, quàm viuentes Græciam videre in miserijs & calamitatibus versari, nonne singularem & præstantissimam omni ratione virtutem suam relinquerunt? Ex Orat. Funebri.

Omnibus omnium peccatorum terminus est mors. Ex 3. Epist.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBVS ET EPISTOLIS SIMILIA.

VT approbaueritis, & erga vnumquemque beneuolo animo fueritis, ita orator sapere videbitur. Ex Orat. de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, nauigij, & aliorum id genus firmissima fundamenta esse oportet, sic etiam negotiorum actionumue principia & causas veras ac iustas esse decet Olynth. 2.

Per deos, quis vestrûm vsque adeò stolidus est, qui ignoret illinc bellum huc venturum, si negligentius egerimus? at verò si euenerit, vereor, Athenienses, ne eodem modo vt qui æs alienum grande conflant facilè vsuris exiguo tempore ditati, paulò post etiam auitis bonis cedunt: Sic nos quoque si diutius segenes & ignaui esse videamur, cuncta que ad voluptatem quærere, postea adducamur in necessitatem faciendi multa etiam grauia quæ nolebamus, & de ijs, quæ sunt in hac regione, periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens euasit, quum singuli censebant ipsum vtile quippiam sibi facturum esse: sic vtilis per ipsos debet deijci, postquam omnia vtilitatis suæ gratia facere cõuictus est. Olyn. 3.

Cùm so tasse possim quemadmodum & alij, accusare, & gratificari populo, & publicare, & reliqua facti-

tare quæ isti faciunt; tamen ne in vlla quidem huiusmodi re vnquam versatus sum, neque eò sum adductus, neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione. verùm ea vsque adhuc dicere persæuero, quibus ego multis inferior sim apud vos; vos autem si me audiretis, maiores essetis: enim inuidiosum dicere non fuerit. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Vt in corporibus nostris etiamsi pars aliqua malè sit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valemus; vbi verò acciderit ægrotatio aliqua, singulæ partes cientur, siue ruptura, siue luxatio, siue earum quæ vitiatæ sunt, aliqua fuerit: sic se habet res ciuitatum & tyrannorum; donec foris bellum gerunt, domestica vitia non sunt multitudini conspicua: cùm verò finitimum bellum gerendum est, priuata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optarem, quemadmodum scio in rem vestram esse, vt optima dicentem audiatis, sic scire, me idem optima dicenti esse profuturum; multò enim iucundius dicerem: nunc verò metuo, sed tamen qui vtilia visum iri credo, etiamsi vos non pareatis, dicere non desinam. Ex 24. Proœm.

Turpe est, Athenienses, decipere vos ipsos, & omnia prorogando quæ factu difficilia sunt, intempestiuè agere; hoc que non posse intelligere, quòd eos oportet, qui rectè bellum administrare volunt, non sequi res sed anteeedere rebus, eodemque modo quemadmodum quispiam iudicet, imperatorem debere copijs præesse: sic etiam rebus bonos consiliarios præesse oportere, vt quæcunque illis visa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet persequi. Ex Orat 1. contra Philip.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo: etenim qui ex illis vulneratus est, semper plagâ contrectat, & si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt; ictum autem depellere, aut contra intueri neque nouit, neque vult: Sic vos, si audieritis Philippum esse in Cherroneso, illuc mittenda esse auxilia decernitis; si in Pylis, si alibi, vna cursitatis sursum ac deorsum, & ab illo certè gubernamini: nihil porrò decernitis, quod vobis ipsis in bello, gerendo vtile

tile sit, neque de pecunijs quidquam prospicitis, prius quàm vel factum esse aliquid, vel fieri audiueritis. Ex Orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum scio vobis conducere, vt optima audiatis; sic etiam scirem vtile fore ei qui optima dixerit: multò enim iucundiùs ac libentius dicerem. Ex Orat. 1. contra Philip.

Non per Iouem reliquosque deos omnes in odium incurrere volo: verùm hæc commemoro, vt vestrum quisque hoc cognoscat ac videat, quòd quotidiana quies & inertia, quemadmodum in priuatis viris, sic & in ciuitatibus, non ex singulis eorum quæ negliguntur, statim mouet sensum sui, sed in summa rerum occurrit. Ex Orat. 4. contra Philip.

Vt vniuscuiusque nostrûm aliquis est parens, sic totius ciuitatis ciues omnes parentes communes existimare oportet: hisque decet non solum non ex his quæ ciuitas donat, quidquam adimere; immò verò, si nihil horum esset, aliunde prospicere decerot, ne vllius rei indigentes contemnerentur. Ex Orat. 4. contra Philip.

Vt quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ & in seruitutem redigendæ vniuersę Græciæ; sic vos salutem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis: non enim fieri potest, vt mittendis subsidijs vnquam quidquam rectè commodeque geratur. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Vt, si quis illorum qui leges violarunt, antea damnatus esset, tu ista non scripsisses: sic tu si nunc pœnas dederis, alius non scribet. Ex Orat. aduersus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem ciuitas habet, dissoluere student, ducem & stipendium curantem ei criminantes apud vos: si eos ostendere Philippi copias dissolutum iri, si vobis istud persuaserint. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Quemadmodum in corporibus nostris cùm quis certè valens & robustus est, nihil eorum sentit, quæ singulatim vitiata sunt; vbi verò ægrotauerit, omnia mouentur siue ruptura, siue luxatio, siue aliquod quodpiam membrum non est perfectè sanum: sic & in regnis ac omnibus potestatib⁹, donec sanè in bellis res prosperè

gerunt, obscura & incognita vitia sunt vulgo; sin casus aliquis & damnum præter spem acciderit, omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex Orat. ad Philip. Epist.

Si quàm maximè fieri potest in rem esset locutus, quemadmodum tum dixit; vos autem per ignitiem & ignauiam neglexissetis, neque paruissetis; an gestum esset aliquid eorum, quæ tum ciuitati euenere? fieri non potest. Sic igitur in ijs quæ nunc loquor, & quiuis alius dixerit, facta à vobis ipsis quærite. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Videant, vt quemadmodum ad interrogandum prompti sunt, sic etiam alacres & promptos ad agendum se præstent. Ex Orat. de rebus Cherronesicis.

Vt si quis grauia supplicia sceleribus constituat, ipse quidem minimè iniuriam facere paratus esse videtur: sic si quis honores & præmia benè meritorum tollat, ipse nihil boni facere paratus videbitur. Ex Orat ad Leptinem.

Vt istorum quisque suis & huius commodis studet: ita vos vobis ipsis, & legibus, mihique ipsi ad vos confugienti, studete, & hanc sententiam, in qua nunc estis, seruare. Ex Orat. contra Midiam.

Si profectò, vt modestis pœnas sumere sufficeret, ita leges sanxissent Solon, impunitate & licentia forè multos improbos censebat; sin autem vt securis & dicendi peritis, futurum vt priuati homines non possent eodem modo quo illi, pœnas sumere. Ex oratione aduersus Androt.

Quemadmodum reliqui iuris ciuitatis æqua pars inest cuique: sic quoq; legis æquam partem singulis tribuendã esse putauit qui eam tulit; & propterea scripsit, non licere legem ferre de viro, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat. Ex Orat. contra Aristocra.

Non hoc solùm ciuitatis nostræ donum contemptũ & vile euasit, sed etiam reliqua omnia, propter scelera torum & dijs infestorũ oratorum, qui talia celeriter & inconsulto scribunt, improbitatem; quorum vita turpiter quæstuosa in tam immensum excreuit, vt honores & munera vestratia, quemadmodum qui paruarum re-

rum

rum & admodum vilium auctionem faciunt, sic vili pretio ementes vendant, & multis ob eum ipsum quæstum statuentes quidquid voluerint. Ex Orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum quum in magistratu sunt, priuatos homines existimant oportere sibi morem gerere: ita postea quàm ipsi rursus priuati facti sunt, legibus Reip. moderatricibus iure obtemperent. Ex Orat. 2. contra Aristogit.

Admonere illum insania est: qui enim tumultibus, quibus populus vniuersus sibi molestos admonet, nunquam cessit, neque commotus est, vnius scilicet alicuius oratione commouebitur? Immedicabile, Athenienses, malum est improbitas. Itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum prædurum quidem, aut vlcus vicina omnia membra depascēs, aut aliquid immedicabile malum viderunt, vtunt, aut omnino excidunt: ita vos omnes oportet belluam hanc exterminare, & ex vrbe eijcere, nec expectare, dum vobis damnum aliquod attulerit; quod absit vt in Reip. perniciem sit, præcauendum sic. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

Quemadmodum si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses; sic tu nunc si damnaberis, alius non scribet. Ex Orat. contra Androt.

Existimo per Iouem Olympium, iudices, non fortuitò petulantiam & insolentiam istam subortam esse Androtioni, sed à deo immissam esse: vt quemadmodum qui victoriæ donaria circumciderunt, ipsi mortem sibi consciuerunt: sic & isti iudicio contendentes perirent, aut pecuniam duplam iuxta leges persoluerent, aut capitis pœnas luerent. Ex Oratione contra Timocrat.

Vt alius ciuitatis æquam partem vnicuique dari vult: sic etiam legum istarū bonæ partis esse vnumquemq; cupit. Ex Orat. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubæo loco ad Bœotiam situs est: sic in Cherroneso ad Thraciam sita est Cardianorum ciuitas. Ex Orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum isti sibi ipsis succurrunt aduersus vos, sic vos oportet vobis ipsis opitulari. Ex Orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & istum tot tantaque retinere conuici; sic & illorum vtrumque non pauciora illis habere ostendam. Ex Orat. contra Aphobum. 1.

Vos Athenienses, naturæ bonitate, quod dixi, alij erga alios humanitate & clementia vtentes, quemadmodum consanguinei qui in eadem domo habitant: sic vos eandem vrbem publicè incolitis. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

Vt quemadmodum vobis ego testimonijs multis & argumentis ostendi matrem meam talentum pro dote attulisse, istud verò me de paternis bonis non accepisse; vobis autem domum in id constructam exemptam esse: sic & istum iubete vobis indicare, aut vera non esse quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex Orat. contra Bœotium de Dote.

Si semel promiseritis Remp. capessentibus, vt iniquè & contra leges agant, & præfinitum ius despiciant; necesse erit nos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc vrbem incolimus. Quemadmodum enim ex erratis quę in nauibus inter nauigandum contingunt, si quis præsertim naturam peccet, leue & paruum adfert damnum; verùm si gubernator aberret aut delinquat, omnibus simul nauigantibus commune infortunium ac periculum struit: ita priuatorum hominum delicta non in plebis, sed in ipsorum incommodum referuntur; magistratuum autem & Remp. administrantium peccata in vos omnes sparguntur. Ex Orat. 2. contra Aristog.

Quemadmodum iudices, maximè vos ipsi nolletis male audire à vestris liberis, sic nec istum patri conuitium facere finatis. Etenim graue esset, si ipsi cum ijs qui in paucorum dominatu multos ciues indicta causa iudicatos interemerunt, reconciliati stetis pactis & conuentis, quemadmodum probos & bonos decet; istum qui cùm patre viuente negotium iudiciale transegit, & multis rebus per iniuriam potentior euasit, nunc memoriam discordiarum renouare permittatis, eique maledicere. Ex Orat. contra Bœotium.

Quemadmodum publicè eis omnibus opitulari estis qui in fodinis iugiter laborant, sic & priuatim nunc mi-

hi auxilio fitis? etenim si seruus vester, non ciuis essem, visa ac cognita industria mea, & erga vos beneuolentia, leuassetis me sumptibus, & in aliquem fugitiuum iuuissetis. Ex Orat. contra Phœnip.

Peto à vobis, iudices, quoniam omnia quæ iusta sunt declaraui, fidemque vobis præstiti, quemadmodum vnusquisque eum à quo iniuria afficeretur, odio haberet: sic pro me aduersus Cononem istum iram enomatia, nec talium quidquam proprium existimetis, quod etiam alteri forte contingere potest; sed cuicumque tandem euenerit, opem ferte, & quę iusta sunt, tribuite. Ex Orat. contra Cononem.

Deinde subdolè agit, dicitque oportere, quam de nobis denuo allatam habetis opinionem, negligere, vt arbitramini pecunias alicui superesse, rationem subducitis; quòd si vera sit subductio, nihilque supersit, acquiescitis? sic nunc quoque & oratione ijs est assentiendum, quæ rationem præ se ferunt. Ex Orat. de Corona.

Cùm hortarentur me priuatim omnes, meque conuenirent, vt ad supplicium sumendum de ijs quæ ab eo passi sumus, conuerteremur, & vt eum omnium mortalium ignauissimum incesserent, si cùm tanta mihi cum his sit familiaritas, non exigerem supplicii pro sorore & affinibus, & neptibus, & vxore mea, quę neque apertè in deos impia fuit, neque in ciuitatem contumeliosa, legesque vestras contempsit, ea ad vos adducta, eiusque sceleribus declaratis & cognitis, eam vestro iudicio subijcerem, vt quidquid velitis, de ea statueretis; & quemadmodum Stephanus iste contra leges & sophismata me meis familiaribus & necessarijs priuauit: sic ego ingressus apud vos, ostenderem, istum peregrinam vxorem contra legem duxisse, alienigenos pueros adducere tunc ad tribules, tunc ad populares; alienas porrò despondere filias, pro suis, & deorum religionem pollusisse, populi auctoritatem irritam & nulla facere, si quem velit ciuem creare. Ex Orat. contra Neæram.

Quemadmodum qui emit, cum vicit qui pecuniam acceperit, si cum emerit: sic qui non accepit pecuniam

neq; corruptus est, vicit eum qui emit. Ex Orat. de Corona.

Constituit, nobilitatis rerumque maximarum repetita memoria, ita demum orationem coniungere cum egregijs illorum facinoribus: vt quemadmodum natura fuerunt cognati, sic etiam communibus eos laudibus exornem; existimans hæc & illis esse gratissima, ac potius vtrisque placitura, si matua virtute, nedum natura, verùm & laudibus communicent. Ex Orat. Funebri.

Ingentem fortasse excessum memorare videbimur, dicendum tamen. Quemadmodum enim si quis ex hoc consistenti mundo lumen tollat, laboriosa & difficilis reliqua omnis vita futura est: si his viris sublatis, in tenebras, magnamque turpitudinem omnis, qua antea fulserunt Græci, claritudo incidet. Ex Orat. Funebri.

Sensi profecto statim ab initio, omnem hominem qui Reip. curam gerit, decere, modò bonus ipse sit, quemadmodum liberi erga parentes, sic erga omnes ciues se habere, vt eos optet beneuolos; tamen ferat qualescunque fuerint. nam in eiusmodi rebus, à sapientibus præclara & illustris victoria existimatur. Ex 3. Epist.

Ego verò oportere conseo (ac mihi propter id quod dicturus sum me reclameris, & obstrepatis, sed vbi audiueritis iud'cate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, sic etiam de ciuibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum necessarijs, concionem assignare, & seipsum præbere, non modo hæc audire volentem, sed etiam facere cupientem; vt, Athenienses, bonorum spem habeatis, nec hunc neque illum, quid gerat, interrogetis. Ex Oratione de ordinat. ciuitat.

Fortassis vt neque priuatim facile est omnia rectè agere, sic neque publicè, sed tamen res maximas negligere non oportet. Ex 24. Proœm.

Istis statim ab initio nihil curæ fuit huius syngraphæ, sed vt nostra pro sua vsi sunt pecunia: sic sunt hi scelerati sophistæ & iniqui homines. Ex Orat. contra Aphobum de falso testimonio.

Quemadmodum, Athenienses, scelestos ac proflig atos alios, qui scelera fatentur, sine iudicio supplicijs affici

fici leges iubent sic etiam iste, quandoquidem leges deprauare deprehensus est, concessa dicendi potestate, nec auditis eius excusationibus, condemnandus erit: confessus est enim altera priore lege, se contraria ista ferenda haud æquum facere. Ex Oratione contra Timocratem.

Quemadmodum si quale sit argentum, iudicandum esset, illud explorandum & probandum existimaretis: sic etiam postulo, vt habitâ orationem ex his quę nos contrà disseruimus iudicantes, vtilem quidem si inuenietis, fauente fortuna sequamini. Ex Oratione 39. Procem.

Pero à vobis quemadmodum ego vobis modestum & vtilem me præbui, sic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex Orat. aduersus Polyclem.

FINIS.

NOMINA AVTHORVM E-QVIBVS SENTENTIÆ EXCERPTÆ SVNT.

Academici 277. & 278.
Accius 161. numero 81
Æschines 159. num. 71
Alcmeo 318
Alexander. 161. num. 78
Anacharsis 324
Anaxagoras. 154. num. 38 & pag. 324
Anaxarchus 325
Anaximenes 326
Anaximander 325
Annibal. 160. num. 73
Anniceriі 323
Antigenidas 163. num. 93
Antimachus 162. num. 92
Antiochus 114
Antipater 326
Antipater Cyrenaicus 156 num 51
Antisthenes 326
Apollo Pythius 152. numero 27
Arcesilas 310
Archytas Tarentinus 159 nu. 69. pag. 361
Archymedes ibid.
Aristippus 328
Arista 329
Aristoteles 300
Aristoxenus 328
Aselepiades 156 nu 51

B

Bias 158 nu. 65. & pag. 330

C

Cacilius 162. num. 84
Caius Lalius 165. nu. 110
Cuius Lucilius 166. n. 115
Caius Pontius Samnis 165 num. 111
Calliphо 331
Callicratides 161. nu. 79
Carneades 311
Cato Censorius 164 num. 103
Catulus 166. num. 116
Chrysippus 304
Cleanthes 316
Clitomachus 331
Crantor 304
Cratippus 332
Critolaus 333
Curius 157. num. 57
Cyranaici 323
Cyrenaus Theodorus 155 num 44
Cyrus maior 160. num. 75
Cyrus minor ibid. nu. 76

D

Darius 157. num. 59

Democritus

Democritus 321
Demosthenes 156.*num*.53
Diagoras 153.*num*.31.& *pag*.333
Diearchus *ibid*.
Dinomachus 334
Diodorus *ibid*.
Diogenes Babylanius. *pag*. 317
Diogenes Apolloniates 154 *num*. 36.& 335
Diogenes Cynicus 335 *num*.36
Dionysius Heracleotes. *ibidem*.
Dionysius 157.*num*.61

E

Empedocles 335
Ennius 167.*num*.112
Epicharmus 155.*num*. 43.& *pag*. 336
Epicurei 185
Eudoxus 317
Eurspides 162.*num*.85

F

Fabius Maximus 164.*nu*. 101

G

Gorgias 156.*num*.49

H

Hecate 318
Hector 161.*nu*.80
Heraclides 336
Heraclitus *ibid*.
Herillus *ibid*.
Hesiodus 162.*nu*.88
Hieronymus 336
Homerus 162.*num*.90

I

Isocrates 159.*num*.66

L

Lacademanius 161.*n*.77
Lacana 155.*nu*.46
Lacademonius 154 *num* 41
Leonidas 154.*num*.40
Leontinus Gorgias 156 *num*. 49

M

M. Cicero. *pag*.168.130.& *pag*.201
Marcus Crassus orator 165 *num*.112
Marcus Crassus æiues 163 *num*.114
Marcus Antonius 166 *num* 94
Metrodorus 162.*nu*.83 & *pag*.336

P

Panatius 318
Paymonides 337
Pericles 156.*nu*.55
Peripatetici 377.379
Perseus 337
Pheracides *ibid*.
Philippus Macedo. 161 *num* 72
Philo 314
Pisistratus 338
Pittacus
Plato 150.*num*.7.& *pag*. 197.*num* 92.*pag*.297
Polemo 304
Posidonius 338
Prodicus *ibid*.
Protagoras 338
Ptolemæus 157.*num*.60
Pyrrho 339
Pythagoras 392.& *pag*.158 *num*.

num. 63

S

Scaeuola 166. num. 119
Scipio Africanus 163. numer. 95
Scipio minor 164. n. 106
Scipio Nasica 165. n. 109
Sextilius 166. num. 118
Sile us 26. num. 74
Simonides 153. num. 30 & pag. 339
Socrates 151. nu. 15. & 194 & pag. 294
Solen 339
Solon 153 num. 32
Sophocles 156. num. 50
Speusippus 303
Statius Caecilius 162. numero. 91
Stilpho 340
Stoici 280
Strato 340

T

Telamon 197. num. 47
Terentius 167. nu. 127
Teucer 84. n. 81
Thales Malesius 152. nu. 29 pag. 340
Themistocles pag. 149 numero 30
Theophrastus 155. num. 48 & pag. 309 309
Theramenes 155. num. 46
Theseus 167. num. 129
Timotheus Atheniensis 157 num. 58

X

Xenocrates 157 num. 56. & pag. 303
Xenophanes 341
Xenophon 319

Z

Zenio 159. n. 67. & pag 289
Zeno Epicureus 141

INDEX

INDEX RERVM AC VERBORVM OPERIS SEQVENTIS.

A Bſolutum nihil 14 num. 11
Abſtinentia 157 num. 55
Accuſator 135. num. 161
Actionis principium 385
Adminiſtratio 176. num. 47 & ſeq.
Adoleſcentia 125. n. 132. & pag. 221
Adde Iuuentus
Adoleſcentis natura 226
Adoleſcentum libido 127
Adoleſcens moriens 180 num. 86
Adoleſcentis ſalus 220
Adoleſcens ſenum præceptis gaudet. 180 num. 85
Adoleſcens ſenilis. ibid. numer. 84
Adoleſcens bona indolis. ibid. n. num. 85
Adulator 215
Adulatio 72 n 64. & p. 272 num. 68
Aduerſa 137. num. 163
Aduocatus 388
Ædificii deſtructio 180. numer. 83
Ægritudo 175. num. 39. & 41
Ægritudinis leuatio 288 & ſequen.
Ægritudinem adimere 215
Ægrotus 172. nu. 19. & pa. 172. n. 78
Æmulatio 215
Æqualitas 245. num. 21 aer. 182
Ætas 88. num. 90. 180. numero 88
Ætas 125. nu. 132 & pag. 180. num. 88
Ætas breuis 189. num. 46
Æternitas. ibid num. 49.
Æther 290. & 316
Ager 174. nu. 34 & num. ſeq.
Aggrediendi a non eſſe difficilia 216
Aggreſſio 176. num. 49
Agricultura 138 num. 165
Albedo 186 num. 21
Aliena videre 131. numero 146
Ambitio 78. num 72. & 271. num 67
Amplatio 152. num. 21
Amans 131. & ſeq
Amantium animus 222
Amandum quatenus 331
Amor 139. numer. 167 & pag. 209

Pag. 209
Amor immensus 219
Amor sui 218
Amori qua insunt 219
Amare inuicem cum 316
Amor & amicitia. 66. num. 63
Amicitia 131. num. 149 & pag. 198. & 246. num. 22. & pag. 370
Amicus 167. num. 126. & seq. & 199
Amici. 150. num. 11
Amicus amico 229
Amici non negligendi 124 num. 130
Amici res in tuto collocanda 138
Amicorum communia 216
Amicos obsequium parit. 217
Amicus in quibus nullus 64 num. 59
Amici veteres preferendi. 90 num. 94
Amico consilia exprimenda. 223
Amicus falsis 181. n. 93
Amicitia 66 n. 63. 198. & 246. & 375. nu. 41
Amicitiæ proprium 164 181. num. 95
Amicitia cur expetenda. 180 num. 91
Amicitia pestis 181. num. 95
Amissione rem negligimus. 106. num. 118
Amissum 164. num. 101
Animus 55. num. 49. & pag. 151. num. 15. 175 num. 43. & seq. 259. num. 40. & 2. seq. 231. 223 num. 3. & 219. & 321 & 370
Anima triplex 298
Anima à diis sparsa 186 num. 26
Anima sempiterna 190
Animalium ortus 302
Animal omne mortale. 313
Animus perfectus cedit. 178 num. 68
Animus diuinus 297
Animus à Deo ingeneratus. 187. nu. 35, 36, 37
Animus liber 17
Animus æger pag. 167 num. 124
Animus partes 290
Animus immortalis 321
Animi mollities 219
Animi libertas 214
Animi bona 333. & 234
Animi ingenui proprium pag. 144. num. 187
Animi ex qua parte hausti. ibid.
Animus perturbatus 280
Animus retinendus 191 num. 69
Animus iguis. 290
Animus malus 221
Animi spes 214
Animi figura 221
Animum vivere esse 334
Animus mollis 214
Animi bona 265. num. 49 234. num. 4

Animus sempiternus 190 *num.* 59
*Animi e corpore decedentis ibid num.*60
Animi immortalitas, ibid. num 64
Animus leuis 179.*nu.*75
Animi appetitio 176 *num.* 179
Animus se non videns 179 *nu.*82
Animi relaxatio 129. *num.* 137
Animus harmonia 328
Animorum varietas 267 *num.* 55
Animi celeritas 174.*n.*38
Animus dubius 299
Animi motus 293
Animus exigue constat 319
Animus defessus. 178.*num.* 70
Animus præstantior corpore 174.*num.*29
Animus sine fide 177 *num.*59
Animare 188.*num* 40
Appetitio boni 5 *num.* 3
Appetitus rationi obediant. 58.*num.* 51
Aqua 177.*num.*62
Aquilæ senectas 222
Architectus 83. & 254.*n.* 84
Arma 25.264
Arma legibus contraria 38 *num.*34
Arrogantia 79.*num.*73
Artes coniunctæ *pag.*11 *num.*9
Ars militaris *pag.*24.*num.* 25
Ars *pag.*175.*num.*47. & *pag.*152.*num.*25
Ars natura certior 132 *num.*151
Aruspex 164.*num.*103
Atomi 321
Auaritia 141.*num.*177
Auaritia vitanda 252.*num.* 34
Auari 179.*nu.*74
Auarus 175.*n.*40
Audacia 197.272.*n.*69
Audire 143.*n.*182
Audire quæ nolit 218
Audire optima 387
Augures 302
Aurum 157.*n.*57
Auri periculum 181.*n.*92
Auribus lupam tenere 310
Authoritas 81.*nu.*75.& 249.*nu.*77
Auxilium 131.*n.*147

B

Beata vita 287.314.& 315
Beatus 99. *n.*109.& *pag.* 150.*nu.*10. & 152. *n.*20 & 296
Beatus bonus 151.*nu.*20
Beatitudo 191 *nu.*66.& *pag.*339
Bellum.Not.militia.
Bellum. 146.*nu.*198. & *pag.* 264.*n.*49.& 372
Bellum eiusle 164.*nu.*196
Bellum renouatum 179.*nu.* 78
Bellicæ res an vrbanis præstent

praestent 25.n.26
Benedicta 327
Benefacta pag.187. nu.120 nihil refert quam cito, si sat bene,14.n.12
Beneficium 75.nu.67.& pag.192 n.112 & seq & 167.num 120.& pag.212 nu 15. & pag.249 num. 28
Beneficus 180.nu.91
Beneficentia 212.& 376
Benevolentia 344
Beneuolentia fidelis. 181. numero 52
Bestia 179.nu.76
Bonus 98.n 108.& pa. 172.nu 14
Bonum 97 n.107
Bonorum genera 280
Bonum summum 305.& seq.306
Bonum summum scientia. 213
Boni appetitio 5.n.3
Bonus beatus 152.num.20
Bonus vir 98 n.108.& pag.172.num.14
Bono nihil malo 191.num. 73
Bona 192
Bonorum finis 192.& 284
Bos 173.n.26

C

Cacitas 156.n.52
Celestia pag.189.num.44.& 47
Calamitas 117.n.124.& pag.204.& 379
Calores aduersus stimulum. 228
Calor 316
Calumnia 355
Canis 190
Canere 365
Cantilena 220
Cauendo, rem cognoscimus, 106.nu.118
Casus 126
Cauillatio 214
Causarum duuisio 308
Celeritas 187.n.38.& pag. 214
Certum ibid.
Certum nihil 335
Charitas à seipso 218
Cibus 220
Cibi condimentum 152 & 157
Circumstantia 115.nu.122
Cithara haedus 172
Ciuitas 36.n.37. & 170.n. 2.& 185.& seq.
Ciuitas seditiosa 174.num. 32
Ciuis 37.nu.38
Ciues 150.n.9
Clementia 65.n.62
Cœna 23 & 266
Comitas 242.n.14
Comitia 268 n.63.
Commendatio 237.n 8
Commodum 170.n.5
Commune ibid. & 178. numero 67
Comp. obensum 313
Concordia 215
Condimentum. 152. numero 26.& pag.137.nu.61
Coniectura 130.n.145

Conscientia

Conscientia 96.n.106 & pag.163.n.98
Conseruatio 151.n.194
Consilium & prudentia, an armis & rebus bellicis praefeantur 25.n.26
Consiliarii 424
Consilium 25.n.26. & 167 n.121. & seq.221 & 248.n.23
Consilium malum 223
Consilia mutanda 248
Consilio experiendum 250
Consilio quae non negantur. 250
Consilium rem procurat. 26.n.27
Consilium quorundam sinistrum.27.n.28
Consolatio 150
Consuetudo 104.nu.115
Contentus 140.nu.162
Contentio 129.nu.138.145 num.196
Continentia 156.n.55. & p. 172.n.15. pag.251 n.33
Corpus 172.n.16.178.n.66 174.nu.23. & seq. & nu. 36
Corpus mortale 190.nu.59
Corporis partes 44 nu.42
Corporum dissimilitudo 77 num 55
Corporis valetudo 34
Corpus mortale 313
Corporis commoda 280 288
Corporis bona 280. & 333
Corporis pulchritudo 180 num.89
Corruptela 258.num.56
Corrupti 160 nu.72. & pag.172 nu 18
Credere 228
Credendum quibus 85. numer.84
Credulitas 165.num.109 et pag.216
Crepitus 285
Crimen falsum 177.n.62
Cupiditas 142. et 321. & 351
Cura alienarum 351
Cygnus 178.num.71

D

Debitum 75.nu.68. et 145 nu.194
Decertatio 424
Decus 180.nu.89. et pag. 299
Definitio 270
Deformitas 165.nu 112
Defunctorum cura 419
Deliberatio 396
Delicta 183
Delictum nefarium ibid.
Desiderata delectare 179 num 77
Desperatio 418
Detractio 170.nu.5
Deus 1.num.1.et pag. 185 num.10.et 3. seq. et pag. 170. num. 1. & 329. & 344.n.1 & seq.
Deus mundi moderator 302
Deus mundum regit 170 & 320
Deus est mundus 290.316
Dii nihil curare cod.
Deus qualis 338

Deos natiuos 325
Dei potestas ex Herac. 336
Deorum natio 316
Dii ocio 303
Deorum prouidentia mundum administrari pag. 185.nu.8.
Deorum vita sempiterna. 219
Deus homine melior 306
Deorum cognitionem euellere 320
Deum esse 185.nu.25
Deos beatos 287
Deorum ara 293
Dii quibus constent 280
in Deo nihil suspicatur. 336
Deorum præstans natura. 287
Deorum sedes ibid.
Deorum opera mundum non esse procreatum ibid.
Dii vacant 340
à deo principium sumendum 184.nu.2.3
Dei forma non potest intelligi 185.nu.14
Dii populares 327
Deus immensus 326
Dii qui dicantur 282
Ex Deo felicitas 195.numero.15.
Deus omnium rerum moderator 184.num.8. et 14. seq.
Deorum vim quis redarguat. 335
Deus animum spargit 186 nu.16
Deos non esse 362
Deum agnoscere 185.numero.11
Dei administratio ibid.numer.13
Deum habendum 186. numero 24
Deus albedine delectatur. ibid.n 21
Dei pietas ibid nu 19. & seq.
Dei potestas ibid nu 18
Dei nomine omnia fiunt. 185.nu 16
Contra Deum non disputandum ibid.nu.17
Deum esse ilid nu.12
Deus quid ibid 14
Dei vita ibid.nu.15
Dialectica 159.nn.67.& seq.& pag.305
Dialectica, & rhetorica quidam differentia 23 nn.21
Dicere 149.nu.52
Dicere optime 386
Dictum 150
Nullum dictum, quod non dictum prius 219
Dicendo difficile, vt omnibus satisfaciamus 134 num.158
Difficile 215 & seq.
Dignitas 124.nu.130
Dilectio 283
Dilectio partus 6.num 5
Dilectio sui 6.nu.3. & 4
Diligentia 164.nu 100.& 368
Dicendum 153.n.32.& 8.7

Discordia 215
Discretus 23 n.19.& 163 n 94.& 165.n.112
Disputatio 261
Disputando aduersarii 276
Dissidium 218
Dnes 140. num.173.& numer. 175. & pag. 150 num.4. & pag.284. & 377
Dnes vir bonus pag.141 num.175
Diuitiæ 141.num.176 199. et 259. num.42. et 377
Diuitiorum vis 317
Diuitiæ naturales 289
Diuitiarum contemptores.78 num.71
Diuinatio 307.313.326.& 335
Diuinum 190.nu.64
Docilis 215
Doctrina multis non deest, sed oratio 90.numero.93
Docte scribendum 132 num.152
Doctrina 172.num 19
Docti quid proprium 24 num.22
Doctus inuisus, nisi probus. ibid nu.24.p.24
Dolor 122.nu. 128. & pag. 143.nu.181. & pag.162 num.86.155.num.42
Dominum 207
Domus 147.num 205
Domus sedutiosa 174.n32
Donum 150.nu 8
Dormiens 225
Dormire in aurem 222
Dux 307

E

Eloquentia 21.num.18 23 n 19.& 20. & pag.248 nu.24.& pag.132
Eloquens 163. num 94. et pag.297
Emptio 144.num.190
Emptor 391
Enuntiatio 308
Equus 173.nu.26
Equi 174.num.37
Equus indomitus 177 num.58
Errans 192.nu.80
Error 266.num.52.et pag. 293
Eruditio 254
Euentus 228
Exemplum 81.num.77
Exemplum ex aliis eod.
Exemplis quorum moueamur. 134.num. 160. 140 num 172
Excreitatio 170.nu.12,13 et pag.259.num.40 et pag.201
Experientia 215
Expetendarum rerum tria genera 52.nu.46
Exilium 64 nu.81
Externa 322

F

Faba 220
Facile 223
Faciorosi 179.numero.74
Facinus 177.numero 61

Facinus magnum 228
Factum 161.*num*.77.*et pag*.112
Factum impossibile 216
Facta probant, non verba 87 *num*.89
Factum de industria 218
Factum quibus licitum 215
Factum rectum 216
Factum transactum 217
Facta infecta. 164.*numero* 100
Fallacia 218
Falsum 282.*et* 308
Fama 84.*nu*.82.*pag*.258 *num*.39.*et* 410
Fames 152.*nu* 21.& *pag*. 157 *num*.60
Familiaritas 66.*num* 66
Familiares res 164 *numero* 104
Fatum 282.& 308.*et* 323
Felicitas 240.*nu*.11
Ficus 160.*num*.118
Fictio 86.*num* 86
Fidelitas 218
Filia 219
Filius 144 *num*.185
Filis quomodo retinendi 221 *versic Pudor*. & *vers*. *Hoc patrium*
Flagitium 166 *num*. 118
Flamma 220
Fœdus 214
Fœnus 164.*num*.104
Formæ dissimilitudo 177 *num*.55
Fortitudo 76.*num* 70. & *pag* 196. *et* 404. 238 *num*.10.
Fortes 228
Fortuna 119 *numero* 126 *et* 144. *numero*. 192. *et* 166. *num*. 113. *et* 167 *num*. 128. *et* 176. *numero* 48. *et* 203. *et* 404. *et* 263.*num* 45
Fortunæ vis 416
Fortuna prospera 221. *et* 144
Fortunæ bona 129. *et* 225
Fortuna aduersa 219 *versic*. *omnes et* 417
Fortunam aduersam ferre. 215
Fortunæ mala 240
Fortuna prospera et aduersa 119.*num* 125
Fortuna telis subiecti 263 *num* 45
Fortuna fortes adiuuat 228
Fortunatus *ibidem*.
Fortunati quid præstent 225
Fronti nulla fides 129.*num*. 142
Fructus 177.*nu*.61
Fuga 161.*nu* 79
Fungamentum 385
Funus 300. *et* 295
Fur siue furtum 144.*numero* 189
Futura 313.*et* 380
Futurorum cognitio 179
Futura ineuitabilia 53 *num* 99
Futurorum ignorantia 105 *num*.116

G

Gallina cecinit 228
Gallus 323

Gemma

Gemma 176.nu 53
Gloria Nos Laus
Gloria 41. num 41. et p g. 241.num.13 et 3 3
Gloria falsa 179 nu 75
Gloria iusta ibid.num 75
Gloriosus 175.nu.40
Grammaticus 173.n.20
Gratia 75.nu.57
aliud pecuniam debere, aliud gratiam 75.nu.68
Gratiarum actio 75.nu 67
Grues 321
Gubernator. Not. Administratio.

H

Habitus 152.num.25.et pag 322
Habens seipsum 215
Habere omnia 219
Hereditas 142.num.179
Hirundo 181 num.93. ex historiis quicitandi 134 num 160
Histrio 173.n.21 & seq. 3
Homo 106 num 119 et 152.num.22 et 173 num 26 et 229.num.2
Homo iustus 229
Homo spectabilis 174 Num.37.
Hominis facilitas 225
Hominis notitia 186.n.23
Homo supernarum spectator ibid n.28.29,30
Homo exanguis 178 num.66.
Homo indoctus 177 nu 58
Homo sodiciosus. ibid. num. 64
Hominis dissolutio 180 num 83
Homo ferox 172.n 17
Homines effrenati. 265 num. 51
Homines naturæ excellentia 187.n.33
Hominis excellentia 307 et 308
Homo effrenatus rebus secundis 163.n.97
Homines boni 191 n.65
Hominum diuersa studia et iudicia 113 nu 120
Hominis calamitas 204
Hominis cognitio 221
Hominum vita 225
Homo friget 219
Homo humanus 221
Hominis & pecudis idem bonum 288
Homo nequam 224
Homo homini 219
Honestum 47 num 45. & 62.num 55. & 280. 303 350 315 & 338
Honesta vita 61.nu.53
Honor 151.nu 17. & 168 num 131. & 250.num.41 & 222
Hostis 408
Humanitas 65.nu.62 & 412
Humanarum contemptio 189 numero 47. vsque ad nu. 53
Humana ferenda 221 num.127.

I

Idea 299

Ignauia

Ignauia 201. *et* 40
Ignis 167. *num.* 121. *pag* 177. *num.* 62. *& pag.* 215
Ignominia 148. *nu.* 207
Ignorare futura 105. *num* 117
Ignoscendum 135. *numero.* 140
Ignoscentia 215
Illicita 216
Imagines 322
Immeritus 214
Immortalitas 161. *num.* 78 *& pag.* 168. *numero* 130
Imperator 28. *numer.* 30. *& pag.* 191. *num.* 12. *& pag.* 387
Imperatoris cohortatio 178 *num.* 65
Imperium 137. *num.* 37
Imperium quomodo retinendum 223
Imperitus ibid. verſic. Hominel
Impetrare petitia 163 *num.* 99. *& pag.* 166. *nu.* 119
Impius Not. improbus
Impius 100. *n.* 111
Impiorum beneficium 102 *num.* 112
Impius iure occiditur 102 *num.* 113
Impoſſibile 216
Improbitas 268. *num.* 59. *& pag.* 171. *& pag.* 354
Improbus 150 *numer.* 8. *& pag.* 152. *num.* 20. *& pag.* 179. *num.* 75. *vſque ad num.* 77
Impudens 268
Impunitas 268. *num.* 60
Incertitudo 186. *num.* 13
Incertum 215
Inconſtantia 228
Indignus maioribus 165 *n.* 110
Induſtria 214
Ineſcare homines 170
Infamia 148. *num.* 207 154. *num.* 36. *pag.* 268 *nu.* 57
Ingenioſus 302
Ingenioſus laborioſiſſime decet 24. *nu.* 25
Ingenium 133. *nu.* 156 *& pag.* 165. *num.* 112. *&* 220. *num.* 29. *&* 188
Ingenii acies 215. *num.* 40
Ingenium mobile 174
Ingenuus 144. *num.* 187
Ingratitudo 212
Ingratus 76 *n.* 69
Inhumanitio 154. *n.* 37
Inimicus 140. *nu* 143
Initia 290
Initium 215
Iniuria. 234. *verſic. Accipienda, & pag.* 268. *numero* 57
Iniuſtitia 174. *n* 31. *& pag.* 351
Innocentia 245. *nu.* 20
Innocens 179. *n.* 81
Intellectus 143. *num.* 183
Iniuidia 90. *num.* 95. *& pag.* 271. *num.* 66. *& pag.* 354
Ira 91. *num.* 96. *& pag.* 159. *numero* 69. *& pag.* 165

165.num. 51. & 470.
Ira impulsus 215
Iram minuendam. 228
Iracundia reprimenda. 225
Iratus. 327
Irrecuperabilia 215
Iudices 166.nu.116
Iudex 356
Iudex & qua sint eius partes. 34.n.35
Iudicium natura. 228
Iudex vocet culpa 222
Iudicia diuersa 132.nu. 151
Iudicium alienum sequendum 180 num.90.
Iuramentum 262.n.85
Ius summum. 216
Ius ciuile 33.nu.33
Iusiurandum 355
Iustitia. 64. nu. 60. & pag. 150.num.12, 241.nu. 12 et 351
Iustus 353
Iuuenes ardentes 178. num. 65
Iuuentus senum prudentia nitatur. 127.nu.135.
Iuuentuti ludus permittendus 126.nu.134

L

Labor 94.num. 102. et pag. 163.et 201
Lasio 95. num. 104. et pag. 179.n.79.
Latitia 189.num.45. et pag. 236.
Latro 102.nu.112.
Laus 147. nu.206.et seq; et pag. 161. nu.80. et pag. 179.nu.74.et pag.214. & 216.
Laus à laudato. 149.nu.3 & 169 215.
Laudatores sinistri 90 num 94.
Laudu cupiditas 216
Lectio 179.n.77
Lex 31.nu.32. & pag. 170. n 2.et nu 8. nu. 11. et 253 num.35. et 349.
Lex naturalis 291
Legem violator 38
Legis æqualitas 389
Lege factum perpetuum 229
Leuitas 166.nu.54
Liberalis 180.nu.91
Liberalitas 73.nu.65
Liberi 373
Libertas 83 num.79.& pag. 257.n.38.et 168 n.230
Libido 180 n.87.et pag.187 num.31 et pag 217.
Libidinosi 179 n.74
Licentia 221 et 222
Licentia nimia 224
Licita 215
Literarum laus et vtilitas 10 num 9.
In literis non esse desperandum. 11 n.10
Locus ab homine honestatur 147 num.205.
Loquacitas 269 nu.62
Loquutio 156 num.54. et pa. 222 et pag.283.
Logus de nobis, vitandum 89 nu.92.
Lucrum 214
Luctus 162 nu 90

Luna 316
Lupus 220
Lupus in fabula 225
Lusus 126.*nu.*134
Lurum 228
Luxus 267.*nu.* 55
Luxuria 187.*nu.* 33

M

Magistratus 29.*num.* 31.*et* 298
Magnanimitas 77.*n.*70
Magnum 173.*n.*24
Malorum virtutes imitandæ 366
Maledicentia 270.*n.*63
Maledictum 140.*n.*170
Male parta 129.*n.*139
Malum 5.*n.*3.*et* 177.*n.*57 *et pag.* 217.288.*et* 288
Malum abit. *ibid.*
Malus 161.*n.*81
Mansuetudo 242.*n.*14
Mare 177.*n.*59
Mare agitatum 178.*n.*64
Mater 219
Matru iniuria 226
Matrum natura 223
Matrona 175.*n.*46
Maxima sæpe ex minimis.p. 140.*n.*169
Maximum. Not. bonum.
Maximum 140.*n.*169
Medicus 147.*n.*204.*et pag.* 171.*n.*13.*&* *n.*18.*et* 19 *pag.*174 *n.*36,*et ibi. n.* 39
Medici sententia 175.*n.*47
*Medici diligentia, ibid.n.*49
Medicina 171.*n.*11
Mediocritas 63.*n.*58 *et pa.* 244.*n.*19.*&* *pag.*280
Melius. Not. bonum.
Melius 139.*n.*168
Melioribus dare locum 139 *n.*168
Membrum 170.*num.*5.*&* *pag.*171.*n.*9.*&* *pag.*172 *num.*17.*&* *seq.&* 174 *num.*31
Membra cur data 176.*n.*54
Memoria 94 *num.*101.*&* *pag.* 133.*n.*153.*pag.*149 *num.*1.*&* *seq.&* *pag.*251 *n.*32
Mendacium 86.*n.*87.*&* *pa.* 270.*n.*64
Mens 170 *n.*2.*&* *pa.*188.*n.* 50.176.*n.*39.*&* 320
Mens divina 279
Mens perfecta 187.*n.*37
Mens mala 217
Meretrix 175.*n.*46.*et pa.* 217
Meretricum ingenium 220
Metus. Not. Timor.
Metus 179.*n.*81
Metus gravior est plerumq; quam res ipsa qua time. *tur.*93.*n.*98
Miles 175.*n.*42.*&* *pa.*264 *n.*48
Miser 100.*n.*110.*&* *p.*221
Miserum 117.*n.*124,125
Misericordia 166.*n.*117.*&* 375
Moderatio 244.*n.*19
Modestia 284
Mœror 162.*n.*90
Monstrum alere 217
Morbus 162.*num.*86.*&* *pag.* 175. *num.* 39.41.44

Morbo

Morbo leuati 179.*nu*.78
Morbosi suauitatem non sentiunt. *ibid nu* 74
Mores 260 *nu* 43
Mores corrupti 102.*nu*.115
Mores crescunt cum ætate. 225 *nu* 131
Mores mutantur cum ætate. 165.*n* 107.
Mors.44. *nu* 42. & *p* 47.*n*. 43 & *pag*. 151 *nu*.16 & *pag* 152 & *seq* & *p*.158 *nu*.63 *pag*.160 *nu* 74. & *seq* & *pag*.162. *nu*.86. & *pag*.189.*nu*.52.& *pa*.191 *nu*.67.*vsq*; *ad* 72.& *pag* 272.*nu*.70. & 304.355 375.& 284
Mors quibus horribilis 177 *nu* 57.& 189 *nu* 52
Mori an melius 190.*nu*.56 57
Mortuo verba facere 228
Mors in malis 177.*nu*.57

N

Narratio mala deprauat 322
Natiuitas 124.*nu*.129 & *pag* 145.*nu*.194 & *pag*. 161 *n*.74. *et pa*. 170. *n*.9
Natura.3.*nu*.2. *et* 166. *nu* 113.*et pag*.175, *nu*. 44. *et pag*.290 337. *et seq*.
Natura facultas 184 *nu*.5
Naturæ dona 187.*nu*.32
Natura sequenda est 114 *nu*.121
Natura vtilior doctrina 131 *nu*.150
Natura similitudo 131 *nu*.149
Naturæ appetitio 179.*n* 80
Natura præditi 317 *tota pag*.
Natura dux. 114.*num*. 121
Naturæ infinitas 325
Nauigium 170.*n*. 6. *et n*.10
Nauis destructio 179.*num*.83
Necessitas 144.*nu*.188.*et Pag*.287
Negligentia 385
Neglectum 180
Negotiorum principia 388
Nimium 236
Nix. 325
De nobis in neutram partem loquendum.89.*nu*.92
Nobilitas 145.*nu*.193
Nomina 294
Nominum mutatio 178 *nu*.69
Nosco 153.*num*.23
Nosse seipsum 225
Nostrum 143.*nu*.180
Nouitas 225
Nurus 226

O

Obedientia 244.*nu*.18
Obiurgatio 217
Obsequium, *ibid et* 167.*num*. 127
Obtemperare 226.*versic*.*Vbi*.
Occasio 265.*nu*.50.*et p*.347
Oculi dolorem augent. *p*.143 *nu*.181
Oculi.150,*nu* 13. *et pa*.174 *nu*.33.*et pag*.299
Oculus se non videns 143 *num* 82

Odium 148. *nu.* 202. *et pag.* 267. *nu.* 125. *et* 376.
Officium 170. *nu.* 13. *et pag.* 318.
In Officio semper manendum 60 *num.* 52.
Olitor 117. *nu.* 123
Onus 145. *nu.* 195. *et* 175 *num.* 43
Opifices 156. *nu.* 53
Opinio 81. *n.* 76. *et* 217
Optimum 152. *n.* 27
Oratio. Not. verba.
Oratio 88. *num.* 91. 151. *nu.* 18 *et. pag.* 152. *n.* 22. 24[illegible] *num* 26. *et pag.* 276.
Orator. 23. *n.* 20. *et pag.* [illegible] *num* 56. *et* 363
Ortus rerum omnium [illegible]99
Otium 163. *nu.* 95. *et pag.* 216. *et pag.* 266. *num* 54

P

Pacta seruare 215
Palæstra 271 *nu.* 12
Panis 157. *nu.* 60
Parens 153. *nu.* 34
Parentes non negligendi 124 *nu.* 130.
Parenti obsequendum 225
Parentis natura *ibid.*
Parentes obseruandi 7. *nu.* 6 *et* 382
Parsimonia 187. *nu.* 33
Partus 6. *nu.* 5
Pater 144 *nu.* 185
Pater, iniquus iudex 24
Patres quomodo filios consuefaciant 224
Ve s. Hoc patrium
Patientia 94. *num.* 101. 216 *et seq.*
Patria [illegible]3. *n.* 156. 150. *nu.* 11. *et* [illegible]. 155 *num* 42. *et pag.* [illegible] *n.* 82. *et pag.* 251 *nu.* [illegible] *et pag.* 367.
Patri[illegible] *conseruandam* 190 *n*[illegible]63
Ta[illegible]*a et Respub* 37. *n* 39
Pa[illegible]*a Not. respub.*
Pa[illegible]*per.* 140. *nu.* 174. *et* 142 *num* 178
Paupertas 182. *et* 189. 228 *et* 377
Pauperes addunt ditioribus 216. *et* 228
Pax. 145. *num.* 197. *et* 372
Peccatum. 186. *nu.* 22 *et pag.* 192 *nu.* 77. *et* 233
Non Peccandum 62. *n* 56
Peccata paria 283. *et* 315
Pecunia. Not. aurum.
Pecunia. 140. *n.* 176. *et pag.* 150. *nu.* 4. *et pag.* 157. *n.* 56. *et pag.* 166 *n.* 116. *et* 225
Aliud Pecuniam debere, aliud gratiam 75. *nu.* 68
Pecuniæ neglectus 155
Vers pecuniam
Peius 224
Percunctatio 225
Perdere 164. *nu.* 102. *seq.*
Peregrinatio 40 *nu.* 40
Perfidia. 270. *nu.* 65.
Periculum alicuius quomodo faciendum 228
Perpetuum 321
Perpetuum nihil 117. *num.* 124
Pertinacia. 80. *nu.* 74

Perturbatio

Perturbatio 280
Petulantia 180. *nu* 87
Philosophia 236. & 299 & 345
Philosophia utilitas 19. *nu* 17
Philosophus 173. *nu* 20. & 299. & 340
Physica 337
Pictor 176 *nu*. 52
Pictores 180. *nu* 90
Pietas 65 *nu*. 61. *et* 158. *nu* 64
Pilus 284
Pœna 136 *nu* 162. *et* 153 *nu* 35
Pœnitentia 214. *nu* 79
Pœnitet eos sui 228
Poeta 323
Poeta 299
Populus 81. *nu* 78. 366
Populus peccatus 178 *num*. 64
Posse quando vis 218
Potestas 388
Potior quis 229
Preces 144. *nu* 190
Præceptores 36 *nu* 36
Præceptum impossibile 276
Prædium 317. *vers*. *Eudoxus*.
Prædiola reiicienda 319
Prælium 155. *nu*. 42
Præmium 94. *n*. 101. & *pag*. 136. *n*. 162. & *pag*. 153 *nu*. 35
Prævidentia 167. *num* 129 & *pag*. 189 *n* 45 & *pag*. 216. 304. *nu* 307. 308
Principes 27. *nu*. 29. & *pag*. 68. *nu*. 63. & *pag*. 166. *n*. 114. & *pag*. 172. *num*. 15 & *pag*. 253. *n* 36. & *pag*. 299
Principium 133. *n*. 154
Principium a Diis immortalibus 186. *n* 23
Probabilia 331
Probitas 237. *nu*. 8
Probus 150. *n*. 8
Prodesse 95 *nu*. 104
Prodigus 74. *nu* 65
In Prohibita nihil, 216
Promissa seruanda 96. *n*. 105
Propium 143 *n*. 180
Prospera 137. *n*. 163. *n*. 193
Prudentia 18. *nu*. 16. & *pag*. 25. *nu* 26. & *pag*. 188. *nu*. 40. & *pag*. 194. & 237 *nu*. 9. & *pag*. 345
Prudentis quid 215
Pudicitia 244. *n*. 17
Pudor 374
Pueri 247
Puero gladium 199. *nu*. 66
Pugna 160. *n*. 73

R

Rara præclara 133. *nu*. 157
Rastrum 223
Ratio 58. *num*. 50 & 51. & *pag*. 81. *n* 75. & *pag*. 261 *n* 43. & *pu*. 288. 307. 315
Receptum 164. *num*. 101. & *sequen*.
Rectum 161. *nu*. 77
Referre par pari 220
Regnum 388
Religio 158 *nu*. 64
Repentina grauiora. 105

numero 116.
Rerum diuisio 308
Res secundæ 378
Res verbis antepenendæ 262 nu. 44.
Respub. 150. numero 7. & 9. & 106. numero 35. & 171 6. 8. 10 & nu. 11 & sequent. 172. nu. 16 18 252. n. 34 356
Resp deterior 356
Reipub conuersio 299
Reipub. nati. 124. num. 129
Reipub præsectus 299
Respub. & patria 37. n. 32
Resp præmio & pœna continetur. 137. num. 162
Rete 215 & 250
Rhetorica. 159. nu. 68 & sequen. & pag. 291 & 303
Rhetoricæ & dialecticæ differentia. 23. n. 21
Rhetores 314
Regale 144. n. 186
Regalium 215
Roma. pag. 166. nu. 119
Ruditus 287
Rumor inanis 179. n. 75
Rus. 220

S

Sapere quid 224
Sapiens 171. n. 8. & 176. nu. 248 & 250. n. 31. & 311
Sapiens quid 284
Sapiens quid præstet. ibid.
Sapiens opinatur 223
Sapiens non opinatur 311
Sapienti dictum 229
Sapiens beatus 288 & seq. & 292
Sapientis laus & sapientiæ commendatio. 14. nu. 13
Sapiens quis non sit 299
Sapiens agritudinem non sentit. 282
Sapiens vitiur 289
Sapientis peculiaria 339
Sapiens non semper beatus 278
Sapiens non irascitur 285
Sapientis vis 311
Sapiens non fugit 285
Sapientia. 150. nu 10. 12 & seq et p. 162 n. 84 et pag. 173 n. 27 et p. 175. n. 47
Sapientia præsentibus contenta 178. nu. 72
Sapientiæ studiosi 294
Saxum versare 221
Scientia 213 et 150 n. 12
Scientia quid 291
Scripta 166 nu 115
Scripta docta 132. n. 132
Senectus 128 n. 136 et seq. et pag 156. n 49. et n. 91 et pag. 250. n 29
Senectus morbus 229
Senectutis vitium 225
Senex imbecillus 178. n. 66
Senex adolescens 180 n 84
Seui verba dare 217
Senibus magnitas vitam auferet 180 n 86
Senilis stultitia 180 n. 87
Senibus obsequendum 222
Sensus 282 et seq.
Sensum iudicia 9. n. 8
Sententia aliena vti. 178. n. 69
Sententia 229
Sententiæ mutatio 219

Sententia contraria 229
Sententia diuersa 381
Sepulchrum 300
Sepultura 151 *n.*19. *et* 154 *n.*37. *&* 155. *n* 44
Sequi quæ debeamus 187. *n* 32
Serendum 144. *nu.* 191
Sermo. Not. verba.
Seruatio 215
Seruitus 83. *n.*80 *et* 207
Serui. 376
Seruus, lege incog itus 228
Seueritas 174. *n.*33
Similitudo 81. *n.*77. *et* 131 *n* 149
Simulachra 322
Simulatio 129. *n.*141
Simultas 269. *n* 61
Sitis 152. *n* 26
Sobrietas. 302. *et pag.*137. *n.* 58. 243. *n.*15
Socius 137. *nu.* 164
Societas 170. *nu* 5
Sol 173. *n.*28. *et p.*287. 316 318
Sol maior quàm terra 328
Solitudo 162. *nu* 91
Solus esse 229
Soluere versutam *ibid*
Somnium 219 302 307. 322 333
Somnus 150. *nu.* 5. *et* 215 *pag.*285. 300
Sors 216
Spes 147. *nu.* 203. *et p.* 306 363. *n.*46. *et* 375
Spe duplici vti. 233
Stadium 177. *nu.* 80
Status mutabilis 175. *nu.* 41
Studium 9. *et* 140. *n.*7
Stultus 18. *n.*14
Stulti & intelligẽtis dif. 219
Stultitia 178 *n.*72 *et p.*34
*Stultitia, adepta consecuta pag.*178. *n.*72
Summi boni sententia 284 *& sq.*
Sumptus 215
Supplicium 153. *nu* 34 *& pag.*219. 323
Surculus 166. *n.*118
Surdus 221
Suum, 216

T

Taciturnitas 211. 370
Temeritas 80. *n.*74. *& pag.* 294
Temperantia 62. *nu.* 57. *& pag.*174. *num.*38
Tempestas 197. *num.*53
Temporis oportunitas 316
Terræ motus 337
Testis 140. *nu.*171
Theatrum 78. *n.*70
Timor 92. *nu* 97
Tonitrua 282
Turpitudo 175 315 326
Turpitudo fugienda 62 *nu.* 55
Tutela sui 97
Tyrannus 367
Tyrannus iure occiditur pag. 162. *nu.*11

V

Vadum 218
Valetudo 139. *n.*166. *& pa.* 326
Valetudo quibus in.undior. 179. *nu* 77.

Varietas 143.n.183
Vaticinatio 333
Venerea cupido 156.nu.50
Venerea voluptas 156.n.45
Ventus 199
Venus friget 220
Verba 87. n.89.262. nu.44 et pag.310
Verba opportuna 113.n 123
Verba cur inuenta 88.n.91
Verecundia 63.n.59. et pag 243 n.16 et p.159 nu.56
Veritas 85.n.83. et p. 135.n. 85.et p 235.n.6 et 370
Veritas à natura abstrusa. 322
Veritas odium parit 217
Verum 299
A quibus Verum audiatur. 89.nu.85
Vicinitas 131.n.148
Victoria 145.n.196 et 147 nu 200.et 147.n.201. et pag.263.nu.47
Vidua 230
Vindicta 219.226
Vinum 180 nu 88
Vir 143.n.184.et 150 n.8
Vir bonus 98 n.108
Vir viro quid præstat. 230
Vir illustris 379
Vires 174 n 29
Virtus 47 n.44.n 45. et pa. 125.n.133.et pag.134. n. 159.et 160.n.76. et pag. 173.n.18. et pag. 175.n 46.et 234. n.5.et.pag.309 313
Virtutis speciem vita plerumque imitantur 88.n 47
Ad Virtutem qui peruenire non possint 177.n.58.
Virtus hominis spectanda, non atas 88 n.90
Virtutes species 343
Virtus absoluta 260.n.43.
*Ad Virtutem à voluptate accessus.pag.*120.n.133
Virtus laudata 215
Virtus opera danda 184.n.1
Virtus à temeritate parata. 291
Virtus vbi 215
Ad virtutem qua ducant. 214
Virtutis beata vita 304
Virtus, bonorum finis 281
Virtus bonum 299
Virtus voluptatem non quærit 283
Virtutem solam appetendam 339
Virtus vbi consistet. 292
Virtus in mediocritate 278
Virtus hominis attendenda. 88.n.90
Visus 312
Visa 290
Visum 282
Vita 173.n.21.et 2 seq.et 25 p.223.336
Vita beata 207.288. et 323
In Vita beata quæ petenda 190.n.60
Vita mollis 187 n 33
Vita recta 190. n.62
Vita an melior morte 190 n.55.56
Vita cum virtute 292
Vita iucunda 288

et bene et honeste viuendum. 60.*n.*53
Viuendum sobrie 61.*n.*54
Vitium 358.*et seq.*
Vitia 175.*n.*44.
Vitiorum magis quam virtutum meminimus 134 *n.*169
Vitium commune 226
Vitio carens 217
Vita, virtutis speciem plerunq; induunt 53.*n.*47
Volueres 178 *n.*70
Voluntas 216.*et* 224
Voluntaria principia 214
Voluntas punienda 129. *nu.* 141
Voluptas 53.*n.*48. *et* 126.*n.* 133 *et* 154 *n.* 36. *et* 159 *n.*70. *et* 156.*n.*50,51.*et* 176.*n.*45,46. *et* 202.225 232.*n.*2. 323.331
Voluptas cum honestate coniuncta 331,334
Voluptas malorum esca 309
Voluptas quibus propria 219
Voluptas animi sublatio 384
Voluptas inimica rationi ibi.
Voluptas nocturna 156. *nu.* 51.
Voluptas vltimum bonum 288
Voluptas & dolor ibid.et seq.
Voluptas perniciosa 190 *n.*61.
Voluptate non fruendum 187.*n.*34
Voluptas summum bonum 328
Voluptas pestis 327
Vrbanitas 184
Vrbs 220
Vsura 385
Vsus 133.*n* 155.*et p.* 171 *n.*13
Vtile 319
Vtilitas 94.*n.*103.*pag.*171 *n.*122.*et* 167.*n.*8. *et* 308
Vulgus 266.*n.*53
Vultus animum detegit 130 *n.*44
Vxoris vita incerta 228

FINIS.